Oliver Lustig

limbajul morții

Editura ALEX

OLIVER LUSTIG

LIMBAJUL MORŢII

OLIVER LUSTIG

LIMBAJUL MORȚII

EDITURA ALEX
BUCUREȘTI
1990

Coperta : DAN STANCIU

Nepotului meu
Alexandru

O. D.

AB !

L-am auzit rostit, întîia oară, a doua zi după sosirea în lagăr. Eram încolonaţi, în rînduri de cîte cinci, în faţa a şase butoaie cu o mîncare pe care n-o puteam defini. De două zile nu puseserăm nimic în gură. Eram lihniţi de foame. Cînd rîndul nostru a ajuns în faţă, Isac, fiind cap de rînd, a luat de jos o cratiţă, aşa cum a văzut că au procedat cei dinaintea noastră. *Blockälteste* [1] a introdus cu stînga polonicul în butoi, o dată, de două ori şi, fără să umple cratiţa, a strigat : *sechs* [2]. Isac, nevenindu-i să creadă că mîncarea aceea indefinibilă din cratiţa rămasă pe jumătate goală este pentru şase persoane, nu s-a mişcat din loc.

— *Ab !* a strigat *Blockälteste* şi cu dreapta a şi ridicat în aer cîrja de care nu se despărţea niciodată.

Isac, neînţelegînd nimic, îl privea paralizat pe *Blockälteste*. Izbit peste coaste, s-a prăbuşit răsturnînd cratiţa. L-am tras repede după noi, prevenind o a doua lovitură.

Retraşi într-un colţ al platoului, lingînd pe rînd fundul cratiţei, am convenit că *ab !* înseamnă „şterge-o !" sau „ia-o din loc !"

Peste cîteva zile, un *Häftling* [3] nici n-a observat cînd a părăsit platoul şi a început să păşească, pierdut, pe aleea care despărţea cele două şiruri de barăci ale lagărului. Din spate se apropia de el un *Kapo* [4]. I-a strigat : *ab ! Häftling*-ul, clătinîndu-se ca un somnambul, s-a dat instinctiv cu cîţiva paşi la o parte. Prea puţin. *Kapo* s-a aplecat, a ridicat o cărămidă şi a aruncat-o după el. *Häftling*-ul, cu capul spart, a părăsit aleea pierzîndu-se în învălmăşeala de pe platou.

---

[1] Şef de baracă.
[2] Şase.
[3] Deţinut într-un lagăr de concentrare nazist, neavînd nici un drept nefiind apărat de nici o lege sau convenţie internaţională.
[4] Şef de detaşament.

Prietenul meu Isac, care mereu ne spunea că trebuie să învățăm limba lagărului dacă vrem să supraviețuim, a comentat:

— Să știți, fraților, că *ab* înseamnă „dispari sau piei din fața mea!"

În ziua următoare, Isac stătea în fața barăcii noastre, baraca nr. 21. Fascinat de fumul crematoriilor, în existența cărora nu vroia încă să creadă, n-a observat cînd pe alee a apărut un SS-ist pe bicicletă. Ajuns în dreptul lui, SS-istul strigă *ab* și, în aceeași frîntură de secundă, îl pocni cu automatul în moalele capului.

Prăbușit într-o băltoacă de sînge, Isac a murit cu ochii deschiși, cu trupul încolăcit ca un mare semn de întrebare. El n-a mai apucat să intuiască, dar ne-a ajutat pe noi să înțelegem că *ab!*, la *Birkenau-Auschwitz*, înseamnă, într-adevăr, și „șterge-o!", și „dispari!", și „piei!", dar nu „din fața mea" ci „șterge-o din viață!", „dispari din lumea aceasta!", „piei de pe fața pămîntului!", că *ab* nu este o *prepoziție care cere dativul*, așa cum scrie în dicționare, ci un cuvînt care la *Birkenau* cere moarte.

ALLE HERAUS!

Prima comandă auzită de toți deportații Europei ajunși pe peronul morții, la *Birkenau*, în timp ce ușile desferecate ale vagoanelor erau date în lături, a fost:

— *Alle heraus!* Toți afară!

Puțini înțelegeau sensul cuvintelor, dar toți intuiau despre ce-i vorba. După atîtea zile și nopți, chinuiți de foame și sete, de geruri cumplite ori de călduri insuportabile, chinuiți mai ales de întrebarea, devenită din prima noapte obsesie — „ce se va întîmpla cu noi?" — deportații au receptat comanda *Alle heraus* ca pe un semnal salvator și s-au îngrămădit toți spre spațiul lăsat liber de ușile date la o parte.

Trei, patru, cinci sau șase zile și nopți la rînd, cei din vagoane nu văzuseră nici cîmpiile, nici pădurile prin care trecuseră, nici oameni, nici păsări, nici măcar un petic de cer. În pereții vagoanelor nu era nici o breșă.

Oamenii năvăleau spre spațiul lăsat liber de ușile desferecate date la o parte ca spre eliberarea lor. Ajunseseră la capătul puterilor. Gîndeau, încercau să se amăgească, unii

chiar sperau că, în sfîrșit, calvarul a luat sfîrșit. Comanda *Alle heraus:* Toți afară! le întărea acest sentiment.

Înainte de a sări, însă, cei de pe buza vagonului erau cuprinși de un fior de gheață. Priveliștea stranie din fața lor îi paraliza: garduri, nesfîrșite garduri din sîrmă ghimpată, gherete, sute de gherete cu *SS*-iști avînd toți mîna pe trăgaci, barăci, cît vedeai cu ochii numai barăci, perfect aliniate, iar în fața lor oameni în haine vărgate, mii, sute de mii, deasupra fum, un fum greu, negru-vînăt, înecăcios, cer nicăieri, nici un petic de cer...

Și totuși, cei aflați pe buza vagonului, împinși de cei din spate, exasperați de țipetele bolnavilor și muribunzilor, nemaiputînd suporta mirosul cadavrelor intrate în putrefacție amestecat cu cel al găleților în care oamenii își făcuseră nevoile trei, patru, cinci sau șase zile și nopți la rînd, îmboldiți de comanda, care se repeta la nesfîrșit, *Alle heraus!* Toți afară! săreau din vagoane cu credința că *„aici nu se poate să nu fie mai bine"*.

Nicicînd, nicăieri, oamenii n-au pășit în moarte cu atîta încredere în mai bine ca milioanele de deportați din vagoanele oprite pe peronul de la *Birkenau*, îndemnați de comanda repetată la nesfîrșit:

— *Alle heraus!* Toți afară!

ALLES DORT LASSEN!

Cînd jandarmii horthyști ne-au arestat și ne-au smuls din casa și satul în care ne-am născut, din tot ce-au avut părinții de la părinții lor și din ce-au agonisit ei am fost lăsați să luăm cu noi atît cît a încăput într-un car tras de două bivolițe. Cînd am coborît din car în ghetou — întîi părinții, apoi noi, șase copii, al șaptelea era la muncă forțată — ne-am speriat cît de puțin am luat.

Cînd am părăsit ghetoul și a început calvarul deportării, ni s-a îngăduit să luăm cu noi atît cît am putut duce fiecare pe spate, în rucsacuri și baloturi, pînă la gară.

Cînd trenul, după trei zile și trei nopți, s-a oprit în sfîrșit — sosisem la *Birkenau-Auschwitz* — alimentele consumîndu-se, rucsacurile erau aproape goale. Totuși, cînd s-a comandat *Alle heraus!* Toți afară! le-am strîns la piept cu

înfrigurare. În ele aveam tot ce ne mai lega de trecut, de casă. În aceeaşi clipă a tunat cea de a doua comandă:

— *Alles dort lassen!* Lăsaţi totul pe loc! *Totul* rămîne în vagoane!

Totul! Şi haine călduroase pentru iarnă, şi lenjerie de pat, şi scutece pentru copii, şi truse medicale, şi poze de familie, şi cărţi, şi sticle cu apă, şi acte de identitate, şi scrisori de dragoste, şi păpuşi, şi jucării. *Totul.* Şi amintiri, şi idei, şi vise. Orice speranţă!

Şi milioane de deportaţi, obosiţi, sleiţi de puteri, speriaţi, îngroziţi, au executat orbeşte ordinul şi au lăsat *totul* în vagoane. Au coborît în moarte fără nimic cu ce să se apere, să lupte, să încerce să supravieţuiască. Au fost exterminaţi pînă la unul. Numai cîţiva, puţini, dureros de puţini, au avut, în acea străfulgerare de clipă, curajul nemaipomenit de a nu executa orbeşte ordinul *Alles dort lassen!* Lăsaţi totul pe loc! Totul rămîne în vagoane! Şi au luat cu ei *speranţa.*

Acei cîţiva, puţini, dureros de puţini, au supravieţuit.

AM WALDSEE

La cîteva săptămîni după ce ultimul tren cu evrei deportaţi din nordul Transilvaniei s-a oprit pe rampa morţii de la *Birkenau,* pe *Appellplatz* [1] a apărut brusc *Lagerschreiber* [2]-ul. Pentru prima oară s-a stat de vorbă cu noi fără să fim încolonaţi în rînduri de cîte cinci.

— Conducerea lagărului, începu pe un ton blajin *Lagerschreiber*-ul, a aprobat să ţineţi corespondenţă cu cei din ţările voastre. Scrieţi prietenilor, cunoscuţilor, notabilităţilor din oraşele şi satele natale, oricui vreţi. De altfel, textul este gata tipărit. Trebuie numai să semnaţi şi să-mi dictaţi adresa.

Răsturnă geanta cu cărţile poştale pe o masă improvizată, luă una din ele şi citi: *Ich bin gesund und es geht mir gut,* sînt bine şi sănătos.

— Asta-i tot. Data viitoare veţi putea scrie mai mult.

— Hai, începeţi! interveni *Blockälteste,* fără să-şi întărească îndemnul cu cîteva lovituri cu bîta lui încovoiată, cum îi era obiceiul.

---

[1] Platou pentru apel.
[2] Furierul lagărului.

Nu mă puteam hotărî. Minciuna era evidentă. Populația din nordul Transilvaniei întreba de soarta deportaților, iar autoritățile horthyste au apelat la *Gestapo*. Retras într-un colț al *Appellplatz*-ului, revedeam mereu aceleași scene...

Într-unul din cele 50 de vagoane zăvorîte ale trenului, care a pornit din Cluj spre necunoscut la 6 iunie 1944, se află înghesuită și familia mea. Părinții și șase frați. Al șaptelea, Tiberiu, lipsește. Este concentrat într-un detașament de muncă forțată. Cînd ne apropiem de Oradea, trenul încetinește, linia ferată nu este încă restabilită după bombardamentul din 2 iunie. Cineva privește afară prin unicul geam zăbrelit al vagonului pentru vite: tineri cu banderolă galbenă, tineri dintr-un detașament de muncă forțată înlătură dărîmăturile.

— Poate-i și Tiberiu printre ei! izbucnește tata și se repede la geam.

Ne înghesuim toți lîngă el. Ceilalți ne fac loc. Frații mai mici se urcă pe geamantane. Tata strigă întruna:

— Lustig Tiberiu din Cluj nu-i printre voi? Nu-l cunoașteți pe Lustig Tiberiu?

— E în detașamentul nostru! răspunde cineva.

Trenul mai merge cîteva zeci de metri, apoi se oprește. Paralel cu noi staționează un mărfar. Dincolo de el, un șanț în care lucrează tineri cu banderolă galbenă.

— Anunțați-l pe Lustig Tiberiu că familia lui e în tren! Spuneți-i să vină aici! strigă din nou tata.

— Vine îndată, e tocmai în celălalt capăt al șanțului.

Emoția ne copleșește. Căutăm să ne așezăm astfel încît să putem privi toți pe geam. E imposibil. Geamul e prea mic, iar noi sîntem opt. Încap cinci capete. Cei trei frați mai mici plîng. Le promitem că-i vom ridica și pe ei la geam cînd va sosi Tiberiu.

Sînt stăpîniți de emoție și cei din detașament. Ca fulgerul s-a răspîndit vestea că familia lui Lustig Tiberiu e în trenul cu deportați. Nu mai lucrează nimeni. Pînă și bătrînul plutonier horthyst se lasă cuprins de emoția generală și, se face că nu observă ce se întîmplă în jur.

Tiberiu aleargă disperat de-a lungul șanțului. Camarazii îl dirijează. Mai înainte, încă trei vagoane, gata, oprește-te!

Fără să se oprească, sare șanțul și se uită, printre două vagoane, spre noi.

— Tiberiu, sîntem aici! izbucnim noi cu lacrimi în ochi.

Privește în sus. Ne zărește. Nu poate scoate nici un cu-

vînt. Se prăbuşeşte peste tampoanele celor două vagoane. Plînge în hohote. Nu-l auzim, dar vedem cum i se scutură tot trupul. Îşi adună puterile şi se ridică :

— Sînteţi toţi la un loc ? Unde-s gemenii ? Unde-i Valentin ?

— Da, sîntem toţi ! răspunde tata, şi-i ridică pe rînd la geam.

Mama nu poate vorbi. Plînge. Plîng toate mamele din vagon. Apoi trenul porneşte. Acum plînge tot vagonul. Plîng şi tinerii cu banderolă galbenă înşiraţi de-a lungul liniei ferate. Trenul ia viteză. Tiberiu aleargă după noi, dar rămîne tot mai în urmă. Continuă totuşi să alerge şi să strige :

— Să-mi scrieţi ! Să-mi scrieţi, neapărat ! Nu-mi uitaţi adresa : Detaşamentul 110/66 Oradea ! 110/66 Oradea ! 110...

Tocmai cînd să plece *Lagerschreiber*-ul, m-am decis. M-am îndreptat spre el şi i-am cerut o carte poştală goală. I-am spus că vreau s-o scriu cu mîna mea. A fost de acord. Mi-a dat un creion şi mi-a cerut să scriu la expeditor numele meu, data naşterii, iar ca localitate : *Am Waldsee*...

În seara cînd s-a anunţat că Lustig Tiberiu are o carte poştală de la fratele său, tot detaşamentul s-a năpustit în baracă.

— De unde scrie ? Care-i adresa ?

Cartea poştală trecea din mînă în mînă. Nimeni nu citea ce scrie în ea. Toţi se uitau doar la adresa expeditorului şi murmurau în neştire *Am Waldsee... Am Waldsee...* Nimeni nu ştia unde-i. Nimeni nu auzise de această localitate.

În seara următoare au făcut rost de un atlas. I-au rupt foile şi au început să citească, pe grupuri, localităţile din toate ţările. Într-un tîrziu, unul a strigat :

— Gata, am găsit !

Şi citi cu glas solemn :

— *Waldsee.*

— Bravo ! Unde-i ? În ce ţară ?

— În Elveţia ! veni răspunsul şi peste baracă se lăsă o tăcere grea, de mormînt.

ANGST

Dintre toate „invenţiile" regimului nazist, nici una n-a fost atît de îndrăgită de Hitler ca lagărele de exterminare.

Principiile lui diabolice despre un stat de stăpîni și sclavi și-au găsit cea mai clară expresie în K.Z. [1]-uri.

Principiul de bază al marelui imperiu hitlerist, compus din *Ubermensch* [2]-i și *Untermensch* [3]-i, trebuia să fie *die Angst*, frica, teama, spaima. Oamenii imperiului — stăpîni și sclavi deopotrivă — trebuiau să tremure de frică, să fie pătrunși de spaimă pînă în măduva oaselor. Pînă și moartea, meseria de bază a naziștilor, nu era considerată decît drept una din metodele eficiente pentru a înfricoșa lumea, pentru a o înspăimînta. Scopul urmărit rămînea *die Angst*, teama, neliniștea, groaza.

Într-un ordin, dat la 12 decembrie 1941, Keitel sublinia în mod expres: „*Führer* [4]-ul consideră că aplicarea pedepsei cu muncă silnică pe viață ar fi apreciată ca un semn de slăbiciune. O înfricoșare eficace poate fi obținută numai prin pedepse cu moartea."

Hitler nu s-a mulțumit să înstăpînească peste tot *die Angst*, frica. A avut pretenții să și teoretizeze necesitatea ei. „Cruzimea impune — urla el —, oamenii simt nevoia să încerce o teamă salutară. Ei vor să aibă ceva de care să se teamă. Ei vor să fie înfricoșați, vor să se supună cuiva de frică. Ce-i cu aceste povești despre cruzime, cu aceste reclamații despre torturi? Masa vrea asta. Ea are nevoie să tremure".

Hitler ținea mult la lagărele de concentrare, pentru că în ele, într-adevăr, *die Angst*, frica, a fost înstăpînită total, atotcuprinzător. Intra în carnea și oasele deținuților o dată cu aerul din lagăr pe care-l respirau.

Häftling-ilor le era frică de *Blockälteste*, de *Lagerältes-te* [5], de *Kapo*, de cîinii-lup și de *SS*-iști. Le era frică de cravașă, de bîtă, de *Bock* [6], de *Baum* [7] și de *Bunker* [8].

Häftling-ilor le era frică de sîrma ghimpată prin care trecea curent de înaltă tensiune, de camerele de gazare și de crematorii. Le era frică de bătăi, de schingiuiri, de torturi, de împușcări în ceafă, de spînzurătoare.

---

[1] Se pronunță Kațet și înseamnă *Konzentrationslager*, lagăr de concentrare.
[2] Supraom.
[3] Subom.
[4] Conducător
[5] Șeful lagărului.
[6] Capra pe care erau întinși *Häftling*-ii cînd erau biciuiți.
[7] Stîlpul de care erau spînzurați cu mîinile la spate *Häftling*-ii.
[8] Bloc de tortură.

Häftling-ii se temeau de *Appell*[1], de *Blocksperre*[2], de selecționări, de boli, de *Experimente an lebendigen Menschen*[3]. Se temeau de zi și de noapte, de ce știau că se va întîmpla și de ce nu știau că va urma.

Häftling-ilor le era frică mai ales de moarte. Ei ar fi vrut să trăiască, dar lagărele de concentrare făceau parte din imperiul morții.

Și totuși, în ciuda prevederilor lui Hitler și Himmler, a întregii haite de *SS*-iști, *die Angst*, frica, cu trecerea anilor, în loc să crească a slăbit. *Häftling*-ii s-au obișnuit cu toate, inclusiv cu moartea.

Nu mai tremura carnea pe ei nici cînd erau chemați în *Bunker*, pentru interogatorii, nici cînd se ordona selecționarea, nici cînd priveau căruța în care se strîngeau cadavrele de pe platourile dintre barăci. De un singur lucru au continuat să se teamă pînă în clipa eliberării. De un lucru la care Hitler și Himmler, întreaga haită de *SS*-iști nici măcar nu s-au gîndit și nici nu l-ar fi putut înțelege.

Pînă în clipa eliberării, *Häftling*-ii s-au temut teribil să nu uite — în acel iad al tuturor bestialităților posibile și imposibile, care se chema lagăr de concentrare — că fac parte din specia umană. S-au temut să nu decadă, să nu se degradeze ca oameni.

APPELL

— *Antreten zum Appell!* Încolonarea pentru apel!

Comanda îi înfiora și pe muribunzi.

La Birkenau, în lagărul *E*, *Häftling*-ii nu lucrau. Așteptau să fie selecționați: pentru camerele de gazare sau pentru un alt lagăr din Germania. Nu făceau nimic. Priveau fumul crematoriilor și gardurile de sîrmă ghimpată. Așteptau...

Apelul reprezenta unicul și marele eveniment al fiecărei zile. Conținutul ei principal. În afara apelului putea să nu se întîmple nimic.

Și de mîncare se dădea zilnic. Dar acest moment era uneori sărit. Nici selecționări nu se făceau în fiecare zi. Apelul însă nu putea lipsi. De la înființarea lagărului și pînă la pră-

[1] Apel
[2] Închiderea barăcilor.
[3] Experiențe pe oameni vii.

buşirea lui, *Häftling*-ii puteau spune că au mai supravieţuit o zi numai după încheierea apelului.

Blockälteste, urmat de doi *Vertreter*[1]-i, iese tacticos din camera sa. Se opreşte la marginea platoului şi răcneşte:

— *Antreten zum Appell!* Încolonarea pentru apel!

Häftling-ii, treziţi brusc din aşteptarea lor infinită, strigă şi ei cuprinşi de groază:

— *Appell! Appell! Appell!*

Uitînd cine sînt, unde se află, la ce s-au gîndit, ce imagine le-a stăruit în străfundul ochilor, acum sînt stăpîniţi de o singură dorinţă: să se vadă într-un *rînd de cinci*, într-un front constituit. Dar această dorinţă se va realiza abia peste patru-cinci ore. Pînă atunci, timp de patru-cinci ore. *Blockälteste* şi *Vertreter*-ii vor izbi întruna cu bîtele lor încovoiate în cine şi unde se va nimeri pentru că *Häftling*-ii, peste 1 000, nefiind grupaţi pe subdiviziuni, nu pot alcătui în mod organizat un front. Toţi aleargă spre rîndurile constituite, ca să scape de loviturile zbirilor, şi le destramă. Văzînd învălmăşeala, *Blockälteste* şi *Vertreter*-ii se năpustesc asupra lor cu furie crescîndă.

După patru-cinci ore de ţipete şi urlete, în care bîtele încovoiate ale zbirilor nu se opresc o clipă, frontul celor peste o mie de *Häftling*-i se constituie...

Sleiţi de puteri, lihniţi de foame, chinuiţi de sete, cu rănile sîngerînde de pe urma loviturilor, *Häftling*-ii stau în front. Aşteaptă *Appell*-ul.

Picioarele încep să le tremure. Îi cuprind ameţelile. Şi nu-i nici o scăpare. A te prăbuşi acum, cînd rîndurile sînt aliniate, înseamnă să provoci furia celor trei zbiri...

Pe platoul dintre două barăci stau aliniaţi, în rînduri de cîte cinci, peste o mie de *Häftling*-i. Toţi îmbrăcaţi în haine vărgate, de ocnaşi. În picioare, saboţi. Pe cap, o bonetă neagră. Cadavre vii. Numai oasele au rămas din ei. Ochii li s-au adîncit în orbite. Pe obraji, sudoarea, amestecată cu praf şi noroi, se scurge în dungi negre. Unii au şi început să se clatine. Nu vor mai rezista mult. Se aud gemete şi blesteme înfundate.

Sînt cincisprezece asemenea platouri, înşirate unul lîngă altul, pe o parte a unei alei largi de cîţiva metri. Şi cincisprezece platouri pe cealaltă parte a ei. Pe fiecare platou cîte 800—1 100 de *Häftling*-i.

---

[1] Ajutorul şefului de bloc.

Lagărul *E* așteaptă *Appell*-ul.

La fel așteaptă *Appell*-ul celelalte lagăre: *A, B, C, D, E* asezate unul lîngă altul, despărțite doar de cîte un gard de sîrmă ghimpată. Și în fiecare lagăr sînt cîte 30 de barăci, fiecare cu cîte un platou pe care, în aceeași poziție, stau alinniați *Häftling*-ii. Zeci de mii de *Häftling*-i.

Acesta este *Birkenau*-ul în fiecare seară înaintea *Appell*-ului.

Appell-ul propriu-zis începe în clipa cînd *SS*-istul intră pe poarta lagărului. Se îndreaptă spre primul platou. *Blockälteste* urlă:

— *Stillstand! Mützen ab!* Drepți! Descoperiți!

Häftling-ii încremenesc în poziție de drepți. E o liniște de mormînt. Se dă raportul:

— Baraca douăzeci și unu, cu un efectiv de o mie cincizeci și doi *Häftling*-i, o mie treizeci și cinci vii, șaptesprezece morți.

Se aud pașii apăsați ai *SS*-istului. La o distanță de cîțiva metri îl urmează *Blockälteste*.

Pentru *Häftling*-i, lucrul cel mai greu acum este să se mențină în poziție de drepți. Să nu se miște. Să nu clipească.

Frica de *Appell*, o frică animalică, *SS*-iștii au dezvoltat-o cu meticulozitate, sistematic, planificat. În primii ani de existență ai lagărului, fiecare *Appell* însemna zeci de victime.

Un *Häftling* a privit în altă parte cînd *Unterschaftuhrer*[1]-ul a trecut prin dreptul lui. A fost împușcat pe loc.

Un rînd de cinci n-a fost perfect aliniat. Scos în fața frontului, întregul rînd a fost executat.

Cineva a țipat. De durere. Ori de spaimă. Întreg rîndul cu alte cinci din stînga și cinci din dreapta au fost trimise la crematoriu.

Acum nu mișcă nimeni. Nimeni nu clipește. Pe cele 30 de platouri ale lagărului *E*, pe toate platourile din lagărele învecinate — *A, B, C, D, E*... — zeci de mii de *Häftling*-i lihniți de foame, chinuiți de sete, cu rănile sîngerînde de pe urma loviturilor, stau încremeniți în poziție de drepți.

Nu mișcă nimeni. Nimeni nu clipește. Cei din rîndurile prin dreptul cărora trece *SS*-istul nici de respirat nu respiră.

Fiecare e torturat de un singur gînd: să nu-l părăsească puterile tocmai acum, să nu se prăbușească.

---

[1] Subofițer în *SS*.

Numai cadavrele din flancul drept al fiecărui front, de pe fiecare platou stau liniştite. Nu se mai zbuciumă. Ele s-au prăbuşit cu cîteva ore înainte. Definitiv.

Lor nu le mai este frică de *Appell*.

ARBEIT MACHT FREI !

Cinismul, dus pînă la perversitate, a cunoscut în lagărele de exterminare o asemenea varietate de ipostaze încît e imposibil să se facă o oarecare ierarhizare. Cine ar putea spune ce este mai cinic, mai pervers : să denumeşti *„Endlösung"*, „soluţie finală" asasinarea unui întreg popor ori să scrii *„Bad"*, „baie" pe uşa camerei de gazare, iar în anticameră să instalezi cuiere pentru haine ? Să agăţi de gîtul unui evadat prins, în timp ce-l readuci în lagăr pentru a fi spînzurat, o tablă cu inscripţia „toate păsările se întorc la cuibul lor", ori să-l feliciţi pentru rezistenţă pe cel asupra căruia ai efectuat o experienţă medicală, ca apoi, peste cîteva minute, să-l ucizi ?

Se poate spune, totuşi, că *SS*-iştii au atins ultima limită a cinismului lor, dus pînă la perversitate, cînd deasupra porţii celui mai mare lagăr de concentrare — *Birkenau-Auschwitz* — au scris cu litere uriaşe, din fier forjat : *„Arbeit macht frei"*, „munca te face liber".

Cît cinism amestecat cu perversitate, cît sadism, cîtă ferocitate a fost nevoie să se adune la un loc pentru a naşte diabolica idee de a scrie *„Arbeit macht frei"*, „munca te face liber", pe poarta lagărului în care 80 la sută din cei care au intrat mergeau direct spre crematoriu, pe poarta lagărului în care nu se fabrica altceva decît cadavre, pe poarta lagărului în care singura muncă consta în asigurarea bunei funcţionări a camerelor de gazare şi a crematoriilor ?!

Da, pe poarta lagărului *Birkenau-Auschwitz* — prin care peste patru milioane de oameni au păşit direct spre camerele de gazare, iar alte două au fost duse, ulterior, în alte lagăre în care au fost lichidaţi printr-o muncă epuizantă, insuportabilă, ucigătoare — *SS*-iştii, atingînd ultima limită a cinismului lor pervers, au scris cu litere uriaşe, din fier forjat : *„Arbeit macht frei"*, „munca te face liber".

Şi astăzi, pe poarta lagărului, devenit muzeu, se poate citi *„Arbeit macht frei"*, „munca te face liber", iar la cîteva

zeci de metri mai încolo, într-una din săli se poate vedea, pe un postament de marmură neagră, un glob de sticlă cu cenușă și frînturi de oase. E tot ce a mai rămas din peste patru milioane de oameni care au intrat în lagăr repetînd în gînd inscripția, în fier forjat, de deasupra porții: *„Arbeit macht frei"*, „munca te face liber".

ASCHE

Pe rampa de la *Birkenau-Auschwitz* au sosit ani la rînd, zi și noapte, trenuri cu milioane de deportați din toate colțurile Europei. Din vagoanele desferecate coborau oameni frumoși, sănătoși, dornici de viață. Oameni care știau să zidească, să scrie poezii, să aline, să iubească.

Din clipa în care intrau pe poarta lagărului, toți deveneau cadavre vii, sau *Todeskandidaten*, candidați la moarte, cum erau denumiți oficial. Apoi erau duși — imediat sau peste cîteva săptămîni, ori luni — în camerele de gazare și transformați în cadavre-cadavre. După aceea, împinși pe cărucioare în cuptoarele crematoriilor, deveneau *Asche*, cenușă.

Die Asche, cenușa, era folosită ca îngrășămînt. Cea mai mare parte însă se arunca pur și simplu în cel mai apropiat rîu. Pînă acolo era cărată în căruțe trase de oameni, de cadavre vii cărora încă nu le venise rîndul să devină cadavre-cadavre și apoi să fie transformați și ei în *Asche*, în cenușă.

Deși căratul cenușii a fost organizat de către *SS*-iști cu aceeași meticulozitate ca și gazarea și arderea, totuși se înregistrau mereu rămîneri în urmă la cărat, grămezile de cenușă din jurul crematoriilor crescînd, deseori, peste nivelul stabilit.

În ultimele zile ale lagărului, *SS*-iștii au avut încă timp să arunce în aer toate camerele de gazare, toate cele patru crematorii. N-au apucat să care însă pînă la rîu toate grămezile de cenușă. Le-a cărat și împrăștiat vîntul care a continuat să izbească barăcile golite, ruinele crematoriilor, gardurile de sîrmă ghimpată. Dar și astăzi, după peste 45 de ani, dacă te plimbi prin fostul lagăr *Birkenau*, mai întîlnești, ici-colo, pete, urme de cenușă provenită din trupurile arse ale milioanelor de oameni care, intrînd pe poarta lagărului,

au devenit cadavre vii, apoi cadavre-cadavre, iar după aceea *Asche*, cenușă.

AUFSEHERIN

Reprezentantele tipice ale criminalilor naziști de sex feminin au fost, incontestabil, *die Aufseherinen*, gardienele din lagărele de concentrare.

Cînd fostele prostituate, vagaboande, slujnice alungate din case pentru furt, cu copii abandonați în parcuri, bucătărese dovedite a fi hoațe de meserie se vedeau îmbrăcate pentru prima oară în uniforma gri-verzuie, impecabil călcată, simțeau brusc cum în venele lor zvîcnește sîngele pur arian de *Übermensch*, ca în trupul oricărui *SS*-ist din *Totenkopfeinheiten*, unități *SS* cap-de-mort.

Isterice și sadice, arogante și neîndurătoare în cruzimea lor, die *Aufseherinen*, gardienele din lagărele de concentrare batjocoreau, torturau și ucideau în bătaie pe deținute. Traversau în lung și în lat lagărul, lovindu-și ritmic carîmbii cizmelor noi cu cravașă, iar în ochii lor tulburi se învălmășeau ura, cinismul, disprețul, setea turbată de răzbunare. Pentru trecutul lor murdar, pentru tot ce-au ratat, pentru toate umilințele pe care le-au îndurat trebuiau să plătească deținutele din lagăr. Căutau cu ochi răi femeile slăbite, înspăimîntate și se năpusteau asupra lor. Unele, dimpotrivă, atîtate de o invidie sălbatică, preferau să le calce în picioare pe cele care erau în putere, iar lagărul nu reușise să le anuleze întreaga frumusețe. Sadismul și ferocitatea nici unui *SS*-ist nu puteau egala cruzimea unei *Aufseherin*, unei gardiene, cruzime generată pur și simplu de *Schadenfreude*, de bucuria răutăcioasă prilejuită de nenorocirea altuia.

SS-istul care bătea un *Häftling* pentru a-și potoli furia, după 20, după 40 de minute obosea și se calma. Cel care lovea pentru a pedepsi, cînd vedea țîșnind sîngele victimei considera că scopul a fost atins. Die *Aufseherin*, gardiana, care bătea o deținută din *Schadenfreude*, din bucuria răutăcioasă la nenorocirea altuia, nu cunoștea nici o limită. Nu putea trece pe lîngă o deținută să n-o înjure, să n-o izbească, să n-o umilească, să nu-i pricinuiască o durere care să-i mențină elixirul vieții : die *Schadenfreude*.

Pe deținutele de la *Ravensbrück* le cuprindea groaza cînd, printre ele, apărea die *Aufseherin*, gardiana Dorothea Binz. Traversa lagărul, trecea printre barăci și izbea pe oricine întîlnea în cale. Izbea cu bîta, cu cravașa, cu centura. Ochii îi scînteiau de *Schadenfreude*, de o bucurie răutăcioasă, ori de cîte ori lovea. Altfel avea o privire tulbure. Într-o singură împrejurare îi scînteiau ochii fără să lovească. Cînd cîinii-lup, asmuțiți de ea, sfîșiau trupul unei deținute.

O supraviețuitoare, Olga Golovina, care la vîrsta de 21 ani ajunsese ca deținută la *Ravensbrück*, avea s-o descrie, peste 39 de ani, astfel: „Îmi amintesc cum se plimba prin lagăr supraveghetoarea Dorothea Binz. O văd și acum în fața ochilor. În întîmpinarea ei vine o deținută. Istovită, deținuta se împiedică, cade. Cu eforturi supraomenești se ridică și merge mai departe.

Era suficient ca Dorothea să vadă o scenă ca asta. Apăsa pe pedalele bicicletei și o trîntea la pămînt pe nefericită. Apoi, chema cîinii și-i asmuțea asupra victimei. Erau niște cîini răi, înfiorători, dresați să sfîșie omul în bucăți pînă cînd acesta înceta să respire!"

Germaine Tillion, în cartea sa „*Ravensbrück*", o surprinde pe Dorothea Binz, într-una din ipostazele ei obișnuite, după aplicarea faimoaselor „25", „50" sau „75" de lovituri cu bîta. „Victima era pe jumătate goală, culcată la pămînt aparent fără cunoștință și plină de sînge de la glezne pînă a mijloc. Binz o privea, apoi, fără să spună un cuvînt, s-a urcat cu picioarele pe pulpele ei însîngerate, cu călcîiele pe una iar cu vîrfurile pe cealaltă, și a început să se legene din față în spate, lăsîndu-se cu toată greutatea corpului cînd pe vîrful picioarelor, cînd pe călcîie. Femeia poate că era moartă, oricum era complet leșinată, fiindcă n-a reacționat deloc. După cîteva clipe, Binz a plecat cu amîndouă cizmele năclăite de sînge".

Se amuza ținînd deținutele ore întregi în poziție de drepți și pălmuindu-le. Distracția ei preferată a rămas însă intrarea cu bicicleta într-un grup de deținute. Cînd trecea peste trupurile celor ce se prăbușeau, izbucnea în hohote de rîs.

Acel rîs drăcesc, alimentat de elixirul vieții ei, die *Schadenfreude*, bucuria răutăcioasă la nenorocirea altuia, n-a fost curmat definitiv decît în 1947, cînd a fost spînzurată.

Spaima deținutelor de la *Birkenau* — pe care le bătea cu cravașa, le izbea cu cizmele ei impecabil lustruite, le tortura cu ferocitate — a fost Marie Mandel, șefa tuturor *Auf-*

seherinen-elor din toate lagărele pentru femei de la *Birkenau-Auschwitz.*

La trierea mamei şi fraţilor mei pentru camerele de gazare a stat în dreapta lui Mengele. A asistat, pe rampa morţii, la toate trierile deportaţilor din nordul Transilvaniei cotropite de horthyşti.

A fost condamnată la moarte în decembrie 1947 de Tribunalul popular suprem din Cracovia. Reproduc din motivarea sentinţei: „A ales personal pentru experienţe medicale 80 de deţinute... Acuzata, împreună cu medici şi ofiţeri, stabilea victimele destinate gazării în timpul exterminării în masă a evreilor din Ungaria... La sosirea transportului de femei ruse din Vitebsk a smuls copiii din braţele mamelor şi i-a aruncat în camioane ca pe nişte pietre. Din proprie iniţiativă, acuzata a trimis la moarte în camerele de gazare sau prin injecţii cu fenol femeile gravide... A efectuat în lagărul de femei *Birkenau*, în decembrie 1942, pe un ger năprasnic, deparazitarea femeilor. Baia a durat de dimineaţă pînă la orele 16. Acuzata se plimba cu o cravaşă în mînă printre deţinutele goale şi nemîncate, silite să stea, ore în şir, în gerul puternic de afară. Cel puţin un sfert din aceste femei, îngheţate şi înfometate, au fost duse cu autocamioanele. Cele mai multe dintre ele au murit... Acuzata a ordonat la *Birkenau* ca nou-născuţii să fie arşi în cuptoare, iar sugacii să fie luaţi de la mamele lor şi ucişi..."

Nici cea mai completă sentinţă de condamnare la moarte şi nici toate cîte s-au pronunţat la un loc n-au putut cuprinde şirul nesfîrşit al fărădelegilor săvîrşite de reprezentantele tipice ale criminalilor nazişti de sex feminin: die *Aufseherinen*, gardienele din lagărele de concentrare.

AUFSTAND

Exterminarea în masă a *Häftling*-ilor la *Birkenau-Auschwitz* a fost pusă la punct cu asemenea meticulozitate încît orice perturbare părea exclusă. În toamna lui '44, numărul celor lichidaţi trecuse de patru milioane fără ca în mecanismul morţii pe bandă rulantă să fi survenit cea mai mică dereglare.

SS-iştii supravegheau cu încîntare şi admiraţie funcţionarea lui. Priveliştea miilor de oameni înghesuiţi în came-

rele de gazare, a flăcărilor crematoriilor luminînd munți de cenușă le întărea sentimentul de *Übermensch*-i, de supraoameni. Viața de *Übermensch*, de supraom le tihnea; ea se derula liniștit în cadrul triunghiului atît de drag oricărui *SS*-ist: asasinat - cantină - bordel.

Exista o singură sursă de neliniște. Posibilitatea *cinei Aufstand*, unei răscoale. Niciodată de-a lungul istoriei și nicăieri pe pămînt, dictatorii, zbirii, oricît de stăpîni s-au simțit pe situație, nu s-au putut elibera, în adîncul ființei lor, de teama revoltei. Nici *SS*-iștii de la *Birkenau-Auschwitz* n-au făcut excepție. În consecință, au calculat toate mijloacele, condițiile, premisele care ar putea favoriza chiar și numai ideea unei revolte și le-au înlăturat cu sînge rece, cu brutalitate, fără scrupule.

Știau că pentru a te ridica la luptă trebuie să ai cu ce lupta. Cu mîna goală nu te poți răscula. De aceea, în lagărele de la *Birkenau*, cei care supraviețuiau primei mari selecționări de pe rampa morții erau conduși mai întîi la „punctul de dezinfecție" de unde ieșeau în pielea goală pentru a primi haine de *Häftling*. Nimeni nu reușea să introducă în lagăr un cuțit, un briceag sau barem o lamă. În lagăru[illegible] nu se lucra. Nu veneam în contact cu nici un obiect în afara celor cîteva zeci de cratițe și oale din care mîncam. Pe platourile pentru apel dintre barăci nu existau nici măcar bolovani.

SS-iștii mai știau că pentru a te revolta e nevoie de forță fizică. Noi însă, datorită regimului impus, eram atît de epuizați — de foame, de sete, de boli, de bătăi, de torturi — încît abia ne țineam pe picioare.

O revoltă trebuie pregătită, e nevoie ca oamenii să se cunoască, să-și cîștige reciproc încrederea. *SS*-iștii însă despărțeau, rupeau familiile, nu admiteau să stea împreună frate cu frate, tați cu fiii lor; grupurile compacte de *Häftling*-i din aceeași țară le fărîmițau. Din *Birkenau* plecau mereu transporturi cu *Häftling*-i în miile de lagăre din Germania și mereu soseau alți deportați din toate colțurile Europei.

Exista o singură excepție, un singur detașament care putea face rost de arme, care nu era epuizat fizic, avînd mîncare, băutură la discreție și care dispunea de avantajul stabilității, lucrînd tot timpul împreună. Era *Sonderkommando*-ul, detașamentul special, cel care deservea camerele de gazare și crematoriile. *Sonder*-iștii, asigurînd și sortarea bunurilor din trenurile cu care soseau deportații, ca și a hainelor

celor duşi în camerele de gazare direct de pe peron, puteau să pună mîna pe cuţite şi bricege, pe foarfece, cleşti şi ciocane. Mişcîndu-se dintr-un lagăr în altul, intrînd în legătură cu *Häftling*-ii care lucrau în uzinele de la *Auschwitz*, aveau posibilitatea să procure chiar şi materiale explozive.

SS-iştii intuiau acest lucru şi de aceea, cu precizia şi perseverenţa proprii unor asasini de profesie, din patru în patru luni, *Sonderkommando*-ul, detaşamentul special, era lichidat. Cu arderea lui îşi începea activitatea noul detaşament special. În patru luni era greu să pregăteşti o revoltă; în condiţiile *Birkenau*-ului — imposibil. Perspectiva sumbră, sfîrşitul implacabil îi paralizau pe *Sonder*-işti, le blocau pînă şi gîndul la acţiune. Astfel, ani la rînd, cu aceeaşi resemnare cu care nesfîrşitele coloane ale deportaţilor intrau, la întîlnirea lor, în camerele de gazare, se lăsau şi ei exterminaţi cînd le sosea sorocul. Unsprezece detaşamente speciale de cîte 900—1 200 de *Häftling*-i au avut succesiv aceeaşi soartă. Cel de al 12-lea *Sonderkommando* a hotărît să nu se lase măcelărit, să le răzbune pe cele care l-au precedat, să răzbune milioanele de oameni care au intrat în camerele de gazare cu convingerea că intră în baie.

La începutul lui octombrie 1944, cînd se împlinea a patra lună a existenţei sale, cel de-al 12-lea detaşament special, alcătuit din 860 de *Häftling*-i, era pregătit să nu se lase exterminat. Era gata să se împotrivească, să se revolte. Semnalul trebuia să-l dea grupul care lucra la crematoriul nr. 1, pentru ca asaltul să înceapă concomitent la toate cele patru crematorii şi, înfruntîndu-i pe *SS*-işti, *Sonder*-iştii să încerce imposibilul: să-şi taie drum prin gardurile de sîrmă ghimpată, printre *SS*-işti şi haitele de ciini-lup, în direcţia Vistulei.

Declanşarea revoltei se stabilise pentru noaptea din 6 spre 7 octombrie. Dar *SS*-iştii, fie că au aflat ceva, fie că au simţit doar o anumită încordare, în ziua de 6, la prînz, au trecut la lichidarea *Sonderkommando*-ului, dar nu deodată, cum obişnuiau, ci pe grupuri. Au început cu cei de la crematoriul nr. 3.

70 de *SS*-işti au sărit brusc din camioane în incinta crematoriului şi au ordonat alinierea pentru apel. *Sonder*-iştii au rămas nemişcaţi, fiecare pe locul în care se afla. Era pentru prima oară de la înfiinţarea lagărului *Birkenau* că ordinul unui *SS*-ist nu se executa. Şeful detaşamentului de *SS*-işti, asasin cu vechi state, cunoscător al psihologiei *Häftling*-ilor,

nu și-a pierdut cumpătul. A dorit brusc să-i strige pentru încolonare individual, după numerele tatuate pe braț. A început cu deportații din Ungaria. Aceștia sosiseră în lagăr abia de cîteva luni, erau mai puțin călîți, speriați de tot ce se întîmpla în jur. Au ieșit și s-au aliniat, unul cîte unul, toți o sută încadrați de *SS*-iști, au fost imediat duși și închiși într-o baracă din lagărul *D*. Au urmat la rînd deținuții de naționalitate greacă. Mai greu, mai dezordonat decît primii, dar au intrat totuși în front.

S-a strigat, apoi, primul polonez. Nici o mișcare, doar un vuiet de murmure și exclamații. Șeful zbirilor n-a avut timp să-și exprime indignarea căci a fost doborît, împreună cu alți șase, de o sticlă incendiară care a explodat la picioarele lui. *SS*-iștii au deschis focul: *Häftling*-ii s-au retras în crematoriu și lupta a început. *SS*-iștii au lichidat din cîteva rafale pe deținuții greci aflați în front și au încercat să pătrundă în clădirea crematoriului. *Häfting*-ii ripostau energic, cînd o puternică explozie a aruncat în aer clădirea.

Surprinși de răpăitul rafalelor, de explozie, cei de la crematoriul nr. 1 s-au oprit din activitate. *SS*-istul care supraveghea lucrul la cuptoare a izbit cu cravașa un *Häftling*, urlînd să nu se încetinească ritmul. A fost înjunghiat pe loc și aruncat într-unul din cuptoare. *SS*-istul din capătul celălalt al sălii, venit în pas alergător la fața locului, a fost aruncat peste camaradul său în flăcările aceluiași cuptor. În clipa următoare, în incinta crematoriului nr. 1, ca și a celorlalte crematorii, au pătruns batalioanele *SS*. Trei mii de *SS*-iști cu grenade, pistoale, mitraliere grele și nelipsitele haite de cîini-lupi au înconjurat cele patru crematorii.

Pierzînd principalul element de șoc pe care conta — surpriza —, *Sonder*-iștii nu mai aveau în ce să spere. Totuși, ei s-au bătut cu disperare și eroism, cu un rar curaj, care nu era alimentat de șansa izbînzii, ci de răscolitoarea hotărîre de a fi primii care mor în incinta crematoriilor apărîndu-și demnitatea.

Dintre *Sonder*-iști, numai 12 au reușit să răzbată dincolo de *Birkenau*. Au fost prinși repede și executați. Cei care n-au căzut în lupta directă au fost scoși din lagăr și lichidați cu aruncătoarele de flăcări. Din cei 360 de *Häftling*-i au scăpat doar șapte, care erau indispensabili activității căpitanului *SS* dr. Mengele, printre care și medicul său legist la crematoriile din *Birkenau*, dr. Nyiszli Miklós din Oradea, pe ale cărui memorii ne-am bazat în relatarea desfășurării revoltei. Au fost uciși 70 de *SS*-iști.

După reconstituirile altora, un număr restrîns de *Häftling*-i (douăzeci și șapte) ar fi reușit să se îndepărteze de lagăr, să supraviețuiască. Cert este un singur lucru : cel de al treisprezecelea și ultimul *Sonderkommando* și-a început activitatea arzînd în cuptoare cadavrele celor care, la lumina flăcărilor crematoriilor, au înscris una din cele mai dramatice și eroice pagini din istoria apărării demnității umane.

AUFSTEHEN !

În lagărele de concentrare, cînd zeci de *Kapo* începeau să răcnească *aufsteheeeen !...* deșteptareaaaa !... și să șuiere din fluierele lor scurte, săream — ca plesniți cu un bici — de pe cimentul gol și rece, de pe priciuri sau de pe pămîntul umed, acoperit cu o mînă de paie.

Nu cunosc ora la care se dădea deșteptarea. Știu însă că în toate lagărele de concentrare prin care am trecut, răcnetul acela înspăimîntător — *aufsteheeeen !* deșteptarea ! — acompaniat de șuierul sinistru al fluierelor, pătrundea în baracă cînd afară era încă întuneric.

Mai ales la *Kaufering* și *Landsberg*, în cumplita iarnă a lui 1944, comanda aceasta provoca o adevărată panică. Dacă nu săreai în picioare la primul răcnet și nu reușeai să-ți închei mantaua din pînză vărgată, să-ți strîngi cu sfori zdrențele de pe tine să nu ți le smulgă vîntul, să-ți legi cu sîrmă sabotii să nu-i pierzi prin zăpadă, odată ieșit din baracă, pe *Appellplatz*, nu mai aveai nici o speranță. Cu mîinile înfofolite în cîrpe nu puteai face nimic. Dezgolindu-le, îți degerau.

Plecam cu noaptea în cap din lagăr. Drumul pînă la locul de muncă dura cîteva ore. Lucram 10—12—14 ore în șir, cine știe ? Atunci, acolo... niciodată n-am știut cît e ceasul. Cînd soseam în lagăr era iar întuneric. Ajuns în baracă, în dreptul priciului cădeam ca un buștean. Singura grijă : să nu dorm prea adînc, să aud primul răcnet : *aufsteheeeen !...* deșteptarea !...

Într-o seară, ajunși în fața porții lagărului — după o zi geroasă, cînd ne-au murit un număr aproape dublu de camarazi decît de obicei, încît abia le-am putut căra cadavrele pe zăpada înaltă de un metru, în care ne afundam și ne

rostogoleam cu cadavre cu tot — după ce am fost numărați, în loc să pășim, în sfîrșit, spre barăci, ni s-a ordonat:

— *Kehrt euch! Vorwärts marsch!* Stînga-mprejur! înainte marș!

Comanda ne-a năucit. Așa ceva nu se mai întîmplase. Ne-au năpădit cele mai sinistre gînduri.

Am cotit-o spre dreapta și, după vreo 500—600 de metri, ne-am oprit în spatele unei coloane nesfîrșite de *Häftling*-i. Erau detașamentele sosite înaintea noastră.

În cîteva minute am aflat misterul. Păduchii se înmulțiseră în asemenea proporții, încît tifosul era iminent. SS-iștii s-au speriat și au construit, într-o baracă, o instalație de dușuri și cîteva etuve pentru dezinfecția hainelor.

În baie intrau cîte o sută. Vîntul ne izbea în rafale. Ne-am îngrămădit unul în altul, sprijinindu-ne reciproc. Altfel, sleiți de puteri, morți de foame, pe jumătate înghețați, ne-am fi prăbușit cu toții la pămînt. Ne-a venit rîndul tîrziu după miezul nopții.

Am intrat în prima încăpere, ne-am dezbrăcat, ne-am legat hainele în baloturi și le-am dat pentru a fi introduse în etuvă. În încăperea următoare erau dușurile. Apă fierbinte! Nu ne venea să credem. Nu făcusem baie de cînd sosisem la *Landsberg*. După un minut sau două, apa s-a oprit brusc:

— *Fertig! Heraus! Schneller heraus!* Gata! Afară! Mai repede afară!

Am fost împinși cu răcnete, înjurături și lovituri de cravașă într-o a treia încăpere, care n-avea nici uși, nici ferestre. O sută de *Häftling*-i în pielea goală, înnebuniți de frig, săream în toate părțile, ne loveam peste trupuri, ne frecam unul de altul. Apa se evapora greu. Din cînd în cînd, cîte o rafală de zăpadă pătrundea în încăpere, făcîndu-i să urle disperați pe cei întîlniți în cale. Peste o oră, cînd ne-am reprimit hainele, eram aproape degerați.

Intrînd în lagăr, am trecut prin fața bucătăriei și ne-am primit mîncarea: cartofi fierți. Altă dată săream în sus de bucurie. Acum eram prea istoviți. Am intrat în baracă. Ne-am trîntit pe locurile noastre. Unii și-au pus cartofii sub cap, n-aveau putere nici să mănînce. Nimeni nu s-a dezbrăcat.

Peste o oră, poate n-a fost decît o jumătate, am sărit cu toții în picioare. Baraca era răscolită de acel teribil *aufstehen!*... deșteptarea!... acompaniat de înnebunitorul șuier al fluierelor scurte.

Stăteam în picioare și mă clătinam. N-aveam putere să mă urnesc. Am avut pentru prima dată senzația că totul s-a sfîrșit, că nu mai pot...

Al doilea răcnet *aufsteheeeen!... heraus, schneller heraus!...* deșteptarea!... afară, mai repede afară!... susținut de șuierul prelung al fluierelor care a năvălit în baracă din toate părțile m-a pătruns ca o ploaie de ace, împungîndu-mi timpanele, ochii, buzele, trupul, celulă cu celulă și — îngrozit de disperarea în fața căreia am cedat o frîntură de clipă — m-am repezit afară, în ger, pe *Appellplatz*.

Comanda *aufsteheeeen!...* deșteptareaaa!... ne-a intrat atît de puternic în urechi, în creieri, în fiecare fibră a trupului încît, întorși acasă, la Cluj, multe luni de zile după aceea, în căminul foștilor deportați, primul care se trezea dimineața striga vesel, triumfător: *aufsteheeeen!...* deșteptarea!..., ceilalți din încăpere repetam strigătul, ne întorceam pe cealaltă parte și, zîmbind satisfăcuți, continuam să lenevim minute în șir în paturile moi și curate.

...În cîte o noapte, spre ziuă, mi se mai întîmplă și acum să aud în urechi, venind tocmai din pădurile Bavariei, ecoul acelui teribil *aufsteheeeen!...* răcnit, cu peste 40 de ani în urmă, de toți *Kapo* de la *Landsberg* și *Kaufering*.

AUSROTTUNG ALLER JUDEN (1)

Ar fi greu de făcut un inventar complet al tuturor ideilor criminale lansate și aplicate de Hitler și acoliții lui. Nici una nu a fost însă atît de îndrăgită, atît de larg susținută și atît de neîndurător aplicată de naziști ca *Ausrottung aller Juden*, exterminarea tuturor evreilor. Ideea exterminării a devenit dominantă în gîndirea și acțiunea nazistă. Se intenționa, se proiectase chiar exterminarea unor întregi categorii sociale, a unor popoare, a unor rase. Planurile fiind extrem de ample și ambițioase, naziștii n-au apucat să le finiseze pe toate cu cunoscuta meticulozitate prusacă. Se vorbea de exterminarea unor popoare inferioare, dar nu s-a precizat care sînt acelea și dacă trebuie total nimicite sau o parte a lor să fie transformată în imense mase de sclavi care să-i servească pe viitorii stăpîni ai întregii Europe — *Übermensch*-ii naziști. Se vorbea de exterminarea slavilor dar s-au indicat cifre vagi — 20—30 de milioane, fără nici o

realizare. Într-o singură privinţă s-au efectuat calcule exacte, s-au făcut precizări cu o meticulozitate tipic *SS*-istă, şi anume, în legătură cu *Austrottung aller Juden*. Da, aici exista claritate deplină. Era vorba, fără nici un echivoc, de exterminarea tuturor evreilor. Pînă la unul.

Consecvenţi spiritului lor de „*Ordnung*"; de ordine, naziştii au împărţit, pe categorii bine delimitate, pe cei care trebuiau să fie asasinaţi. Pentru a evita orice confuzie sau omisiune, s-au dat ordine de asasinare distincte pentru fiecare categorie în parte. Ordine globale, ce vizau totalitatea unei categorii, şi ordine parţiale, referitoare la grupuri mai mici sau mari dintr-o categorie sau alta.

Ca urmare, în faţa Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg s-au putut prezenta ordinele originale ori copii ale lor referitoare la asasinarea adversarilor reali sau pretinşi ai naziştilor, a prizonierilor de război, a aviatorilor care se aruncau cu parașuta, a preoţilor catolici, a „gurilor de prisos", a „suboamenilor" slavi, a „celor de rasă inferioară", a evreilor.

Dintre toate aceste categorii, una singură era vizată să fie exterminată în întregime: *die Juden*, evreii. Şi nu numai cei din Germania, ci din întreaga Europă. Deci, nu un program împotriva a mii sau zeci de mii de evrei. Nu lichidarea cîtorva sute de mii dintr-o ţară sau alta, ci *Ausrottung*, exterminarea pînă la ultimul om a peste 11 milioane de evrei, a tuturor evreilor din Europa.

Mişcarea nazistă s-a născut, s-a dezlănţuit şi a intrat în agonie obsedată de ideea *Ausrottung aller Juden*, exterminarea tuturor evreilor. Încă în programul Partidului Naţional-Socialist, din februarie 1920, se spune: „Nu poate fi cetăţean decît acela care este conaţional, conaţional nu poate fi decît cel de sînge german, independent de confesiune. Nici un evreu nu poate fi aşadar conaţional".

În 1923, Hitler se plînge în cartea sa *Mein Kampf*: „De ce oare n-au fost gazaţi încă de la începutul războiului (1914) vreo douăsprezece-cincisprezece mii dintre pervertitorii ăştia ebraici ai neamului!" Iar la 30 ianuarie 1939, declară de-acum fără echivoc în *Reichstag* că într-un nou război mondial „rezultatul nu va fi nicidecum bolşevizarea pămîntului şi prin aceasta o victorie a evreismului, ci distrugerea rasei evreieşti din Europa".

Încă înainte de declanşarea acestui „nou" război mondial, în mai 1939, săptămînalul „Der Stürmer" scria: „Împo-

triva evreilor din Rusia trebuie organizată o expediție de pedeapsă ; o expediție de pedeapsă care să le hărăzească soarta ce-i paște pe toți criminalii și rău-făcătorii. Condamnarea la moarte, execuția ! Evreii din Rusia trebuie uciși. Trebuie stîrpiți pînă la unul !"

Toți șefii naziști, toți *Gauleiter*-ii, toți *SS*-iștii și toți *Gestapo*-viștii au înțeles că *Ausrottung aller Juden*, exterminarea tuturor evreilor, nu se referă doar la Germania, ci la toată Europa.

Arthur Seyss-Inquart, fost comisar al *Reich*-ului pentru Olanda, a scris în lucrarea sa „Patru ani în Olanda" : „Pentru noi, evreii nu sînt olandezi. Ei reprezintă pentru noi dușmanii cu care nu vom putea încheia niciînd nici armistițiu și nici pace... Îi vom lovi pe evrei oriunde îi vom întîlni, iar cei care se află de partea lor vor suporta consecințele. *Führer*-ul a declarat că rolul evreilor în Europa s-a încheiat, așa că s-a terminat cu ei".

Baldur von Schirach declara la 14 septembrie 1942 : „Dacă mi s-ar reproșa vreodată că am expulzat din acest oraș (este vorba de Viena — n.n.), odinioară metropola evreismului european, zeci și sute de mii de evrei, deportîndu-i în ghetoul din răsărit, am să răspund cu mîndrie : «Văd în actul meu o contribuție activă la cultura europeană»".

Hans Frank, guvernator general, a spus în 1941 : „Ce o să facem cu evreii ? Credeți că o să-i colonizăm în Ostland ? De ce toată această flecăreală ? Pe scurt, trebuie să-i lichidăm cu propriile noastre mijloace. Trebuie să luăm măsuri pentru a-i extermina. În Guvernămîntul General trebuie să fie tot atîț de puțin evrei ca și în *Reich*". Iar în faimosul său jurnal a notat : „Credeți cumva că în Răsărit ei (evreii — n.n.) vor fi colonizați în sate ? La Berlin ni s-a spus clar : Ce ne trebuie atîta bătaie de cap ? N-avem ce face cu ei nici în răsărit, nici în Comisariatul *Reich*-ului ; n-aveți decît să-i lichidați voi înșivă !"

Cuvintele rostite de același Frank la 16 decembrie 1941, în fața subalternilor săi, la sediul guvernamental din Cracovia aveau să devină fatale : „Evreii sînt și pentru noi doar niște consumatori extrem de dăunători. În Guvernămîntul General avem, în momentul de față, aproximativ 2.5 milioane de evrei și, socotindu-i pe cei înrudiți cu evreii și tot ce mai decurge de aici, sînt în total vreo 3.5 milioane Pe acești 3,5 milioane de evrei n-avem cum să-i împușcăm, nu-i putem nici otrăvi, sîntem însă hotărîți să recurgem la anu-

mîte procedee, care să ducă într-un fel la reușita distrugerii lor".

Procedeele găsite au zguduit și continuă să zguduie conștiința întregii omeniri. Ele se numesc : *Belzec, Sobibor, Treblinka, Maidanek, Birkenau-Auschwitz.*

AUSROTTUNG ALLER JUDEN (2)

Sălbaticele declarații ale lui Hitler și Himmler, ale lui Rosenberg și Frank privind destinul hărăzit de nazism evreimii europene, departe de a fi fost simple amenințări, s-au dovedit a fi sîngeroase condamnări la moarte. Naziștii erau atît de nerăbdători în aplicarea *Endlösung*-ului, „soluției finale", încît n-au așteptat să se stabilească gazul cel mai eficace pentru asfixierea în masă, nici să se construiască camere de gazare și crematorii moderne, capabile să asigure asasinatul pe bandă rulantă, ci, concomitent cu experimentările necesare și construirea unei fabrici a morții pe terenurile mlăștinoase de la *Birkenau*, au trecut la *Ausrottung aller Juden*, la nimicirea tuturor evreilor, în teritoriile pe care le cotropeau în Răsărit, ucigînd cum se nimerea : împușcînd în ceafă și spînzurînd, mitraliind și incendiind, asfixiind în camere de gazare improvizate inclusiv în autodube folosind gazele de eșapament. Ritmul exterminării era asigurat de *Einsatzgruppen*, detașamente de intervenție, în fapt „detașamente ale morții", care însoțeau grupurile de armată invadatoare. Amploarea și cruzimea acestor exterminări reies din înseși documentele oficiale ale acestor detașamente.

La 15 octombrie 1941, *Einsatzgruppe A* raporta : „Chiar de la început s-a presupus că în răsărit problema evreiască nu poate fi rezolvată numai prin pogromuri.

In conformitate cu directivele primite, epurarea efectuată de poliția de securitate trebuie să aibă drept scop *Ausrottung aller Juden*, exterminarea totală a evreilor. Detașamente speciale, întărite cu unități de elită — în Lituania un detașament format din voluntari, în Letonia unități ale poliției auxiliare letone —, au aplicat pe scară largă aceste ordine la orașe și la sate. Acțiunile acestor detașamente s-au desfășurat fără incidente.

Numărul total al evreilor lichidați în Lituania se ridică la 71 105 oameni. În timpul pogromurilor din Kaunas au fost

exterminați 3 800 de evrei, iar în orășelele mai mici circa 1 200 de evrei.

În Letonia au fost exterminați pînă în prezent 30 000 de evrei. 5 000 de evrei au fost uciși în timpul pogromurilor din Riga".

Cruzimea cu care se acționa sub egida *Ausrottung aller Juden*, exterminarea tuturor evreilor, șoca pînă și pe unii din ucigași. Mărturie stă raportul capturat al comandantului orașului Sluțk din 20 octombrie 1941, care descrie mai amănunțit evenimentele întîmplate. În acest raport se spune:

„...Locotenentul-major a explicat că batalionul de poliție a primit sarcina să lichideze pe toți evreii din orașul Sluțk în decurs de două zile. L-am rugat atunci să amîne această măsură cu o zi. El a refuzat însă, arătînd că trebuie să efectueze această operație pretutindeni și în toate orașele și că pentru Sluțk au fost prevăzute numai două zile. În aceste două zile, orașul Sluțk trebuie curățat de evrei prin orice mijloace. Toți evreii, fără nici o excepție, au fost ridicați din fabrici și din magazine și evacuați, contrar înțelegerii noastre. Ce-i drept, o parte din evrei au fost duși într-un ghetou, unde i-am izolat și i-am supus tratamentului corespunzător, dar o mare parte a fost pur și simplu încărcată în autocamioane și lichidată fără întîrziere în afara orașului. În ceea ce privește însăși executarea acestei măsuri, trebuie să remarc cu profund regret că ea merge pînă la sadism. În timpul acestor acțiuni, orașul oferea o priveliște îngrozitoare. Cu o cruzime de nedescris din partea ofițerilor poliției germane și îndeosebi a voluntarilor lituanieni, evreii, ca și bielorușii, au fost izgoniți din case și adunați laolaltă. În oraș se auzeau pretutindeni focuri de armă și pe străzi zăceau în grămezi cadavrele evreilor împușcați. Bielorușii încercau zadarnic să iasă din încercuire. Pe lîngă faptul că evreii, printre care erau și negustori, erau tratați cu o cruzime îngrozitoare în prezența bielorușilor, aceștia din urmă au fost de asemenea bătuți cu bastoane de cauciuc și cu paturile armelor. Acestea nu au mai fost acțiuni îndreptate exclusiv împotriva evreilor. Aceasta semăna mai degrabă cu un cataclism..."

ÄRZTE

Cît timp am fost deținut în lagăre de concentrare naziste, nimic nu m-a impresionat atît de puternic ca atitudinea

Ärzte-lor, a medicilor, a medicilor - *Häftling*-i. Curios este că *atunci, acolo...* cuvîntul *impresionat* era lipsit de conținut. După primele zile, în care îți fusese lichidată întreaga familie, după ce fuseseși martor ocular la asasinarea prietenilor celor mai apropiați, după ce seară de seară împinseseși căruța cu cadavrele celor epuizați în timpul zilei, după ce tu însuți trecuseși o dată, de două ori, de zece ori în pielea goală prin fața lui Mengele, care selecționa loturile pentru camerele de gazare, ce te mai putea impresiona? Ce trebuia să vezi, la ce trebuia să asiști ca să te impresioneze?

Și totuși, conduita *Ärzte*-lor, a medicilor, a medicilor *Häftling*-i m-a tulburat și mă tulbură și azi. N-am putut să înțeleg nici atunci, cum nu-mi explic nici acum de unde luau ei puteri să lupte pentru viața altora, cînd cei mai mulți dintre noi refuzau să și-o apere pe a lor, lăsîndu-se pradă deznădejdii.

În lagăr, viața nu avea nici o valoare. Fiecare obiect, orice produs își avea prețul său. La bursa neagră toate erau cotate. Cu o singură excepție: viața omenească. Ea n-avea nici un preț. *Häftling*-ii erau gata să se sfîșie pentru o coajă de cartof. Un muc de țigară era atît de prețios încît nimeni nu-l putea cumpăra întreg. Se vindea „cu fumul". Duceai mucul spre buzele tremurînde, trăgeai o dată în piept și pentru asta dădeai un sfert din porția de mîncare. Un obiect de îmbrăcăminte nu-ți puteai procura decît pe pîine, iar pîinea numai pe aur. Viața însă era fără valoare, în schimbul ei nu puteai obține nimic. Oamenii mureau gazați, împușcați, otrăviți, spînzurați, schingiuiți; mureau de foame, de sete, de frig, de boală, de epuizare. Mureau în baracă, la W.C., pe aleile lagărului, la *Appell*, în timpul lucrului, în coloana ce intra pe poarta lagărului, ori pe platou, în pielea goală, așteptînd să le fie scoase din etuvă zdrențele pline de păduchi. În vara lui '44, la *Birkenau*, cadavrele erau culese de peste tot fără ca cineva să întrebe cine-s, ce nume au purtat, din ce țară provin; erau așezate în stive pentru apelul de seară, apoi cărate la crematoriu.

Da, în timp ce în *Bunker*-ele lagărului oameni încă în puteri erau striviți sub bocancii grei ai *SS*-iștilor, iar la zidul morții trupurile celor împușcați în ceafă zăceau în bălțoace de sînge, în timp ce în fiecare *Kommando*, *Häftling*-ii se prăbușeau de pe schele, se lăsau înghițiți de mlaștini ori treceau de perimetrul interzis pentru a provoca pornirea

glonțului salvator, medicii - *Häftling*-i se luptau cu încăpățînare, cu disperare să prelungească cu o zi, cu o oră viața muribunzilor din *Revier*. Și reușeau. Nici azi nu înțeleg cum, deoarece medicamente n-aveau aproape deloc, iar instrumentarul medical era mai mult decît rudimentar.

„Eram nevoiți să practicăm o medicină ca în evul mediu — avea să declare, după eliberare — doctorul Leon Boutlien. Bolnavii inerți, în stare de semicomă, expuși la soare și lovituri — mai toți *Kapo* loveau, din pur sadism, peste răni — n-aveau putere nici să alunge muștele. Acestea se lăfăiau pe plăgi. Noaptea făceam incizii cu un cuțit de bucătărie, fără nici o anestezie. După operație strîngeam trei pînă la cinci pahare de viermi. Am văzut astfel dezvoltîndu-se o adevărată patologie a putrefacției".

Este neîndoielnic că acești *Ärzte*, acești medici, medici *Häftling*-i, medici ai imposibilului — cum admirabil i-a denumit Cristian Bernadac în zguduitoarea carte pe care le-a consacrat-o, dăruiau puțin cîte puțin din viața lor ca s-o păstreze pe a celor care li se încredințau.

In contrast cu copleșitorul umanism al acestor medici ai imposibilului, *die SS Ärzte*, medicii *SS*-iști, medici blestemați, cum i-a caracterizat același Cristian Bernadac, s-au pretat la cele mai sîngeroase fărădelegi. La simpla lor apariție în *Revier*, bolnavii începeau să tremure cuprinși de spaima morții. Păleau, cuprinși de aceeași spaimă, și *Häftling*-ii sănătoși cînd în poarta lagărului se ivea un *SS Ärzt*, un medic *SS*-ist.

Îmbrăcați în uniformă *SS*, singuri sau însoțiți de alți șefi ori subșefi *SS*, *Die SS Ärzte*, medicii *SS*-iști, medici blestemați făceau marile trieri pe rampele morții. Unii indiferenți și apatici, alții zîmbind binevoitori, fredonînd o melodie veselă, dar toți cu aceleași gesturi mecanice ale mîinii sau doar ale unui singur deget indicau cine rămîne, provizoriu, în viață și cine pornește imediat spre moarte. Fie că era vorba de înfricoșătoarele selecționări de pe peronul de la *Birkenau* — în vara lui '44 treceau prin fața *Lagerarzt*-ului *SS-Hauptsturmführer* dr. Mengele, aproape fără întrerupere, cîte 10 000—12 000 de oameni din care 7 500—9 000 erau trimiși direct în camera de gazare —, de dramaticele trieri ale celor epuizați de foame, de frig, de bătăi, de munca insuportabil de grea sau de sistematica „curățire" a *Revier*-elor de bolnavii care nu mai puteau fi recuperați pentru muncă, *Die SS Ärzte*, medicii *SS*-iști, medici blestemați expediau

în moarte individual ori în masă mii, zeci de mii, sute de mii de oameni.

Îmbrăcînd peste uniforma *SS* halate de un alb imaculat, acești medici blestemați făceau *Experimente an lebendigen Menschen*, experiențe pe oameni vii. Știau că experiențele sînt mortale, dar acest deznodămînt le părea firesc. Îi ucideau chiar și pe cei care rezistau la încercări pentru a nu se divulga cele petrecute. Cu cinismul lor înfiorător îi felicitau pe cei puțini care, în urma unor grave mutilări, se însănătoșeau și le făceau o ultimă injecție „pentru fortificare". Această injecție era totdeauna mortală.

Încercăm o sistematizare a principalelor îndeletniciri ale acestor medici blestemați folosindu-ne de procesele-verbale ale ședințelor Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg:

— Erau prezenți la exterminările din camerele de gazare pentru a supraveghea dacă sanitarii de la echipa de dezinfectare folosesc gazul toxic „*Zyclon B*" în conformitate cu prescripțiile; după deschiderea camerelor de gazare verificau dacă exterminarea a fost totală.

— Medicii stomatologi verificau prin sondaje dacă stomatologii deținuți din compania specială de muncă au extras tuturor celor gazați dinții de aur și dacă i-au aruncat în casetele ferecate pregătite special în acest scop.

— Medicii *SS*-iști de la *Auschwitz*, *Birkenau*, precum și din lagărele de muncă îi triau și-i trimiteau la exterminare pe evreii deveniți inapți pentru muncă și care, după toate probabilitățile, nu-și puteau recăpăta puterea de muncă în cel mult patru săptămîni. Exterminau și evreii suspecți de boli infecțioase. Bolnavii la pat urmau să fie uciși prin injecții, iar ceilalți asasinați în crematorii, respectiv în camere de gazare. Pentru injecții foloseau fenol, evipan și acid cianhidric.

— Efectuau așa-numitele execuții camuflate. Este vorba de deținuți polonezi, a căror execuție era ordonată de către Direcția centrală a siguranței *Reich*-ului, respectiv de comandantul trupelor de siguranță de pe teritoriul guvernămîntului general. Deoarece din motive politice sau din considerente de securitate execuția trebuia să rămînă secretă, drept motiv al decesului se indica unul din pretextele uzitate în lagăr.

În fața tribunalelor, *die SS Ärtze*, medicii *SS*, medici blestemați și-au recunoscut fărădelegile cu cinismul cu care le-au săvîrșit.

„Baumkötter [1]: Trebuia să asist personal sau să trimit un subaltern la execuţii, la aplicarea de pedepse pe capră, la execuţii prin împuşcare, spînzurare sau gazare. În afară de aceasta, trebuia să întocmesc listele deţinuţilor bolnavi şi inapţi de muncă, care urmau să fie transferaţi în alte lagăre, şi, în sfîrşit, trebuia să fac experienţe conform ordinelor primite.

...Procurorul: În ce scop aţi ordonat dv. şi medicii din subordinea dv. deţinuţilor ca după loviturile ce li se aplicau pe capră să facă fandări şi să practice «sport»?

Baumkötter: Acesta era un obicei la *Sachsenhausen* şi contribuia la o mai bună circulaţie a sîngelui.

...Procurorul: Aţi examinat oare pe deţinuţii aduşi pentru a fi exterminaţi în masă în camera de execuţie camuflată în cabinet medical?

Baumkötter: Da, am examinat pe aceşti deţinuţi ca să constat dacă au în gură dinţi de metal, de aur, de platină sau alţi dinţi artificiali".

ÄUSSERSTE GRAUSAMKEIT

Die Grausamkeit, cruzimea, era trăsătura firească a fiecărui *SS*-ist. În felul de a gîndi şi trăi, dar mai ales în felul de a-şi exercita profesia, adică în felul de a ucide, *die Grausamkeit*, cruzimea era prezentă în cele mai variate ipostaze. Consemnăm cîteva citindu-l pe Eugen Kogan: „La 1 mai 1943, în locul sărbătoririi acestei zile, deţinuţii au fost puşi să care în grădinile lagărului *Buchenwald* tărgi cu fecale. Cel care se prăbuşea sub povară era atacat de cîinii însoţitori ai *Scharführer*-ilor beţi. Doi ruşi, Serghei Nicolaev din Voronej şi Fedia Fedorkim din Stalingrad, cărau împreună o asemenea targă. Erau prieteni şi căutau să rămînă nedespărţiţi, ori de cîte ori puteau. Pentru a nu „bate la ochi" lucrau din răsputeri. Dar n-au scăpat. Complet epuizat de pasul alergător, Fedia s-a împiedicat şi a căzut; targa cu scîrbosul ei conţinut s-a răsturnat, stropindu-l pe *SS-Rottenführer*-ul Fritz Schulz, care se afla pe aproape. El l-a împuşcat pe loc pe rusul întins jos, în timp ce cîinii s-au năpustit asupra tovarăşului său, trîntindu-l la pămînt. A-

[1] Heinz Baumkötter, fost medic şef al lagărului de concentrare *Sachsenhausen*.

proape ieşit din minţi, *SS*-istul l-a călcat în picioare cu cizmele sale cu ţinte, după care deţinutul a fost sfîşiat de cîini. Nimeni nu putea şi n-avea voie să-i ajute pe cei doi. Dimpotrivă, în imediata apropiere se desfăşura în acelaşi timp o altă scenă. Wladislaw Schezmit, un polonez, era repartizat unei grupe de transport pietre, care trebuia să-şi ducă povara în pas alergător de la grădină pînă la instalaţia de filtrare. O santinelă *SS* i-a ordonat polonezului să ridice o lespede de piatră de mărime considerabilă, ceea ce el pur şi simplu n-a putut să facă; nu putea nici măcar să o clintească din loc, necum s-o ridice. «Mişcă!» a urlat santinela, aruncînd cu o cărămidă în polonez. Plin de sînge, deţinutul s-a prăbuşit. «Ridică piatra, cîine polonez! Să ridici imediat piatra!» Cîţiva *SS*-işti au turnat o găleată de apă pe deţinutul leşinat, l-au readus în simţiri, l-au smucit în sus şi, după ce l-au sprijinit de un copac, l-au executat pentru «sabotaj», pe îndelete, folosindu-l drept ţintă de tir. În aceeaşi noapte au murit trei deţinuţi, care fuseseră bătuţi şi muşcaţi de cîini în grădină, iar alţi şase au fost pur şi simplu omorîţi cu parul".

Şi acum o secvenţă din procesul de la *Dachau*.

„*Procurorul*: Aţi cunoscut o persoană cu numele de Niedermayer?[1]

Schmeling: Da.

Procurorul: L-aţi văzut maltratînd pe cineva?

Schmeling: Da.

La 16 februarie 1945 a sosit un transport de la *Sachsenhausen*. Au fost selecţionaţi oamenii care se aflau într-o stare fizică proastă. Alegerea nu a fost făcută de către un medic, ci de Trum împreună cu cîţiva *Blockführer*-i.

Cele 500 de persoane selecţionate au fost obligate să se dezbrace şi să se alinieze în picioare de-a lungul unui zid. Pompierii i-au stropit cu apă rece toată noaptea. Dimineaţa, un camarad m-a chemat să vin să văd ce se întîmplă în apropierea bucătăriei. Cei dintre selecţionaţi care mai rămăseseră în viaţă erau ucişi de Niedermayer, de şoferul său Bachmayer şi de cîţiva *Blockführer*-i cu rîngi de fier şi cu bastoane.

Procurorul: Aţi văzut scena aceasta personal?

Schmeling: .Da. Am văzut-o personal".

Die Grausamkeit, cruzimea *SS*-iştilor nu cunoştea limite. În fiecare zi şi noapte, în fiecare din miile de lagăre de

[1] A fost şeful *Bunker*-ului de la *Mauthausen*.

concentrare ce împînzeau Europa se săvîrşeau zeci de asasinate de o cruzime inimaginabilă. Şi totuşi, *maimarii* de la Berlin, cînd puneau la cale o acţiune deosebită, nu se mulţumeau cu *die Grausamkeit*, cu cruzimea obişnuită a *SS*-iştilor şi ordonau în scris să se manifeste o *äusserst Grausamkeit*, o cruzime deosebită. Mărturie stă faimosul raport al generalului de brigadă *SS* Stroop, care a condus acţiunea de nimicire a ghetoului din Varşovia. Pe coperta raportului îmbrăcat în piele fină stă scris „Ghetoul evreiesc din Varşovia nu mai există". Stroop raportează: „La 23 aprilie 1943, *Reichsführer*-ul *SS* [1] a ordonat ca *ghetoul să fie măturat de pe faţa pămîntului mit ÄUSSERSTER GRAUSAMKEIT, cu cruzime extremă, şi cu perseverenţă nemiloasă.* Ca atare, am hotărît să distrug şi să incendiez întregul ghetou, fără a ţine seamă de întreprinderile militare. Aceste întreprinderi au fost demontate, iar apoi incendiate.

De obicei, evreii îşi părăseau adăposturile, dar într-o serie de cazuri ei rămîneau în clădirile cuprinse de flăcări şi săreau pe ferestre abia atunci cînd căldura devenea insuportabilă. Apoi, cu oasele fracturate, ei încercau să traverseze strada tîrîndu-se pentru a se adăposti în clădirile care nu ardeau. Uneori ei se furişau noaptea din adăposturile lor în ruinele clădirilor distruse de incendiu. Viaţa în canalele subterane devenea insuportabilă chiar după prima săptămînă. Deseori se auzeau de acolo glasuri omeneşti. *SS*-işti sau poliţişti se strecurau cu curaj în gurile de canal pentru a-i prinde pe aceşti evrei. Uneori ei se împiedicau de cadavre de evrei; alteori se trăgea asupra lor. În gurile de canal se aruncau bombe lacrimogene. Evreii erau scoşi din canalele de scurgere. Nenumăraţi evrei au fost exterminaţi în canale şi în gropi prin explozii.

Cu cît împotrivirea se prelungea, cu atît mai hotărît acţionau trupele *SS*, poliţia şi unităţile militare, care tot timpul şi-au îndeplinit îndatoririle în mod exemplar. Evreii care în timpul nopţii încercau adeseori să-şi completeze rezervele lor de alimente sau să ia legătura cu grupurile învecinate erau nimiciţi.

Prin această operaţie au fost exterminate 56 065 de persoane, număr stabilit cu precizie."

Da, *SS*-iştii nu se sfiau să arate cu precizie efectul *ihrer äusserst Grausamkeit*, cruzimii lor deosebite.

---

[1] Heinrich Himmler.

BARBEREI

SS-iștii din *Totenkopfeinheiten*, din unitățile cap-de-mort erau toți, fără excepție, ucigași de profesie. Totuși, cînd acționau individual, în felul cum batjocoreau deținuții, în modul cum îi schingiuiau, în felul cum îi omorau, fiecare se ambiționa să-și impună un stil anume.

Am văzut *SS*-iști care scoteau brusc pistolul, apăsau pe trăgaci, după care mergeau indiferenți mai departe, fără să se uite măcar dacă *Häftling*-ul prăbușit și-a dat duhul ori continuă să se zbată în țărînă. Altora, dimpotrivă, le plăcea să se joace cu cei sortiți morții, să-i amăgească, să le creeze iluzia că a dat norocul peste ei și vor fi repartizați într-un loc de muncă mai bun; ei apăsau pe trăgaci abia cînd victimele începeau să le mulțumească. Unii *SS*-iști preferau asasinatul rapid: un glonte în ceafă, o injecție cu fenol în inimă, o salvă de mitralieră dacă erau mai mulți. Alții, din contră, savurau prelungirea la maximum a chinurilor morții. Aceștia ordonau ca un grup de *Kapo* să ucidă *Häftling*-ii, pe care ei îi alegeau, lovindu-i cu bîtele sau scoteau din baracă victimele în plină iarnă în pielea goală, cereau să se arunce peste ele cîteva găleți de apă și să fie lăsate în zăpadă pînă înghețau ori asmuțeau cîinii asupra lor să le sfîșie trupul bucată cu bucată.

Da, *SS*-iștii din *Totenkopfeinheiten*, din unitățile cap-de-mort erau toți, fără excepție, ucigași de profesie. Totuși, cînd acționau individual, în felul cum batjocoreau deținuții, în modul cum îi schingiuiau, în felul cum îi omorau, ei se diferențiau. La unii predominau sadismul și sălbăticia, la alții neîndurarea și ferocitatea ori aroganța și cînoșenia. Cînd însă participau la asasinat în colectiv, diferențierile dintre ei dispăreau; mai precis, trăsăturile lor se împleteau, dînd la iveală, la dimensiuni înspăimîntătoare, caracteristica ge-

nerală a *SS*-iștilor din *Totenkopfeinheiten*, din unitățile capde-mort : *die Barberei*, barbaria.

Este neîndoielnic că întreaga viață din lagărele de concentrare, fiecare secvență luată în parte, oricare manifestare a unui *SS*-ist ori a tuturor deodată concretizau cele mai odioase ipostaze ale barbariei. Dar, după mărturia majorității supraviețuitorilor, barbaria *SS*-iștilor se manifesta cel mai pregnant cu prilejul selecționării și transportării *Häftling*-ilor sortiți gazării. Iată o astfel de scenă descrisă într-un document al Tribunalului de la Nürnberg : „Deținuții grav bolnavi de la secția chirurgicală, cu rănile încă pansate, și șiruri întregi de bolnavi istoviți și slăbiți în mod îngrozitor, chiar și cei pe cale de însănătoșire, erau încărcați în autocamioane. Toți erau în pielea goală, și acest spectacol era mai mult decît înfiorător. Camioanele staționau la intrarea în bloc și nenorocitele victime erau pur și simplu azvîrlite în camion sau încărcate de către sanitari. (Am fost în repetate rînduri martor al unor asemenea transporturi tragice). Deseori, cîte 100 de oameni erau îngrămădiți într-un singur camion mic. Toți știau ce soartă îi așteaptă. Marea majoritate dintre ei erau cu totul apatici, în timp ce alții, în special pacienții de la secția chirurgicală, cu răni deschise care sîngerau sau cu cicatrice îngrozitoare loveau în stînga și în dreapta ca niște sălbatici. În jurul camioanelor, *SS*-iștii alergau ca turbați și împingeau înapoi mulțimea care țipa și încerca să sară din camion".

Häftling-ul din Oradea, Nyiszli Miklós, medicul legist a lui Mengele, care a văzut cu ochii lui de nenumărate ori sosirea unui astfel de transport în incinta crematoriului, o zugrăvește în cuvinte cutremurătoare : „Cei selecționați nu mai au putere să strige, nu mai au nici puterea necesară să coboare de pe platforma înaltă a camionului. Santinelele *SS* urlă la ei, îi cheamă, dar nici unul nu se urnește din loc. Șoferul își pierde răbdarea. Se urcă din nou la volan și pornește motorul. Partea din față a platformei camionului se ridică încetișor și deodată își varsă încărcătura. Nenorociții — bolnavi muribunzi — cad cu capul, cu fața, cu genunchii pe beton sau se prăbușesc unii peste alții. În timp ce se zvîrcolesc pe jos, chinuiți de dureri, scot niște răcnete nearticulate. Scena este îngrozitoare !

Sonder-iștii despoaie victimele de zdrențele cu care sînt îmbrăcate, le strîng într-o grămadă în curte, iar pe nenorociți îi duc în sala de incinerare, unde îi alinează în fața *Oberscharführer*-ului Mussfeld, care stă cu spatele la cup-

toare. Azi, el este de serviciu la împuşcarea în ceafă. Pe mîna în care ţine arma poartă o mănuşă de cauciuc. Oamenii cad morţi, unul după altul, pentru a face loc seriei următoare. În cîteva minute, Mussfeld îi „culcă"... În jargonul lui zicea *umgelegt*. Peste o jumătate de oră nu mai rămînea decît cenuşa lor".

Cît de palid, cît de anemic este cuvîntul *Barberei*, barbarie, pentru astfel de fapte!

BAUM

Toate pedepsele aplicate în lagărele de concentrare vizau grăbirea morţii. Condiţiile de muncă şi de viaţă erau atît de insuportabile încît zilele îţi erau numărate din clipa cînd ai păşit pe poarta unui *K.Z.*-et. Totuşi, multor *SS*-işti li se părea că în lagărul lor „nu se moare destul de repede". Atunci, intensificau ritmul pedepselor. Frica de ele era aşa de mare încît, în zilele în care scăpam de pedepse, ele ne apăreau noaptea în vis, torturîndu-ne.

Spaima cea mai mare ne-o procurau cei trei „*B*" : *Bock*, *Baum* şi *Bunker*. Cel mai greu de suportat era, firește, *Bunker*-ul. Dar cel mai aproape de moarte te aducea *Baum*. Simţeai efectiv îmbrăţişarea morţii ori de cîte ori atîrnai de *Baum*, de copac. Pedepsei i se spunea simplu : *Baum*, adică legarea, atîrnarea, mai exact *spînzurarea de copac*. Mîinile victimelor erau strîns legate la spate cu o frînghie. Apoi, *Häftling*-ul pedepsit era ridicat cam o jumătate de metru şi braţele îndoite în sus, astfel încît frînghia înnodată să poată fi aruncată peste o cracă, ori atîrnată de un cui înfipt într-un copac la peste doi metri înălţime. Întreaga greutate a corpului suspendat în aer apăsa pe încheieturile braţelor. Frînghia se strîngea, intrînd în carne. După 10—15 minute, articulaţia umerilor se rupea. După alte cîteva, mîinile se umflau şi paralizau. Durerile erau cumplite. Vaietele, ţipetele, răcnetele victimelor nu înduioşau pe nimeni. Dimpotrivă, ataţau sadismul, bestialitatea *SS*-iştilor. Aceştia, trăgînd cîte un fum de ţigară, loveau tacticos cu automatele corpurile victimelor, pînă cînd acestea începeau să se balanseze, amplificîndu-le chinurile, apoi, punîndu-şi automatele în bandulieră, apucau cravaşele şi începeau să-i izbească pe nenorociţii ce atîrnau de *Baum*, de copac, peste obraz, peste organele genitale. Sudoarea şi sîngele osîndiţilor şiroiau în dîre groase pe trupurile schingiuite. Tortura dura de la 30 minute pînă la două ore, uneori şi mai mult.

Cine rezista pînă la capăt avea nevoie de săptămîni de zile ca să-şi poată mişca din nou braţele, să-şi redobîndească forţa mîinilor. Unii au rămas cu traume pentru toată viaţa.

BELOHNUNG

In *SS*, moartea era considerată o meserie ca oricare alta. In consecinţă, ca să o practici trebuia să-ţi placă şi să înveţi s-o faci. Prima condiţie nu punea probleme. *SS*-iştilor le plăcea să ucidă. Pasiunea pentru asasinat le era dezvoltată de mici, încă din *Hitlerjugend* [1], iar în *SS* se intra voluntar. Intrau numai cei cărora le plăcea să ucidă şi doreau să ucidă.

Cum să ucidă învăţau din mers. Şcoala cea mai înaltă o reprezentau lagărele de concentrare. Cei din *Allgemeine-SS* [2] şi *Waffen-SS* [3] erau invitaţi în lagărele de concentrare să înveţe meserie de la camarazii lor din *Totenkopfeinheiten*, aşi în practica asasinării.

Abia cînd s-a trecut la exterminări în masă a reieşit că mai e nevoie de ceva. *SS*-iştii trebuiau obişnuiţi cu moartea S-a dovedit că una e să execuţi un om, cinci, zece, împuşcîndu-i ori spînzurîndu-i, şi cu totul altceva să goleşti trenuri întregi de cadavre, să acoperi şanţuri în care, printre miile de cadavre, unii se mai zbat, încearcă să iasă de sub trupurile sfîrtecate şi să apuce buza şanţului.

După cum a relatat generalul *SS* von dem Bach-Zelewski, la începutul lichidărilor în masă, pînă şi faimosul Himmler, şeful şi dumnezeul tuturor *SS*-iştilor, asistînd la Minsk la o execuţie-model a 100 prizonieri, ordonată chiar de el, „...de la prima salvă era cît pe ce să leşine şi începuse să racnească pentru că plutonul de execuţie nu reuşise să ucidă două femei din primul foc".

Intr-un raport trimis la Berlin, *SS-Untersturmführer* [4]-ul dr Becker, şeful dubelor de gazare, arăta că „diferite *Kommando*-uri pun pe propriii lor oameni să descarce maşina de gazare" şi atrăgea atenţia „ce prejudiciu moral şi fizic urieş aduce această muncă oamenilor. Oamenii, continuă Bec-

[1] Organizaţia tineretului hitlerist.
[2] SS-ul general
[3] Trupe *SS* luptătoare.
[4] Sublocotenent *SS*.

ker, mi s-au plîns de dureri de cap ce apar după fiecare descărcare."

Da, cît erau *SS*-iştii de *SS*-işti, văzînd atîta moarte, pe unii îi apuca durerea de cap sau începea să le tremure mîna de atîta apăsat pe trăgaci. Aşa se face că în lagărele de concentrare, pentru a „menţine moralul" călăilor, s-a introdus obiceiul de a da *eine Belohnung*, o recompensă, celor care ucideau perfect, fără să le tremure mîna, oferind „un bun exemplu".

În muzeul fostului lagăr de concentrare *Buchenwald* se poate vedea, într-un vas de sticlă închis ermetic, o inimă de om, găurită. Inima unui deţinut ucis. Citind „explicaţia" poţi afla şi numele *SS*-istului care a apăsat pe trăgaci şi care a primit drept *Belohnung*, drept recompensă, o permisie de trei zile „pentru precizie în uciderea deţinuţilor".

Medicul de garnizoană al trupelor *SS* din garnizoana *Weimar-Buchenwald* s-a adresat în scris comandantului lagărului în vederea *einer Belohnung*, unei recompense, susţinînd că „Pentru subofiţerii *SS-Hauptscharführer* [1] Wilhelm, *SS-Oberscharführer* [2] Warnstädt şi *SS-Unterscharführer* Stope, care la 26 ianuarie 1945 au condus acţiunea pentru înlăturarea cadavrelor din transportul de la *Auschwitz*, se recomandă din punct de vedere medical acordarea unei raţii speciale de băuturi spirtoase".

La *Dachau* exista ordin scris ca, pentru fiecare deţinut spînzurat, celui care execută spînzurarea să i se dea 3 ţigări.

La *Buchenwald* acţionau un *Kommando* ce purta indicativul „99" destinat execuţiilor ce se făceau lîngă manej în afara teritoriului împrejmuit cu sîrmă ghimpată. Era compus exclusiv de *SS*-işti. Deţinuţii erau puşi să se dezbrace, introduşi cîte şase într-o încăpere în care erau amenajate 8 duşuri. Dar duşurilor li se dădea drumul abia după ce victimele erau împuşcate pentru a spăla sîngele. Cînd cei destinaţi execuţiei erau mai numeroşi, se făceau grupuri mai mari şi se introduceau direct în manej după care urma secerarea cu mitraliera a victimelor. Peste locurile pătate cu sînge se împrăştia rumeguş curat şi imediat se introducea un nou grup.

Nu numai că ucigaşilor li se punea la dispoziţie, drept *Belohnung*, recompensă, alcool la discreţie, dar întreg efec-

[1] Plutonier-major în *SS*.

[2] Plutonier în *SS*.

tivul *SS* al „*Kommando*-ului *99*" a fost decorat cu „Crucea militară pentru merit."

SS-iștii considerau moartea o meserie ca oricare alta. În consecință, stimulau și recompensau orice asasinat impecabil, făcut cu sînge rece, orice inovație în uciderea mai rapidă și mai economicoasă a deținuților, tinzînd mereu spre perfecționarea exterminării în masă — preocuparea lor de bază, meseria lor preferată.

BERUF

SS-iștii torturau, ucideau nu cu furie, nu din răzbunare, nu cuprinși de delirul luptei cu dușmanul, ci calm, metodic, chibzuit. Ei practicau asasinatul, ca *einen Beruf*, ca pe o meserie.

SS-Hauptsturmführer[1]-ul doctor Mengele intra în lagărul *E* să selecționeze *Häftling*-ii pentru crematoriu, pus la punct, spilcuit ca pentru ceremonial: uniformă proaspăt călcată, cizme lustruite lună, cravașă nouă.

La selecționări, Mengele era mereu bine dispus. Fredoca. Fața sa radia satisfacție, plăcere. O singură dată a fost văzut încruntat. Ordonase să se selecționeze 50 de deținute pentru muncă în Germania. Cînd a verificat detașamentul s-a oprit în fața celui de-al treilea rînd.

— Cine a făcut selecționarea? a întrebat el furios pe cei din suită.

Într-adevăr, cea de-a doua deținută din rîndul al treilea era numai piele și oase. Un vînt mai puternic ar fi doborît-o la pămînt. Privea drept înainte cu niște ochi mari, pătrunzători, care te răscoleau. Probabil, ochii ei i-au înmuiat inima pentru o frîntură de clipă, bătrînului *Oberscharführer*, amintindu-i doi ochi asemănători: ai soției, ai fiicei ori ai surorii sale.

— *Oberscharführer*-ul Schmidt, *Herr Hauptsturmführer*, răspunse speriat cel căruia i se adresase Mengele.

— De cît timp e la *Birkenau-Auschwitz*?

— De trei luni, domnule căpitan.

— L-ați adus degeaba aici. Mîine să fie trimis pe front. Nu-și cunoaște *seinen Beruf*, meseria.

---

[1] Căpitan în *SS*.

Pianista. Așa îi ziceau celelalte deținute. Sosise în lagăr pe un ger cumplit, în iarna lui '44. Avea 20 de ani și cinci titluri cîștigate la concursuri internaționale. Mama ei rupea mereu cîte o fîșie din hainele zdrențuite pentru a-i înfășura și proteja degetele. Spre primăvară, într-o seară, la *Appell*, în clipa cînd *SS*-istul a trecut prin dreptul rîndului lor, fetei i-a zvîcnit mîna. *SS*-istul a observat. S-a oprit și a lăsat să-i cadă țigara. „Ridic-o!", a ordonat el.

In momentul cînd fata s-a aplecat și a vrut să apuce țigara, *SS*-istul a făcut un pas și s-a lăsat cu toată greutatea pe mîna fetei, care a început să țipe. Mama, disperată, s-a repezit spre *SS*-ist. Acesta, cu o singură lovitură, a trîntit-o la pămînt. Femeia s-a ridicat repede în genunchi și, cuprinzînd cu brațele cizma călăului, a încercat să salveze mîna fetei. *SS*-istul a scos pistolul, l-a îndreptat spre ceafa mamei și a apăsat pe trăgaci, fără pripeală, cu încetineală chiar, în timp ce strivea, răsucindu-și călcîiul, degetele fetei...

Într-o zi, la *Birkenau*, un *Häftling* din lagărul *E* și-a zărit, printre sîrmele ghimpate, unicul frate rămas în viață. (Restul familiei pierise de mult, în ghetou, în timpul deportării, prin alte lagăre). Ca scăpat din lanțuri, s-a repezit spre gard strigînd numele fratelui său. Auzindu-l, cel din lagărul *D* făcu același lucru. Au ajuns deodată în fața gardului. În prima clipă nu și-au spus nimic. Emoția le-a oprit pînă și respirația. În clipa următoare a fost prea tîrziu să-și mai spună ceva. Din cele două turnuri de pază, situate la capetele gardului, *SS*-iștii au apăsat pe trăgaciul automatelor. Trupurile celor doi frați s-au prăbușit peste firele de sîrmă ghimpată prin care gonea curent de înaltă tensiune. În timp ce se prăbușeau, frații și-au întins mîinile unul spre altul. Cînd degetele s-au atins n-au mai putut transmite nici un fior. Trupurile le erau carbonizate...

La *Mauthausen*, în iarna lui 1943/44, un tînăr *Häftling* bolnav de dezinterie a întîrziat două minute de la *Appell*. O asemenea încălcare a disciplinei era suficientă pentru a declanșa *die Bestialität*, bestialitatea oricărui *SS*-ist. Drept pedeapsă, cînd a ajuns la cariera unde lucra detașamentul din care făcea parte, *Kommandoführer*-ul i-a ordonat tînărului *Häftling* să-l urmeze pînă la rîuleț din apropiere, care de peste o lună fusese acoperit cu un strat gros de gheață.

— *Schnell* în mijlocul rîului și străpunge gheața cu hîrleț, urlă *SS*-istul.

Tînărul izbuti cu greu să spargă gheaţa făcînd o gaură cu un diametru de aproape o jumătate de metru.

— În apă, ţipă *Kommandoführer*-ul şi, pentru a-şi întări ordinul, îl izbi pe *Häftling* cu o bîtă de care nu se despărţea niciodată.

Tînărul se supuse, dar, apa nefiind prea adîncă, partea de sus a corpului îi rămase afară.

Furios, *Kommandoführer*-ul începu să-l izbească din nou cu bîta, silindu-l să se lase pe vine, pînă dispăru sub gheaţă. Din cînd în cînd, nenorocitul scotea capul să respire. *SS*-istul îl lăsa cîteva secunde să-şi mai tragă răsuflarea, apoi, cu o ploaie de lovituri, îl obliga iarăşi să se scufunde. Scena se repetă de cîteva ori, apoi *SS*-istul îi ordonă să iasă din apă şi să stea în poziţie de drepţi.

Era un ger cumplit. Foarte repede, hainele deţinutului se transformară într-un înveliş de gheaţă. Se transformă în ţurţuri pînă şi apa ce-i şiroia pe faţă.

După un sfert de oră, *Kommandoführer*-ul, grăbindu-se să se retragă la căldură, îi oferi *Häftling*-ului o alternativă : să lucreze pînă seara în hainele lui de gheaţă ori să meargă spre turnul de pază pentru a fi împuşcat.

Häftling-ul avu un moment de şovăială, scurt cît o tresărire, apoi se îndreptă spre turnul de pază.

După eliberare, în faţa tribunalului, unul din zecile de mii de călăi *SS*-işti, Gustav Sorge, supranumit „Gustav cel de fier", care a servit 8 ani în diferite lagăre de concentrare şi a ajuns, din şef de bloc, comandant de lagăr, a fost întrebat de procuror :

— La ancheta preliminară aţi declarat că toţi *SS*-iştii din lagăr, în mai mare sau mai mică măsură, *waren Bestien*, au fost bestii.

Sorge : Da, este adevărat, *das waren alle Bestien*, toţi au fost nişte bestii.

Procurorul : Prin ce se manifestă *ihre Bestialität*, bestialitatea lor ?

Sorge : Prin torturarea deţinuţilor, lovirea lor cu obiecte tari, aplicarea unor pedepse crunte, îngroparea de vii a unor oameni, aţîţarea cîinilor asupra oamenilor etc.

Sorge s-a oprit cam repede cu enumerarea. Dar chiar dacă ar fi continuat ore sau zile întregi, tot nu putea termina. Ipostazele bestialităţii *SS*-iştilor nu pot fi epuizate : a fost bestial tot ce-au gîndit, tot ce-au spus, tot ce-au făcut.

BIRKENAU-AUSCHWITZ (1)

Cutremurătoarea faimă a *Konzentrationslager*-ului *Auschwitz* a înconjurat întreg pământul. De fapt, nu este vorba de un singur lagăr, ci de un complex, care cuprindea 39 de lagăre în jurul orașului Auschwitz din Polonia. Administrația se afla la Auschwitz. Centrul de exterminare era însă la 2—3 kilometri depărtare, la *Auschwitz II* sau *Birkenau*, cum i se spunea oficial. Suprafața lagărului *Birkenau* era sub 2 km². Dar dispunea de patru crematorii cu 8 camere de gazare și 46 cuptoare de ardere.

În scurt timp după înființarea primelor lagăre de concentrare naziste, Hitler a dat o directivă prin care atrăgea atenția ca nu cumva aceste lagăre să se transforme „în pensiuni de familie" sau „în sanatorii".

Credincioși *Führer*-ului, Himmler și întreaga șleahtă de *SS*-iști din *Totenkopfeinheiten*, din unitățile cap-de-mort, s-au îngrijit ca lagărele să devină, așa cum au fost concepute nu pensiuni sau sanatorii, ci adevărate fabrici ale morții. Ideea *Führer*-ului a fost întruchipată cel mai *perfect* la *Birkenau*, unde moartea se producea pe bandă rulantă.

Și pentru ca să nu existe nici un dubiu asupra gradului înalt la care fusese ridicată *„tehnica morții"* la *Birkenau-Auschwitz*, unul din *Führer*-ii lagărului, Karl Fritsch, li se adresa noilor deportați cu următoarele cuvinte: „Nu vă aflați într-un sanatoriu, ci într-un lagăr de concentrare german din care nu există decît o singură ieșire: *prin coș*. Dacă unuia dintre voi nu-i convine, el poate să se arunce imediat peste firele de sîrmă ghimpată prin care trece curent de înaltă tensiune; dacă există evrei în transport, ei n-au dreptul să trăiască mai mult de două săptămîni, preoții — o lună, ceilalți — trei luni."

Chiar și în celelalte lagăre de concentrare de pe întinsul *Reich*-ului, deținuții vorbeau cu înfiorare despre ceea ce se întîmpla la *Auschwitz*.

Germaine Tillion, deportată în 1943 la *Ravensbrück*, scrie în cartea sa: „În același bloc cu noi erau deținutele cehe care se întorseseră de la *Auschwitz* și care ne povesteau, în șoaptă, grozăviile pe care le văzuseră, nimicirea sistematică a evreilor prin gazare, cadavrele arse, mormanele de cenușă umană; cu ele se mai aflau și cîteva evreice care-și așteptau plecarea la *Auschwitz*, știind acum care le era soarta".

„Conform dorinței lui Himmler — a mărturisit Höss —, *Auschwitz*-ul a devenit cel mai mare complex de exterminare a oamenilor din toate timpurile".

Pe rampa de la *Birkenau-Auschwitz* au sosit, de-a lungul nopții fasciste, din toată Europa, milioane de deportați. La 27 ianuarie 1945, cînd trupele sovietice eliberatoare au intrat în lagăr n-au mai găsit în viață decît 2 819 *Häftling*-i.

Cenușa cîtor milioane de ființe umane au răspîndit-o în univers vînturile ce-au bîntuit deasupra crematoriilor din *Birkenau-Auschwitz* nu se știe cu exactitate și nu se va ști niciodată.

SS-Standartenführer[1]-ul Rudolf Höss, înainte de a fi judecat și spînzurat, a recunoscut în depoziția sa că au fost exterminate 3 000 000 de victime. Comisia internațională, care a anchetat crimele de la *Birkenau-Auschwitz* imediat după eliberarea lagărului, a dovedit, pe bază de documente, că au fost lichidați peste 4 000 000 de oameni. Dacă se ia însă ca bază de calcul capacitatea de ardere a crematoriilor și timpul în care au funcționat, potrivit unui tabel existent în muzeul lagărului, reiese că au fost arși 5 121 000 de deportați.

Ce act de acuzare mai teribil se poate formula împotriva fascismului, decît faptul că pentru a stabili numărul celor asasinați într-un lagăr de concentrare e nevoie să se facă o aproximație de un milion de vieți omenești?!

BIRKENAU-AUSCHWITZ (2)

Unii dintre supraviețuitorii lagărelor de concentrare, chinuiți de coșmare, nu mai vor să vorbească, să audă despre ce s-a întîmplat *atunci, acolo*. Tresar, îi cuprinde o neliniște, un zbucium ce se transformă în panică doar cînd se rostește *Mauthausen*, sau *Dachau*, sau *Bergen-Belsen*, sau *Kaufering* și, mai ales, cînd se rostește *Birkenau-Auschwitz*.

Eu, dimpotrivă, din prima zi a eliberării, la *Landsberg*, în Bavaria, am simțit dorința, nevoia să merg din nou la *Birkenau-Auschwitz*, să pășesc, ca om liber, pe locurile unde mi-a fost batjocorită și strivită tinerețea, unde mi-au fost asasinați părinții și trei frați, unde au fost exterminați prie-

[1] Colonel în SS.

tenii mei din copilărie, unde au fost lichidate milioane de vieți omenești.

Da, am simțit dorința și nevoia să văd cu ochii mei că, într-adevăr, camerele de gazare au fost dărîmate, iar cuptoarele crematoriilor au devenit piese de muzeu, că turnurile de pază din colțurile fiecărui lagăr stau goale, că pe platourile unde se făceau selecționările pentru gazare a năpădit iarba, că firele de sîrmă ghimpată, purtătoare de curent de înaltă tensiune, atîrnă moarte, ruginite pe stîlpii de beton.

Am simțit dorința și nevoia să stau din nou cîteva clipe pe „rampa morții" unde m-am despărțit pentru totdeauna de mama și frații mei, să merg apoi încet, de unul singur, spre lagărul *E*. Să mă opresc în fața *Punctului de dezinfecție* unde mi s-a luat tot, absolut tot ce ne amintea de casă, și am primit haine vărgate de *Häftling*, să stau o clipă în poarta lagărului *E* unde, *atunci*, la 9 iunie 1944, mi s-a anulat pînă și numele înregistrîndu-se doar atît : „+465." Să merg apoi și să mă întind pe *Appellplatz*-ul din fața barăcii nr. 21, să privesc spre cer și să mă conving că deasupra nu mai plutește, în rotocoale negre-vinete, fumul crematoriilor, să mă conving că în lagăr e liniște, nu mai urlă și nu mai înjură nimeni, nu se mai aud nici țipete, nici vaiete, nici blesteme...

Dorința mi s-a îndeplinit după 13 ani, în vara lui 1957.

Intreg lagărul fusese transformat într-un uriaș muzeu. Gardul, cu stîlpi înalți de beton susținînd fire de sîrmă ghimpată, era neschimbat. Doar curentul de înaltă tensiune a fost oprit. Au rămas neatinse pînă și tăblițele așezate la distanțe egale, cu un cap de mort desenat deasupra a două oase încrucișate. Și inscripția : *Achtung ! Lebensgefahr !* Atenție ! Pericol de moarte ! Blocurile au rămas de asemenea intacte, doar că în ele nu mai erau *Häftling*-i, ci piese de muzeu. Și crematoriul nr. 1 exista, singurul pe care n-au apucat să-l demonteze *SS*-iștii.

Pe *Appellplatz*-uri, pe drumul pe care coloane nesfîrșite de oameni — părinți și copii, frați și surori, logodnici și logodnice ținîndu-se de mîini, intuind moartea și totuși împotrivindu-i-se cu deznădejde — se îndreptau spre camerele de gazare, năpădise de mult iarba.

Treceam prin lagăr stăpînit de un sentiment de neliniște pe care nu mi-l puteam explica. M-am calmat abia cînd am ajuns în fața locului unde existase o clădire ce adăpostea secția politică a *SS*-ului. Singura clădire care a dispărut. În

locul ei a fost ridicată o spînzurătoare pentru aducerea la îndeplinire a sentinței dată în procesul fostului comandant al lagărului *Birkenau-Auschwitz : SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss. Văzînd spînzurătoarea și citind comunicatul despre executarea sentinței, ce continuă și azi să fie afișat pe un stativ alături de spînzurătoare, m-am liniștit.

Am mers apoi și m-am plimbat în jurul ruinelor crematoriilor nr. 2 și nr. 3. Am poposit în preajma lor deoarece nici atunci și nici de atunci n-am putut și niciodată nu voi putea afla în care din ele mi-a fost asasinată mama, mi-au fost arși trei frați.

Plimbîndu-mă cu pași grei, cu privirile în pămînt în jurul ruinelor, prin iarba neașteptat de înaltă am zărit cîteva pete, cîteva palme de pămînt sterp, care contrastau dureros cu imensul covor de iarbă. M-am aplecat asupra unei pete și am pipăit pămîntul. M-am cutremurat, dar nu mi-am retras mîna. Degetele continuau să mîngîie în neștire stratul de pulbere... era o grămăjoară de cenușă amestecată cu așchii subțiri de oase omenești.

Și de atunci continuu să mă întreb și te întreb și pe tine, cititorule : Dacă pămîntul, acest imens glob, cu adîncurile lui incomensurabile, n-a găsit, nu găsește atîta forță, atîtea resurse să-și vindece toate arsurile, să învelească cu iarbă dătătoare de viață toate porțiunile unde s-au săvîrșit fărădelegile fascismului, cum aș putea eu să-mi cicatrizez astfel rănile încît să nu mai sîngereze niciodată ?

BLOCKÄLTESTE

La *Birkenau-Auschwitz*, *Blockälteste*-rii, șefii de barăci, aveau drept de viață și de moarte asupra noastră. Cum la *Birkenau*, în lagărul *E* nu se lucra, ci se aștepta zile, săptămîni, luni să fii selecționat pentru crematoriu ori pentru un lagăr de muncă din Germania, 24 din 24 de ore te aflai la dispoziția șefului de baracă.

Într-o baracă eram în jur de o mie de *Häftling*-i. Peste baracă, un *Blockälteste* și doi *Vertreter*-i, ajutoare ale șefului de baracă.

În vara lui 1944, *Blockälteste*-rii celor 30 de barăci ai lagărului *E* s-au schimbat de patru ori. La început erau toți țigani. Au fost înlocuiți cu deportați din Ungaria. Aceștia, cu

Häftling-i polonezi. Ultima garnitură a fost recrutată dintre deținuți de drept comun germani.

Toți au fost la fel de sadici. Unul însă a ieșit cu totul din comun prin bestialitatea de care a dat dovadă: șeful barăcii nr. 21, supranumit *Lungăul* de către cei peste o mie de tineri între 14 și 20 de ani care am fost, în lunile iulie-august 1944, deținuți în acel bloc. Înalt, aproape de doi metri, cu sprîncene stufoase, fața brăzdată, umerii obrajilor ieșiți în afară. Mîini lungi și grele. Avea tehnica lui. Cînd plesnea pe cineva peste obraz, o parte a palmei și-o strecura sub falca nenorocitului, îl săltă puțin și-l dezechilibra. Nu exista *Häftling* pe care să nu-l doboare la pămînt dintr-o singură lovitură.

Niciodată nu l-am văzut, nici ziua, nici noaptea, fără să aibă în mînă o bîtă lungă, încovoiată la un capăt în formă de cîrjă. Dar el o ținea de capătul celălalt. Cu partea încovoiată izbea. Frîngea oasele deținuților. Le spărgea capetele. Cînd lovea în plin, îi omora. Cei doi *Vertreter*-i aveau bîte la fel de lungi și grele. Tot încovoiate. Cravașe n-aveau dreptul să aibă decît *SS*-iștii. *Blockälteste*-rii izbeau cu bîtele.

La *Landsberg*, barăcile erau săpate în pămînt, ca niște morminte. Într-o baracă încăpeau 50 de *Häftling*-i. Șefii de barăci de aici nu aveau dreptul să ne omoare în bătăi. Era nevoie de forța noastră de muncă. Ne grăbeau însă moartea furîndu-ne din porția de mîncare, și așa mizerabil de mică.

Șeful meu de baracă era Winkler, medic. În 1945, spre primăvară, o pîine, care în toamnă se dăduse la 3 oameni, acum reprezenta porția pe o zi pentru 16. Winkler tăia pentru el cîte o felie din mijlocul fiecărei pîini, iar cele două jumătăți le dădea la cîte 8 oameni. Fura aproape jumătate și din bruma de margarină ce ni se repartiza.

Noaptea, cînd soseam de la munca de rob, vlăguiți de orice putere, ne primeam porția la intrarea în baracă. Cei mai mulți, pînă să ajungă la locul lor, terminau de mestecat, se trînteau, ca niște bușteni, pe zdrențele ce acopereau paiele și adormeau pe loc. Cînd se lăsa liniștea peste baracă, *Blockälteste* Winkler, medic, începea să înfulece. Avea un cap mare, diform și niște fălci butucănoase. Mesteca cu atîta zgomot, încît îmi făcea impresia că aud cum rumegă un grajd de vite. Cei care nu puteam dormi, ne zvîrcoleam revoltați nu atît pentru că ne înfuleca mîncarea, ne fura viața, ci, mai ales, pentru că *SS*-iștii, încet-încet, realizau ceea ce

urmăreau : să ne degradeze, să ne alunge — pe cei pe care încă nu ne exterminaseră — în afara speciei umane.

Winkler şi aproape toţi *Blockälteste* şi *Kapo*, şi *Lageräl*teste ajunseseră la limita cea mai de jos a decăderii umane. Şi ne temeam, eram îngroziţi să nu-i urmăm şi noi.

BLOCKSPERRE

La *Birkenau-Auschwitz*, în lagărul *E*, înfruntam moartea în fiecare zi. Ne pîndea şi ne asalta în cele mai diverse ipostaze. Ne asalta sub forma bolilor şi schingiuirilor, a foamei şi setei, a epuizării şi disperării.

Ne-am obişnuit repede şi cu bolile, şi cu bătăile, şi cu inaniţia, şi cu lipsa apei, şi cu deznădejdea. Înfrîngerea lor depindea de noi, iar dorinţa de a supravieţui era mai tare — cel puţin aşa credeam noi, la început — decît toate acestea la un loc.

Frica de moarte punea stăpînire pe noi doar cînd îl auzeam pe *Blockälteste* strigînd : „Încolonarea pentru Selecţionare!" Din clipa aceea, viaţa nu ne mai aparţinea, nu mai depindea de voinţa noastră de a rezista. Ci de hazard, de capriciile lui Mengele. Simţeam apropierea morţii, răceala ei. Rezistam numai datorită faptului că această cumplită stare dura puţin. *SS-Hauptsturmführer*-ului dr. Mengele nu-i trebuiau mai mult de 5 minute să treacă pe lîngă cele 150—200 de rînduri de cîte cinci ce alcătuiau frontul barăcii noastre şi să indice care din ele să fie duse la crematoriu. Chiar cînd treceam în pielea goală, prin flanc cîte unul, prin faţa lui, selecţionarea nu dura mai mult de 15—20 de minute. În momentul în care Mengele părăsea platoul, cei scăpaţi de crematoriu ne prăbuşeam la pămînt, inspirînd din nou viaţă în trupurile noastre din care se scursese ultimul strop de putere.

Spaima de moarte ne prindea total şi definitiv în ghearele ei doar cînd auzeam strigîndu-se *Blocksperre !*, închideţi barăcile!

Se întîmpla de obicei seara, cînd se îngîna ziua cu noaptea. Doi *Läufer* [1]-i porneau în goană din capătul lagărului, de lîngă ghereta *SS*-istului care păzea poarta, de-a lungul aleii ce împărţea lagărul în două, şi strigau cît îi ţinea gura :

[1] Curier.

— *Blocksperre !... Blocksperreeee !...* Închideţi barăcile !... Închideţi barăcileeee !...

Häftling-ii de pe toate platourile, cu ochii ieşiţi din orbite de groaza morţii, împingîndu-ne şi călcîndu-ne unii pe alţii, intram în barăci. Uşile se închideau.

După intrarea mea în lagărul *E*, prima dată s-a ordonat *Blocksperre !*, închideţi barăcile !, la sfîrşitul lui iulie 1944. În noaptea aceea au fost arşi toţi ţiganii din lagăr.

A doua zi dimineaţa, barăcile cu sot de pe partea dreaptă a aleii, pînă atunci pline cu ţigani, arătau — cu uşile lor mari date în lături — ca nişte morminte goale, profanate.

De atunci, am auzit tot mai des strigîndu-se către cei doi *Laufer*-i ce alergau de-a lungul aleii: *Blocksperre !*, închideţi barăcile ! Şi după fiecare noapte în care se ordona *Blocksperre !*, închideţi barăcile !, zorii zilei găseau cîte o baracă, două pustii. Din cele sortite lichidării, nu rămînea niciodată nimeni în viaţă. Ele erau umplute, în zilele următoare, cu ultimii supravieţuitori ai ghetourilor din Polonia...

Intraţi în baracă, cuprinşi total şi definitiv de groaza morţii, în clipa în care se închid uşile, *Häftling*-ii izbucnesc în plînsete, în strigăte disperate, în ţipete isterice. Vuieşte întregul lagăr. Brusc, se face linişte. Lagărul încremeneşte. Răzbate zgomot de moarte. *Häftling*-ii din cele aproape 30 de barăci îşi opresc respiraţia. Nici ochii nu şi-i clintesc. Dacă ar putea, şi-ar opri şi bătăile inimii. Acum, un singur organ trebuie să vegheze. Totul se subordonează unui singur simţ: auzului.

Dubele crematoriilor fac zgomot mare, dar înaintează încet, strivindu-ne nervii. Oare unde se vor opri? Lîngă care baracă?

Au trecut de baraca 6... 8... 10... Sîngele ne năvăleşte în obraji. Încă două barăci şi urmăm noi, baraca 16...

Gata! S-au oprit! Trebuie să fie în faţa barăcii 12 sau 14. Nervii nu mai rezistă. Încă o clipă...

— Mamă!... Mamă, unde eşti?... Ajutooor!... Nuuu... Nu vreau!

E baraca nr. 15. Înseamnă că lichidarea continuă cu barăcile fără soţ, de pe cealaltă parte a aleii.

Urmează o oră lungă cît o noapte fără de sfîrşit. O oră în care *Häftling*-ii din baraca nr. 15 vor fi înghesuiţi în dube şi duşi la crematoriu.

...Acum iar e linişte. S-a îndepărtat ultima dubă. Dar noi nu îndrăznim să ne clintim din loc. Spaima de moarte nu

ne părăsește. Dacă continuă lichidarea? Care baracă va urma?

Abia spre ziuă, cînd vor mijî zorile, vom fi siguri că am scăpat. Atunci vom răsufla uşuraţi pînă în seara în care *Läufer*-ii vor alerga din nou de-a lungul aleii, strigînd în gura mare: *Blocksperreee!...* Închideţi barăcile!...

BOCK

Prima şi cea mai frecventă *Strafen*, pedeapsă, în toate lagărele de concentrare era biciuirea, aplicarea a 25, 50 75 şi chiar o sută de lovituri cu biciul, cu cravaşa sau cu bîta peste şezutul deţinutului. De fiecare dată, *Häftling*-ul era aşezat pe *Bock*, pe „capră". De aici şi numele pedepsei : *Bock*, „capră". Loviturile le aplicau diferiţi *Kapo*, *Lagerälteste*[1]-ri sau *SS*-işti.

Pentru executarea acestei pedepse existau, în fiecare lagăr, instrucţiuni date de la centru, de Oficiul Central Economico-Administrativ al *SS*-ului. Ea se executa pe *Bock*, pe „capră", un suport de lemn anume construit, asemănător unei mese, pe care deţinutul aşezat pe burtă, cu capul atîrnînd, şezutul bine arcuit în sus şi picioarele ghemuite, era imobilizat în nişte chingi. *Der Bock*, „capra", a fost cunoscută în toate lagărele ca cel mai banal instrument de pedeapsă, la fel ca bîta şi cravaşa.

Şi la *Ravensbrück*, cel mai mare lagăr de femei, pedeapsa clasică era „25 de lovituri cu bîta". Uneori se dictau şi „50" şi chiar „75". Este adevărat că, în asemenea cazuri, pedeapsa se aplica în două sau trei serii. Dar nu totdeauna. Cînd cele „50 de lovituri cu bîta" se aplicau într-o singură repriză, de cele mai multe ori victima nu rezista, murea. Şi murea totdeauna cînd se hotăra să se execute, fără întrerupere, 75 de lovituri.

Aplicarea loviturilor pe *Bock*, pe „capră", se făcea în cadrul unui adevărat ceremonial. Aşa cum arată şi Eugen Kogon în cartea sa, în majoritatea cazurilor, procedura se desfăşura în prezenţa întregului efectiv al lagărului, seara, pe locul de adunare. *Der Bock*, „capra", era purtată pe sus de patru oameni şi adusă ca un tron, apoi aşezată pe o grămadă mare de pietre pe care deţinutul sau deţinuţii trebu-

[1] *Häftling*-ul şef de lagăr.

iau să se cațere pe rînd. Prin megafon se urla numele *Häftling*-ului, motivul pedepsei și „măsura" ei. Au fost sute de *Häftling*-i care n-au scos un geamăt de durere în timp ce erau loviți, dar și alții ale căror urlete și văicăreli răsunau pînă departe, dincolo de locul de adunare. Dacă conducerea era deranjată de aceste țipete, punea fanfara să le acopere cu un marș. La *Buchenwald, Sturmbannführer*-ul Rödl a mers pînă acolo încît a așezat lîngă *Bock*, lîngă „capră", un cîntăreț de operă, obligîndu-l să cînte arii în timpul acestei reprezentații.

— Ceremonialul acestei pedepse, considerată cea mai blîndă, se respecta și la *Birkenau*. Aici, așa cum relatează O. Kraus și E. Kulka, „ea era executată în timpul apelului și în văzul tuturor deținuților. Cei pedepsiți așteptau alinniați în fața caprei de lemn să le vie rîndul. Pentru a li se mări pedeapsa, unii deținuți erau lăsați la urmă. Șuierul vînei de bou sau al cablului de oțel îmbrăcat în piele spinteca liniștea de mormînt pe care o păstrau miile de deținuți cu capetele goale, tunse pînă la piele, cu fețele scofîlcite de foame. Loviturile cădeau cu putere și cu o regularitate necruțătoare pe deținutul legat și neputincios, pătrunzînd adînc în carnea trupului încordat. Curînd începeau să zboare bucăți însîngerate din veșmintele zdrențuite... Deținutul trebuia să numere cu glas tare fiecare lovitură. Celor care nu mai puteau număra fiindcă durerea îi adusese în pragul nebuniei, *SS*-iștii le mai dădeau o lovitură, două în plus. După ce pedeapsa era executată și după ce îl dezlegau, deținutul pedepsit era obligat să se prezinte la comandantul lagărului și să raporteze: *„Herr Lagerführer, Häftling 73 043 fünfundzwanzig Schlaghiebe dankend erhalten"* [1].

Wieslav Kielar descrie executarea unei astfel de pedepse apelînd la propriile amintiri: „M-am aplecat supus peste *Bock*, peste „capră". Mi-am încordat fundul în timp ce Bruno, ținîndu-mi capul între genunchi, a tras tare de pantaloni ca să se desfacă bine. Palitzsch se pregătea să mă lovească.

— Numără, mîrîi Bruno.

— *Eins!* [2] — O lovitură puternică și scurtă. O durere surdă de-a lungul dungii pe care o lăsase ciomagul zbirului.

— *Zwei-i-i-i* [3]... ! O durere îngrozitoare. Am încercat să mă smulg, dar Bruno, vechi practician, mă ținea bine.

---

[1] Domnule comandant de lagăr, sînt *Häftling*-ul 73 043; am primit douăzeci-și-cinci de lovituri, pentru care mulțumesc.

[2] [3] Unu!... Doiii!...

— *Drrreeei*[1]... ! Doamne! Nu mai rezist. Se rupe, arde, se destace, simt cum se umflă. Încă o dată: *Viiii-er*[2]... ! ! ! Şi încă o dată: *Fünf ! !*[3]"

Şi încă o dată... Şi încă o dată... pînă la zece... pînă la douăzeci şi cinci... pînă la leşin... şi mai departe... pînă la cincizeci... şi, nu o dată, pînă la moarte.

BROT

In lagărele de concentrare, totul se devalorizase. Nimic nu se mai respecta. O singură excepţie: *das Brot*, pîinea.

Das Brot, pîinea, a rămas ceva sfînt.

În primele săptămîni şi luni, la *Birkenau-Auschwitz*, cînd ni se ordona *antreten zum Appell*, încolonarea pentru apel, încremeneam de spaimă. Începea un calvar de patru-cinci ore care, în fiecare zi, îşi cerea victimele. Apoi ne-am obişnuit şi cu înjurăturile, şi cu bătăile, şi cu victimele zilnice.

La început, comanda „dezbrăcarea pentru selecţionare" ne paraliza. După fiecare selecţionare, o treime din noi nu mai reintra în baracă. Lua drumul crematoriului. Spre sfîrşitul verii lui '44, selecţionările erau atît de frecvente încît am început să nu ne mai cutremurăm nici în faţa morţii.

Şi-au păstrat intensitatea, pînă la sfîrşit, doar fiorul păgîn şi nerăbdarea sălbatică ce ne copleşeau în momentul în care, seara, după apel, se ordona încolonarea pentru distribuirea pîinii. Întîi ne palpitau doar buzele, apoi, treptat, un tremur nervos ne cuprindea trupurile.

Ein Brot, o pîine, s-a dat iniţial la patru, apoi la cinci, la şase... în primavara lui '45 — la şaisprezece *Häftling*-i.

Briceag nu avea nimeni. Cei patru, cinci, şase sau şaisprezece *Häftling*-i, care primeau *ein Brot*, o pîine, formau un grup. Cel mai cumpănit din grup se apuca — sub privirile lacome, iscoditoare, bănuitoare ale celorlalţi — să împartă *das Brot*, pîinea, în patru, în cinci, în şase sau în şaisprezece porţii.

Nimeni nu scotea un cuvînt, nimeni n-avea voie să-l grăbească pe cel ce împărţea. Aici nu se admitea să se greşească nici măcar cu o firimitură. Cînd porţiile erau gata, unul era legat la ochi. Se ridica pe rînd cîte o porţie şi se întreba:

---

[1] [2] [3] Treeiii... ! Patruuu... ! Cinci !.

— A cui să fie?
— Cel cu ochii legați răspundea:
— A lui Avram... a lui Walter... a lui Jean...

Unii își înfundau porția în gură cu amîndouă mîinile și din cîteva înghițituri o terminau. Alții rupeau bucățele mici, le duceau cu grijă la gură, ca nu cumva vreo firimitură să le scape printre degete. Prelungeau la maximum consumarea porției, încercînd să-și amăgească foamea. Cei mai mulți însă începeau să se tîrguiască. Se oferea o jumătate de porție de pîine pentru una întreagă de *Dörrgemüse* [1] de a doua zi. Sau un sfert de porție de pîine pentru o jumătate de *Dörrgemüse*, ori pentru o cîrpă ruptă din cămașă cu care să-ți legi o rană sîngerîndă...

Das Brot, pîinea, era singura valoare în lagăr. Cu pîine puteai obține orice. Pentru pîine se ucidea. Cu *ein Brot*, cu o pîine, îți puteai salva viața.

Eu și cu fratele meu Emilian nu ne mîncam niciodată ambele porții deodată. În fiecare seară păstram o porție pentru a doua zi dimineața. Noaptea o țineam la piept, sub cămașă, să nu ne-o fure...

Intr-o seară, la o oră după distribuirea pîinii, ne-am pomenit pe platou cu verișorul nostru Edmund Biener. El era repartizat în baraca nr. 20. Fiind cel mai mic de statură din baracă, știa că nu putea fi selecționat decît pentru camerele de gazare. Din *Birkenau* n-avea cum scăpa. În seara aceea i s-a ivit însă o șansă unică. În baraca vecină, un detașament de 300 de *Häftling*-i, echipați cu haine vărgate noi, aștepta să plece într-un lagăr de muncă în Germania. Un tînăr din detașament, nu prea înalt, dar bine legat, robust, se apropie de Edmund și-i spuse:

— Dacă-mi dai o porție de pîine sînt de acord să ne schimbăm hainele și să pleci tu în locul meu. Eu sînt voinic și oricînd pot fi selecționat pentru un transport în Germania.

Verișorul nostru, înnebunit de emoție, îl rugă pe *Häftling* să-l aștepte 10 minute și alergă spre baraca noastră. Ne repetă dintr-o răsuflare oferta care i se făcuse și începu să plîngă în hohote. N-a avut curajul să ne ceară porția de pîine pe care el știa că o păstrăm totdeauna pentru a doua zi. Emilian a scos pîinea de sub cămașă și am alergat toți trei spre baraca nr. 20

[1] Un fel de ghiveci din plante deshidratate; unica mîncare ce se servea, invariabil, în fiecare zi, la *Birkenau*.

Încă în noaptea aceea, Edmund Biener a părăsit crematoriile *Birkenau*-lui.

Nu mult după aceea, Mengele a hotărît să spargă monotonia selecționărilor. În loc să-i oblige pe *Häftling*-i să treacă în pielea goală prin fața lui, cum făcuse de fiecare dată pînă atunci, ordonă ca pe platoul din fundul lagărului să se ridice două prăjini la cîțiva metri distanță una de alta. Apoi, cele două prăjini au fost legate între ele cu o scîndură bătută în cuie, cam la o statură de om de la pămînt.

În prezența lui, a căpitanului dr. *SS Mengele*, și a suitei sale de *SS*-iști, toți *Häftling*-ii din lagăr, dezbrăcați în pielea goală, au trebuit să treacă pe sub scîndură. Cei care n-au atins-o cu capul au fost duși direct în camerele de gazare.

Häftling-ul acela bine legat și robust, dar nu prea înalt, oricît s-a ridicat în vîrful picioarelor n-a atins scîndura..., a plătit cu viața porția de *Brot*, de pîine. Cu o porție de *Brot*, de pîine, verișorul meu Edmund Biener și-a salvat viața. Trăiește și azi în Petah-Tiqva — Israel.

BUNKER

Cea mai fioroasă clădire a oricărui lagăr de concentrare a fost *Bunker*-ul. Desigur, nu se putea compara cu camerele de gazare, cu crematoriile. Dar camere de gazare și crematorii n-au existat decît în lagărele centrale care aveau, fiecare, zeci și sute de lagăre anexe. *Bunker*-ul însă n-a lipsit din nici unul.

Bunker-ul a luat naștere în afara lagărelor și înc[illegible]ea lor, pe vremea domniei deșănțate a „batalioanelor de a[illegible]ale lui Röhm. Nu exista detașament *S.A.* [1] care să nu aibă *Bunker*-ul său, închisoarea sa neoficială, unde să-și maltrate[illegible] în voie, nevăzut de nimeni, adversarii.

Rudolf Diels, fostul șef al *Gestapo*-ului, a arătat în depoziția sale făcute în fața Tribunalului de la Nürnberg că „Pretutindeni grupele *S.A.* își construiseră pe cont propriu locuri secrete de bătaie așa-numite *Bunker*-e în care revoluționarii bruni își revărsau necazul pe adversarii lor lipsiți de apărare". Apoi descrie un astfel de *Bunker*. „Victimele pe care le-am găsit acolo erau aproape moarte de foame. Erau închise zile la rînd în dulapuri strîmte pentru a le

[1] *Sturmabteilung*, batalion de a[illegible]

stoarce mărturisiri. Interogatoriile începeau și se sfîrșeau cu bătăi ; în plus, la intervale de cîteva ore, vreo zece flăcăi se năpusteau cu vergi metalice, bastoane de cauciuc și bice asupra victimelor. Dinți rupți și oase frînte rămîneau mărturie a torturilor.

Cînd am intrat, aceste schelete în viață zăceau înșirate cu răni supurînd pe paiele putrezite. Nu exista unul care să nu fi purtat, din cap pînă în picioare, semnele vinete, galbene și verzi ale bătăilor inumane. Mulți aveau ochii umflați și sub nări cruste de sînge".

Toate acestea se întîmplau încă în 1933.

Introduse în lagărele de concentrare, *Bunker*-ele au fost perfecționate, li s-a diversificat funcționalitatea. Ele serveau pentru interogatorii, pentru schingiuiri și torturi, pentru execuții prin împușcare în ceafă sau prin spînzurare.

Deținutul intra în *Bunker*, cînd era chemat la interogatoriu, în pielea goală. Reconstituirea tuturor fărădelegilor săvîrșite în *Bunker* este imposibilă. Cei mai mulți n-au mai ieșit vii. Cîte unul, lăsat provizoriu în viață, revenea în baracă atît de îngrozit, încît nu puteai scoate o vorbă de la el.

SS-Scharführer Iosef Niedermeyer, fost șef al *Bunker*-ului din *Mauthausen*, a declarat la proces : „I-am bătut pe deținuți cu o bîtă, cu mîinile, cu pumnii, în celulele *Bunker*-ului".

Arestul în *Bunker* era înfiorător. Celulele erau întunecoase, umede. Mîncarea — aproape inexistentă. De dormit nu puteai să dormi ; din lipsă de spațiu nu te puteai întinde nici măcar pe cimentul gol ; pe coridoare se auzeau mereu împușcături, execuțiile se țineau lanț ; cîinii-lup erau asmuțiți să latre întruna. Gama *Bunker*-elor — așa cum arată Eugen Kogon în cartea sa „Rețeaua morții" — începea de a „cușca cîinelui" de la *Dachau*, în care deținutul nu putea sta decît culcat ghemuit pe o parte — mîncarea i se azvîrlea, ca unui cîine, și ca să o capete trebuia în prealabil să o ceară lătrînd —, apoi celulele complet întunecate în care — pentru dezbaterea unor contradicții științifice dintre ei și „eroi ai spiritului" național-socialist — intelectuali germani erau ținuți închiși pînă ce aproape că orbeau, apoi celulele de la *Sachsenhausen* care aveau exact atîta spațiu cît să încapă un singur om stînd numai în picioare și putînd fi împroșcat cu scuipat printr-un grilaj la nivelul feții, fără a avea posibilitatea să șteargă sputa și flegma de pe obraz și mergea pînă la tot felul de alte monstruozități.

La *Dachau*, *Bunker*-ul avea 60 de celule fără ferestre. La muzeul de la *Auschwitz* se pot vedea și azi cîteva celule care au fost destinate arestului. Fiecare are o suprafață de un metru pătrat și este înaltă cît statura unui om. Într-o parte laterală a fiecărei celule există cîte o gaură cît o palmă care lasă să intre aerul, dar este astfel făcută încît nu permite pătrunderea luminii. În partea de jos este zidită o ușă, cu latura de o jumătate de metru, prin care deținuții intrau tîrîndu-se pe burtă.

Într-o asemenea celulă trebuiau să stea patru oameni. Stăteau drept, nu se puteau mișca. Dacă unul leșina ori se sfîrșea, rămînea tot în picioare, n-avea loc să se prăbușească.

În aceste celule erau introduși, seara, deținuți acuzați de „insuficientă sîrguință". Dimineața erau scoși și trimiși din nou la muncă. Krankenmann, șeful blocului XI, blocul de pedeapsă, supranumit „blocul morții", înșira *Häftling*-ii de-a lungul unui zid de piatră, îi lovea atît de puternic peste obraz încît li se fracturau maxilarele, iar capetele li se izbeau de zid, spărgîndu-se.

La *Ravensbrück*, într-o cameră de pedeapsă erau înghesuite 60—70 de deținute, sub pretextul că sînt alienate mintal. Erau introduse fără rochii, numai în cămăși. Nici să șadă n-aveau loc. În mijloc exista un hîrdău pentru necesități. Iarna înghețau de frig. Unica fereastră nu avea geam, doar gratii. Deținutele părăseau camera de pedeapsă numai cînd mureau.

Olandeza Non Verstegen descrie astfel *Bunker*-ul din lagărul de concentrare *Vught*: „După ce prima grupă de 49 de femei a fost băgată într-o mică celulă individuală (2,37 m x 4,02 m x 2,35 m), m-au adus și pe mine acolo. După aceea, cînd a sosit a doua grupă de femei, au fost îngrămădite în celula noastră cît mai multe dintre ele... Eram 74... era atît de plin încît nu ne puteam mișca deloc. Aerisirea era foarte proastă. Abia după cîteva ore, am reușit să deschidem canatul ferăstruicii, înțepenit în cercevele. În acel moment, o serie de femei leșinaseră deja, iar în cursul nopții numărul lor a crescut și mai mult. Situația s-a înrăutățit datorită faptului că în încăpere era o beznă totală, că eram chinuite de o sete înnebunitoare și că, la un moment dat, una dintre noi, într-un acces de nebunie, le-a mușcat pe cîteva. Ne-am scos rochiile și am lins apa care se condensase și se prelingea de pe plafon. Mai tîrziu, am observat că, stînd rezemate de zid, ne-am provocat arsuri și că, bînd apa condensată, ne-am ars

buzele. Zidăria nouă emana acid nitric. La şapte şi jumătate, cînd s-a deschis, în sfîrşit, uşa, 34 de trupuri erau îngrămădite în mijlocul celulei, în timp ce celelalte 40 se rezemau fie de ziduri, fie unul de altul. Ulterior, s-a constatat că 10 femei muriseră".

La *Buchenwald, Lagerälteste* Richter a inventat aşa-numitul *Bunker* negru. O aripă a blocului numărul 3, care se învecina cu locul de adunare, a fost complet camuflată şi închisă; nu era niciodată încălzită. Aici, frecventele pedepse cu bătaia erau aplicate întotdeauna întregului efectiv. Raţiile de hrană erau reduse la minimum. Ultimii supravieţuitori au ieşit din *Bunker*-ul negru ca nişte schelete de culoare cadaverică. Unul dintre aceştia, cercetător al Bibliei, Otto Leischnigg a descris astfel viaţa din *Bunker*: „...În seara de 23 februarie, întregul grup de deţinuţi — 34 de oameni — a fost culcat pe *Bock*, pe «capră». Am căpătat fiecare între 10 şi 25 de lovituri de ciomag. La apelul de seară din 24 februarie, *Blockälteste* mi-a înmînat un bilet: «Prezentarea dinaintea panoului numărul 2». Din nou fusese pregătită «capra». Ni s-au administrat iar cîte 25 de ciomege. În continuare am fost duşi în *Bunker*-ul negru. Fiecare crăpătură sau fisură era lipită cu hîrtie. Întrucît *Bunker*-ul închis ermetic nu era deloc încălzit, pereţii erau umezi. Pe jos se formaseră băltoace. Spre aceste locuri m-am tîrît bîjbîind în întuneric, ca să mă aşed în ele şi să mai astîmpăr puţin jarul şezutului care parcă frigea şi al pielei întinse dureros. Într-o noapte, trei camarazi au şters-o ca să procure ceva de mîncare, pentru că eram tot timpul flămînzi. Au fost prinşi şi aduşi înapoi. Din nou, întregul efectiv a fost culcat pe *Bock*, pe «capră». Nu ne puteam spăla decît o dată la două-trei zile, ne bărbieream doar la 14 zile şi, bineînţeles, în mare grabă. Încăperea era complet goală, avînd doar într-un colţ două hîrdaie pentru nevoi. Pînă la ele trebuia să bîjbîim în întuneric. Fecalele făceau aerul sufocant, irespirabil. Dormeam lipiţi unul de altul, direct pe podeaua tare. Ghetele, acoperite cu tichia de deţinut, serveau drept pernă, jacheta înlocuia pătura. În lungi şiruri zăceam strînşi unul într-altul, ca să nu îngheţăm. Nimeni nu putea să-şi schimbe poziţia, totul se făcea la comandă. Rezistam aşa două-trei ore, după care eram complet îngheţaţi. Atunci mărşăluiam în cerc, pînă ce ne mai încălzeam cît de cît. Dacă vreunul leşina, era culcat într-un colţ. Dacă zăcea acolo două zile, era scos; majoritatea s-au prăpădit. Aşa s-au scurs zile şi

săptămîni. Morții și muribunzii erau azvîrliți afară. Durata pedepsei nu era fixată. Am rezistat 50 de zile și nopți în *Bunker*-ul negru..."

Bunker-ul n-a lipsit din nici un lagăr nazist. Modul de schingiuire și torturare a deținuților a diferit de la lagăr la lagăr, în funcție de bestialitatea și fantezia *Bunkerführer*[1]-ului.

[1] Șeful *Bunker*-ului.

DOLMETSCHER

Milioanele de deţinuţi care au intrat pe porţile lagărului *Birkenau-Auschwitz* erau deportaţi din toate ţările Europei. În barăci şi pe *Appellplatz*-uri puteai auzi toate limbile vorbite pe continent.

SS-iştii ni se adresau însă direct, din prima clipă a sosirii pe peronul lagărului, numai în limba germană. De la acel *Alle heraus!* toţi afară!, răcnit în momentul în care uşile ferecate ale vagoanelor au fost date în lături şi pînă la acel *einsteigen!... los... einsteigen!*, urcaţi!... repede... urcaţi!, cînd *Häftling*-ii istoviţi, sleiţi de orice vlagă — unii după cîteva săptămîni, alţii după luni sau chiar ani de zile — erau înghesuiţi, sub ameninţarea cravaşelor şi automatelor, în dubele crematoriului, la *Birkenau-Auschwitz* nu se comanda decît în limba germană. Cel ce nu executa imediat ordinul unui *SS*-ist plătea pe loc, cu viaţa, necunoaşterea limbii *Übermensch*-ilor.

De-a lungul întregului meu calvar de *Häftling*, o singură dată, timp de 15—20 de minute, am văzut şi am auzit un *Dolmetscher*, un translator.

S-a întîmplat la 9 iunie 1944, în prima zi a sosirii mele la *Birkenau-Auschwitz*. Dintre bărbaţii unui transport de aproximativ 3 000 de deportaţi din Cluj, am scăpat să fim trimişi direct în camerele de gazare: 465. După ce am fost deposedaţi de toate obiectele, de tot ce ne putea aminti de trecut, am fost introduşi, îmbrăcaţi în haine vărgate, în lagărul *E*, baraca nr. 5. Era goală. Am aşteptat cîteva minute pînă s-a adus de undeva o masă, care a fost aşezată în faţa noastră. Pe masă: cleşti, ciocane, foarfece, cuţite.

A sosit şi un grup de *SS*-işti. În urma lor, la un pas distanţă, un civil.

Cel mai mare în grad dintre *SS*-işti îşi puse mîna stîngă în şold, cu dreapta ridică cravaşa ameninţător şi răcni:

— *Dolmetscher*, tradu!

Dolmetscher-ul, translatorul, înalt, obez, o matahală de om, făcu un pas înainte.

Se comandă *Stillstand!*, drepți! și, în această poziție, am ascultat, încremeniți de groază, discursul *SS*-istului, pe care translatorul îl traducea pe un ton la fel de aspru și înspăimîntător:

— Știți voi unde vă aflați acum? tună prima întrebare, după care urmă o tăcere de mormînt. Vă aflați într-un lagăr de exterminare! veni răspunsul rostit cu trufie și sadică satisfacție. Știți voi ce înseamnă aceasta? tună a doua întrebare și iar se lăsă aceeași tăcere de mormînt. Aceasta înseamnă că, începînd de azi, voi nu mai aveți nici un drept, ci numai îndatoriri. Nici hainele de pe voi nu sînt ale voastre. Sînt ale statului german! N-aveți voie să raportați nimic, nimănui, ci numai să vă supuneți și să executați. Șeful lagărului și șefii de barăci au drept de viață și de moarte asupra voastră.'

Pe *SS*-ist îl cuprinse tusea din pricina răcnetelor. Tăcu pînă se calmă, apoi continuă pe un ton mieros:

— Printre voi poate mai sînt unii care n-au predat toate obiectele de valoare. Cei ce le-ați ascuns în talpa de la pantofi aveți pe masă scule. Scoateți tot ce-ați ascuns. Cei care ați înghițit aur sau diamante ori le-ați introdus în alte părți ale corpului, să declarați imediat. Vă previn că, peste un sfert de oră, veți fi controlați cu ajutorul unui aparat cu raze speciale. Cei la care vom găsi obiecte de valoare vor fi spînzurați pe loc. Cine nu crede, să iasă afară și să privească în lagărul vecin. Aia cinci, care atîrnă în bătaia vîntului, au fost spînzurați ieri pentru că n-au declarat, de la început, ce și unde au ascuns.

Nimeni n-a avut curajul să verifice spusele *SS*-istului.

Cîțiva, speriați, năpădiți de o sudoare rece, s-au apropiat cu pași șovăitori de masă. Au luat un clește, un cuțit, s-au retras, s-au descălțat și și-au smuls tocurile de la pantofi ori și-au desfăcut pingelele; unii și-au spintecat cureaua. Și astfel, pînă și cei care au rezistat, în timpul arestării și al detențiunii în ghetou, la zeci de amenințări și schingiuiri, care au reușit să nu cedeze cînd au fost percheziționați, cînd li s-au scotocit bagajul și trupul și sufletul, da, pînă și ei, acolo, în baraca nr. 5, s-au despărțit de medalionul sau de inelul de logodnă de care-i legau atîtea amintiri, atîtea vise. Curajul îi părăsise pentru o singură clipă. Și-au dat seama

imediat că n-ar fi trebuit să cedeze nici de data aceasta, căci fără amintiri, fără vise nu se poate trăi. Dar era prea tîrziu. Pasul era făcut și nu se mai putea da înapoi...

DÖRRGEMÜSE

Înghesuiți unul în altul pe *Appellplatz*, privim cu ochii scoși din orbite spre aleea din față. Dintr-o clipă în alta trebuie să apară *Häftling*-ii cu butoaiele. Mîncarea se aducea în butoaie. În fiecare zi același fel de mîncare. Se numește *Dörrgemüse*. Un ghiveci făcut din tot felul de legume deshidratate. Niciodată nu s-a întîmplat să se aducă altă mîncare. Zilnic, la aceeași oră, sosesc butoaiele cu *Dörrgemüse*.

În *Kinderblock* nr. 21 sîntem peste o mie de deținuți. Cînd nimerim o zi bună, primim cinci și chiar șase butoaie de cîte 80—100 de litri. Altă dată numai trei, după capriciile *Küche-Kapo* [1]-ului.

Așteptînd butoaiele, discutăm despre mîncare.

— Ce zi e azi, fraților?

— Marți.

— Știți voi ce se gătea la noi marțea?

Și care mai de care începe să descrie, cu lux de amănunte, cele mai apetisante meniuri.

— Ia mai tăceți odată cu prostiile voastre, se înfurie cîte unul. O coajă de cartof ar face mai mult decît toate meniurile voastre imaginare la un loc.

Cineva zărește primul butoi, sare în picioare și strigă cît îl ține gura:

— Încolonareaaaa!... Vine mîncareaaaa!...

Adunîndu-ne puterile, ne ridicăm și, repetînd întruna „încolonareaaa!... vine mîncareaaa!...", alergăm spre capul coloanei. Cei vlăguiți și bolnavi se îndreaptă resemnați, de la început, spre coadă.

Gata, în stînga platoului s-a format coloana. În capul *Appellplatz*-ului stau aliniate butoaiele. Alături, o targă cu veselă. Vreo 20 de cratițe și vreo 15 oale de cîte 3—4—5 litri. Lîngă primul butoi, cu un polonic în mînă, un puști de 15—16 ani. E fiul șefului barăcii. Înseamnă că *Lungăul, Blockälteste* peste baraca nr. 21, nu s-a trezit încă din beția de astă-noapte.

---

[1] Șeful bucătăriei.

Puștiul pune cîteva polonice de *Dörrgemüse* într-o cratiță sau într-o oală și strigă cîți să iasă din coloană. Stabilește porțiile la voia întîmplării. Fără să umple o cratiță de 3 litri, strigă:

— *Fünf!*, cinci!

Unul din *Häftling*-i îndrăznește.

— E prea puțin pentru...

Puștiul îl plesnește cu polonicul în față și țipă:

— *Noch zwei!*, încă doi!

Acum vor mînca șapte din aceeași porție.

S-a terminat vesela. În dreapta platoului s-au format grupulețe de cîte 4—5—7 *Häftling*-i. Fiecare grup cu cîte o cratiță sau oală cu *Dörrgemüse*, care trece din mînă în mînă. Linguri nu există. *Häftling*-ii sorb, pe rînd, cîte două-trei-patru înghițituri, după cum e învoiala. În timp ce unul duce cratița sau oala la gură, ceilalți din grup privesc cu încordare cum i se mișcă mărul lui Adam. Trișarea este exclusă.

Cei din coloană se uită disperați la cei din grupuri și țipă amenințător, implorător:

Grăbiți-vă, fraților! Gîndiți-vă și la noi. Vine apelul și rămînem fără mîncare.

Unii nu mai rezistă. Ies din coloană, se apropie de cîte un grup și se milogesc:

— O înghițitură. Numai una. Nu mai pot.

Alții se înghesuie spre capul coloanei. Așa începe dezordinea care, treptat, se transformă într-o învălmășeală totală. Unii din cei care au mîncat intră din nou în coloană. Oamenii nu se cunosc unii pe alții. Nu există nici un fel de evidență, nici un semn distinctiv. De unde poți ști care a mîncat și care nu? Cei din coadă presimt că vor rămîne fără porție și încep să se agite.

Deodată, un *Häftling* țipă disperat:

— Fraților, nu mai este decît o jumătate de butoi.

Peste 300 de *Häftling*-i, cărora nu le venise rîndul, năvălesc în față. Apucă cratițele și oalele de pe targă și se zbat să-și facă singuri parte.

Puștiul ridică polonicul și lovește la întîmplare. Apoi, brusc, aruncă polonicul și, plictisit, se îndreaptă spre baracă, strigînd:

— Faceți ce vreți, porcilor!

În cîteva clipe este gol și ultimul butoi.

Aproape 300 de *Häftling*-i au rămas fără mîncare. Unora dintre ei li s-a întîmplat acelaşi lucru şi ieri. Acum plîng... de ciudă, de foame, de disperare.

DRINGEND ! KRIEGSMATERIAL !

Ucigaşii din toate timpurile au ştiut că sînt disprețuiți, detestaţi. De aceea, ei şi-au săvîrşit nelegiuirile în taină; au făcut totul să-şi ascundă crimele; au apelat la cele mai „ingenioase" metode pentru a-şi pierde urma şi pentru a face, pe cît posibil, să dispară şi victima, în aşa fel încît nici crima, nici mobilul ei să nu se poată stabili.

Naziştii au reprezentat, din acest punct de vedere, o excepţie, detaşîndu-se de şirul ucigaşilor banali întîlniţi de-a lungul istoriei la periferia tuturor societăţilor. Ei, devenind stăpînii *Reich*-ului, au avut neobrăzarea, cinismul şi sadismul să declare asasinatele lor oribile drept „acţiuni desfăşurate în folosul omenirii". Şi nu numai să declare, ci cu toată perseverenţa, meticulozitatea şi spiritul de organizare ce le erau proprii, s-au pus pe treabă să dovedească „ştiinţific" marea binefacere pe care ei, naziştii, vor s-o ofere omenirii, tuturor generaţiilor viitoare, depopulînd teritorii întinse, stîrpind de pe faţa pămîntului popoare şi rase întregi.

Printre cei mai zeloşi susţinători ai teoriei degenerescenţei era *SS-Hauptsturmführer*-ul dr. Josef Mengele. Conducînd trierea celor care, de pe rampa morţii de la *Birkenau*, trebuiau să meargă direct spre camerele de gazare, urmărea cu atenţie încordată să sesizeze, printre milioanele de deportaţi ce soseau din toată Europa, cîte unul care manifesta o cît de mică deformaţie fizică: mergea apleşcat, călca strîmb, avea un picior mai scurt sau orice altă anomalie. Toţi aceşti oameni suferinzi erau scoşi din coloană; ei nu erau gazaţi împreună cu ceilalţi. Erau ucişi prin injecţii cu fenol în inimă şi trimişi la disecţie. Apoi cadavrele lor erau arse în crematoriu, nu înainte însă ca părţile de corp incriminate să fie separate şi arătate lui Mengele. Cele selecţionate de căpitanul dr. SS Mengele ca prezentînd „interes ştiinţific" se conservau, se puneau în ambalaje speciale, după care se expediau, prin poştă, Institutului antropologic de la Berlin-Dahlem. Pentru a preveni orice întîrziere sau încurcătură (din partea salariaţilor poştei) de-a lungul traseului pî-

nă în capitala *Reich*-ului, coletele respective purtau ştampila: „*Dringend! Kriegsmaterial!*", „Urgent! Material de război!"

Institutului Antropologic din Berlin-Dahlem, sub eticheta „Urgent! Material de război!", i se expediau nu numai anumite organe, ci şi schelete întregi. Teoreticienii nazişti, secondaţi de antropologi şi medici SS-işti, îşi imaginau cum *Übermensch*-ii, arieni de rasă pură, stăpîni pe Europa, privesc în uriaşele săli ale muzeului din Berlin probele indubitabile ale degenerării semiţilor şi slavilor stîrpiţi pînă la unul pentru a garanta puritatea sîngelui arienilor de tip nordic. Pînă atunci, piticii, cocoşaţii, toţi infirmii zăriţi în coloanele de pe rampa morţii de la *Birkenau* erau ucişi, disecaţi, iar scheletele lor montate pe socluri îngrijit lucrate, pe care se gravau, cu exactitate nazistă, numele, naţionalitatea şi vîrsta victimei.

Într-o zi, Mengele zări pe rampa de triere doi deportaţi infirmi. Semănau leit Tatăl şi fiul. Primul era cocoşat. Celălalt îşi trăgea un picior. În culmea bucuriei, Mengele trimise un bileţel medicului legist Nyiszli Miklós: „Sala de autopsie. Crematoriul nr. 1. Vor fi examinaţi amîndoi. Se vor face măsurători precise atît asupra tatălui cît şi asupra băiatului. Se vor întocmi fişe medicale cu date clinice amănunţite şi complete, cu referire specială la cauzele deficienţelor observate". Nyiszli va scrie în amintirile sale: „Tatăl şi fiul, aceste fiinţe străvezii după anii de mizerie petrecuţi în ghetoul de la Litzmannstadt, mă privesc cu buzele împietrite, cu ochi întrebători, plini de spaima presimţirilor rele". Seara, cînd Mengele citi foile de observaţie, hotărî: „Să nu fie arşi; scheletele să fie trimise la Muzeul Antropologic din Berlin!"

Însuşindu-şi ca pe o nouă credinţă teoria degeneres enţei, profesorul dr. SS August Hirt îşi pusese ca ţel al vieţii lui să facă din Universitatea de la Strasbourg nu o universitate germană oarecare, ci una SS-istă, un adevărat centru mondial de documentare asupra raselor inferioare. În acest scop, el a prezentat un raport însuşi *Reichsführer*-ului Himmler.

După ce se plînge că „în privinţa craniilor de evrei ştiinţa nu dispune decît de un număr mic de exemplare", Hirt scrie negru pe alb: „Războiul din Est ne oferă acum ocazia să remediem această situaţie. În persoana comisarilor evrei, bolşevici, care reprezintă o rasă inferioară, dar foarte

caracteristică, avem posibilitatea de a ne aproviziona cu acest material științific, procurîndu-ne craniile lor". În continuare el sugerează: „În mod practic, procurarea nestingherită și aprovizionarea cu crani se pot face în modul cel mai util dînd *Wehrmacht*-ului indicații ca pe viitor să predea vii pe toți comisarii bolșevici evrei poliției militare".

Hirt era un om extrem de meticulos mai ales cînd era vorba de asasinat. Astfel el se simte dator să precizeze cum trebuie să procedeze împuternicitul special cu „materialul pus la dispoziție". Întîi, bineînțeles, trebuia să facă, după opinia anatomistului *SS*-ist Hirt, „o serie de fotografii și măsurători antropologice, apoi, după ce se va provoca moartea evreului, al cărui cap nu trebuie vătămat, el va despărți capul de trup și îl va trimite la destinație într-o cutie de tinichea special confecționată pentru acest scop, ermetic închisă și umplută cu lichid conservant".

Nu se știe precis cîte din coletele expediate pe adresa Institutului Antropologic din Berlin-Dahlem sau Universității din Strasbourg și purtînd inscripția: *Dringend! Kriegsmaterial!* „Urgent! Material de război!" au conținut craniile. Se știe însă precis că, la un moment dat, de la *Auschwitz* a sosit la *Natzweiler* (lagăr de concentrare în apropierea Strasbourgului) un transport de circa 80 de deținuți, pentru a servi drept obiect de studiu profesorului dr. *SS* Hirt.

Înainte de a fi condamnat la moarte și executat, Josef Kramer, stăpînul atotputernic de la *Natzweiler*, a recunoscut: „În timpul lunii august 1943, am primit de la comandantul suprem al *SS* unui din Berlin ordinul de a lua în primire cam optzeci de deținuți de la *Auschwitz*. Trebuia să iau legătură cu profesorul dr. Hirt de la Facultatea de medicină din Strasbourg. Acesta mi-a precizat că acești oameni trebuie să fie executați în camera de gazare de la *Struthof* cu ajutorul gazului asfixiant iar cadavrele lor aduse la Institutul de Anatomie pentru a-i fi puse la dispoziție".

După ce a relatat detaliat cum i-au ucis pe cei 80, potrivit instrucțiunilor lui Hirt, Josef Kramer a conchis: „Cînd am făcut acest lucru, eu n-am simțit nimic, pentru că primisem ordin să-i ucid pe acești 80 de deținuți în felul pe care vi l-am expus. Orice s-ar spune, eu așa am fost educat".

După cum a arătat în fața tribunalului de la Nürnberg unul din asistenții lui Hirt, Henri Henrypierre, cei de la Strasbourg așteptau de zile întregi „donația". Cînd a sosit, „trupurile femeilor erau calde, iar ochii lor larg deschiși,

strălucitori, injectați de sînge și ieșiți din orbite. Asistenții rămaseseră împietriți în fața ușii deschise, fără să știe ce să facă. Cînd a apărut, prof. Hirt a strigat :

— „Pierre, dacă nu le bagi înăuntru și nu închizi ușa ai să fii printre ele". Cadavrele au fost puse în niște căzi cu alcool metilic de 53°.

Cînd prăbușirea *Reich*-ului a devenit evidentă, conținutul tuturor coletelor expediate cu inscripția *„Dringend ! Kriegsmaterial !"* „Urgent ! Material de război" și menite să fie văzute de toată lumea, de toate generațiile viitoare, au trebuit să dispară cît mai urgent, pentru a nu fi descoperite niciodată de nimeni.

In ce-l privește, profesorul dr. *SS* August Hirt a ordonat asistenților săi să taie în bucăți cadavrele întregii colecții și să le ardă. Ordinul nu s-a executat destul de *„Dringend !"* de urgent. La eliberarea Strasbourgului, pe fundul căzilor s-au mai găsit cincisprezece cadavre.

DURCH DEN KAMIN

Am ajuns la *Birkenau-Auschwitz* la 9 iunie 1944, în jur de ora 11. Cînd, despărțit de familie, îmbrăcat în haine vărgate de *Häftling*, deposedat de îmbrăcăminte, de fotografii, de toate obiectele, de orice amintire materială, de absolut tot ce-mi putea dovedi că am existat și înainte, am intrat în baraca nr. 19 a lagărului *E*, se înnoptase. Am pătruns cu greu. Peste 800 de oameni erau culcați unul peste altul, direct pe ciment, de-o parte și de alta a barăcii tăiate în două de un culoar lung de cîteva zeci de metri. Noi eram 465. Ne-am înghesuit pe culoar. Am rămas în picioare. Nu era loc nici să te lași pe vine, să te mai odihnești.

Un tînăr agitat, speriat, se tot răsucea, îi fixa cu privirea-i rugătoare pe cei din jur, așteptînd răspuns la o întrebare nepusă, la o întrebare pe care nu îndrăznea s-o pună. Pînă la urmă a reușit să se strecoare la marginea acelui bloc de oameni în picioare, s-a aplecat și, timid, apoi tot mai hotărît, l-a zgîlțîit pe unul din *Häftling*-ii care dormeau. Acela a tresărit :

— Ce-i ? Ce s-a întîmplat ?

— Nu vă supărați... vă implor — tînărul rostea rar și cu mare greutate cuvintele, era emoționat și nici nu cu-

noștea prea bine limba germană —, spuneți-mi, spuneți-ne... unde ne sînt frații... părinții, toți ceilalți de care ne-am despărțit ?... Ce le-au făcut ?... Cînd îi vom revedea ?...

Deținutul, un polonez bătrîn, s-a sălta: un pic, sprijinindu-se într-un cot, l-a privit îndelung pe cel ce l-a întrebat, apoi s-a uitat la noi, cei din jur... s-a tot uitat fără să scoată un cuvînt. Nici tînărul, nici noi, ceilalți, n-am îndrăznit să repetăm întrebarea. Încordarea cu care așteptam răspunsul ne-a încleștat gurile. Într-un tîrziu, polonezul s-a decis :

— Pe cei de care v-ați despărțit nu-i mai plîngeți... ei au scăpat de suferințe... au părăsit lagărul... Ieșiți afară și uitați-vă pe cer... Veți vedea cum se întind valuri negre de fum ce izbucnesc pe coșul crematoriului... Asta-i, fraților... ei au scăpat de lagăr, l-au părăsit... *durch den Kamin*... pe coș.

— Nu-i adevărat !... Minte !... E un nemernic... E imposibil...

In masa celor 465 de *Häftling*-i se produse o învălmășeală ce nu mai putea fi stăpînită. Se auzeau proteste, țipete, gemete, înjurături, rugi disperate.

Un singur *Häftling* dintre noii veniți sta tăcut, nemișcat, împietrit.

Îl privea fix, cu ochii ieșiți din orbite pe polonez. Din cînd în cînd îl cuprindea un tremur ușor. Apoi iar se înțepenea ca o statuie. La un moment dat a început să-și taie drum, cu o forță irezistibilă, printre trupurile celorlalți, spre ușă. S-a oprit în fața ei și și-a lipit obrazul de ea : privea afară prin crăpătura dintre două scînduri.

Deodată, baraca se cutremură de un rîs puternic, isteric.

— Minte nemernicul !... Ne-a împuiat capul cu minciuni sfruntate... Copilul meu trăiește... Veniți să-l vedeți. E sus de tot, deasupra norilor de fum, călare pe cal. Toți copiii au cîte un cal pe cer... Se întrec în galop cu valurile de fum... ha... ha... ha...

S-a întors brusc către noi, oprindu-se din rîsul lui nebunesc. Apoi iar a luat-o de la început. Peste cîteva minute, *Häftling*-ul înnebunit s-a prăbușit. Sleit de puteri, a adormit.

Eu nu l-am crezut pe bătrînul polonez.

A doua zi și-n toate zilele care au urmat, și *SS*-iștii, și *Kapo*, și *Lagerälteste*, și *Blockälteste*, și *Vertreter*-ii ne-au

repetat întruna: „V-am spus: aici nu sînteţi într-un sanatoriu, nici într-o staţiune balneară, ci într-un lagăr de concentrare german, de unde nu se iese decît *aurch den Kamin*, pe coş..."

Eu continuam să nu cred. Aveam 18 ani şi eram cel mai mare dintr-un grup de tineri clujeni care rămăsesem deocamdată în viaţă. Mă simţeam obligat să le menţin moralul, să le dau o speranţă. Tot încercînd să-i conving pe ei, aproape m-am convins şi pe mine că acea clădire, la care ne uitam mereu, şi ziua, şi noaptea, nu e crematoriu, că acolo nu se ard oameni. Probabil, îmi ziceam şi le repetam şi lor, e brutăria lagărului sau spălătoria, ori...

Şi această autoamăgire a mers aşa pînă la mijlocul acelei veri fierbinţi a anului 1944, cînd s-a trecut la lichidarea lagărului nostru, lagărul *E*.

Lichidarea a început cu ţiganii. Au fost arşi toţi, pînă la unul, într-o singură noapte.

Atunci, la sfîrşitul acelei nopţi din mijlocul verii anului 1944, am acceptat, m-am văzut silit să accept, adevărul cuvintelor pe care le auzisem încă din prima zi a sosirii mele la *Birkenau*: din lagărele de concentrare naziste nu există decît o singură scăpare... o singură ieşire... *aurch den Kamin* ...pe coş...

DURCHGANGSGHETTO

E greu de stabilit cu cîte sute de ani în urmă şi unde anume s-a înfiinţat primul ghetou. Se ştie însă că, dintotdeauna, el a însemnat izolarea, pe baze rasiste, a unei populaţii căreia i se stabilea o zonă, un anumit cartier dintr-un oraş în care i se permitea să locuiască. Ghetourile, cu înspăimîntătoarele pogromuri organizate împotriva lor, constituie una din dîrele negre ce străbat istoria Evului Mediu. În secolul nostru, cînd în Europa ele au început să devină sumbre amintiri, au fost redescoperite de nazişti şi reînfiinţate într-o nouă manieră, cu o nouă menire, depăşind de departe toate atrocităţile de care a fost în stare Evul Mediu.

În planul *Endlösung*-ului de la Wannsee — planul rezolvării definitive a problemei evreieşti — se prevedea, într-un paragraf special, că „Evreii evacuaţi (citeşte: destinaţi

lichidării!) vor fi instalați treptat în *sogenannte Durchgangsghettos*, în așa-numite ghetouri de tranzit, pentru a fi transportați de acolo mai departe spre Răsărit".

Așadar, nu mai era vorba de vechile ghetouri — zone, cartiere delimitate, în care evreii puteau să trăiască, ci de *Durchgangsghettos*, de ghetouri de tranzit: *din viață spre moarte*. În acest ultim drum, noul tip de ghetou, conceput de hitleriști, însemna prima stație. A doua, și ultima, era *Birkenau-Auschwitz*.

Zilele și săptămînile petrecute în prima stație — în noile ghetouri — erau așa de puține încît, în unele orașe, *Gestapo*-ul nu și-a mai pierdut timpul cu evacuarea unor cartiere pentru a le transforma într-un *Durchgangsghetto*, într-un ghetou de tranziție.

Într-un șir întreg de orașe din Transilvania de Nord, de exemplu, autoritățile hortyste, în perfectă înțelegere cu *Gestapo*-ul, au declarat *Durchgangsghettos*, ghetouri de tranziție, incintele unor fabrici de cărămizi. În barăcile destinate uscării cărămizilor au fost înghesuiți toți evreii din orașele și județele respective.

Supraviețuitorul ghetoului din Tîrgu Mureș, Berner Mor, își va aminti: „Cîteva mii de oameni ne-am înghesuit chiar în clădirea fabricii de cărămizi, unde prin acoperiș ploaia pătrundea în voie și, amestecîndu-se cu praful de cărămidă, provoca un noroi roșu, clisos. De-a lungul halelor erau montate șine înguste. Pe ele, sute de vagonete pentru transportat cărămizi. Acestea ne limitau și mai mult spațiul, ne îngreunau și mai tare aranjarea culcușurilor. Ferestre nu existau. Vîntul era mai puternic înăuntru decît afară. Totuși, mulți apreciau că e mai bine înăuntru sub acoperișul găurit, decît să fie plouați afară, sub cerul liber. Alții au ocupat hrubele lipsite de lumină, total întunecoase ale cuptoarelor, căci acolo era uscat. Cîteva mii au rămas afară, în curtea descoperită, pe de-o parte pentru că în clădire nu mai încăpeau, iar pe de altă parte pentru că nu puteau suporta acea învălmășeală nemaipomenită dinăuntru. Era o priveliște groaznică — datorită căreia nu puține femei s-au prăbușit din punct de vedere nervos — să vezi cum sute de bărbați, femei și copii și-au așternut boarfele unele lîngă altele pe pardoseala de lut, umedă, murdară și sînt siliți să se culce, să mănînce, să-și facă nevoile unii lîngă alții, fără nici un fel de despărțitură. Vacarmul continuu — femeile și copiii plîngeau aproape fără întrerupere —, gră-

mezile de rufe murdare aruncate de-a valma, alcătuiau imaginea unui dezastru pustiitor".

Şi la Reghin, ghetoul a fost fixat tot într-o fabrică de cărămizi dărăpănată, neîncăpătoare. Însuşi primarul de atunci al oraşului, dr. Schmidt Imre, va declara la interogatoriu: „Ştiam că fabrica de cărămizi era în ruină... nu m-am dus acolo niciodată; nu puteam suporta să văd un tablou atît de îngrozitor, pe care mi-l imaginam".

În 1946, Tribunalul Poporului din Cluj va concluziona: „La Reghin, ca şi la Tîrgu Mureş, au lipsit, la început, cu desăvîrşire closetele şi numai mai tîrziu au fost săpate cîteva şanţuri în acest scop. La Şimleu, de asemenea, în loc de latrine, au fost săpate două şanţuri paralele, fără pereţi despărţitori, unde oamenii, fără deosebire de sex şi vîrstă, erau nevoiţi să-şi facă necesităţile în cea mai mare promiscuitate. Comandantul ghetoului, dr. Krasznay László, şi szálaşistul Lázár József se distrau de minune urmărind aceste scene înjositoare. Au făcut pînă şi fotografii, pe care Lázár József le-a expus în vitrina librăriei sale cu menţiunea: „Aceasta este morala evreilor în ghetou".

După prima noapte dormită în ghetoul din Oradea, Eva Heyman, o adevărată Anna Frank a Transilvaniei de Nord, a notat în jurnalul ei, care i-a supravieţuit[1]: „*5 mai*. N-am putut nicicum să număr cîţi locuiam în casă, căci oamenii erau întinşi pe saltele şi în hol, şi pe scări. Nici să te mişti nu puteai, căci mereu călcai pe picioarele cuiva. Mai tîrziu a început să plouă. Frumoasa mobilă a lui tanti Nuşi stătea afară în grădină (unde fusese scoasă ca să încapă saltelele — n.a.). Tanti Nuşi spunea că nu-i pasă, barem de ar putrezi bucată cu bucată! Şi aşa acum nu mai era a ei!... În camera noastră dorm: mama şi nenea Bela, Maricica şi părinţii ei, bunicul şi bunica Rácz eu, nenea doctor Samu Meer, care este foarte bătrîn şi e prieten bun cu bunicul, fiica lui nenea Samu Meer, tanti Lili şi soţul ei Pişta Marton, care e şi el ziarist. Apoi Ernest Markovits, care de asemenea este ziarist şi nici el nu mai este tînăr. Sărmanul e singur în ghetou; soţia i-a rămas acasă, căci ea este ariană. Mai dorm aici nenea Lustig cu soţia şi o pereche mai în vîrstă; n-au copii. După regulament ar trebui să locuim într-o cameră 16 per-

[1] Jurnalul Evei Heyman a fost sustras din ghetou de Szabó Mariska, femeia de serviciu în casa bunicilor Evei, cu o zi înainte ca Eva să fie deportată la *Birkenau - Auschwitz*. După eliberare, jurnalul a apărut în limbile maghiară, engleză şi ebraică. În curînd va apare şi în limba română.

soane. Dar încăperea e mică şi aşa abia ne putem mişca. Deşi nu sîntem decît 14".

Supravieţuitoarea Dora Ferencz va contura în cîteva rînduri imaginea primei noastre staţii — a clujenilor — în drum spre *Auschwitz*.

„Incinta fabricii de cărămizi încercuită pe un perimetru de cîţiva kilometri cu sîrmă — şi păzită de jur-împrejur de poliţişti trimişi din Kosice la Cluj — reprezenta spaţiul desemnat pentru evreime (din judeţul Cluj — n. a.). Sub acoperişul barăcilor pentru uscat cărămizi se înjghebează mici „cămăruţe", delimitate prin paturi şi cearşafuri. Vîntul indiscret de primăvară aleargă printre pereţii subţiri de cîrpe. Ţiglele deteriorate de pe barăci, nepăsătoare faţă de pretenţioşii oaspeţi, lasă drum liber ploilor repezi de primăvară. În nopţile ploioase sîntem obligaţi să deschidem umbrelele deasupra mizerabilelor noastre culcuşuri întinse direct pe pămînt...

Barăcile pentru uscat cărămizi de la marginea Clujului, împrejmuite cu sîrmă ghimpată şi declarate ghetou, se umpluseră din primele zile, dar convoaiele continuau să se reverse peste noi. Mă apropiam de poartă şi le priveam ore în şir. Nici acum, după atîţia ani, nu-mi dau seama *unde, cum* am putut încăpea peste 18 000 de oameni".

Un alt supravieţuitor, Nicolae Hevesi, va rememora: „Eram adunaţi pe teritoriul fabricii de cărămidă din cartierul IRIS. Nu exista nici o casă sau loc acoperit, decît barăcile în care se făcea aerisirea cărămizilor. Barăcile nu aveau pereţi. Aşa am stat 18 000 de oameni, copii, femei şi bătrîni, cînd înecaţi în praf şi noroi, cînd bătuţi de vînturi şi ploi. Condiţiile de igienă erau sub orice critică. Latrinele au fost făcute numai după prima săptămînă. Rezolvarea necesităţilor fiziologice era un chin şi o nenorocire".

Arestarea şi internarea în *Durchgangsghetto*, în ghetoul de tranziţie Cluj, a început în zorii zilei de 3 mai 1944, iar în ziua de 26 mai, primul transport, de 3 000 de deportaţi, pornea de-acum spre ultima staţie: *Birkenau-Auschwitz*.

Eu îmi amintesc de ziua cînd a intrat pe poarta ghetoului adolescenta F.M. Nici eu, nici ceilalţi şi poate nici ea nu bănuia că, după traversarea întregului calvar, va deveni scriitoare. Şi cu atît mai puţin intuiam noi toţi că, păşind în ghetou, păşim de fapt în moarte. Cînd peste ani, scriitoarea F. M. se va sinucide, scriitorul şi publicistul Dános Milkós va exprima un mare adevăr afirmînd că F. M. ne-a părăsit

acum, dar ea, de fapt, a început să moară în acea dimineață de mai, cînd polițiștii horthyști au internat-o în curtea fabricii de cărămizi, *Durchgangsghetto*-ul, ghetoul de tranziție, al orașului Cluj, unul din sutele de ghetouri concepute ca stații intermediare în drumul ce se termina pe rampa morții de la *Birkenau-Auschwitz*.

DURST

Der Durst, setea, m-a chinuit din prima zi a deportării și pînă în clipa eliberării.

La 6 iunie 1944, cînd am părăsit ghetoul, soarele dogorea năprasnic. Îmbrăcați cu cîteva rînduri de haine, cu palton de iarnă peste ele, aplecați sub povara rucsacurilor și geamantanelor, am sosit la gară lac de sudoare. Înghesuiți cîte 70—90 într-un vagon cu tot ce aveam pe noi și cu noi, înainte de a ne ușura de veșminte și a ne șterge de sudoarea ce ne șiroia pe trupuri, ne-am repezit la sticlele cu apă să ne astîmpărăm setea. Prima spaimă pe drumul fără-de-întoarcere pe care porneam ne-a provocat-o constatarea că provizia de apă scade văzînd cu ochii. Ne-am impus restricții.

Ziua următoare, zăpușeala din vagon a fost mai mare, dar apă am băut mai puțină. A treia zi au primit apă numai copiii mici și bolnavii.

Der Durst, setea, începea să-mi provoace chinuri pe care nu le cunoscusem pînă atunci. Și totuși, mi-am dat seama ulterior, setea de atunci, din tren, a fost o sete omenească. În curînd, la *Birkenau-Auschwitz*, aveam să cunosc ce înseamnă setea îndelungată, setea animalică, teribila sete din lagărele de concentrare.

In lungile zile de vară ale lui '44, prăbușiți pe platourile arzînde dintre barăcile lagărului *E — Birkenau*, împunși de sulițe înroșite în plasma soarelui, setea ne chinuia atît de crunt, încît nu mai puteam vorbi, ne paraliza. Cu buzele crăpate, cu gura uscată, deschisă, priveam spre cer și așteptam minunea. Cînd aveam noroc, minunea se petrecea. Începea să plouă și ne astîmpăram setea. A doua zi sorbeam din ochiurile de apă stătută. Unii abia apucau să-și înmoaie buzele. A treia zi nu puteam decît să stoarcem în gură umezeala noroiului. Apoi, iar urmau zile, săptămîni de chin, cînd singurul lichid la dispoziție era propria noastră sudoare.

În barăcile și pe platoul lagărului *Landsberg*, în acea însorită zi de 27 aprilie 1945, cînd a bătut ceasul eliberării, nu existau decît deținuți bolnavi, pe care *SS*-iștii nu i-au putut lua cu ei în retragerea spre *Dachau*. Tancurile americane au ocolit lagărul, urmărindu-și dușmanul. Gardurile de sîrmă ghimpată și barăcile se prăbușeau în flăcări. Oamenii erau liberi. Dar acum, cînd marea clipă a eliberării — pe care au așteptat-o ani de-a rîndul cu tenacitate absurdă, cu voință incredibilă, cu disperare — sosise, ei se zvîrcoleau, chinuiți de teribila febră a tifosului exantematic, în zdrențele paturilor din barăci sau în noroiul de pe platou și, din toate frumusețile și miracolele lumii pe care au crezut că vor fi stăpîni în această unică și nemaipomenit de mare și luminoasă clipă, ei cereau, cerșeau, implorau un singur lucru, cel mai răspîndit, cel mai simplu, cel mai la îndemîna oricui: apă! Și nu era nimeni să-i audă. Erau, în sfîrșit, liberi și mureau liberi cerînd, cerșind, implorînd lumii întregi o picătură de apă. Și așa cum ani la rînd lumea n-a auzit țipetele de ajutor ale celor care, lăcătuiți în vagoane de vite, se îndreptau din toate colțurile Europei spre *Auschwitz*, așa cum urletele de durere ale celor schingiuiți n-au putut străpunge desișul pădurilor din Polonia, așa cum blestemele celor gazați s-au risipit în eter împreună cu fumul crematoriilor, tot așa nici cuvîntul *apă*, horcăit cu ultimul strop de energie, n-a fost auzit de nimeni și oamenii aceia au murit după eliberare tot atît de înfrînți și neajutorați ca semenii lor înainte de eliberare, fără măcar să fi putut înțelege că a sosit acea clipă nemaipomenit de mare și de luminoasă pentru care au răbdat și au suferit imens.

DYSENTERIE

Pe priciurile suprapuse din *Revier*[1]-e, bolnavii erau înghesuiți de-a valma. Tuberculoși lîngă cei cu erizipel, cardiaci lîngă oameni cu picioarele zdrobite, trupuri pline de rîie lîngă altele cu răni sîngerînde. Unul delira copleșit de febra tifosului exantematic lîngă altul care se sufoca din cauza astmului. Predominau cei cu tot felul de edeme și flegmoane, ale căror trupuri păreau niște bureți bizari din care, la cea mai mică atingere, țîșnea puroiul.

[1] Infirmeria lagărului.

Dintre toți, cei mai năpăstuiți, cei mai umiliți și batjocoriți erau suferinzii de *Dysenterie*. Erau ușor de recunoscut. Deshidratați, descărnați, vlăguiți de orice putere, pășeau bălăbănindu-se printre priciuri; dîre lungi de materii fecale le brăzdau picioarele de sus pînă jos.

De regulă, dizentericii erau grupați în fundul barăcii. Cei în putere încă, în pielea goală sau cu o zdreanță de cămașă ce le ajungea pînă la buric, se grăbeau, cu degetul în fund, să ajungă, prin intervalul dintre priciuri, pînă la ciuberele din fața barăcii. *Kapo Revier*-ului îi snopea în bătăi pe cei care murdăreau intervalul cu dîre galbene-verzui-roșiatice. Și aproape nici unul nu scăpa de bîta *Kapo*-ului, căci dizentericii ajungeau pînă la 40—50 de scaune pe zi. Unii își spălau excrementele care le curgeseră pe picioare, urinînd peste ele.

Înghesuiți șase pe un prici, acoperiți trei cu cîte o pătură mînjită de fecale pe care colcăiau păduchii, dizentericii, gemînd înfundat, își așteptau sfîrșitul. După cîteva zile, ajunși la capătul puterilor, cei de pe priciurile de sus nu mai erau în stare să coboare. Iar cei de sub ei n-aveau cum să se apere de fecalele lichide amestecate cu urină ce se scurgeau printre scînduri.

Iată cum este descrisă o baracă de dizenterici în cartea lui Christian Bernadac „Medicii imposibilului" [1].

„Era un loc atît de îngrozitor, încît nu voiam niciodată să trimit acolo francezi. Preferam să-mi văd compatrioții dizenterici murind în orice altă parte, chiar la muncă. În acea odăiță de dimensiuni corespunzătoare pentru trei persoane viermuiau cel puțin cincizeci de oameni descărnați, gemînd, delirînd, care nu se înțelegeau, se certau plîngînd, încercau să-și îmbunătățească poziția în detrimentul unui camarad mai slab și sufereau cumplit. Erau goi, cîte trei pe niște saltele prost împreunate, cu o singură pătură comună mînjită de fecale, urină, sînge, ciorbă. Cei de pe priciul de sus n-aveau adesea nici putere, nici timp să coboare ca să-și facă nevoile. Podeaua, scîndurile, păturile, trupurile, totul era plin de murdărie. Atmosfera fetidă era de nesuportat pentru cei care intrau în această încăpere. Foarte puțini dintre bolnavi ieșeau de acolo vii. Asta o știau cu toții. Nu era cu putință să mori mai părăsit, să fii mai năpădit de murdărie, să suferi atît cu tot corpul, prin toate punctele de atingere de eczeme, abcese, chinuit continuu de colici du-

[1] Este vorba de *Revier*-ul din lagărul de concentrare Melk.

reroase, măcinat de foame și, în plus, de ideea că fiecare zi fără mîncare este un pas spre moarte. Să nu mai ai putere să te ridici, să miști o mînă, să respingi piciorul care ți se înfige în piept și te apasă atît de greu, fiecare etapă lentă spre moarte să-ți aducă noi suferințe. Cel mai cumplit era că moartea venea extrem de încet, că acest chin dura zile întregi, uneori săptămîni. Există, poate, chinuri mai spectaculoase, dar nu mai crunte. Așa au murit sute de camarazi de-ai mei".

Din cînd în cînd, medicul SS intra și în barăcile dizenteticilor. Izbit de mirosul grețos, sufocant, pestilențial, își proteja nasul cu o batistă de un alb imaculat și urla:

— Porcii ăștia nu aerisesc niciodată? Să fie demontate imediat ferestrele! Și ușile să se scoată din țîțîni! Pînă la miezul nopții să nu le puneți la loc!

Afară era ger. Viscolea năpraznic. Încă înainte de miezul nopții, aproape toți contractau cîte o pneumonie. Și astfel, așa cum toți — tuberculoși și dizenterici, suferinzi plini de rîie sau cu picioarele zdrobite, cu trupurile rănite ori purulente — erau înghesuiți de-a valma pe priciurile suprapuse, tot așa erau împinși în moarte, toți de-a valma, de aceeași boală: pneumonie, generată — prin logica lagărelor naziste — de *Dysenterie*.

EICHMANN

Numărul criminalilor de război care și-au mînjit nemijlocit mîinile, trupul întreg și conștiința cu sîngele a milioane de evrei nevinovați este extrem de mare. O ierarhizare a lor este imposibilă. Pe „cea mai de sus" treaptă a josniciei și mîrșăviei stă, fără îndoială, Adolf *Eichmann*, locotenent-colonel în *SS*, fostul șef al secției IV.B.4 însărcinat cu „rezolvarea definitivă" a problemei evreiești. Și-a consacrat întreaga carieră asasinatelor : n-a avut alt scop în viață decît moartea. A acționat cu atîta convingere și însuflețire, încît la apropierea prăbușirii *Reich*-ului, cînd pînă și criminali de talia lui Himmler încercau să ascundă urmele fărădelegilor săvîrșite, Eichmann declara emfatic : „Voi sări zîmbind în mormînt cu satisfacția că am pe conștiință cinci milioane de evrei". Dimensiunile halucinante ale asasinatelor pe care le-a organizat nemijlocit nu l-au speriat niciodată. Se liniștea și își liniștea colaboratorii : „O sută de morți reprezintă o catastrofă ; cinci milioane — o cifră statistică".

S-a pregătit pentru îndeplinirea macabrei misiuni cu sîrguință, cu meticulozitate tipic nazistă. A făcut, prin 1937, o călătorie în Palestina pentru a studia la fața locului iudaismul. A solicitat oficial fonduri pentru a învăța ebraica cu un rabin.

Instalat la Berlin, în clădirea de pe Kurfürstenstrasse nr. 116, la etajul II, în camera oglinzilor, *Eichmann* devine principalul expert al *Reich*-ului în probleme evreiești, șeful absolut al tuturor evreilor din Europa, avînd dreptul și sarcina să-i descopere, să-i izoleze, să-i deporteze și să-i lichideze pe toți care trăiesc în *Reich*, în țările cotropite de el și în cele de sub influența sa.

Cu două decenii mai tîrziu, închis într-o cușcă de sticlă incasabilă, *Eichmann* a încercat să se eschiveze de la gravele

acuzaţii ce i se aduceau (mărturiile scrise prezentate la proces cîntăreau 330 de tone), făcînd pe modestul, repetînd la nesfîrşit că a fost un om mărunt, neînsemnat, un simplu şi umil executant. Dar atunci, cînd era şef pe Kurfürstenstrasse nr. 116 facea pe grozavul. Era nelipsit de la dejunurile oferite zilnic de Himmler pentru principalii lui colaboratori. În timp ce se aprecia calitatea caşcavalului, aroma fructelor sau tăria coniacului, se discuta şi eficienţa diferitelor metode de exterminare în masă. *Eichmann* îşi etala cunoştinţele în materie şi spiritul de iniţiativă direct în faţa lui Kaltenbruner şi a lui Himmler.

Cînd la 31 iulie 1941, Göring i-a cerut în scris lui Heydrich să facă propuneri privind organizarea şi asigurarea „rezolvării definitive" a problemei evreieşti, a devenit evident că detaşamentele speciale existente nu puteau face faţă ritmului şi dimensiunilor exterminării preconizate. Se căutau răspunsuri cu febrilitate la trei întrebări : a) care să fie modalitatea exterminării ? b) unde să aibă loc ? c) cum să fie transportate victimele la locul supliciului ?

Eichmann s-a putut lăuda că le-a rezolvat pe toate trei. În acest scop, nu s-a cruţat. A dovedit multă tenacitate. Înainte de a decide, s-a deplasat personal de două ori în Polonia. Prima dată a asistat, la Lodz, la o gazare în masă cu gaze de eşapament. A mărturisit la proces : „Într-o încăpere, care, dacă îmi amintesc bine, a fost de 5 ori cît aceasta, evreii au trebuit să se dezbrace, apoi a sosit un camion care s-a oprit în faţa unei intrări. Am deschis uşa camionului. Evreii, în pielea goală, au trebuit să urce în camion". *Eichmann* a urmărit camionul cu maşina personală şi după cum a declarat în continuare : „camionul s-a oprit lîngă un şanţ lung, s-au deschis uşile şi în şanţ au început să fie aruncate cadavre. Păreau încă vii, atît de flexibile le erau membrele... Am mai văzut cum un civil le smulgea, cu un cleşte, dinţii de aur din gură.. Apoi, deprimat, m-am urcat în maşină..."

„Deprimarea" aceasta însă i-a trecut repede. Încă în toamna aceluiaşi an s-a deplasat la *Auschwitz* pentru a se sfătui cu Höss, comandantul acestui lagăr, despre „cum s-ar putea duce la bun sfîrşit exterminarea totală a evreilor din Europa".

În 1946, Höss, înainte de a fi spînzurat, a declarat în scris : „Potrivit părerii lui *Eichmann*, asasinarea oamenilor în camere de baie cu monoxid de carbon ar necesita procurarea unor instalaţii complicate, ţinînd seama de masele de oa-

meni care urmează să fie asfixiate, iar procurarea gazului ar fi foarte grea... *Eichmann* se interesa de un asemenea gaz care se poate procura uşor şi nu necesită instalaţii speciale... Am calculat împreună că, inundînd cu gaz potrivit încăperile la dispoziţie, s-ar putea extermina simultan 800 de persoane".

Înainte de a fi spînzurat, în cuşca sa de sticlă incasabilă, *Eichmann* şi-a impus, şi a reuşit, să asculte cu calm, indiferent, acuzaţiile. Muşchii feţei s-au supus. Numai mîinile nu şi le-a putut stăpîni ; degetele îi zvîcneau spasmodic. Da, mîna dreaptă, cea care atît de hotărît a ridicat-o în aer, arătînd unde să se întindă cel mai mare lagăr de exterminare *(Birkenau)*, unde să fie amplasate crematoriile, acum nu-l mai asculta.

Laş, copleşit de probele zdrobitoare, Eichmann repeta cu nerusinare : „nu-mi amintesc... nu ştiu, nu cunosc... n-a intrat în competenţa mea... a trebuit să execut... purtam uniformă, trebuia să mă supun..." În realitate, atunci cînd purta uniforma *SS* se simţea atotputernic.

Şi era. Ca împuternicit special al lui Heydrich pentru „soluţia finală", el a fost, în fapt, executorul oficial al planului de exterminare a evreilor din Europa. Aşa cum l-a caracterizat Kurt Becher, împuternicitul lui Himmler pentru faimoasa tranzacţie „Marfă contra sînge", „Nu Eichmann a fost tatăl spiritual al planului (de exterminare a evreilor — n.a.), dar el a fost executorul fanatic al acestuia".

Sosit la Viena, imediat după Anschluss, ţine un discurs : „Acum, desigur, fiecare evreu ştie că i-a sunat ceasul" şi telegrafiază la Berlin : „Îi ţin total în mîinile mele". La *Theresienstadt* declară : „Listele cu numele evreilor decedaţi constituie lectura mea preferată". În 1939, sosind la Praga, ordonă : „Evreii trebuie să plece. Şi încă repede". A doua zi, primul convoi de evrei cehi pleca spre un lagăr de concentrare.

În fanatismul său, Eichmann urmărea cu aceeaşi scrupulozitate sadică lichidarea unor indivizi care erau pe punctul de a fi exceptaţi, ca şi a unor mari colectivităţi. Nu se liniştea pînă nu-i ştia pe toţi evreii depistaţi trimişi spre camerele de gazare.

„Eu am organizat doar transporturile — a încercat să se apere Eichmann cînd s-a aflat pe banca acuzaţilor. Accept că le-am şi pornit. Da, am ştiut şi unde se vor opri. Dar ce-s eu vinovat de ce s-a întîmplat după ce s-au oprit trenurile

pe rampă? Lagărele nu-mi erau subordonate. Lagărele n-aveau nimic comun cu secţia pe care o conduceam. Eu mă ocupam doar de transmutare, de curăţirea spaţiului, de ritmicitatea transporturilor, de sosirea lor la timp pînă în poarta lagărelor. După aceea, dincolo de rampă, dincolo de poartă, au răspuns şi trebuie să răspundă alţii".

În realitate, Eichmann ştia mai bine ca oricare altul din ierarhia *SS*-ului ce se întîmplă dincolo de porţile *K.Z.*-urilor, în dosul sîrmelor ghimpate. El personal a dat dispoziţii comandantului lagărului *Birkenau-Auschwitz* pentru folosirea gazului „*Zyklon B*" şi, din 1942 pînă în 1944, a asigurat cantitatea de gaz necesară asfixierii milioanelor de deportaţi.

De altfel, Eichmann însuşi a mărturisit într-un interviu imprimat pe bandă de magnetofon înainte de a fi arestat: „Eu n-am fost un oarecare. Am fost cineva. Am ştiut ce vreau. Am avut convingeri. Am acţionat aşa cum mi-a dictat conştiinţa. Am fost o personalitate. I-am influenţat şi pe alţii, Rudolf Höss mi-a fost recunoscător că l-am ajutat şi îndrumat. I-am dat siguranţă. I-am inoculat convingerea că serveşte o mare cauză...

Mi se impută că am aprobat, că am contribuit la introducerea gazării moderne în masă, dar nimeni nu se gîndeşte cîţi *SS*-işti am salvat de la degradare, i-am ferit de sentimentul că sînt nişte asasini ordinari, pe alţii, mai slabi de înger, i-am salvat de la veşnicele mustrări de conştiinţă, inevitabile în condiţiile asasinării rudimentare de dinainte de construirea crematoriilor la *Birkenau*.

Eu n-am ucis. Mi se impută moartea unui tînăr. Într-adevăr, l-am izbit de cîteva ori cu o bîtă. Ce sînt eu de vină dacă reprezentanţii acestei rase degenerate n-au pic de rezistenţă, mor ca muştele".

La proces, *Eichmann* a chelălăit ca un cîine speriat: „Am fost doar o mică rotiţă în marele mecanism". Adevărul este că el însuşi a conceput, a pus la punct şi a asigurat funcţionarea impecabilă a mecanismului exterminării în lagărele de concentrare, sincronizînd cu sînge rece durata de asfixiere a unei serii în camerele de gazare şi capacitatea de absorbţie a lagărelor cu mărimea convoaielor de deportaţi şi posibilităţile de transport ale căilor ferate. Experienţa de „înalt funcţionar al morţii" dobîndită în Austria, Cehoslovacia, Polonia etc. a valorificat-o cu o înspăimîntătoare duritate în Ungaria şi în teritoriile cotropite de horthyşti.

Cu toate greutăţile războiului, *Eichmann* obţine de la guvernul horthyst 110 trenuri cu cîte 40—50 vagoane şi, în mai puţin de două luni, numai între 14 mai şi 9 iulie 1944, trimite spre *Auschwitz* 431 351 de evrei. La un moment dat, diagrama deportărilor e pusă în pericol. La 2 iunie 1944, englezii şi americanii bombardează principalele noduri de cale ferată. Plecarea spre *Auschwitz* a transporturilor de deportaţi planificate pentru noaptea de 2 spre 3 iunie se opreşte. Printre acestea şi cel de al 5-lea transport din ghetoul din Cluj, în care trebuia să intru şi eu cu întreaga familie. *Eichmann* spumegă de furie, nu admite nici o dereglare. „Dacă sînt bombardate liniile ferate, convoaiele să plece pe jos". Se fac eforturi disperate şi, în numai 3 zile, totul reintră în normal. La 6 iunie, trenul cu cel de-al 5-lea transport de deportaţi din Cluj urmează celelalte „trenuri ale morţii" ce gonesc spre *Auschwitz*.

Da, aceasta este realitatea. Pe baza ordinelor lui *Eichmann*, detaşamente speciale scotoceau Europa în lung şi în lat, ca nici un evreu să nu scape; trenuri nesfîrşite porneau din toate colţurile bătrînului nostru continent spre *Auschwitz*, la ordinele lui intrau în funcţiune camerele de gazare, se aprindeau focurile în crematorii. Semnătura lui însemna condamnarea la moarte a zeci şi zeci de mii de oameni nevinovaţi.

La proces, procurorul general a fost pe deplin îndreptăţit să afirme: „...*Eichmann* este la fel de vinovat ca şi cum el însuşi ar fi spînzurat, ca şi cum ar fi biciuit cu propria lui mînă, ca şi cum el ar fi gonit victimele în camerele de gazare, ca şi cum el le-ar fi împuşcat în ceafă şi aruncat în şanţurile pe care tot ele au fost obligate să şi le sape cu cîteva clipe înainte."

EINE LAUS — DEIN TOD

Între clipa în care am sosit la *Birkenau-Auschwitz* şi cea în care am intrat în baraca nr. 21 a lagărului „*E*" s-au scurs 6...8...10 ore. Cine ar putea stabili cu precizie? Atunci, mi s-a părut că s-a scurs o veşnicie. Trecusem dintr-o lume în alta. La sosire eram încă om. Arestat, lipsit de orice posibilitate de a mă apăra. Totuşi, încă om. Împreună cu fraţii, cu părinţii, cu rudele. Înghesuiţi toţi într-un singur vagon. Dar împreună.

Cînd am intrat în baracă nu mai eram om. Devenisem *Häftling*, despuiat de absolut tot ce putea să-mi amintească de lumea cealaltă, îmbrăcat în haine vărgate, îmbrîncit în baracă între alţi peste o mie de *Häftling*-i. Epuizat, speriat, dezorientat, m-aş fi prăbuşit pe cimentul rece al barăcii dacă n-aş fi fost susţinut de trupurile celorlalţi, care se sprijineau reciproc, într-o înghesuială atît de mare încît nici să te răsuceşti nu puteai.

În jur auzeam voci, recepţionam cuvinte, dar înţelesul lor era bizar, nu puteam să-l pătrund : V-aţi îmbrăţişat pe peron ? ...Cu cei de care v-aţi despărţit n-o să vă mai întîlniţi... Dacă vreţi să-i mai vedeţi, ieşiţi afară şi priviţi fumul care răbufneşte din coşul crematoriilor... Urmăriţi-i barem cum se înalţă spre ceruri... nu-i plîngeţi... pentru ei e mai bine... au scăpat de lumea asta blestemată...

Mi-am pironit privirea pe una din grinzile transversale ce susţineau acoperişul barăcii şi citeam întruna inscripţia de pe ea, care mi se părea la fel de bizară şi neverosimilă cu vocile din jur. „*Eine Laus — dein Tod*". „Un păduche — moartea ta".

Inscripţia era veche. Încă din primul an al înfiinţării lagărului.

SS-iştii asasinau fără să tresară, dar de moartea lor le era teribil de frică. Scăpaţi de frontul din Răsărit, unde văzuseră moartea cu ochii, la *Birkenau* se simţeau în siguranţă. Aduseseră însă cu ei, de pe front, frica de tifosul exantematic. Aici, moartea nu-i putea ameninţa decît sub forma tifosului. Considerau păduchii drept duşmanul lor numărul unu.

În lagărul *E*, *Häftling*-ii nu aveau apă pentru spălat. De la intrarea lor în lagăr şi pînă la trimiterea într-un alt lagăr, nici un *Häftling* nu-şi putea schimba hainele. Nici măcar rufăria. Săpun sau apă caldă pentru spălatul hainelor nu exista. Împotriva păduchilor se lupta într-un singur fel. Seara, după *Appell*, fiecare trebuia să se dezbrace, să scotocească cusăturile hainelor şi să omoare păduchii între unghii.

Urma *Läusekontrolle*, controlul păduchilor. Nu toţi deţinuţii erau verificaţi. Ar fi necesitat prea mult timp. Controlul se făcea prin sondaj.

Häftling-ul în hainele căruia se găsea un singur păduche era trimis la crematoriu. Ardeau la un loc : om, haine şi păduche. *Eine Laus — dein Tod*. Un păduche — moartea ta.

Așa s-au petrecut lucrurile la începutul existenței lagărului. Cu toate acestea datorită mizeriei și promiscuității indescriptibile, păduchii s-au înmulțit rapid declanșînd mari epidemii de tifos. W. Kielar își amintește: „Epidemia de tifos, care decimase pînă atunci în special lagărul de prizonieri, se împrăștiase brusc în întregul lagăr. Un mijloc — de altfel singurul, în vremea aceea — cu care trebuia combătută epidemia era ordinul *Lagerführer*-ului Aumeier ca personalul spitalului să facă pe rînd, în toate blocurile, așa-numitul *Läusekontrolle*.

Aceasta era una din șicanele pe care autoritățile le făceau deținuților. Dacă nu ploua, controlul păduchilor se făcea de obicei afară, indiferent de anotimp.

Deținuții, dezbrăcați pînă la brîu, își lăsau pantalonii în jos, iar noi le cercetam lenjeria în care roiau insecte. Le pulverizam cu „cuprex" subsuorile și regiunea perineului, locurile unde stăteau păduchii. Pe deținuții cei mai murdari și plini de păduchi îi scriam pe o listă pe care apoi o dădeam șefilor de bloc, iar aceștia îi trimiteau la baie, iar lenjeria și hainele le dădeau la dezinfectare. În general, deținuții se fereau de despăduchere, deoarece șefii de bloc îi chinuiau, iar baia cu apă rece și așteptarea în pielea goală a lenjeriei durau frecvent ore întregi, ceea ce nu e deloc plăcut, mai ales iarna. E adevărat, în lenjeria proaspăt spălată nu mai erau păduchi, dar rămîneau în schimb colonii întregi de lindini din care, după scurgerea cîtorva ore, ieșeau o puzderie de păduchi înfometați. Cei mai mulți păduchi aveau, bineînțeles, musulmanii [1]. Păduchii îi mîncau pur și simplu de vii. Iar cînd vreunul mai avea și ulcerații sau răni învelite cu bandaj din hîrtie, se putea spune fără teama de a greși că «nu el avea păduchi, ci păduchii îl aveau pe el». Odată am rupt cu sila unuia dintre aceștia bandajul rău mirositor, plin de puroi. Sub hîrtie colcăiau mii de păduchi, o rană formată dintr-o masă compactă, cenușie și mișcătoare pînă la oase, cu o adîncime de cel puțin un deget.

In iarna lui 1944, și mai ales în primăvara lui 1945, în Bavaria, lagăre întregi și-au încetat activitatea.

Toți *Häftling*-ii se zbăteau în chinurile tifosului exantematic. *SS*-iștii nu îndrăzneau să intre în incinta lor. Nici măcar pentru apel.

Mă aflam în lagărul *Landsberg nr. 1*. Acolo numai cîteva barăci erau în carantină din cauza tifosului. Ceilalți conti-

[1] Vezi pag. 204.

nuam să ieşim la muncă. Păduchii mişunau pe noi cu miile. Noaptea, ca să adorm, scoteam cămaşa de pe mine şi o scuturam de păduchi aşa cum se scutură o cîrpă de praf. Scuturam întruna cămaşa şi mă gîndeam la prima noapte petrecută la *Birkenau-Auschwitz*, lagărul *E*, baraca nr. 19, cînd, pironit cu ochii pe una din grinzile transversale, citeam acea bizară inscripţie: *Fine Laus — dein Tod*. Un păduche — moartea ta.

EINSATZGRUPPEN

De-a lungul aplicării „soluţiei finale" şi lozincii „depopulării Răsăritului" pentru crearea „spaţiului vital" nazist s-au săvîrşit atîtea crime şi de asemenea proporţii încît orice încercare de inventariere şi gradare este imposibilă. Totuşi, se poate afirma că cele săvîrşite de neîndurătoarele *Einsatzgruppen*, detaşamente de intervenţie, în fapt „detaşamente ale morţii", n-au putut fi întrecute, ferocitatea membrilor lor — recrutaţi din efectivele *SS*-ului şi *SD*-ului — este pur şi simplu inimaginabilă. „Omenirea nu va uita curînd povestea îngrozitoare a acestor sîngeroşi asasini, cărora li se întorcea lor înşişi stomacul pe dos în faţa groaznicei privelişti care li se înfăţişa atunci cînd deschideau uşile maşinilor morţii la marginea gropii. Aceştia erau oamenii care stăteau cu ţigara în gură pe marginea gropilor antitanc şi împuşcau cu nepăsare în ceafă, cu automatul, victimele dezbrăcate. Aceştia erau oamenii care, potrivit propriilor lor calcule, au asasinat circa 2 000 000 de bărbaţi, femei şi copii. Aceştia erau oamenii *SD*-ului" [1].

Einsatzgruppen, detaşamente de intervenţie, în fapt „detaşamente ale morţii", au fost alcătuite din cîte 1 000—2 000 de *SS*-işti şi agenţi ai *Gestapo*-ului şi ai *SD*-ului înainte de atacarea Uniunii Sovietice şi ataşate, fiecare, cîte unui grup de armate pornite să cureţe de evrei şi slavi Răsăritul şi să-l subjuge. Instrucţiunile de acţiune prevedeau ca, în primul rînd, să fie „lichidaţi" evreii şi comisarii politici. Ordinul de luptă a fost dat la 19 iunie 1941. La 27 iulie 1941, Keitel, pe baza instrucţiunilor primite de la Hitler, îi încredinţează lui Himmler menţinerea ordinii în teritoriile din Răsărit ocupate,

[1] Din declaraţia făcută la Nürnberg de unul dintre consilierii Statelor Unite ale Americii.

acordîndu-i-se depline puteri în alegerea metodelor ; totodată, se recomandă să se aplice „nu proceduri de acuzaţii legale", ci „măsuri de teroare, singurele eficiente".

S-au constituit, în total, patru *Einsatzgruppen :* A, B, C şi D. Fiecare component al acestor grupe şi toţi la un loc s-au mînjit de sînge din cap pînă în picioare, au exterminat bărbaţi şi femei, copii şi bătrîni de-a valma, au lăsat de-a lungul itinerarelor străbătute imense gropi de cadavre pe care, uneori, nici n-au avut răbdare să le acopere cu pămînt.

Otto Ohlendorf, comandantul *Einsatzgruppe „D"*, descrie astfel modul de acţiune al subordonaţilor săi : „Unitatea aleasă în acest scop pătrundea într-un sat sau într-un oraş şi le ordona fruntaşilor evrei de acolo să-i adune la un loc pe toţi conaţionalii lor, pentru a fi strămutaţi în altă parte. Evreilor li se cerea apoi să-i înmîneze şefului unităţii toate obiectele de valoare şi, chiar înaintea execuţiei, să-şi scoată hainele, pînă la lenjeria de corp, şi să le predea. Apoi, bărbaţii, femeile şi copiii erau duşi la locul execuţiei, care se afla, de regulă, în preajma unui şanţ antitanc adîncit. Erau împuşcaţi, stînd în picioare sau în genunchi, iar cadavrele erau aruncate în şanţ..."

Pentru ca cititorul să-şi poată imagina o astfel de execuţie, redăm declaraţia făcută, sub prestare de jurămînt, de inginerul german Hermann Friedrich Gräbe, care, din septembrie 1941 şi pînă în ianuarie 1944, a fost director al sucursalei din Ucraina a unei firme din *Reich*, declaraţie citită în faţa Tribunalului de la Nürnberg de către Sir Hartley Shawcross, acuzatorul britanic principal : „Am pornit însoţit de Mönnikes [1] spre şantier. În apropierea acestuia am văzut un val mare de pămînt de circa treizeci de metri lungime şi înalt cam de doi metri. În faţa valului de pămînt parcaseră cîteva camioane pline cu oameni, păziţi de reprezentanţi înarmaţi ai miliţiei locale, în subordinea unui SS-ist. Oamenii coborau din maşini sub supravegherea strictă a miliţienilor care însoţeau camioanele la venire şi la plecare. Toţi cei care s-au dat jos din camioane purtau însemnele galbene, obligatorii pentru evrei, cusute pe faţa şi pe spatele hainelor, aşa că puteau fi recunoscuţi ca evrei.

M-am îndreptat împreună cu Mönnikes direct spre groapă. Nu ne-a oprit nimeni. Am auzit cîteva focuri de armă, trase unul după altul în spatele valului de pămînt. Un SS-ist cu un bici în mînă le-a ordonat oamenilor aduşi cu cami-

[1] Hubert Mönnikes din Hamburg era maistru pe şantierul sucursalei.

oanele să se dezbrace şi să-şi rînduiască cu grijă hainele de pe ei, pe categorii : pantofi, obiecte de îmbrăcăminte, rufărie. Am văzut un morman de pantofi de circa opt sute pînă la o mie de perechi, stive mari de rufărie, de îmbrăcăminte.

Oamenii aceia s-au dezbrăcat într-o liniște desăvîrșită, fără țipete, fără plînsete ; s-au adunat grupuri-grupuri, pe familii, se sărutau şi-şi luau rămas bun. Aşteptau semnalul din partea unui alt *SS*-ist, aflat în apropierea gropii, şi el cu un bici în mînă. În sfertul de oră pe care l-am petrecut lîngă groapă n-am auzit nici vaiete, nici implorări. Mă tot uitam la o familie compusă din vreo opt persoane, un bărbat şi o femeie, ambii cam de cincizeci de ani, cu trei copii mai mici, cam de un an, de opt şi de zece ani, şi două fete mai mari, de douăzeci-douăzeci şi patru de ani. O femeie în vîrstă, cu părul complet alb, luase în braţe copilul cel mai mic, îngîna un cîntec şi-l mîngîia uşor. Copilul chiuia de încîntare. Soţul şi soţia se uitau la ei cu lacrimi în ochi. Tatăl îl ţinea de mînă pe băieţelul mai mare, de vreo zece anişori, îi vorbea în şoaptă. Băieţelul se lupta cu lacrimile. Atunci, tatăl a arătat cu degetul spre cer, l-a mîngîiat pe băiat uşor pe creştet şi părea că-i explică ceva.

În clipa aceea, *SS*-istul de lîngă groapă i-a strigat ceva camaradului său. Acesta a separat de îndată vreo douăzeci de persoane din grup şi le-a ordonat să treacă în spatele valului de pămînt. Familia de care am vorbit se afla printre ele. Îmi mai amintesc foarte bine că o tînără, cu părul negru, lung şi foarte suplă, a trecut foarte aproape de mine, a arătat cu mîna spre sine şi a şoptit : «23 de ani».

Am ocolit şi eu valul de pămînt şi m-am trezit în faţa unei gropi imense. În groapă — evrei, înghesuiţi unul într-altul, prăbuşiţi peste cadavrele celor ucişi înainte, astfel că nu li se mai vedeau decît capetele. Groapa era deja pe trei sferturi plină. După aprecierea mea, zăceau în ea vreo mie de persoane. L-am căutat din ochi pe ţintaş : tot un *SS*-ist ; stătea jos, pe pămînt, pe marginea gropii, cu picioarele atîrnîndu-i în groapă, cu un pistol-mitralieră pe genunchi, şi fuma liniştit o ţigară.

Oamenii, dezbrăcaţi la piele, au coborît în groapă, pe treptele săpate în peretele de lut al acesteia şi, împiedicîndu-se de capetele şi trupurile celor care zăceau acolo, s-au aliniat în locul pe care li l-a indicat *SS*-istul. Se uitau la cei morţi, îi mîngîiau pe cei care mai erau încă în viaţă şi le şopteau cîte un cuvînt. Atunci a răsunat o rafală de împuş-

cături. M-am uitat în groapă și am văzut trupurile zvîcnind, capete înclinîndu-se spre leșurile din groapă. Din trupurile dezgolite a început să țîșnească sînge. Mă surprindea faptul că nimeni nu m-a gonit de acolo, am văzut însă că în apropiere se opriseră și doi poștași în uniformă și priveau spectacolul care li se oferea.

Sosește și următorul grup. Oamenii coboară în groapă, se aliniază în rînd cu victimele dinainte și sînt la rîndul lor împușcați. Am revenit în spatele valului de pămînt și am văzut că tocmai sosise un nou transport. De data aceasta se aflau printre victime și bolnavi, și infirmi. O femeie bătrînă, foarte slabă și cu niște picioare îngrozitor de subțiri era dezbrăcată de alții, ei deja goi-pușcă, în timp ce alte două persoane o sprijineau. Era probabil paralizată. Oamenii aceia goi au tîrît-o pînă în spatele valului de pămînt. M-am îndepărtat împreună cu Mönnikes, și am plecat cu mașina înapoi la Dubno."

Despre ritmul în care ucideau *Einsatzgruppen*, detașamentele de intervenție, în fapt „detașamente ale morții", vorbesc propriile lor rapoarte trimise Cartierului General. Iată unul expediat de Ohlendorf: „Detașamentele au continuat să curețe regiunea de evrei și de elementele comuniste. În perioada la care se referă acest raport, adică între 16 și 30 septembrie 1941, în special orașele Nikolaev și Herson au fost curățate de evrei, iar persoanele oficiale care au mai fost lăsate acolo au fost tratate în mod corespunzător... Numărul total: 35 782".

În loc de concluzie, reproducem fragmente din interogatoriul luat la Nürnberg lui Otto Ohlendorf de către acuzatorul american, John Harlan Amen:

Amen: „Cîte detașamente au existat?"

Ohlendorf: „Patru. Detașamentele de intervenție A, B, C și D. Detașamentul D nu era subordonat vreuneia din Grupurile de armate, ci era repartizat nemijlocit Armatei 11."

...Amen: „Dv. ați avut vreo întrevedere cu Himmler?"

Ohlendorf: „Da. Către sfîrșitul verii 1941. Himmler a venit la Nikolaev. I-a adunat pe șefii și pe membrii comandoului de luptă și le-a repetat ordinul ce fusese emis privind execuțiile în masă, menționînd expres că nici șefii și nici membrii detașamentelor care participă la execuții nu vor fi trași în vreun fel la răspundere pentru executarea respectivului ordin. Întreaga răspundere ar purta-o el și *Führer*-ul".

Amen : „Ştiţi cîte persoane au fost asasinate de Detaşamentul de intervenţie D, deci sub conducerea dv. ?"

Ohlendorf : „Din iulie 1941 şi pînă în iulie 1942, comandourile de luptă (din componenţa Detaşamentului *D* — n.n.) au raportat lichidarea a circa 90 000 de persoane."

Amen : „Cifra include bărbaţi, femei şi copii ?"

Ohlendorf : „Da."

ENDLÖSUNG

Naziştii ucideau cu sînge rece, rîzînd chiar, dacă nu le plăcea să fie văzuţi în timp ce împuşcau ori spînzurau. Din anumite considerente încercau să pozeze, în faţa opiniei publice, ca oameni cu principii. De aici, abundenţa eufemismelor cu care îşi denumeau acţiunile criminale.

Ei nu vorbeau despre lichidarea tuturor evreilor din Europa, ci despre *Endlösung*, despre „rezolvarea definitivă" a problemei evreieşti sau despre „soluţia ei finală".

Nu pomeneau de deportarea lor în lagărele morţii din Polonia — *Birkenau-Auschwitz* şi *Treblinka* —, ci de *Evakuirung*, de evacuarea lor în Răsărit, sau de *Zurückdrängung*, de înlăturarea lor „din spaţiul vital al poporului german".

Nu se refereau la gazarea milioanelor de deportaţi, ci la *Sonderbehandlung*, la „tratamentul special" aplicat acestora.

Die Endlösung der Judenfrage, rezolvarea definitivă a problemei evreieşti, ca o escaladare, ca o ultimă şi radicală fază a prigonirii evreilor, a fost pusă la ordinea zilei la sfîrşitul lui 1941, cînd mareşalul *Reich*-ului Göring l-a însărcinat printr-o adresă, pe şeful poliţiei de siguranţă şi al S.D., *SS-Gruppenführer*[1]-ul Heydrich să „ia toate măsurile organizatorice, practice şi materiale necesare pentru *eine Gesamtlösung der Judenfrage im deutschen Einflussgebiet in Europa*", rezolvarea definitivă a problemei evreieşti pe teritoriul european aflat sub influenţă germană.

Planul trecerii la acţiune şi al înfăptuirii „soluţiei finale". l-a constituit „Protocolul - Wannsee", de fapt, procesul-verbal al şedinţei care a avut loc la 20 ianuarie 1942 la Berlin, strada Grosser Wannsee nr. 56—58 „în legătură cu *Endlösung*, cu rezolvarea definitivă a problemei evreieşti". În

[1] General-locotenent în *SS*.

acest document se scrie negru pe alb: „În cursul rezolvării definitive a problemei evreiești în Europa trebuie luați în considerare circa 11 000 000 de evrei...“ Urmează un tabel cu țările Europei și numărul evreilor în fiecare.

Dar ce înțelegeau naziștii prin *Endlösung*, prin rezolvarea definitivă a problemei evreiești și prin luarea în considerare a 11 000 000 de evrei în cursul acestei rezolvări?

Reichsführer-ul SS Himmler, într-o cuvîntare rostită la Poznan, la 4 octombrie 1943, în fața unui grup de conducători SS a spus: „Aș vrea să mai ridic aici, în fața dv., cu toată sinceritatea, o problemă foarte serioasă. Trebuie s-o discutăm între noi cu toată sinceritatea, dar totuși nu o vom aborda niciodată public... Am în vedere evacuarea evreilor, exterminarea evreilor... «Evreii vor fi stîrpiți» — spune fiecare membru al partidului nostru. Aceasta este cu totul limpede căci stă scris în programul nostru. Eliminarea evreilor, exterminarea lor — asta o vom face noi.“

Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*, din mai 1940 pînă la sfîrșitul anului 1943, cînd a fost numit șef de direcție în centrala tuturor lagărelor de concentrare, a arătat în depoziția sa: „*Die Endlösung*, rezolvarea definitivă a problemei evreiești, însemna *die vollständige Ausrottung aller Juden in Europa*, exterminarea completă a tuturor evreilor din Europa.

Dieter Wisliczeny, *Gestapo*-vist, a declarat în fața Tribunalului internațional de la Nürnberg: „Eichmann mi-a explicat sensul acestei expresii. Mi-a spus că prin cuvintele «soluție finală» se înțelege exterminarea fizică a rasei evreiești...“

Pe cît de ample erau proporțiile acțiunii la care se referea „planul Wannsee“ — lichidarea totală a unui popor răspîndit pe un întreg continent —, pe atît de simplu și de practic era concepută înfăptuirea lui. Din Germania și din toate țările cotropite (în procesul-verbal al ședinței se vorbește de „teritorii aflate sub influență germană“), evreii trebuiau adunați, inițial, în *Durchgangsghettos*, în ghetouri de tranziție, apoi transportați spre Răsărit.

Răsărit însemna *Birkenau-Auschwitz*, iar *Birkenau-Auschwitz* însemna camere de gazare cu o capacitate de cîte 2 000 de victime fiecare și patru crematorii cu 46 de cuptoare care ardeau zi și noapte.

Pentru a preveni orice superficialitate în timpul acțiunii și a se asigura ca nici măcar un singur evreu să nu scape

internării în ghetou și deportării spre Răsărit, cei adunați la 20 ianuarie 1942 pe strada Grosser Wannsee nr. 56—58 au stabilit și au consemnat în procesul-verbal al ședinței că „în cursul efectuării practice a *Endlösung*-ului, a rezolvării definitive, întreaga Europă va fi scotocită de la apus spre răsărit".

Și Himmler, ajutat de Eichmann, întreg *SS*-ul și *Gestapo*-ul au avut grijă ca, realmente, întreaga Europă de la apus spre răsărit și de la nord spre sud — Franța și Belgia, Olanda și Grecia, Cehoslovacia și Polonia, Norvegia și Germania — să fie impecabil scotocită.

A fost totuși o excepție: Ungaria horthystă. Ea n-a fost scotocită. Aici, *Gestapo*-ul n-a trebuit să-i hăituiască pe evrei, să-și piardă timpul cu arestarea lor, cu scotocirea orașelor și satelor, ca în alte țări. Horthyștii — poliția și jandarmeria — i-au adunat pe evrei bob cu bob, după fișele de înregistrare la poliție, i-au internat în *Durchgangsghettos*, în ghetouri de tranziție, apoi i-au îmbarcat în vagoane pentru vite și i-au predat, la granița de nord a țării, *SS*-ului. Vagoanele nu se desferecau, nici locomotiva nu se schimba. Doar polițiștii horthyști erau înlocuiți cu *SS*-iști. Și trenul își continua drumul spre *Birkenau-Auschwitz*.

ENTVÖLKERUNG

Mai marii naziști erau siguri de victorie. Iar învingătorii — susțineau ei sus și tare pentru ca executanților să nu le tremure mîna pe trăgaci — n-au cui să dea socoteală, nu-i cine să-i tragă la răspundere. În consecință, nu-și ascundeau planurile criminale. Scriau în cărți, broșuri și ziare, declarau la radio, la consfătuiri și la uriașe mitinguri în piețe publice că *Reich*-ul trebuie să-și extindă granițele cel puțin pînă la Urali, că Europa întreagă trebuie îngenuncheată, forțată să recunoască supremația *Übermensch*-ilor germani care, pentru a asigura renașterea acestui continent îmbătrînit, va realiza *Entvölkerung*, depopularea unor zone întinse, exterminînd milioane, zeci de milioane de oameni de rasă inferioară, apoi vor popula aceste zone cu zeci, cu sute de mii, cu milioane de nemți, care se vor naște în ritm forțat în „centrele de procreare".

Hitler a spus fără echivoc: „Noi trebuie să dezvoltăm *die Entvölkerungstechnik*, tehnica depopulării. Dacă mă veți întreba ce înțeleg prin *Entvölkerung*, prin depopulare, vă voi răspunde că am în vedere înlăturarea unor întregi unități rasiale. Aceasta este ceea ce intenționez să fac, aceasta este, în linii generale, misiunea mea. Natura este crudă, de aceea și noi putem fi cruzi. Dacă eu pot trimite în iadul războiului floarea națiunii germane, fără a regreta cîtuși de puțin vărsarea prețiosului sînge german, firește că am dreptul să înlătur milioane de oameni de rasă inferioară, care se înmulțesc ca viermii!"

Pentru cei cărora nu le-ar fi fost destul de clar ce se înțelege, ce trebuie înțeles prin expresia „întregi unități rasiale" s-a venit cu concretizările și detalierile de rigoare. Ca să nu rămînă nici un dubiu. S-a arătat că este vorba de naționalități și popoare întregi și s-au specificat și care anume.

„În Răsărit — spunea Himmler — noi trebuie să distrugem inamicul rus. Noi trebuie să nimicim pe cîmpul de luptă acest popor de 200 000 000 de suflete unul cîte unul și să terminăm prin a-i da lovitura de grație.

Cum putem noi extirpa cît mai mulți oameni din acest popor, morți sau vii? Vom izbuti acest lucru ucigîndu-i sau capturîndu-i, în care caz îi vom pune la muncă, căutînd să ne asigurăm în cea mai mare măsură controlul asupra tuturor teritoriilor pe care le vom ocupa, curățind de acești indigeni orice colțișor de care vom dispune sau pe care îl vom smulge de la inamic. Rușii trebuie să fie deportați și folosiți ca mînă de lucru în Germania sau pur și simplu să moară în luptă".

Deși Hitler a vorbit de o *Entvölkerungstechnik*, de o „tehnică a depopulării", această tehnică nu fusese elaborată de la început, dar, cunoscîndu-se scopul: „înlăturarea unor întregi unități rasiale", a fost pusă la punct și s-a dezvoltat „din mers", cuprinzînd un complex de metode și mijloace care se completau reciproc în asigurarea depopulării în proporțiile dorite și ritmul fixat. Astfel, în discursul mai suscitat, Himmler indică doar două căi: nimicirea în luptă — unul cîte unul — și deportarea în *Reich*. Dar guvernatorul Frank, care se ocupa de depopularea Poloniei, a subliniat ca indispensabilă „tehnicii de depopulare" și lichidarea în masă.

„Trebuie — a notat în jurnalul său — să profităm neîntîrziat de faptul că atenția opiniei publice mondiale este îndreptată asupra Frontului de vest, pentru a lichida în masă

mii de polonezi și pe reprezentanții de frunte ai intelectualității poloneze"

ERHÄNGUNGEN

Preocupați mereu să prevină a eventuală răscoală a deținuților, *SS*-iștii făceau totul pentru a camufla, cît de cît, exterminările în fața *Häftling*-ilor. Instalau camere de gazare numai în lagărele mari, în care spațiul permitea mascarea lor. Asasinarea prin schingiuiri se făcea în *Bunker*-e izolate, deseori construite sub pămînt. Lichidarea prin împușcare era acoperită de o muzică stridentă care-ți spărgea timpanele.

O singură metodă se practica în văzul întregului lagăr, în cadrul unui ritual lugubru : exterminarea *durch Erhängungen*, prin spînzurare.

În lagărele din Bavaria, aparținînd de centrul *Dachau*, plecam, iarna, la locurile de muncă pe întuneric și tot pe întuneric ne întorceam. Leșinați de foame, cu trupurile vlăguite de orice putere, răzbite de ger, tîrșindu-ne cu greu sabotii prin zăpezi, ajungeam mai mult morți decît vii în lagăr. În fața porții, ne aruncam privirile spre barăci, ca spre unica noastră salvare. Erau săpate în pămînt, numai acoperișurile lor, ca niște morminte proaspăt acoperite de zăpadă, ieșeau afară.

Uneori însă, privirile ni se izbeau de un stîlp înalt, ridicat în mijlocul *Appellplatz*-ului. Rîndurile noastre începeau să se clatine. Unii se prăbușeau. Stîlpul ridicat în lipsa noastră însemna că înainte de a intra în baracă și a ne primi mizera porție de mîncare va trebui să asistăm, ore în șir, la un spectacol lugubru : lichidarea unui *Häftling*, în bătaia reflectoarelor, *durch Erhängungen*, prin spînzurare.

Motivele erau foarte diverse. În regulamentul pentru deținuții lagărului *Dachau*, elaborat de primul său comandant *SS-Oberführer*-ul Eicke, se prevedea : „Cel care în lagăr, pe șantier, în barăci, în bucătării, ateliere, W.C.-uri... umblă încolo și încoace, adună, primește, transmite, relatează altora, trece fraudulos în afara lagărului, pe căi secrete sau în alt mod, știri false sau adevărate... cu privire la atrocitățile din lagărul de concentrare sau la instalațiile sale, le dă în scris sau verbal unor deținuți eliberați sau transferați, le transmite ascunse în haine sau în alte obiecte, le aruncă cu ajutorul

unor pietre etc. peste zidul lagărului sau întocmește rapoarte cifrate; de asemenea, cel care... se cațără pe bărăci, acoperișuri sau arbori, face semnale luminoase sau altele, ori caută să intre în legătură cu exteriorul sau incită pe altul la evadare sau la comiterea unui delict, îl îndeamnă la aceasta sau îl sprijină *wird gehängt*, va fi spînzurat."

Cel mai adesea însă, motivul invocat era mult mai simplu: lipsă de respect față de un *Rottenführer*[1] sau *Scharführer*. Scopul: să fie stîrpit pînă și gîndul înfruntării unui *SS*-ist.

Stîlpul se ridica de fiecare dată cînd avea loc o tentativă de evadare. În clipa în care se dădea alarma și un detașament de *SS*-iști, însoțit de cîini-lup, începea goana de urmărire, un grup de *Häftling*-i, sub comanda unui *Kapo*, înalța stîlpul. Pe el se fixau atîtea cîrlige cîți deținuți lipseau la apel. Și spînzurătoarea nu se demonta pînă nu erau prinși toți. Spînzurarea se făcea succesiv. Primul spînzurat era lăsat să atîrne în ploaie și vînt pînă se completau toate cîrligele.

Häftling-ii prinși erau readuși în lagăr, hăituiți de cîini-lup și loviți, la fiecare pas, cu cravașele de *SS*-iști care-i escortau. De gîtul victimelor atîrnau tăblii uriașe pe care scria cu litere de-o șchioapă: „Toate păsările se întorc la cuibul lor".

SS-iștii savurau în mod deosebit lichidarea *durch Erhängungen*, prin spînzurare. Poate tocmai pentru că se petrecea mai rar. Exterminările prin gazare și împușcare, care aveau loc zilnic, îi plictiseau. Unii, neavînd răbdare să aștepte ordonarea unei spînzurări oficiale, treceau la acțiune pe cont propriu, pentru propria lor plăcere. Închideau cîte un *Häftling* într-o încăpere și-l forțau să se spînzure, în timp ce ei îl urmăreau prin geam ori prin crăpătura ușii.

Wilhelm Schubert, șef de bloc în lagărul de concentrare de la *Sachsenhausen*, a declarat la procesul care a avut loc în 1947, la Berlin: „...am ordonat unui deținut *sich aufzuhängen*, să se spînzure. I-am dat o funie, un ciocan și un cui, l-am închis într-o încăpere mică și i-am spus că, dacă nu se va spînzura, îl voi supune unor torturi groaznice".

Procurorul: S-a spînzurat?

Schubert: În următoarea jumătate de oră *er hat sich erhängt*, s-a spînzurat.

---

[1] Caporal în *SS*.

ERMORDEN

Mute de lagăre de concentrare ce împînzeau *Reich*-ul nazist și țările pe care le cotropise erau de diverse dimensiuni și categorii, li se fixaseră felurite destinații. Toate funcționau, însă, sub aceeași egidă : *ermorden*, a ucide.

Se ucidea peste tot. În lagărul cel mai mic, pierdut prin pădurile Bavariei — *Kaufering* nr. 9, la fel ca în cel mai mare — *Birkenau*.

SS-iștii ucideau din sadism, din răzbunare, din convingere, din plăcere, din plictiseală. Ucideau meticulos, calculat, perseverent, dar și neglijent, isteric, haotic.

Ermorden, a ucide, era verbul care subsuma profesia lor de credință, vocația, menirea lor.

În lagărele de concentrare, deținuții au fost uciși cu zecile, cu sutele, cu miile. Prin *Vergasung*, prin gazare ; prin *Genickschuss*, prin împușcare în ceafă ; prin *Injection*, prin injecții cu fenol ; prin *Erhängungen*, prin spînzurare. Dar aceste asasinate în masă nu-i satisfăceau pe toți *SS*-iștii din *Totenkapfeinheiten*, din unitățile cap-de-mort. Mulți dintre ei se agitau, erau nerăbdători, nervoși. Se liniștea doar cînd ucideau cu mîna lor sau cînd puteau urmări nemijlocit cum se zbate victima în chinurile morții. De aceea inventau mereu noi modalități de a ucide pe care le aplicau ei înșiși ori ordonau să fie executate în fața lor. Pentru ilustrare ne vom opri asupra unui singur exemplu : *SS-Hauptscharführer* Sommer, șef de *Bunker* la *Buchenwald*. Potrivit relatărilor foștilor îngrijitori ai *Bunker*-ului reluate în cartea sa de Eugen Kogon, cea mai „simplă" metodă de ucidere, dintre cele alese de Sommer, era de a-i pune victimei o frînghie în jurul gîtului, spînzurînd-o apoi cu mîna lui de corpul de încălzit sau de cerceveaua ferestruicii. Dar mulți deținuți au fost omorîți de Sommer fiind loviți pur și simplu cu un fier de profil triunghiular. Se cunoaște și un caz în care el a fixat pe tîmplele victimei cîte o clemă de fier, înșurubîndu-le apoi pînă ce țeasta presată a fost zdrobită. Într-o zi, Sommer a apărut în celulă cu o cană de tinichea, a omorît cu ea doi deținuți, apoi a smuls o bucată de fier din corpul de încălzit, cu care i-a omorît și pe ceilalți. Din cel puțin 100 de evrei aduși în *Bunker* în 1940—1941, nici unul nu l-a părăsit viu.

Odată, Sommer a atîrnat în celulele lor șapte tineri deținuți polonezi, legîndu-i cu lanțuri de priciuri. Drept mîn-

care nu li s-au dat decît castraveți în saramură, iar de băut — apă sărată, pînă ce s-au prăpădit cu toții.

Îngrijitorul Gritz mai relatează:

„Într-o dimineață, sub o chiuvetă din spălator se afla o ladă acoperită cu un cearșaf alb. Cînd l-am ridicat, am văzut cadavrul unui bărbat cu brațele și picioarele tăiate de pe trunchi. Odată am fost pus să sortez în podul *Bunker*-ului îmbrăcămintea celor uciși. Erau piese de îmbrăcăminte de la mulți deținuți".

Anumite schingiuiri la care se deda Sommer nu erau altceva decît manifestări ale sadismului său. Se delecta sugrumînd cu mîna sa deținuții. Îi făcea o plăcere deosebită să-i mîne pe toți deținuții *Bunker*-ului în coridorul lat cam de 1,20 m, să-i pună să facă genoflexiuni și sărituri pînă ce cădeau jos epuizați și apoi să calce peste ei cu tocurile cizmelor pînă ce le țîșnea sîngele pe nas și urechi și măcar cîțiva dintre ei mureau. Odată a înghesuit într-o celulă cincisprezece deținuți și le-a dat doar o oală de noapte de copil, nepermițînd să fie deșertată timp de zece zile. Podeaua celulei înota în fecale; și atunci, Sommer i-a ucis pe toți cincisprezece.

În încăperea pe care o avea la dispoziție, Sommer ținea un cap de mort luminat pe dinăuntru. Seara își aducea uneori cîte o victimă din celule și o „lichida" cu seninătate chiar acolo, în camera lui. Apoi așeza cadavrul sub patul pe care moțăia satisfăcut. Dimineața, cioclii erau chemați la „poartă", pentru a lua în primire cadavrul și a-l duce la crematoriu.

În lagărele de concentrare, *SS*-iștii au ucis mii, zeci de mii, sute de mii, milioane de *Häftling*-i. Dar dimensiunile crescînde ale asasinatelor nu i-au satisfăcut. Blazați, plictisiți de asasinarea individuală și în masă a milioanelor de oameni nevinovați, ei ar fi vrut să ucidă viața însăși, să n-o lase să se mai nască. Și au început să ucidă, fără excepție, toate deținutele gravide. În unele lagăre, în care era nevoie acută de brațe de muncă, s-au admis avorturile, dar fetușii au fost arși în cazanele caloriferelor. În lagărele mai mici, în care nu se puteau practica avorturile, noii-născuți erau sugrumați, striviți ori înecați în prezența mamelor.

La *Ravensbrück* — cel mai mare lagăr de concentrare pentru femei — *SS*-iștii au găsit, în sfîrșit, metoda care să le dea senzația că sînt în stare să oprească viața, s-o ucidă. Deportatelor care trebuiau să nască li se legau strîns picioa-

rele, apoi erau aruncate în colțul barăcii și lăsate să moară în chinuri groaznice.

EXPERIMENTE (1)

Unul din principalii acuzatori la procesul de la Nürnberg, arătînd atrocitățile săvîrșite în lagărele de concentrare, a spus: „Germania se transformase într-o temniță. Vaietele victimelor ei au fost auzite în lumea întreagă și au făcut să se cutremure întreaga omenire civilizată."

Da! În lunga noapte fascistă, ce părea fără de sfîrșit, vaietele străpungeau zidurile groase ale *Bunker*-elor în care *Gestapo*-ul își schingiuia victimele, răbufneau din vagoanele ferecate ce goneau cu deportați spre lagărele de concentrare, năvăleau din camerele de gazare în clipa în care, prin orificiile dușurilor, în loc de apă, peste victime lunecau, lent, cristalele *Zyklon B*, izbucneau din dubele care intrau în curtea crematoriilor.

Erau vaietele deznădăjduite ale milioanelor de oameni nevinovați, deportați și închiși în lagărele de concentrare. Strigătele, plînsetele, blestemele, suspinele și urletele lor se amestecau, toate, într-un singur și neîntrerupt vuiet al durerii și disperării, al revoltei și neputinței. Și totuși, în acest unic și neîntrerupt vuiet al durerii și disperării, al revoltei și neputinței, s-au auzit, de-a lungul întregii nopți fasciste, niște țipete distincte, sfîșietoare, de o intensitate gregară...

La *Dachau* țipau, urlau cu o intensitate gregară deținuții scufundați într-o cadă de lemn plină cu apă, în care pluteau sloiuri de gheață, și în care erau ținuți pînă înghețau, mai precis, pînă inima lor înceta să mai bată.

La *Buchenwald* țipau, urlau cu o intensitate gregară *Häftling*-ii din baraca nr. 46 — legați cu lanțuri de scaunele lor —, în momentul în care cutiile fixate cu cauciucuri pe pulpele lor, între coapse, erau deschise de către un *Kapo* și miile de păduchi infectați cu tifos exantematic le năpădeau trupurile.

La *Auschwitz* țipau, urlau cu o intensitate gregară deținutele cărora, după injecția de sterilizare, li se scoteau ovarele fără anestezie, bărbații supuși iradierii pentru a fi castrați, perechile de gemeni forțați cu brutalitate să se împerecheze.

La *Ravensbrück* țipau, urlau cu o intensitate gregară deținutele cărora li se extrăgeau fragmente de oase în scopul transplantării ; erau aduse direct de la lucru, erau legate strîns de masa de operație și intervenția chirurgicală începea fără să li se scoată măcar saboții.

La *Dachau*, la *Buchenwald*, la *Auschwitz*, la *Ravensbrück*..., medicii *SS*-iști făceau *Experimente an lebendigen Menschen*, experiențe pe oameni vii, iar victimele țipau, urlau cu o intensitate gregară...

Se experimenta rezistența organismului uman la joasă presiune, la frig, la otrăvuri, la gloanțe trase din diferite unghiuri, în diferite puncte ale corpului.

Se făceau experiențe cu tifos exantematic, cu hormoni sexuali, cu friguri palustre, cu febră tifoidă, cu holeră, cu tuberculoză, cu difterie.

Se experimentau sterilizarea femeilor, castrarea bărbaților, înmulțirea gemenilor.

Se practicau transplantarea oaselor, infectarea rănilor deschise cu bacili de cangrenă gazoasă și tetanos, provocarea de arsuri cu fosfor.

Începutul experiențelor *an lebendigen Menschen* a fost timid. Doctorul Rascher, unul din inițiatori, adresîndu-se, la 15 mai 1941, *Reichsführer*-ul *SS* Himmler și explicînd „lipsa de material uman" întrucît „aceste experiențe sînt foarte primejdioase și nimeni nu li se supune de bunăvoie", nu îndrăznește să ceară decît 2—3 oameni. „Aceste experiențe, în cursul cărora persoanele... ar putea, bineînțeles, să moară — preciza, în continuare, Rascher — urmează să fie efectuate cu colaborarea mea". În numai 7 zile sosește aprobarea lui Himmler : „...deținuții vor fi puși la dispoziția dvs. cu plăcere..."

Așa a fost la început. Ulterior, Himmler nu aproba decît genul de experiențe, iar deținuții erau puși la dispoziția medicilor cu zecile, cu sutele, cu miile, de comandanții lagărelor.

Die *Experimente an lebendigen Menschen*, experiențele pe oameni vii, deveniseră atît de banale în fiecare lagăr, încît nu numai medicii *SS*-iști autorizați, ci fiecare *Sturmann*[1] și *Rottenführer* care se plictisea inițiia pe cont propriu cîte o experiență, care era urmărită pe *Häftling*-i de diferite vîrste și naționalități. Cît rezistă un om într-un picior sau spînzurat de-o mînă pînă să leșine ? Cîți kilometri poate alerga cu

[1] Soldat trupaș în *SS*.

un bolovan de 30 sau de 40 kg în braţe pînă se prăbuşeşte ? La cîte lovituri de cravaşă ori de bocanc rezistă ?

Rîsetele *SS*-iştilor care desfăşurau aceste experienţe în grup, într-o mare veselie, prin observaţie directă, făcînd concomitent şi pariuri, erau tulburate de ţipetele, de urletele gregare ale celor din barăcile izolate şi încercuite cu sîrmă ghimpată, a căror carne era arsă pînă la os de fosforul lichid, ale căror trupuri erau năpădite de păduchii infectaţi cu tifos exantematic sau cărora li se extirpau diferite organe.

Ţipetele şi urletele gregare ale victimelor făceau să încremenească întreg lagărul. Şi această încremenire speria sau, în orice caz, deranja pe medicii *SS*-işti ; ea se putea transforma într-un „gest colectiv necontrolat". Nu întîmplător, doctorul Rascher îi scrie „mult stimatului său *Reichsführer*" şi-i cere să-i permită continuarea experienţelor de la *Dachau*, de congelare a oamenilor vii, la *Auschwitz*. Medicul *SS*-ist argumentează cu nostalgie că „dintre toate centrele de experienţe asemănătoare, *Auschwitz*-ul este mai convenabil decît *Dachau*-ul în toate privinţele." În primul rînd, pentru că acolo, adică la *Auschwitz*, este mai frig, iar datorită dimensiunilor sale, ţipetele muribunzilor pot fi mult atenuate, dacă nu chiar absorbite de spaţiile incomparabil mai mari, căci, recunoaşte Rascher, „...persoanele pe care se fac experienţele *brüllen*, urlă cînd îngheaţă".

EXPERIMENTE (2)

Medici şi profesori universitari ai celui de-al III-lea *Reich* efectuau *Experimente an lebendigen Menschen*, experienţe pe oameni vii fără să le tremure nici mîna, nici conştiinţa. Ei s-au complăcut în a considera că deţinuţii din *KZ*-uri nu sînt oameni, ci suboameni, un fel de animale, nişte fiinţe lipsite de orice valoare.

Doctorul Kurt Heissmeyer a declarat la proces : „Era limpede pentru mine că utilizarea pe oameni a culturii de bacili pe care o aveam la dispoziţie nu ar fi putut fi justificată din cauza unor consecinţe probabile. Am fost de părere că, în lagărul de concentrare, pot justifica o asemenea activitate, deoarece, potrivit atitudinii mele de atunci, naţional-socialistă, şi eu vedeam în deţinuţii lagărului de concentrare oameni de categoria a doua. Ştiam că deţinuţii şi

copiii din lagărul de concentrare erau la cheremul *SS*-ului, din care cauză nu trebuia să-i întreb înainte dacă sînt sau nu dispuşi să-mi servească pentru aceste teste medicale. În cazul unui rezultat negativ al experienţelor, nu aş fi avut de suportat vreo consecinţă penală. În afară de aceasta, experienţele au fost făcute într-un lagăr de concentrare, deoarece asemenea experimente, pentru care au fost folosiţi oameni oarecum în locul animalelor, nu erau destinate publicităţii".

În cursul unui alt interogatoriu, Heissmeyer a mai adăugat: „Ca medic ştiam, firește, că, de fapt, nu aveam voie să fac asta şi cu greu mi-ar fi fost posibil s-o fac în altă parte, în afara unui lagăr de concentrare. Aşa cum procedam, se crea, implicit, o primejdie pentru viaţa aces or persoane. Mi-am efectuat testele într-un lagăr de concentrare, pentru a evita să devină cunoscute asemenea urmări eventuale. Pe atunci, punctul meu de vedere era că deţinuţii din lagărul de concentrare nu aveau valoare ca oameni".

Călăuziţi de astfel de concepţii, medici şi profesori universitari naziști chinuiau şi asasinau deţinuţii cu sînge rece, cu brutalitate, cu o cruzime incredibilă.

Doctorului Heissmayer, „preocupat" de combaterea tuberculozei, i s-a trimis de la *Birkenau*, la 27 noiembrie 1944, un lot de 20 de copii între 5 şi 12 ani. Copiii au sosit în *KZ Neuengamme* complet sănătoşi. Erau copii frumoşi, normali, deştepţi, aveau să declare martorii la proces. Au început imediat experienţele. Copiilor li s-au făcut mici incizii sub braţ şi pe piept, prin care le-au fost introduşi bacili de tuberculoză. Înainte de sfîrşitul războiului, pentru a înlătura urmele experienţelor, toţi cei 20 de copii au fost spînzuraţi.

Profesorul *SS*-ist Karl Gebhardt [1] a condus experienţe vizînd vindecarea arsurilor prin gaze, arsuri ce apar după rănirea cu arme de foc. Pentru a se crea „condiţii existente pe front", asupra *Häftling*-ilor selecţionaţi drept cobai se trăgea cu arme de foc din cele mai diverse unghiuri, în cele mai diferite părţi ale corpului. Echipa profesorului Gebhardt se ocupa şi de vindecarea fracturilor care erau provocate artificial. Deţinute absolut sănătoase erau introduse în cabinet şi aşezate pe masa de operaţie. Cu un ciocan li se spărgeau gambele ori li se rupeau braţele. Erau preferate fete foarte tinere, liceene ori studente.

[1] A fost condamnat la moarte la 20 august 1947 în „Procesul medicilor", desfăşurat la Tribunalul militar american din Nürnberg, şi executat.

Multor deținuți li se scoteau diferite oase pentru a fi transplantate unor răniți pe front. După scoaterea oaselor necesare, *Häftling*-ii erau uciși.

Lagărele de concentrare ofereau medicilor blestemați ai SS-ului condiții unice, imposibil de realizat nicăieri în împrejurări normale. Astfel, studiul anatomopatologic al unei perechi de gemeni, comparația organelor lor normale sau anormale și a celor cu aspect patologic se cer făcute simultan, adică ambii gemeni trebuie să moară în același moment. Practic, în lume, așa ceva s-a putut întîmpla numai la *Birkenau*, unde *SS-Hauptsturmführer* dr. Josef Mengele personal curma viața, în aceeași clipă, perechilor de gemeni supuse criminalelor sale experiențe. Fostul său medic legist la crematoriile de la *Birkenau*, dr. Nyiszli Miklós, subliniază în cartea sa : „Aici (la *Birkenau* — n.a.) se petrece un caz unic în istoria mondială a medicinii : doi frați gemeni mor în aceeași clipă, și cadavrele lor pot fi autopsiate fără întîrziere. În condițiile unei vieți normale, ar fi din domeniul miracolului ca doi gemeni să moară în același loc și în același timp ! Aceasta pentru că adeseori împrejurările îi separă, obligîndu-i să trăiască la depărtări mari unul de altul. Și apoi ei nu mor niciodată deodată. Se poate întîmpla ca unul să moară la vîrsta de zece ani, iar celălalt la cincizeci de ani. Așadar, în mod normal nu exista posibilitatea autopsiei paralele și comparative. În lagărul de la *Auschwitz* însă există sute și sute de gemeni, iar exterminarea lor oferă sute și sute de posibilități de cercetare.

Iată pentru ce doctorul Mengele îi separă pe gemeni și pe pitici încă de la sosire".

Într-adevăr, gemenii depistați de Mengele, chiar dacă erau mai mici de 14 ani, erau scoși din coloanele îndreptate spre camerele de gazare și crematorii. Moartea lor era amînată. Ei urmau să fie uciși și arși abia după ce aveau să fie supuși degradantelor, torturantelor, absurdelor „experiențe pe viu" ale doctorului Mengele.

Tot doctorul Nyiszli Miklós — supraviețuitorul care a avut cel mai larg acces dintre toți *Häftling*-ii *Birkenau*-lui în locurile „interzise" — a arătat în depoziția sa făcută în fața Tribunalului de la Nürnberg : „În baraca nr. 12 a lagărului-spital *F* zăceau, în boxe separate, cele mai nenorocite victime ale laboratorului experimental. Tineri plini de viață, în vîrstă de douăzeci-douăzeci și trei de ani, originari din Polonia și din Franța, formau grupul castraților. Toți se zvîrcoleau

în chinuri cumplite. Urlau, plîngeau de durere. Fuseseră sterilizaţi prin raze X. După cîteva zile de la iradiere, pe locul unde s-au aplicat razele apăreau nişte arsuri îngrozitoare. Plăgile se întindeau, devenind adevărate cratere. Rănile nu răspundeau la nici un medicament, nu reacţionau la nici un calmant".

Da, mărturiile şi recunoaşterile din cadrul proceselor intentate după eliberare sînt deosebit de revelatoare pentru atestarea *die Experimente an lebendigen Menschen*, a experienţelor pe oameni vii.

Procurorul: Baumkötter [1], vă este cunoscut în ce constau experienţele cu flegmoane?

Baumkötter: ...Se făceau incizii pe coapsele deţinuţilor destinaţi pentru aceasta, iar inciziile se umpleau cu cîrpe vechi şi paie murdare. Aceasta provoca septicemia urmărită, în urma căreia au murit mulţi oameni.

Procurorul: S-au făcut experienţe cu cianură de potasiu?

Baumkötter: Da! Aceasta s-a întîmplat la sfîrşitul anului 1944 sau la începutul anului 1945, cînd în lagăr a venit inspectorul sanitar al lagărelor de concentrare, *Standartenführer*-ul *SS* Nolling. Încă înainte de aceasta, un deţinut fusese ales pentru o experienţă specială. A trebuit să-l conduc pe inspectorul sanitar la crematoriu. Pe drum, Nolling a scos din tabacheră o mică fiolă de 1 cm^3; fiola a fost introdusă în gura deţinutului respectiv şi acesta a trebuit s-o sfărîme între dinţi.

Procurorul: După cît timp a intervenit moartea?

Baumkötter: Am constatat că moartea intervenise după numai 15 secunde.

În privinţa experienţelor cu hormoni sexuali, la Nürnberg a avut loc următorul dialog:

M. Dubost: Care au fost consecinţele acestor experienţe?

Balachowsky: Aceste experienţe au fost întotdeauna mortale.

M. Dubost: Întotdeauna mortale? Fiecare experienţă trebuie, deci, asimilată cu un asasinat...

---

[1] Heinz Baumkötter a fost medic-şef al KZ *Sachsenhausen*.

...*Balachowsky :* În blocul 50 am văzut fotografii ale unor arsuri fosforice făcute în blocul 46. Nu trebuie să fii specialist ca să-ţi dai seama ce aveau de suferit aceşti oameni, a căror carne a fost arsă pînă la os. După 3 luni, cînd experienţele au luat sfîrşit, toţi supravieţuitorii au fost lichidaţi.

FEHLT EINER

Sfîrşitul fiecărui *Appell* — la *Birkenau-Auschwitz* — era aşteptat ca o minune. Abia după terminarea lui puteai considera că ai mai supravieţuit o zi.

Pregătirea apelului dura ore întregi. Ore întregi eram izbiţi cu bîta încovoiată a şefului de baracă şi a ajutoarelor sale, ori cu vîna de bou pînă se forma din o mie de inşi, fără nume şi fără să poarte măcar un număr, din o mie de inşi istoviţi, care abia se ţineau pe picioare, un front perfect aliniat din rînduri de cîte cinci.

După teribila clipă în care *SS*-istul trecea prin faţa rîndului tău, şi cînd o simplă tresărire era suficientă ca să nu mai fii printre cei vii, în tine totul era încremenit, mort. Ţi se oprea şi respiraţia. Rămînea viu numai auzul. Trupul, creierul, inima, viaţa din tine — ca să renască, ca să se pună în mişcare — aveau nevoie de un cuvînt, de cuvîntul *stimmt*, rostit de *SS*-ist, şi care însemna că numărul celor în picioare, adunat cu cel al cadavrelor din flancul drept corespunde cu totalul înscris în carnetul lui în seara anterioară.

După ce rostea cu glas tare *stimmt*, *SS*-istul părăsea platoul cu paşi egali, ritmici Asta prevestea că, peste cîteva minute, cînd pe toate platourile din lagărele *Birkenau*-ului se va striga *stimmt!*, corespunde!, vom spune că am mai supravieţuit o zi...

Dar dacă într-un singur lagăr, în *A* sau în *B*, ori în *C*... pe un singur platou din faţa unei barăci, *SS*-istul răcnea *fehlt einer!*, lipseşte unul!, atunci, cei peste 100 000 de *Häftling*-i din *Birkenau* trebuia să continuăm să stăm în poziţie de drepţi o oră, două, trei... toată noaptea, în ploaie, pe furtună, după cum ne era norocul. Cei sleiţi de puteri leşinau, se prăbuşeau, dar nimeni nu părăsea frontul pînă cînd, din

lagăr. din baracă în baracă, nu se auzea cuvîntul *stimmt*, corespunde.

Şi totuşi, cînd auzeam răcnetul speriat al *SS*-istului *fehlt einer!* lipseşte unul!, nu intram în panică, nu disperam. Dimpotrivă, o zvîcnire interioară ne însenina feţele pămîntii. Ne priveam unii pe alţii fără să rostim nici un cuvînt. În ochii noştri licărea speranţa : poate unul a scăpat.

Unul singur din 100 000 ar fi fost, firește, foarte puţin. Suficient totuşi pentru a ne convinge că din acel blestemat lagăr se poate ieşi şi pe altă cale decît *durch den Kamin*, pe coş.

Speranţa se topea repede. Pe platou apăreau, urmaţi de *SS*-ist, *Lagerälteste* şi cîţiva *Kapo* trăgînd după ei un cadavru ori un *Häftling* găsit leşinat la W.C.-ul comun sau prăbuşit în cine ştie care colţ uitat al lagărului. *Häftling*-ul, bătut la sînge, era aruncat în flancul drept al frontului, peste celelalte cadavre şi, din baracă în baracă, din lagăr în lagăr, se auzea din nou cuvîntul salvator *stimmt!*, corespunde!

Şi totuşi, zi de zi, răbdînd ore întregi loviturile — cu bîta încovoiată sau cu vîna de bou — ale şefului de baracă şi ale ajutoarelor sale, încremenind în poziţie de drepţi, cînd *SS*-istul trecea prin faţa rîndurilor, aşteptînd cu respiraţia oprită salvatorul *stimmt*, undeva, ascunsă în adîncul sufletului nostru, se înfiripa o' rază plăpîndă de speranţă că poate totuşi, *azi*, cel care va provoca iarăşi răcnetul *SS*-istului *fehlt einer!*, lipseşte unul!, va fi mai norocos.

FEIERABEND

Toate cuvintele, toate expresiile pe care le-am auzit şi le-am învăţat în lagărele de concentrare naziste erau legate de moarte, alcătuind un cutremurător limbaj al morţii.

Cele mai multe semnificau nemijlocit moartea în apocalipticele dimensiuni pe care ea le avea la *Birkenau-Auschwitz : Krematorium*, crematoriu ; *Vergasung*, gazare, *Kozentrationslager*, lagăr de concentrare ; *Selektion*, selecţionare ; *Experimente an lebendigen Menschen*, experienţe pe oameni vii ; *Genickschuss*, împuşcare în ceafă ; *Erhängung*, spînzurare ; *Unerwünschte Wiederkehr*, întoarcerea nedorită.

Multe din ele se refereau la grăbirea morţii : *Hunger*, foame ; *Durst*, sete ; *Strafen*, pedeapsă ; *Nachtschicht*, tură de noapte ; *Unsicherheit*, nesiguranţă ; *Angst*, frică.

Altele indicau instrumente ale morții : *Peitsche*, cravașă ; *Giftgas*, gaz otrăvitor ; *Bunker*, *Injection*.

Un singur cuvînt a făcut excepție. Un singur cuvînt însemna *amînarea* morții : *Feierabend !* Încetarea !

Cînd după 10... 12... 14 ore de muncă infernală auzeam strigîndu-se din gură în gură : *Feierabend !*, Încetarea !, eram siguri că am supraviețuit o zi.

La comanda salvatoare *Feierabend !*, Încetarea !, rostită de *Kapo*, tîrnăcopul ridicat deasupra capului nu mai era izbit cu toată forța în pămîntul tare ca piatra, ci lăsat să cadă moale, neputincios. Chiar dacă lopata cu cărbune ori pietriș era ridicată pînă la buza vagonetului, ea nu era răsturnată înăuntru, ci lăsată să cadă înapoi peste grămada ce aștepta să fie încărcată. Trunchiul de copac cărat de cîte 30—40 *Häftling*-i era lăsat să se rostogolească imediat de pe umerii noștri. Șina de cale ferată era trîntită la pămînt. Din clipa în care se auzea comanda *Feierabend* nu se mai făcea nici măcar un singur pas, cu nici un fel de povară, nici cu bolovani, nici cu saci de ciment, nici cu drugi de fier, nici cu rotocoale de sîrmă ghimpată.

Cei ajunși la capătul puterilor, hotărîți să se arunce în gol de pe schele, dacă în ultima clipă, înainte de începerea prăbușirii, apucau să audă salvatorul cuvînt *Feierabend !*, Încetarea !, încercau să se prindă de o grindă, de o sîrmă, de orice, să-și recapete echilibrul, să-și amîne moartea. Iarna, cînd frigul ne pătrundea oasele, înghețîndu-ne pînă și sufletul, cei ajunși la ultima limită a suferinței umane, hotărîți să se prăvălească în brațele morții albe, dacă în clipa în care se lăsau moale în zăpadă apucau să audă *Feierabend !*, Încetarea !, își adunau ultimele puteri, se smulgeau din îmbrățișarea albă a morții și se îndreptau din nou, amînîndu-și sfîrșitul cu încă o zi.

Toate cuvintele pe care le-am auzit și le-am învățat în lagărele de concentrare naziste erau legate nemijlocit de moarte, semnificau moartea însăși... sau se refereau la grăbirea ei... indicau instrumente ale morții. Unul singur a făcut excepție. Un singur cuvînt însemna *amînarea* morții : *Feierabend !*, Încetarea ! Cînd îl auzeam răsunînd pe malurile mlaștinilor Poloniei sau în pădurile Bavariei, în carierele de piatră ale Austriei sau în lagărele Saxoniei, la *Auschwitz* ori *Dachau*, la *Mauthausen* ori *Sachsenhausen*, la *Stuthof* ori *Bergen-Belsen*, eram siguri că am mai supraviețuit o zi.

GEHEIM

Naziștii au anunțat în gura mare, fără să le tremure vocea, că intenționează să extermine pe toți evreii din Europa și cea mai mare parte a popoarelor slave. Totuși, cînd au trecut la acțiune, s-au gîndit că n-ar fi bine să apară în fața lumii ca ucigași de profesie. În consecință, *maimarii* de la Berlin au hotărît ca locul și desfășurarea crimelor — mai ales ale celor de amploare — să fie învăluite în *Geheim*, în secret.

SS-Standartenführer-ul Rudolf Höss, comandantul lagărului *Auschwitz-Birkenau*, a declarat la proces că în 1941, cînd Himmler l-a chemat la Berlin pentru a-l însărcina cu organizarea *Auschwitz*-ului în vederea rezolvării definitive a problemei evreiești, i-a spus : „Asupra acestui ordin trebuie să păstrați un secret absolut, chiar față de superiorii dumneavoastră".

După ce faimoasele *Einsatzgruppen*, detașamente de intervenție, în fapt „detașamente ale morții", au fost temeinic instruite asupra „misiunii lor de exterminare" în Răsărit, cu cîteva zile înainte de a se trece la acțiune, prin ordinul operativ al șefului poliției secrete și *S.D.* nr. 8 din 17.IV—1941 s-a precizat : „Execuțiile nu trebuie efectuate în lagăr sau în imediata lui vecinătate. Dacă lagărele din Guvernămîntul General se află în imediata apropiere a frontierei, este necesar ca pentru prelucrarea specială (citește : exterminare — n.a.) prizonierii să fie duși, pe cît posibil, în fostele regiuni sovietice...

Activitatea unităților *Sonderkommando*, cu aprobarea comandanților spatelui armatei... trebuie să se desfășoare în așa fel, încît filtrarea să se facă pe cît posibil în mod discret, iar lichidarea să aibă loc fără întîrziere și la o asemenea distanță de lagărele de deținuți și de centrele populate, încît aceste lucruri să rămînă *Geheim*, necunoscute, celorlați prizonieri de război și populației".

Pe măsură ce amploarea crimelor creştea, *maimarii* de la Berlin se preocupau tot mai mult de păstrarea secretului. După numai cîteva luni ei revin cu noi precizări. În anexa nr. 1 la ordinul operativ nr. 14 din 29.X.1941 se arată : „Execuţiile trebuie să se facă în mod *geheim*, în locuri potrivite şi în orice caz nu în lagăr sau în imediata lui apropiere. Trebuie să se vegheze ca toate cadavrele să fie îngropate imediat şi în conformitate cu dispoziţiile în vigoare".

Cu acest ordin, problema execuţiilor şi a păstrării secretului lor se consideră rezolvată. Nu şi cea a cadavrelor. Iniţial se crezuse că, îngropînd imediat cadavrele, se va îngropa o dată cu ele şi orice mărturie palpabilă privind săvîrşirea crimei. Îngroparea cadavrelor dădea multă bătaie de cap *SS*-iştilor, deoarece încetinea ritmul crimelor, nefiind vorba de cîteva morminte, ci de îngroparea a mii, zeci de mii, sute de mii de cadavre. *SS*-iştii nu s-au lăsat descurajaţi. Au dezvoltat o adevărată tehnică a reducerii timpului necesar îngropării cadavrelor. Condamnaţii erau duşi la locul execuţiei în loturi de cîteva sute şi puşi să-şi sape ei înşişi şanţul în care urmau să fie îngropaţi.

Cînd *SS*-iştii apreciau că şanţul era suficient de adînc şi de lat, oamenii, dezbrăcaţi în pielea goală, erau înşiruiţi pe buza lui şi mitraliaţi. Puţinele cadavre care nu cădeau de la sine în şanţ erau rostogolite cu lovituri de bocanc. Cînd şanţul se umplea pe jumătate, noile loturi, dezbrăcate în pielea goală, erau obligate să intre direct în şanţ, peste trupurile care se mai zvîrcoleau. Apoi mitralierele intrau din nou în acţiune. După acoperirea superficială cu un strat de var şi cu pămînt a unui şanţ se trecea la săparea altuia. Apoi, după 2—3 sau 4—5 asemenea şanţuri, *Einsatzgruppe* îşi muta locul execuţiei într-o altă pădure.

Abia se puse la punct îngroparea rapidă a cadavrelor în şanţuri lungi de-a curmezişul pădurilor, cînd la unii se născu îndoiala dacă totuşi acestea vor putea rămîne pentru totdeauna *geheim*, secrete.

La o şedinţă care a avut loc la Lublin, la sediul *SS Gruppenführer* Globocnik Odilo, şeful *SS*-ului şi poliţiei din oraş, la care a participat însuşi Hitler, problema a fost ridicată deschis.

Însoţitorul *Führer*-ului, consilierul ministerial dr. Herbert Linden, de la Ministerul de Interne, a pus întrebarea : „Domnule Globocnik, oare consideraţi că este într-adevăr bine să îngropăm toate cadavrele ? Generaţia care vine după noi s-ar putea să nu înţeleagă aceste lucruri".

La care Globocnik a răspuns: „Domnii mei, dacă după noi va veni vreodată o generație atît de lipsită de vlagă și de principii ferme, încît să nu fie în stare să înțeleagă misiunea noastră, atunci întreg național-socialismul nostru se va dovedi a fi fost neviabil. Eu, dimpotrivă, aș fi de părere să expunem plăci de bronz, pe care să se consemneze că noi am avut curajul să înfăptuim această operă măreață și necesară".

Și atunci, *Führer*-ul a concluzionat: „Bine Globocnik, asta este de altfel și opinia mea!"

Cu toate acestea, pe măsură ce războiul fulger începea să-și încetinească ritmul, s-a impus părerea că trebuie să dispară orice urmă a crimelor, inclusiv cadavrele.

Rudolf Höss a primit prin *SS-Standartenführer*-ul Paul Blombel ordin de la Himmler „să se elibereze toate gropile comune, iar pe viitor cadavrele să fie arse. Trebuia să înlăturăm în așa fel cenușa, încît mai tîrziu să nu se poată niciodată deduce cît de mare a fost numărul celor incinerați".

„Conform ordinului lui Himmler — a arătat Höss — după fiecare acțiune mai mare de la *Auschwitz*, trebuia să ardem toate documentele din care ar fi putut reieși date despre numărul celor exterminați".

S-a interzis, așadar, îngroparea cadavrelor și s-a dispus arderea lor, inclusiv a documentelor. Metoda promitea un caracter mai *geheim*, mai secret al crimelor, deși departe de dorințe. În privința aceasta Rudolf Höss a mărturisit: „Execuțiile trebuiau să fie, de fapt, strict secrete, ne trăda însă mirosul greu, pestilențial, îngrețoșător, provenind de la neîntrerupta ardere a cadavrelor, care inunda întreaga zonă".

Totuși s-a ajuns la concluzia că trebuie arse, fără excepție, nu numai noile cadavre, ci și cele vechi. S-a ordonat o amplă acțiune de înlăturare a vechilor urme. Ca urmare s-au străbătut din nou pădurile Poloniei și s-au identificat șanțurile. Cadavrele au fost dezgropate și arse, stropindu-le cu benzină și uleiuri Diesel, pe uriașe ruguri improvizate din șine de tren. S-a constituit un detașament special în acest scop care purta denumirea conspirativă *„Kommando 1005"*. Șef al întregii acțiuni a fost numit *SS-Standartenführer*-ul Blombel. Munca în sine era îndeplinită de echipe formate din evrei, care erau împușcați după terminarea lucrărilor într-un sector.

Într-un ordin special datat „Rovno. 3 august 1943, IVAI nr. 35/43 c" și adresat comandantului jandarmeriei regionale din Kamen-Kașirski, se cerea „să se comunice de îndată lo-

cul și numărul mormintelor (comune) ale persoanelor executate în regiunea respectivă".

Printre documentele descoperite în clădirea *Gestapo*-ului din regiunea Rovno s-a găsit și un raport cu privire la executarea ordinului de mai sus; în raport se enumerau circa 200 de locuri unde au fost înregistrate asemenea gropi comune.

La sfîrșit se spune: „În această listă au fost trecute toate gropile, inclusiv gropile echipelor care au lucrat aici mai înainte".

Ascunderea crimelor i-a preocupat pe *maimarii* de la Berlin tot mai mult pe măsură ce se apropia prăbușirea. Către sfîrșitul războiului Himmler a ordonat în scris, la un moment dat, ca nici un *Häftling* să nu cadă viu în mîna Aliaților. La *Birkenau*, încă înainte de evacuarea spre Apus a tuturor *Häftling*-ilor, toate cele patru crematorii cu camerele lor de gazare cu tot au fost aruncate în aer.

Crimele însă au fost atît de numeroase, încît, cu toate zbaterile, naziștii n-au reușit să le șteargă urmele de peste tot. Nici crematoriile n-au apucat să le distrugă în totalitate. Mai mult, la *Maidanek*, *SS*-iștii au fost nevoiți să părăsească în asemenea grabă lagărul încît au uitat să oprească funcționarea crematoriilor. Cînd au intrat ostași sovietici, focul ardea din plin în toate cuptoarele. Primul act al eliberatorilor a fost stingerea focului din crematorii. Oasele cadavrelor — cranii, tibii, humerusuri — care nu se transformaseră încă în cenușă continuă să se odihnească într-o impresionantă vitrină din incinta crematoriului devenit piesă de muzeu.

Da, *SS*-iștii au ucis și au ars milioane de cadavre perfect, dar, cu toate zbaterile lor, caracterul *geheim*, caracterul secret al asasinatelor nu l-au putut asigura.

GENICKSCHUSS

Elaborarea metodelor de exterminare a deținuților din lagărele de concentrare s-a făcut după îndelungi investigații și experimentări efectuate cu sînge rece, cu meticulozitate nazistă. Perfecțiunea a fost atinsă la *Birkenau*. Acolo, camerele de gazare, cînd funcționau cu întreaga lor capacitate, puteau asigura asfixierea a 9 300 de oameni în 24 de ore. Metoda, validată și apreciată de Himmler personal, nu se putea aplica în miile de lagăre răspîndite de-a lungul și

de-a latul *Reich*-ului. Ca urmare, s-a pus la punct un şir întreg de alte procedee pentru asasinarea deţinuţilor. Printre acestea, cel mai răspîndit procedeu, aplicat în toate lagărele mai mari şi mai mici, l-a constituit lichidarea prin *Genickschuss*, prin împuşcare în ceafă.

Cel mai autorizat expert al acestui procedeu, *Standartenführer*-ul Anton Kaidl, fostul comandant al lagărului de concentrare *Sachsenhausen*, l-a descris astfel în faţa tribunalului: „Împuşcarea în masă a prizonierilor de război a fost efectuată într-o încăpere specială, camuflată ca un cabinet medical, în care se afla un dispozitiv pentru măsurarea înălţimii şi un panou pentru examinarea văzului, iar *SS*-iştii, camuflaţi ca medici, purtau halate albe. În timpul măsurării efective a înălţimii, deţinutul era lichidat printr-un foc de armă în ceafă, tras printr-o deschizătură făcută în leatul de măsurare".

Apreciindu-se cum se aplică *Genickschuss*-ul, împuşcarea în ceafă la *Sachsenhausen*, s-a hotărît ca „experienţa" acumulată acolo să fie răspîndită şi în celelalte lagăre.

Standartenführer-ul Ziereis, fostul comandant al lagărului de concentrare *Mauthausen*, a consemnat în depoziţia sa: „În 1941, toţi comandanţii au fost chemaţi la *Sachsenhausen* pentru a vedea cum pot fi lichidaţi cît mai rapid lucrători politici şi comisari ruşi. În fundul unei barăci izolate erau adunaţi comisarii şi lucrătorii politici şi în urletele unui aparat de radio erau duşi cîte unul printr-un coridor întunecos în camera de execuţie. În scîndura unui perete al acestei camere se afla o tăietură verticală, în dosul căreia era instalat un dispozitiv mobil pentru ochire. Execuţia se făcea printr-un glonţ tras în ceafă cu arma a cărei ţeavă era introdusă în acest dispozitiv".

Vizitatorii muzeului de la *Buchenwald*, cercetînd incinta fostului lagăr, pot intra într-o sală văruită în alb. Fostul „cabinet medical". Pe unul din pereţi se află şi azi montată instalaţia pentru măsurarea înălţimii deţinuţilor. Dezbrăcat, lăsat în pielea goală, deţinutul era aşezat cu spatele lipit de instalaţie. Doctorul *SS*-ist, în halat alb, zîmbind binevoitor, ridica cu grijă, pînă la înălţimea capului deţinutului, un cursor care aluneca printr-un lăcaş practicat în perete. În clipa cînd medicul oprea cursorul, din camera vecină, prin lăcaşul practicat, victima era împuşcată în ceafă.

Aşadar, la *Buchenwald* şi *Sachsenhausen*, procedeul *Genickschuss*, împuşcarea în ceafă, se desfăşura aproape identic. Schimbul de experienţă de la *Sachsenhausen* nu se

făcuse degeaba. Totuşi, din relatările fostului deţinut politic, dr. Karl Kürich, reiese că la *Dachau* metoda se aplica altfel. „În mijlocul unei încăperi era o adîncitură, acoperită cu un grătar. Cel care urma să fie împuşcat trebuia să se dezbrace, să intre în adîncitură, să se aplece şi apoi era împuşcat în ceafă. Cînd se făceau exerciţii în masă, în această încăpere trebuiau să intre 12 oameni, să se aşeze în genunchi, bineînţeles după ce înainte se dezbrăcau... apoi primeau cîte un glonte în cap".

Procedeul *Genickschuss*, împuşcarea în ceafă, se practica şi la *Auschwitz*. Într-unul din procesele-verbale ale şedinţelor Tribunalului militar internaţional de la Nürnberg s-a consemnat că cei ce executau lichidarea... „trăgeau victimelor un foc de armă în ceafă dintr-o carabină scurtă, care făcea un zgomot surd. După execuţii, veneau «cărăuşii de cadavre» şi duceau cadavrele într-un grajd din apropiere, unde le aruncau pe un strat de paie. Băltoacele de sînge de pe locul de execuţie erau înlăturate şi locul era pregătit pentru executarea altor victime".

Medicul legist al lui Mengele, dr. Nyiszli Miklós a descris pe larg o astfel de execuţie.

„Un ţipăt sfîşietor mă cutremură. Numaidecît aud o pocnitură, apoi prăbuşirea unui corp greu. Ciulesc urechile şi aştept cu încordare continuarea. Nu trece un minut şi iarăşi răsună un ţipăt îngrozitor, iarăşi o pocnitură, apoi iar se prăbuşeşte un corp. Număr şaptezeci de ţipete mortale, şaptezeci de pocnete şi tot atîtea căderi. Aud paşi grei îndepărtîndu-se, apoi se aşterne tăcerea.

Scena unde s-a petrecut groaznica tragedie este încăperea cu intrare separată de lîngă sala de autopsie. O încăpere semiobscură, goală, cu pardoseala de beton. Una ei fereastră, cu zăbrele de fier, dă spre curtea din spatele crematoriului. În încăperea aceea depozitez uneori cadavrele, pînă le vine rîndul la autopsie, apoi ele sînt depuse tot acolo, pînă sînt duse la incinerare.

Mă duc într-acolo. În faţa uşii văd un morman de veşminte femeieşti, papuci de lemn rupţi, ochelari, bucăţi de pîine uscată... Obiecte caracteristice femeilor din *KZ*.

Intru în cameră. După cele ce mi-au auzit urechile, nu mă îndoiam că mă aşteaptă un spectacol neobişnuit, dar tabloul pe care-l văd în semiobscuritate depăşeşte orice oroare imaginabilă.

În faţa mea zac cadavrele însîngerate a şaptezeci de femei tinere. Trupuri goale zac pe jos, unul peste altul,

inundate de sînge. Mă apropii. Îngrozit, constat că nu sînt toate moarte. Cîteva dintre ele mai sînt în viață; își mișcă încet brațele, picioarele, încearcă să-și ridice capul însîngerat, cu ochii larg deschiși.

Ridic unul dintre capete ce pare a mai avea viață, apoi altul, încă unul, și-mi dau seama că aici, în afară de moartea prin asfixiere cu ciclon gazos și injecții cu cloroform, există și un al treilea sistem de exterminare: *Genickschuss*, un glonț tras în ceafă."

GESCHENK

Oricît de sîngeroși erau *SS*-iștii, ei între ei se mai și înduioșau. Nu uitau că au familii; că sînt soți și tați. Cei tineri, că au părinți și logodnice. Trimiteau acasă scrisori pline de respect și dragoste, însoțite de pachete voluminoase cu alimente și îmbrăcăminte jefuite din întreaga Europă. Inelele smulse de pe degetele celor deportați, cerceii și brățările, la fel ca și dinții de aur extrași de la cadavre, înainte de a fi introduse în crematorii, și transformați în bijuterii, deveneau duioase *Geschenke*, cadouri ale *SS*-iștilor pentru cei de-acasă.

Standartenführer-ul Franz Ziereis, comandantul lagărului *Mauthausen*, și-a copleșit familia cu astfel de cadouri. Cînd fiul său a împlinit 18 ani, s-a gîndit că ar fi cazul să-i facă un *Geschenk*, un cadou inedit, pe măsura rangului și puterii sale. Un *Geschenk*, un cadou, demn de un colonel *SS*, comandant al unui lagăr de concentrare de primă mărime, al cărui fiu, viitor *SS*-ist, împlinește frumoasa vîrstă de 18 ani.

I-a cumpărat un pistol și l-a invitat pe tînărul de 18 ani în lagărul al cărui șef și dumnezeu era, ca să i-l înmîneze într-un cadru adecvat, simbolic.

În ultimul moment a devenit melancolic. S-a înduioșat: un simplu și banal pistol să marcheze majoratul fiului, care trebuie să ajungă chiar mai departe decît tatăl?! Atunci, i-a venit o idee. O idee demnă de un colonel *SS*, de un comandant de lagăr de primă mărime. O idee aptă să întipărească pentru totdeauna evenimentul în memoria scumpului său fiu de 18 ani, să-i amplifice bucuria majoratului. A scos din barăci și i-a înșirat în linie, pe platou, 40 de deținuți. S-a oprit cu iubitul său fiu în fața *Häftling*-ilor la cîteva zeci

de metri. I-a oferit pistolul și i-a spus: „Împușcă-i! E timpul să înveți să tragi în ținte vii!"

Ein Geschenk. Un cadou.

GESTAPO

În toată Europa — învăluită în *Nacht und Nebel*, „noapte și negură" — oamenii tresăreau la auzul cuvîntului sinistru *Gestapo*. Milioanele de oameni simpli ai Olandei și Belgiei, Franței și Poloniei, Norvegiei și Greciei nu cunoșteau semnificația acestei noțiuni. Nu știau că *GESTAPO* este alcătuit din primele silabe ale cuvintelor *Geheime-Staats-Polizei*, poliția secretă de stat. Ei n-au învățat semnificația acestui cuvînt din dicționare, ci i-au deslușit rostul din crimele pe care le-a săvîrșit *Gestapo*-ul și care se transmiteau pe șoptite, din gură în gură, de-a lungul și de-a latul Europei. Pentru ei, care nu cunoșteau limba germană și nu i-au interesat niciodată organismele statale ale celui de-al treilea *Reich*, *Gestapo* însemna tortură, deportare, moarte.

Despre istoria sinistră a sinistrului *Gestapo* s-au scris zeci de volume. Documentele despre crimele pe care le-au săvîrșit alcătuiesc sute, mii de volume. Dar oricît va citi cineva despre această macabră instituție, îi va fi greu să dea crezare cuvintelor, frazelor, mărturiilor dacă n-a văzut, cu ochii lui, năvălind într-un apartament un grup de *Gestapo*-viști, n-a auzit cum spărgeau ușa cu automatele, cum răcneau și cum tropoteau cu cizmele lor grele și cum izbeau cu cravașele făcînd zob în cîteva clipe tot ce găseau în casă; dacă n-a văzut cum erau smulși oamenii din casele, din paturile lor, îmbrăcați sumar, desculți, cum erau călcați în picioare la cea mai mică împotrivire și tîrîți pe treptele imobilului, cum erau înghesuiți în dube negre și cum dispăreau în noaptea de smoală; dacă n-a fost trezit din somn de țipetele disperate ale vecinilor arestați, n-a urmărit din dosul perdelelor hăituirea, în plină zi, a unor oameni bănuiți a fi evrei sau lichidarea, drept represalii, într-o piață a orașului, a 50 sau 100 de prieteni, rude și cunoscuți de-a valma; dacă în ușa apartamentului său n-a bătut niciodată *Gestapo*-ul, dacă el n-a fost chemat la *Gestapo*, n-a fost arestat, n-a fost interogat sau deportat de *Gestapo*.

Menirea principală a *Gestapo*-ului era să semene spaimă și groază suspectînd și spionînd, torturînd și asasinînd. La procesul de la Nürnberg s-a spus: „Nu exista în nici o celulă și în nici un bloc nazist vreun secret care să nu fie cunoscut. Faptul că era mișcat un buton la radio, o umbră de dezaprobare care trecea pe obraz, secretul absolut dintre preot și cel ce se spovedește, vechea încredere dintre tată și fiu, pînă și tainele sacre ale căsniciei, toate intrau în preocupările *Gestapo*-ului".

Faima sinistră însă, *Gestapo*-ul și-a cucerit-o mai ales prin metodele de schingiuire utilizate în timpul interogatoriilor. Născocite și puse la punct în subsolul clădirii de pe Prinz-Albertstrasse nr. 8 din Berlin, ele au fost răspîndite, cu meticulozitate tipic nazistă, în toată Europa, în toate localitățile ei în care și-a pus piciorul fie și un singur *Gestapo*-vist.

Pretutindeni, *Gestapo*-ul folosea aceleași procedee în timpul interogatoriilor.

Victimele erau bătute cu pumnii, izbite cu bocancii, cu cravașele, cu patul puștilor; erau dezbrăcate în pielea goală și spînzurate cu brațele răsucite la spate și ținute așa pînă leșinau; pe trupurile lor goale *Gestapo*-viștii își striveau mucurile țigărilor fumate; erau arse cu flăcări de sudură, li se pileau dinții, li se introduceau ace sub unghii, li se scrijelea talpa picioarelor, iar peste rănile provocate se arunca sare; erau orbite cu lumini puternice, li se provocau șocuri cu curent electric, li se smulgea fir cu fir părul, li se rupeau oasele, li se frîngea viața.

Gestapo-ul n-a fost și n-a putut fi întrecut de nimeni în bestialitatea torturilor practicate. El însă s-a autoîntrecut. În toate comandamentele lagărelor de concentrare exista și o așa-zisă secție politică, care nu era altceva decît mîna *Gestapo*-ului, prezentă peste tot unde se puneau la cale sau se săvîrșeau crime.

În *Bunker*-ele lagărelor de exterminare, *Gestapo*-viștii se puteau întrece pe sine: spintecau penisul deținuților interogați și introduceau vergi înroșite în vaginul deținutelor, spînzurau și împușcau doar pentru a se antrena, pentru a-și face mîna.

În 1943, *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss, datorită meritelor sale în organizarea și punerea la punct a camerelor de gazare și a crematoriilor de la *Birkenau-Auschwitz*,

a fost promovat șef al secției politice a Inspectoratului tuturor lagărelor de concentrare.

...Astăzi, lagărul *Birkenau-Auschwitz*, transformat în muzeu, este aproape intact. Clădirea secției politice — reprezentanța *Gestapo*-ului — însă nu mai există. A fost dărîmată. În locul ei, la 17 aprilie 1947, a fost ridicată o spînzurătoare. Sub ea a atîrnat *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss, fost comandant al fabricii morții de la *Birkenau-Auschwitz* pînă în 1943, fost șef al secției politice a Inspectoratului tuturor lagărelor de concentrare pînă la prăbușirea *Gestapo*-ului și a *SS*-ului și a întregului *Reich* nazist.

GIFTGAS

Deportații sosiți pe rampa morții de la *Birkenau-Auschwitz* erau întîmpinați aproape totdeauna, de însuși faimosul Mengele. Căpitanul doctor *SS* Josef Mengele, înconjurat de o suită de *SS*-iști, vorbea calm, politicos. Explica răbdător că, pînă în lagăr, mai sînt 4 kilometri. Repeta mereu că știe cît de grea, incomodă și obositoare a fost călătoria, totuși trebuie să spună, cu regret, că nu dispune de suficiente mijloace de transport. Camioanele și autobuzele la dispoziție, lămurea el, abia vor putea face față bolnavilor, bătrînilor, copiilor. De aceea roagă — nu ordonă, roagă — ca noii sosiți să se grupeze în două coloane în stînga — mamele cu copii, bătrînii și bolnavii. În dreapta — cei aptți pentru muncă și care se pot deplasa pe jos pînă în lagăr.

— Coloana din stînga poate porni spre mașini — aproba Mengele, imediat după constituirea coloanelor și arăta cu mîna în direcția de urmat. La cîteva sute de metri se vedea, într-adevăr, o mașină. Dar numai una; avînd însă pe ea însemnul Crucii Roșii, îi liniștea și pe cei mai neîncrezători.

În clipa în care coloana din stînga se punea în mișcare, pe peron se dezlănțuia vacarmul. Izbucneau țipete și pîinsete, rugăciuni și blesteme. Cei din stînga încercau să-și ia rămas bun de la cei din dreapta care, deocamdată, rămîneau pe loc.

SS-iștii făceau eforturi să prevină panica. Repetau întruna, pe un ton liniștit, politicos:

— Fiți calmi! Nu vă agitați. Peste cîteva ore veți fi din nou împreună!

Coloana trecea prin fața căpitanului SS doctor Josef Mengele, care cu zîmbetul pe buze urmărea dacă indicațiile lui au fost respectate.

Cînd într-un rînd apărea cîte o mamă tînără, în plină putere de muncă, SS-iștii se îndreptau grăbiți spre ea.

— Doamnă, dumneavoastră păreți sănătoasă, vă rugăm să lăsați copilul din brațe, să-l dați bunicii ori bunicului și să treceți în coloana din dreapta.

— Nu, nu-l las singur. Mai bine mor, dar de copil nu mă despart — izbucnea, disperată, tînăra mamă.

— Nu înțeleg de ce vă alarmați, doamnă. Noi nu insistăm, a fost doar o părere, calma situația Mengele și coloana își continua drumul. Înainta încet. Parcă se tîra. Erau bătrîni paralizați, care abia puteau fi duși de alții. Mame cu cîte doi copii în brațe țipau după al treilea, rătăcit în acea învălmășeală de oameni. Altele erau trase înapoi de copii ce plîngeau că și-au uitat mingea în vagon și nu vor mai avea cu ce să se joace. Unii, mai în vîrstă, se certau din pricina medicamentelor lăsate în rucsac sau a actelor de identitate pe care, în mare grabă, le-au lăsat, cu poșetă cu tot, în vagon.

Și astfel, coloana din stînga (într-una din ele s-a aflat și mama cu cei doi frați gemeni ai mei, care nu împliniseră încă 14 ani, și cu mezinul familiei, Valentin, în vîrstă de 8 ani), toate coloanele din stînga, formate din toate transporturile sosite la *Birkenau-Auschwitz* din toate colțurile Europei, se tîrau încet — plîngînd, țipînd, rugîndu-se și blestemînd — direct în camerele de gazare ale unuia din cele patru crematorii ce ardeau zi și noapte.

De-a lungul drumului, pînă la camerele de gazare ce așteptau cu ușile deschise, bătrînii și bolnavii, mamele și copiii nu întîlneau nici un camion, nici un autobuz. Mașina cu însemnul Crucii Roșii, spre care arăta cu mîna căpitanul SS doctor Mengele, exista în mod real. O întîlneau. Dar în ea nu se urca nimeni, niciodată. Nici un copil, nici un bolnav. Nu era loc. Mașina cu însemnul Crucii Roșii era plină cu cutii. Cutii cilindrice, cu inscripția *Giftgas*, gaz otrăvitor. Cantitatea necesară pentru asfixierea celor din coloană.

GRÜNDE

În lagărele de concentrare, bătaia reprezenta cel mai cotidian, cel mai statornic fenomen. Îl concura doar foamea.

În nici un lagăr nu era limitat numărul celor ce puteau fi uciși într-o zi, darmite bătuți.

Toți *Kapo*, toți *Blockältester*-ii și *Vertreter*-ii, toți *Lageräl*tester-ii băteau cu și fără motive, băteau crunt și permanent, SS-iștilor însă le plăcea să pozeze în oameni corecți, ce respectă legile lagărului, pe care ei înșiși le-au instituit. Băteau și ei crunt și permanent, dar totdeauna „*aus guten Gründen*", „din motive bine întemeiate". Spre norocul lor, motive găseau ușor, în fiecare zi. Cele mai multe motive erau legate de ținuta noastră de *Häftling*.

A trece în haine murdare pe lîngă un SS-ist însemna o insultă la adresa acestuia, deci *ein Grund*, un motiv, pentru a fi bătut. În lagăr nu exista apă pentru a-ți curăța hainele : o dată puse pe tine, la intrarea în lagăr, nu le mai dezbrăcai decît pe timpul selecționărilor pentru camerele de gazare și înainte de a fi dus la crematoriu.

Lipsa unui nasture era un semn al neglijenței, *ein anderer Grund*, un alt motiv pentru a fi bătut. Dar cît am fost în lagăr n-am văzut ac și ață. Am și uitat cum arată. *Die Mütze*, boneta, ținută prea pe ochi, prea pe spate, prea spre dreapta, prea spre stînga, prea pe mijloc constituiau *ein neuer Grund*, un nou motiv pentru a fi bătuți.

Și mai numeroase erau motivele legate de salutul dat SS-iștilor. Trecerea unui SS-ist conținea în sine un șir inepuizabil de *Gründe*, de motive, pentru a fi bătut. Te-ai oprit în poziție de drepți prea departe sau prea aproape ; te-ai descoperit prea repede sau prea încet ; ai privit încruntat ori ai zîmbit ironic, ți-ai mișcat mîna, ori capul, sau ai clipit prea des din ochi.

SS-*Standartenführer*-ul Ziereis, comandant de lagăr, a recunoscut în scris că : „Deși toate pedepsele cu bătaia trebuiau să fie confirmate... adeseori i-am bătut pe deținuți pe șezut din plăcere". Da, *plăcerea* unui SS-ist era *ein guter Grund*, un motiv întemeiat, pentru schingiuirea *Häftling*-ilor.

SS-*Scharführer*-ul Josef Niedermeyer a declarat la proces că el i-a bătut pe deținuți pentru că „*Mauthausen* era un loc unde trebuiau să moară cît mai mulți deținuți cu putință". Or, pînă și ultimul SS-ist știa că, fără bătaie, fără schingiuiri, ritmul morții nu putea fi accelerat. *Ein anderer Grund*, un alt motiv, mai întemeiat, nici nu putea fi descoperit.

Ușurința cu care SS-iștii găseau *Gründe*, motive, pentru a bate a fost reliefată cel mai limpede de SS-istul Gustav Sorge, ajuns din șef de bloc comandant de lagăr tocmai da-

torită zelului și inventivității sale în schingiuirea și torturarea *Häftling*-ilor.

Procurorul: Corespund realității depozițiile dumneavoastră că băteați zilnic deținuții?

Sorge: Da, ele corespund adevărului.

Procurorul: Dacă un om tușea, îl băteai?

Sorge: Dacă un om tușea sau făcea o mină neprietenoasă, îl băteam.

Procurorul: Și dacă era voios și avea o mină prietenoasă, tot îl băteați?

Sorge: Și atunci găseam motive pentru a-l bate.

Procurorul: Așadar, dumneavoastră ați bătut oameni cînd aveau mine nemulțumite, cînd nu erau voioși, cît și atunci cînd erau voioși?

Sorge: Da, niciodată nu mi-a fost greu să găsesc *Gründe*, motive, pentru bătaie.

Dar nu numai pentru a bate, ci și pentru a ucide se găseau *Gründe*, motive, cu mare ușurință. În *Bunker*-ul de la *Buchenwald*, șeful acestuia, *Hauptscharführer*-ul Sommer, prefera, pentru orice motiv, pedeapsa cu moartea. Chiar cînd stabileau alte măsuri, aplicarea lor ținteа tot moartea.

„Privitul pe fereastra celulei — arată Kogon în cartea sa — aducea după sine în mod cert moartea deținutului. Dacă Sommer surprindea pe cineva uitîndu-se afară, ori îl lovea pînă îl omora, ori îl «lichida» cu o injecție. Aceeași pedeapsă îl amenința pe cel pe care îl prindea citind dintr-o bucățică de ziar ce fusese distribuită ca hîrtie de toaletă. Așa s-a întîmplat, de pildă, cu un deținut pe nume Fischer, care citea dintr-un caiet vechi, găsit la closet. De asemenea, era interzis să umbli încoace și încolo prin celulă; în poziție de «drepți» trebuia să privești spre ușă, de la ora cinci dimineața pînă la zece seara. Vizeta din ușă avea o lentilă măritoare, prin care se putea observa orice mișcare. Cine era prins se alegea cu 25 de ciomege. Iarna se obișnuia să se toarne apă rece peste deținut. Îmbrăcămintea urma să se „usuce" pe corp, în timp ce deținutul dormea pe cimentul gol".

La fel de arbitrar și cinic se stabileau motive pentru trimiterea deținuților în *Bunker* unde șansa supraviețuirii era aproape inexistentă. Astfel ajungeau acolo: evrei prinși că fumează în timpul lucrului sau considerați că sînt leneși ori pur și simplu suspectați de o vină imaginară. „Într-o zi friguroasă de iarnă, trei deținuți duceau cocs în beci la instalația de încălzire. Pentru a se mai dezmorți nițel, ei s-au oprit

acolo cîteva minute, unde au fost surprinşi de Sommer. I-a luat cu el în *Bunker* şi i-a omorît. Dacă atunci cînd soţia comandantului, Ilse Koch, trecea călare, un deţinut îşi ridica ochii de la lucrul pe care îl făcea, ea îi nota numărul şi nefericitul trecea în *Bunker*, deoarece o privise cu nerușinare pe «comandantă». Dacă scăpa numai cu o injecţie mortală, se putea socoti norocos".

Da, pentru *SS*-işti era uşor, extrem de uşor să găsească *Gründe*, motive pentru ca să ne bată, să ne schingiuiască, să ne ucidă, în timp ce pentru noi, pentru *Häftling*-i era extrem de greu, inimaginabil de greu să găsim *Gründe*, motive ca să suportăm, să rezistăm.

GUSEN II

Barăcile mizere construite pe un teren mlăştinos lîngă o uriaşă carieră de piatră, la numai o oră depărtare de *Mauthausen*, înconjurate cu sîrmă ghimpată, cu gherete, *SS*-işti şi cîini-lup şi denumite *Gusen II* erau sortite să-şi piardă urma printre miile de lagăre anexe şi *Kommando*-uri ce apăruseră la începutul anilor '40 pe lîngă toate lagărele centrale de exterminare.

SS-iştii de la *Gusen II* însă au avut ambiţia ca lagărul lor să fie bine fixat în istoria *KZ*-urilor. Şi au reuşit. Performanţa care le-a adus faima — lor şi lagărului pe care-l conduceau — a constat în faptul că, deşi lipsit de camere de gazare, de orice instalaţie specială pentru exterminări în masă, ritmul morţii de aici l-a depăşit pe cel din *Mauthausen*, „lagărul-matcă" de care aparţinea şi care îşi dobîndise „renumele" de „moară de măcinat vieţi".

La aceasta se mai adăuga faptul că aici, pe lîngă metodele de asasinare cunoscute şi aplicate în toate lagărele de concentrare, datorită „ingeniozităţii" *SS-Unterscharführer*-ului Heintz Jentsch, se practica o metodă necunoscută şi neutilizată în nici un alt lagăr: „baia mortală".

Am încercat, ani la rînd, după eliberare, să aflu prin ce metode s-a realizat ritmul record al asasinării. „Curiozitatea" mea nu era gratuită. În acest lagăr a fost ucis tata. Demersurile pe care le-am făcut n-au dat nici un rezultat. Supravieţuitori ai „micului infern" de la *Gusen II* au fost extrem de puţini. Am reuşit să întîlnesc unul singur. Iar foştii zbiri n-au vrut să vorbească.

Rudolf Höss, comandantul de la *Birkenau-Auschwitz*, înainte de a fi spînzurat a descris, pînă la amănunt, funcționarea „fabricii morții" de care și-a legat numele. Franz Ziereis, înainte de a muri, a consemnat și el fărădelegile din lagărul *Mauthausen*, pe care l-a comandat. *SS-Hauptsturmführer*-ul Fritz Seidler, ultimul comandant de la *Gusen*, a preferat să se sinucidă. Dintre cei 2 000 de *SS*-iști care au măcelărit la *Gusen*, doar cîțiva — pot fi numărați pe degetele de la două mîini — au fost prinși și judecați. Iar ei au tăcut ori au negat. Vetter, *Lagerarzt*-ul, medicul lagărului, n-a vrut să recunoască nimic. *Häftling*-ii care i-au servit drept cobai și cărora le-a injectat puroi flegmonic în plămîni n-au putut depune mărturie. Vetter își lichida, fără excepție, toți cobaii imediat după terminarea experienței. Nu l-au putut acuza nici cei asasinați de el prin injecții otrăvitoare. Iar ecoul blestemelor muribunzilor siliți de Vetter să alerge prin zăpadă pînă la prăbușire se stinseseră de mult.

Tata a avut nevoie de sprijinul medical al lui Vetter, o singură dată. În loc de *Revier*, a fost trimis într-un alt lagăr care dispunea de camere de gazare.

Despre tata n-am putut descoperi nimic altceva. Tot cercetînd „istoria" lagărului *Gusen II*, am aflat însă că unul din foștii comandanți ai acestuia, Max Pausch, a fost spînzurat, după eliberare, la Landsberg, nu departe de lagărul ale cărui garduri de sîrmă ghimpată am apucat să le văd prăbușindu-se și peste care, la 27 aprilie 1945, am pășit din moarte spre viață.

HARTHEIM

Impunătorul castel *Hartheim*, din provincia Oberdonau a fost ales drept loc pentru executarea celui mai ticălos ordin al lui Hitler : suprimarea bolnavilor incurabili şi a alienaţilor mintali. Avînd în faţă perspectiva dată de *Führer* — exterminarea unor popoare şi rase întregi — *SS*-iştii au folosit lichidarea în *Hartheim* a zeci de mii de bolnavi neajutoraţi pentru a experimenta, „pe baze ştiinţifice", asfixierea în masă prin utilizarea unor gaze toxice. Cea de a treia misiune a impunătorului castel era să „dea o mînă de ajutor" lagărului de la *Mauthausen* care nu avea instalaţii suficiente pentru a-şi extermina *Häftling*-ii în ritmul dorit.

SS-Standartenführer-ul Franz Ziereis, ultimul comandant al lagărului de concentrare *Mauthausen*, a scris în depoziţia sa : „*Gruppenführer*-ul Glücks a dat dispoziţie ca deţinuţii slăbiţi să fie declaraţi alienaţi mintali şi exterminaţi într-o mare instalaţie de gazare... Această localitate se numeşte *Hartheim* şi se află la o distanţă de 10 km de Linz în direcţia Passau. În lagăr se anunţa că deţinuţii au murit de moarte naturală. Certificatele de deces ale deţinuţilor care plecau cu transportul erau completate în prealabil, pe cînd se aflau încă în viaţă, de către secţia politică a lagărului de concentrare *Gusen*.

Nici un bolnav sosit la *Hartheim*, nici un *Häftling* trimis de la *Mauthausen* nu a ieşit viu pe poarta castelului. Berlinul era convins că „tratamentele" din subsolurile impunătorului şi romanticului castel nu se vor afla niciodată.

Cînd prăbuşirea a devenit iminentă, de la centru s-a dat ordin ca la *Hartheim* să se şteargă orice urmă compromiţătoare. Începînd cu 13 decembrie 1944 — după cum a declarat la proces acuzatul Hans Marsalek — 20 de zidari şi tîmplari au lucrat zi şi noapte, „să distrugă crematoriul, să demoleze

...șul și celelalte instalații tehnice existente, să facă nume... ...vase uși și ferestre noi la camera de gazare și în alte locuri ...i să execute tot felul de lucrări de grădinărie."

Cînd trupele americane au pătruns în castel, acesta devenise un azil select. Se aflau acolo 35 de copii și șase educatoare.

Comandantul castelului, Rudolf Lohnauer, care își rezervase privilegiul de a da drumul la gaz, cu propria-i mînă, ori de cîte ori avea loc asfixierea unui lot de bolnavi sau de *Häftling*-i, s-a sinucis. Cei mai mulți dintre călăi au dispărut. Crimele au fost date la iveală de către unul din zbirii mărunți ai castelului, fochistul crematoriului, Vinzenz Nobel. Moartea ca meserie i se părea un lucru atît de firesc acestui zbir ajuns la *Hartheim* prin protecția fratelui său Gustav Nobel, general-maior în *SS*, încît, înainte de a fi spînzurat, a declarat în scris cu seninătate: „Imediat ce sosea un grup de deținuți să fie gazat, îi dădeam jos din mașini și îi puneam să se dezbrace. Sarcina mea era să am grijă să nu evadeze nimeni înainte de a fi dus la camera de gazare. După ce erau fotografiați, îi conduceam pe cei condamnați la camera de gazare și îi lichidam acolo. Doctorul Lohnauer dădea drumul gazului în cameră. După aceea scoteam trupurile din camera de gazare și le ardeam în crematoriu."

Impunătorul și romanticul castel *Hartheim*, din apropierea orașului Linz —, transformat în laborator de „cercetare științifică" a exterminării rapide — a produs între 1940 și 1944, prin ucidere și împușcare, aproximativ 30 000 de cadavre.

HÄFTLING

Om scos din rîndurile oamenilor și internat într-un lagăr de concentrare nazist. Om care nu mai este considerat om.

Om căruia i s-au anulat toate drepturile. Dreptul de a iubi, de a avea familie, de a se plimba, de a avea amintiri. Dreptul de a gîndi, de a protesta, de a acționa. Dreptul de a purta un nume.

Om căruia i s-a anulat dreptul de a fi om. Dreptul de a spera. Dreptul de a trăi.

Om nerecunoscut și neapărat de nimeni. Nici de statul din care a fost deportat, nici de *Reich*-ul fascist care i-a de-

portat. De nici un for de pe glob. De nici o lege internațională.

Om hăituit, arestat, schingiuit de Gestapo. Împușcat de *SS*-iști. Asfixiat în camera de gazare. Ars în crematorii.

Om căruia i-au fost exterminați părinții, frații, toate rudele, prietenii și cunoscuții.

Om în care a fost ucis tot ce aparține de om, dar a supraviețuit totuși ca OM.

HIMMLER

Călău prin vocație, Heinrich *Himmler* organiza asasinatele din pasiune și calcul. Contrar lui Göring, nu-i plăcea să se afișeze în public, să facă paradă de ranguri, titluri, decorații și bogățiile jefuite. Instalat în camera nr. 318, la etajul IV, în faimoasa clădire de pe Prinz Albertstrasse nr. 8, din Berlin, dirija asasinatele — de la uciderile individuale pînă la exterminările în masă — în toată Europa și chiar pe celelalte continente.

Își privea subordonații cu ochi ficși, acoperiți de lentilele pince-nez-ului, și le ordona — în timp ce-și mîngîia mustăcioara — locul, proporțiile și ritmul exterminărilor.

Uneori avea senzația că sîngele victimelor îl stropesc, îl mînjesc. „Inima lui de măcelar", cum i-o caracterizase unul din fondatorii partidului nazist, Gregor Strasser, nu se sinchisea: îl deranja totuși, pedant cum era, că cineva ar putea observa petele de sînge de pe trupul său. De aceea, locul său preferat pentru studierea dosarelor și hotărîrea execuțiilor nu era camera nr. 318 de la etajul IV, ci un apartament compus din două mici încăperi amenajate la subsolul aceleiași clădiri. Își aroga descoperirea că asasinatele cu cît sînt de proporții mai mari cu atît se cer inițiate, planificate și dirijate mai pe ascuns, în taină.

Nu avea nici 30 de ani cînd, în 1929, s-a cocoțat în vîrful *SS*-ului. În 1927, la întemeierea sa, *Schutz-Staffel*[1]-ul, *SS*-ul, cuprindea abia 280 de membri. Peste doi ani, numărul lor crescuse la 52 000. Heinrich Himmler a făcut apoi din *SS* cea mai monstruoasă instituție de teroare, un aparat de ucidere cu zeci și zeci de ramificații, dispunînd de o armată de ucigași ce ajunsese la cîteva sute de mii. Acaparase și înglobase

[1] Trupe de protecție.

Gestapo-ul și *SD*[1]-ul, toate organismele, și nu erau puține, ce se ocupau de supravegherea și lichidarea oamenilor care aveau, erau denunțați ori bănuiți că au în cap alte idei, alte gînduri decît cele debitate de *Führer*. La baza *SS*-ului a pus două principii : selecția rasială și supunerea oarbă. Cel care va fi necredincios, fie numai cu gîndul, va fi izgonit din *SS* și vom avea grijă — amenința lugubru *Himmler* — să dispară din lumea celor vii.

Ober-călău peste o armată de călăi, *Himmler* își asumase o grămadă de funcții : *Reichsführer SS*, șef al *Gestapo*-ului, ministru de interne, *Reichsleiter* al partidului nazist, comandant-șef al grupului de armate Vistula...

Dar funcția lui cea mai de temut, pentru care toți din *Reich*, inclusiv toți potentații, tremurau în fața lui era alta ; Heinrich *Himmler* reprezenta „ochii, urechile și biciul" lui Hitler.

Participant și părtaș la „*Bierputsch*"-ul din 9 noiembrie 1923, s-a apucat, de pe atunci, să întocmească liste și dosare. Înșira la nesfîrșit numele adversarilor lui Hitler. Începînd cu 1929, ajuns *Reichsführer SS*, a condus nemijlocit toate asasinatele, ciocnirile și răfuielile cu cei care se opuneau nazismului.

După venirea la putere a lui Hitler, *Himmler* și-a continuat cu zel sporit meseria.

Adept al unei răfuieli de proporții, bruște și radicale cu toți adversarii potențiali ai *Führer*-ului și ai lui personal, s-a numărat printre inițiatorii faimoasei „nopți a cuțitelor lungi" (30 iunie 1934). *SS*-iști și *Gestapo*-viști, în echipe de cîte doi, sunau la ușa cabinetelor de lucru sau a apartamentelor unor generali și foști miniștri, directori și avocați, politicieni și naziști care cunoșteau prea multe despre trecutul mișcării și nu-și țineau gura. *SS*-iștii și *Gestapo*-viștii așteptau să li se deschidă ușa și, în loc de salut, apăsau pe trăgaci. Lăsau victimele să se zbată pe covor într-o baltă de sînge și ei plecau repede. Nu că le era frică. Dar aveau multe cabinete și apartamente la care trebuiau să sune. Listele cu adrese fuseseră alcătuite din vreme.

Himmler și-a perfecționat această îndeletnicire toată viața. Întocmea dosare despre toți și despre toate. Despre vîrfurile ierarhiei naziste, despre șefii mai mari și mai mici, despre oameni de rînd.

---

[1] *Sicherheits-Dienst*, serviciul de siguranță

În aceste dosare se înregistra totul. Cine cu cine se întîlnește, cînd, unde și ce vorbește. Cine ce slăbiciune are, ce aventuri extraconjugale a avut; cui îi plac banii, cui jocul de cărți, cui femeile. Cine a ascuns o urmă de impuritate în sînge, chiar dacă acel sînge „străin" a pătruns cu trei sau chiar patru generații în urmă. Cu aceste dosare, Himmler țesea intrigi, șantaja, teroriza, stăpînea. Era cel mai temut din *Reich*, după Hitler.

Marea pasiune a lui Himmler, pe lîngă multiplele treburi polițienești, a fost și a rămas apărarea „purității sîngelui" *Übermensch*-ilor. A conceput *SS*-ul „ca un centru de iradiere a rasei pure". O fată pentru a se putea căsători cu un simplu *SS*-ist sau cu un subofițer trebuia să dovedească ascendența sa ariană pînă în 1800 și pînă în 1750 dacă vroia să devină soția unui ofițer din *SS*. Pentru a grăbi înmulțirea rasei a fost gata să introducă poligamia și a aprobat ca la *Birkenau, Häftling*-ii să fie supuși unor degradante și chinuitoare experiențe ce urmăreau sporirea fertilității femeilor germane. Și tot sub pretextul apărării sîngelui și rasei pure s-a ocupat nemijlocit de organizarea lagărelor de concentrare, de buna funcționare a tuturor fabricilor morții.

A inițiat și patronat toate experiențele pe oameni vii. Mai mult, îi plăcea să fie considerat chiar autorul unor idei inedite în materie. Urmărind experiențele lui Rascher, la *Dachau*, de înghețare a oamenilor, a sugerat ca readucerea lor la viață să se încerce prin obligarea a cîte două femei goale să se lipească de trupurile congelate ale victimelor. În acest scop a dispus să se trimită la *Dachau* deținute din lagărul de femei de la *Ravensbrück*.

A inspectat personal *KZ Birkenau* și a urmărit prin vizetă cum se sufocă deportații în camerele de gazare; la *Mauthausen* a asistat la o execuție în masă prin împușcare; după ce a vizitat *Ravensbrück*-ul, s-a introdus și în acest lagăr de femei metoda împușcării în ceafă; zilnic, cel puțin 50 de deținute trebuiau exterminate astfel. Ținea legături directe și permanente cu comandanții principalelor lagăre de concentrare.

Anii treceau, lagărele se înmulțeau, exterminările se amplificau. El participa nemijlocit la ele și le urmărea cu aceeași insensibilă „inimă de măcelar", cu aceiași ochi ficși, ascunși de lentilele pince-nez-ului, mimînd același zîmbet dulceag în timp ce-și mîngîia mustăcioara. Se simțea călit. Se adresa emfatic, arogant *SS*-iștilor: „Majoritatea dintre voi

știe ce înseamnă 100 de cadavre așezate unul lîngă altul, 500 sau 1 000 de cadavre. Am rezistat la aceasta pînă la capăt... Aceasta ne-a călit."

În realitate, cînd a ajuns la capăt, cînd *Reich*-ul s-a prăbușit, călitul *Ober*-călău a luat-o la fugă ca un iepure, a încercat să se ascundă ca un laș. Și-a ras mustăcioara pe care o mîngîia cu atîta tandrețe cînd asista la execuții, și-a aruncat pince-nez-ul prin lentilele căruia privea cu ochi ficși, de plumb, cum se zbat în chinurile morții *Häftling*-ii asfixiați și și-a legat un ochi cu o bandă de pînză neagră ; dar pe trup simțea mai tare ca oricînd pete de sînge și-l chinuia ideea că acele pete de sînge s-ar putea vedea prin uniforma lui neagră de *Reichsführer* ; brusc, a rupt-o de pe el și s-a îmbrăcat cu niște pantaloni civili, cu o tunică de simplu soldat al *Wehrmacht*-ului și a pornit-o spre apus în mijlocul unui torent de refugiați.

O viață întreagă a mințit, a înșelat și s-a prefăcut. Era sigur că-i va reuși și de data aceasta să mintă, să înșele, să se prefacă. Ajuns în fața unui post de control britanic, s-a grăbit să întindă un bilet de liberă trecere pe numele de Heinrich Hitzinger. Era sigur de sine, biletul era nou nouț. Or, tocmai acest lucru a generat suspiciune. În mulțimea aceea pestriță, aproape toți erau fără acte. Pînă la clarificare a fost trimis în cel mai apropiat lagăr și închis într-o celulă. S-a lăsat percheziționat, dar, cînd i s-a spus să deschidă gura, a zdrobit brusc între dinți o fiolă de cianură și, peste cîteva secunde, *Ober*-călăul în fața căruia a tremurat o țară, o Europă întreagă era întins pe cimentul celulei, cu picioarele puțin chircite, ca orice cîine otrăvit.

HOFFNUNG

Intrînd pe porțile unui lagăr de concentrare, intrai, de fapt, în imperiul morții. A spera să rămîi în viață era o iluzie. Iar dacă intrai cu *Judenstern*, cu steaua galbenă pe piept, era de-a dreptul o nebunie să continui să speri.

Și totuși, *die Hoffnung*, speranța n-a putut fi ucisă. SS-iștii au devenit — se știe — și în asasinate. Puteau nimici orice, oricît și oriunde. *Speranța* însă n-au reușit s-o strivească. Ei au crezut, au fost siguri că, arzînd milioane de oameni în văzul a cîtorva zeci de mii, vor arde și speranța acestora de a supraviețui.

La intrarea în *Birkenau*, în vara lui 1944, *Häftling*-ii sosiți din ghetourile horthyste erau dezbrăcați în pielea goală. Nu era voie să luăm cu noi nimic : nici o fotografie, nici un obiect de îmbrăcăminte, nimic. Un singur lucru nu putea fi interzis : speranța. De aceea, întreg sistemul de funcționare a lagărelor din *Birkenau-Auschwitz* era astfel conceput încît *die Hoffnung*, speranța să fie sistematic distrusă, strivită. Să nu fie lăsată nici măcar să pîlpîie.

Höss, care a recunoscut exterminarea prin gazare a 2 500 000 de evrei la *Birkenau-Auschwitz* pe timpul cît a fost el comandant al acestui lagăr, a declarat la proces : „...pentru evreii de la *Auschwitz* nu mai exista nici un fel de *Hoffnung*, de speranță. Știau absolut toți că au fost condamnați la moarte... Majoritatea nu mai spera într-o schimbare a tristei lor soarte. Deveniseră fataliști... Lipsa oricărei perspective în evitarea sfîrșitului, care era de prevăzut, îi făcea complet apatici la ceea ce se întîmpla în jurul lor. Prăbușirea psihică o grăbea pe cea fizică... Mai devreme sau mai tîrziu, moartea îi aștepta cu siguranță".

Rudolf Höss ca și ceilalți comandanți de lagăre s-au înșelat. Nici cinismul, nici sadismul *SS*-iștilor, nici chinurile din camera de gazare, nici focurile crematoriilor, nici foamea, setea sau frigul, nici schingiuirile, experiențele pe oameni vii sau execuțiile în masă, nimic n-a putut ucide speranța.

Este adevărat că la *Birkenau, die Hoffnung*, speranța n-a putut să prindă aripi. Fumul înecăcios al crematoriilor ce plutea zi și noapte deasupra lagărului o înăbușea.

Este adevărat că uneori, în gerul aprigelor zile de iarnă, această speranță a înghețat, sau a fost strivită de un *Kapo*, care călca în picioare fără milă trupul sleit de puteri, sau a fost smulsă de un *SS*-ist o dată cu unghiile, în camerele de tortură... Dar, în ultima clipă, cînd nu mai era decît un pas pînă la sîrma ghimpată purtătoare de moarte, ea, *die Hoffnung*, speranța, a început să licărească din nou și *Häftling*-ul a continuat să lupte, să spere, să trăiască.

HÖSS

SS-iștii din *Totenkopfeinheiten* au fost niște ucigași. Au ucis toți, fără excepție. Unii cu ură, alții cu nepăsare. Au

ucis din sadism sau din plăcerea de a vedea cum țîșnește sîngele ; din invidie neputincioasă, spirit de răzbunare sau pentru a-și refula ratările anterioare ; din obișnuință sau din dorința de a urca în ierarhie. Cei mai mulți dintre ei însă au practicat asasinatul ca pe o meserie : cu inventivitate, cu calm, cu meticulozitate. Prototipul acestora a fost *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*.

Zilnic asista la cîteva execuții, urmărea ordinea în care coloanele de deținuți se tîrau de la rampă spre camerele de gazare sau inspecta cum funcționează crematoriile, apoi trecea pe la locuința sa aflată în incinta lagărului, să-și vadă soția și copiii. Stătea doar cîteva minute. Avea multe treburi. Abia seara tîrziu, cînd se convingea că toate transporturile de deținuți au fost triate după indicațiile sale, că toți cei inapți pentru muncă au fost lichidați, că nici un copil pînă la 14 ani n-a rămas în viață, se întorcea, în sfîrșit, acasă și se juca în tihnă cu cei cinci copilași ai săi.

Rudolf Franz Ferdinand Höss s-a născut în 1900 la Baden-Baden. La 15 ani a plecat voluntar pe front. La 17 ani era cel mai tînăr subofițer din armata *Kaiser*-ului. În 1923 se afla deja în închisoare. Noaptea, într-o pădure, după un chef monstru, a ucis împreună cu alți camarazi un tînăr. Deși condamnat la 10 ani, după o detențiune de 6 ani a fost amnistiat.

Cu aceste antecedente, la insistențele lui Himmler, intră în 1934 în *SS*. Începe de jos : *Blockführer* la *Dachau*. Ca toți *SS*-iștii plini de zel criminal, cunoaște o ascensiune fulgerătoare. Peste 4 ani este comandant adjunct la *Sachsenhausen*, iar peste alți doi, la 1 mai 1940, este numit comandant al celui mai mare lagăr de exterminare : *Birkenau-Auschwitz*. Mai trec trei ani și este promovat în centrala lagărelor de concentrare.

„Am supravegheat personal execuțiile la *Auschwitz* pînă la 1 decembrie 1943", a arătat deschis, în depoziția sa, înainte de a fi spînzurat, Rudolf *Höss*, ajuns colonel *SS*. Nu s-a dat în lături să recunoască numărul victimelor sale : „Cred că acolo (la *Birkenau-Auschwitz* — n.a.) au fost exterminate prin gazare și ardere cel puțin 2 500 000 de victime ; cel puțin încă 500 000 de oameni au pierit de pe urma foamei și bolilor".

Alegîndu-și asasinatul drept meserie, Rudolf *Höss*, în depoziția sa făcută în închisoare, descrie calm, cu sînge rece,

fără jenă și remușcări, cu satisfacția lucrului bine făcut, cum a organizat el exterminarea pe bandă rulantă, ce perfecționări substanțiale a adus în comparație cu procedeele primitive, insuficient de eficace pe care le-a studiat la *Treblinka*. A înlocuit gazul monoxid cu *Zyklon B*, acid cianhidric cristalizat, mult mai puternic și mai eficace; a construit camere de gazare de 10 ori mai mari (la *Treblinka* existau 10 camere în care nu încăpeau mai mult de 200 de oameni, pe cînd într-una singură construită de el intrau deodată 2 000); a ridicat crematorii utilizînd o tehnică modernă, la zi.

Rudolf *Höss* nu se sfiește să se plîngă, în depoziția sa, cît de greu era să fii asasin-șef la *Birkenau*: „Eram obligat să particip la toate etapele. Ziua sau noaptea, trebuia să fiu de față la primirea în lagăr, trebuia să asist la arderea cadavrelor, la scoaterea dinților, la tăiatul părului, să fiu ore întregi martorul tuturor acestor grozăvii. Trebuia să suport, ore întregi, mirosul înfiorător, de nedescris din timpul dezgropării cadavrelor din gropile comune și din timpul arderilor. Trebuia să urmăresc prin vizor chiar și moartea celor din camerele de gazare, fiindcă medicii m-au făcut atent asupra acestui lucru. Trebuia să fac toate acestea — pentru că eu eram acela asupra căruia se îndreptau toate privirile, pentru că trebuia să le arăt tuturor că eu nu sînt numai cel ce dă ordinele și stabilește ce este de făcut, ci că sînt gata să particip eu însumi la toate, așa cum o ceream celor pe care îi conduceam".

În ciuda „greutăților meseriei", asasinul-șef de la *Birkenau-Auschwitz* reușea totuși să se consoleze gîndindu-se la faptul că familia sa trăiește fără griji, pe deplin mulțumită. „Da, familiei mele — recunoaște el — i-a mers bine la *Auschwitz*. Fiecare dorință pe care au avut-o soția și copiii mei le-a fost îndeplinită. Copiii au putut trăi liberi și neconstrînși. Soția mea avea paradisul ei de flori... În timpul verii, copiii se scăldau în bazinul din grădină sau stăteau în solar. Cea mai mare bucurie a lor era cînd se scăldau împreună cu tăticul. Dar acesta avea prea puțin timp pentru asemenea bucurii copilărești".

În exercitarea meseriei sale de asasin-șef al celui mai mare lagăr de exterminare, pe *Höss* îl deranja nu numai lipsa de timp pentru familie. Uneori i se înfigea ca un ghimpe în inimă presimțirea că banda morții atît de meticulos pusă la punct nu va rula totuși în vecii vecilor. S-ar putea opri... și atunci s-ar termina și cu viața fără griji a familiei sale.

El notează: „În timp ce copiii noştri se jucau voioşi, iar soţia mea era peste măsură de fericită cu ultimul născut, îmi venea adesea în minte întrebarea: cît va mai dura fericirea voastră?"

Höss a contopit pînă într-atît asasinatul cu o meserie oarecare încît, înapoindu-se din sala tribunalului în celula sa, a notat: „Opinia publică n-are decît să continue netulburată să mă considere drept un monstru însetat de sînge, un sadic, asasin a milioane de fiinţe omeneşti, pentru că mulţimea nu-şi poate face cîtuşi de puţin o altă imagine despre comandantul de la *Auschwitz*. Niciodată ea nu va putea înţelege că şi el a avut o inimă şi că n-a fost un om rău."

SS-Standartenführer-ul Rudolf *Höss*, pe măsură ce se apropia ziua execuţiei prin spînzurătoare — condamnarea se pronunţase la 2 aprilie 1947 — a început să se autoînduioşeze gîndindu-se, în încheierea memoriilor sale, la unele greutăţi pe care le-a întîmpinat în exercitarea meseriei de asasin: „Puteţi să mă credeţi că nu era întotdeauna o plăcere să vezi munţi de cadavre şi să simţi în permanenţă mirosul trupurilor care ardeau".

HUNGER

În lagărele de concentrare, *SS*-iştii au adunat, au provocat toate suferinţele care l-au încercat pe om de-a lungul timpurilor şi le-au prăvălit peste deţinuţi, zdrobindu-le trupurile, strivindu-le sufletele. Fiind amplificate la maximum, nu puteau fi ierarhizate. Toate erau insuportabile.

Şi totuşi, una din ele s-a detaşat. Numele ei: *Hunger*. Foame.

La *Birkenau-Auschwitz*, în umbra crematoriilor, fiecare suferinţă era dusă pînă la limita extremă: şi setea, şi bătaia, şi schingiuirile, şi umilinţa.

Şi totuşi, setea, oricît de chinuitoare, nu era permanentă. Cînd ploua, ţi-o puteai astîmpăra. Foamea, niciodată. Din momentul intrării în lagăr nu înceta să te tortureze: zile, săptămîni, luni, ani. Atît cît erai în viaţă.

Bătăile, în toate lagărele de concentrare, erau cumplite. Exista totuşi o limită, după care deţinutul leşina şi nu mai simţea nici arsura cravaşei, nici loviturile de bocanc. La fel

se întîmpla în timpul schingiuirilor. *Der Hunger*, foamea, însă, era permanentă. Nimic n-o oprea, nici măcar pentru o secundă.

Umilința — dusă de *SS*-iști pînă dincolo de orice extremă imaginabilă — era greu, era imposibil de suportat. Cei mai mulți dintre cei care și-au pus capăt zilelor au fost împinși spre sîrma ghimpată, prin care trecea curent de înaltă tensiune, de șirul infinit al umilințelor pe care nu le-au mai putut îndura.

Și totuși, noaptea, în somn, uitam umilința, unii se visau din nou liberi. Foamea, însă, nu înceta nici noaptea. Istoviți, sleiți de orice vlagă, ne prăbușeam pe cimentul gol și adormeam imediat. În somn uitam de crematorii, de *SS*-iști, de rănile de peste zi. Dar foamea ne dureu atît de tare, încît ne trezeam plîngînd în plină noapte.

Eram stăpîniți de o foame îndelungată, statornică, totală, cumplită, feroce. Era o foame care îți anihila rațiunea, te desprindea din speța umană, te transforma în fiară. La *Birkenau-Auschwitz*, în celelalte lagăre de concentrare erau mii, zeci de mii, sute de mii de *Häftling*-i care de un an, de doi, de trei, unii de patru sau cinci ani nu mai mîncaseră o singură dată pe săturate.

Cînd o coloană de *Häftling*-i, trecînd pe lîngă o clădire în care erau cazați *SS*-iști, zăreau niște coji de cartofi aruncate la gunoi, se năpusteau asupra locului sfidînd orice pericol. Și oricît de turbat lovea *Kapo* cu bîta lui noduroasă peste trupurile învălmășite, ordinea nu se putea restabili pînă nu terminau de scotocit întreaga grămadă de gunoi.

Am văzut nu puțini deținuți care nu s-au lăsat călcați în picioare, care au rezistat tuturor loviturilor, păstrîndu-și verticalitatea și care au fost frînți de *SS*-iști, în cele din urmă, prin *Hunger*, prin foame. Da, au fost *Häftling*-i care au asistat la exterminarea întregii lor familii și au continuat să înfrunte cu capul sus fascismul; care, supuși la cele mai infernale torturi, au continuat să-și păstreze demnitatea, n-au cedat, n-au trădat, dar care, pînă la urmă, după ani de foame animalică, chinuitoare, dezumanizați, au decăzut în așa grad încît au fost în stare să fure unicul cartof din mîna bolnavilor, a muribunzilor.

După *Zyklon B*, folosit în camerele de gazare de la *Birkenau-Auschwitz*, *der Hunger*, foamea, a făcut cele mai mari ravagii în rîndurile *Häftling*-ilor. Au murit de foame cu zecile, cu sutele, cu miile în toate lagărele de concentrare. De

la înființarea și pînă la prăbușirea lor. Și încă o zi și o noapte după aceea...

La *Landsberg*, în dimineața zilei de 27 aprilie, cînd și-au dat seama că turnurile de pază sînt goale, deținuții s-au năpustit asupra magaziei de alimente a *SS*-iștilor. Au început să mănînce. Mîncau cu o lăcomie feroce. N-aveau răbdare să mestece. Înghițeau bucăți enorme de pîine, de margarină, de crenvurști, de marmeladă. Apoi au dat de conserve. Le-au spart cu toporul și au început să le înfulece. În sfîrșit, au găsit carnea. Au fript-o la focul barăcilor ce ardeau (dinamitate de ultimii *SS*-iști care au părăsit lagărul). Ospățul a continuat pînă s-a lăsat întunericul. O dată cu noaptea, foștii deținuți au început să fie chinuiți de niște crampe de o violență insuportabilă. Chirciți de durere, urlau neputincioși. Unii dintre ei, pînă să se lumineze de ziuă, pînă să vină Crucea Roșie, n-au mai fost în viață...

Der Hunger, teribila foame din lagărele de concentrare, și-a completat victimele încă o zi și o noapte după eliberare.

ILSE KOCH

Ilse Koch era numele cu care figura în actele de identitate.

Ilse îi spunea Karl Otto Koch, bărbatul ei, comandant al lagărului de concentrare *Buchenwald.*

Tot *Ilse* o alintau și amanții — *SS*-iști superiori și inferiori din comanda lagărului.

Häftling-ii îi spuneau : *cățea.*

A devenit cunoscută în toate lagărele de concentrare și, ulterior, în Europa și în întreaga lume sub numele : *cățeaua de la Buchenwald.*

Ilse avea multe capricii. Pe cît de extravagante, pe atît de criminale. Și toate i-au fost satisfăcute.

Îi plăcea să călărească. Un grup de amanți i-a oferit — cadou colectiv — o mînză. A cerut să i se construiască, cît ai bate din palme, un manej. *Häftling*-ii au lucrat zi și noapte, izbiți fără întrerupere cu bîtele de către *Kapo*, cu cravașele de către *SS*-iști, să nu slăbească ritmul. 30 de *Häftling*-i au plătit cu viața, dar manejul, împodobit cu lambriuri și oglinzi, a fost gata la termenul dorit. *Ilse* și-a putut începe evoluțiile admirată de amanți și acompaniată de corul *Häftling*-ilor înghiontiți mereu cu patul puștii să cînte cu mai multă vigoare.

Ilse se da în vînt după aur, după bijuterii, după valută forte. Ca să-i satisfacă și această dorință, bărbatul ei, Karl Otto Koch, comandantul lagărului, a furat asemenea cantități de aur, provenit din dantura cadavrelor, și-a însușit atîtea inele, smulse din degetele victimelor, și atîția cercei, rupți din urechile deținutelor, încît pînă și *SS*-ul — corupt în toți porii lui, de jos de la ultimul *Scharführer* pînă la cei mai

simandicoși. *Brigadenführer*[1]-i — s-a simțit obligat să-l aresteze, să-l judece și să-l împuște.

Comandanta cobora des printre deținuți. Suferințele la care erau supuși, groaza care li se citea în ochi, țipetele lor de durere o excitau, îi dădeau vitalitate, o făceau să se simtă stăpînă. O deranja doar mirosul lagărului. Un miros de sînge amestecat cu duhoare de cadavru. Îl simțea și după ce părăsea lagărul. Scăpa de el umplîndu-și baia nu cu apă, ci cu vin de Madera. Uneori cu lapte. Dar baia în vin de Madera îi plăcea mai mult. Îi atîța pielea.

Marea plăcere a *cățelei de la Buchenwald* au fost însă, de la bun început, și au rămas bibelourile din piele de om tatuată.

SS-iștii din comanda lagărului, de la amanți pînă la soț, vrînd să-i intre în grații sau să i le plătească, au dezvoltat o adevărată manufactură a acestor obiecte. Se confecționau din piele de om învelitori de pudriere și abajururi pentru veioze, coperți de cărți și portmonee, tocuri de bricege și mănuși de damă, fel de fel de suveniruri.

Pieile jupuite de pe cadavre erau tăbăcite în baraca nr. 2. Bibelourile confecționate se ofereau cadou înalților oaspeți din *SS*. Ele constituiau specialitatea lagărului. Invenția-capriciu a *Ilsei Koch*.

Pentru lampa de pe biroul soțului ei, *Ilse* a pus să se tăbăcească o suprafață mare de piele de om, să se tatueze și să se confecționeze din ea un abajur unicat. Drept suport a indicat un femur. Considera însă că tatuajul făcut pe o piele tăbăcită nu se poate compara cu cel natural, adică cu cel aplicat pe o „piele vie". De aceea, în colecția ei, *cățcaua de la Buchenwald* nu admitea decît obiecte din piele de om tatuată „pe viu". Știind acest lucru, *SS*-iștii și, îndeosebi, doctorul Hoven Wlademar, amantul nr. 1 al *Ilsei*, analiza cu grijă trupurile despuiate ale deținuților nou sosiți la *Buchenwald*. Cînd descoperea „scene artistice" ori simple inscripții tatuate pe diferite părți ale corpului, cazurile erau prezentate *Ilsei*. Fosta dactilografă angajată la o fabrică de țigări, ajunsă *comandantă*, decidea dacă-i place sau nu tatuajul. Preferința ei era fatală. *Häftling*-ului i se ordona să se prezinte la infirmerie. Acolo, Karl Beigs, *Kapo*-ul favorit al *cățelei de la Buchenwald*, îi făcea o injecție cu fenol în inimă. Încă în aceeași zi, cadavrul era dus în sala de disecție. *SS*-iștii, specialiști în medicină patologică, jupuiau supra-

[1] General-maior în *SS*

fața de piele tatuată și o trimiteau la tăbăcit ca apoi să fie oferită *Ilsei*.

Cu cizme de călărie în picioare, cu mănuși din piele de om în mîna stîngă (avea trei perechi și toate trei erau confecționate din piele de om tatuată „pe viu"), în dreapta cu o cravașă din vînă de bou, *cățeaua de la Buchenwald* se simțea curajoasă; era arogantă și sfidătoare.

În 1947, în fața tribunalului — a fost judecată în zona americană —, i-a pierit curajul și, pentru a scăpa, a trișat, ca orice cocotă. Deși bărbatul ei fusese de mult împușcat, deși se afla de mai bine de un an izolată într-o celulă a închisorii, ea a rămas însărcinată și, în virtutea legilor americane, n-a putut fi condamnată la moarte.

După doi ani a fost pusă în libertate.

Ulterior, după constituirea Republicii Federale Germania a fost din nou arestată și judecată. Condamnată la închisoare pe viață, s-a sinucis în 1967.

Motivul sinuciderii a rămas necunoscut. Autorul acestor rînduri crede că-l intuiește. Noaptea, în închisoare, de cum adormea, bezna se transforma într-o ceață albicioasă, ca laptele în care se scălda la *Buchenwald*, și din pereți se desprindeau (ori intrau prin pereți, nu-și dădea bine seama) *Häftling*-ii cu pielea jupuită de pe obraji și gît, de pe tot corpul. Carnea dezgolită șiroia încă de sînge. Și erau mulți i zeci, sute, mii. Și toți se apropiau implacabil de ea din toate părțile. Erau cadavre vii care nu puteau fi trișate. Din fața lor n-avea unde să se retragă, să se ascundă, decît în moarte.

INJEKTION

Clipele cele mai teribile în *Revier*-urile din lagărele de concentrare le reprezentau nu crizele, abcesele, crampele, sufocările, ci apropierea omului cu seringa să-ți facă *eine Injektion*, o injecție. Niciodată nu puteai ști dacă în seringă este calmant sau otravă.

Uciderea *durch Injektion*, prin injecție, sau „asasinatul științific", cum i s-a spus la procesul de la Nürnberg, a fost „descoperit" și lansat la *Birkenau-Auschwitz*. Autorul: *SS-Obersturmführer*[1] dr. Entress. Ucidea pînă la 300 de deținuți pe zi. Era secondat de doctorul Jung, *SS*-ist și el.

[1] Locotenent în *SS*.

Ucideau prin injecții și „sanitarii" de cele mai diferite profesii. B. Klehr, de pildă, era cizmar. Un anume Stesser se lăuda că are la activ 10 000 de *Häftling*-i lichidați prin injecții „făcute personal". Îl întrecea doar un oarecare Panseczyk care pretindea că a ucis, cu aceeași metodă, 12 000 de deținuți.

Procedeul era la mare modă în primii ani de existență a *Birkenau*-lui, cînd nu se construiseră încă modernele sale crematorii și camere de gazare. Astfel, în 1942, cînd au sosit transporturile de deportați de la Lublin, într-o singură acțiune au fost uciși, prin injecții provocatoare de moarte, 15 000—20 000 de oameni.

La *Buchenwald*, *SS-Hauptsturmführer* dr. Wlademar Hoven, ajuns medic, după ce la vîrsta de 32 ani reușise, bazîndu-se pe meritele sale în *SS*, să-și ia bacalaureatul, injecta otravă în venele a 12 deținuți, apoi ieșea la aer să se răcorească, fumînd o țigară. Cînd era foarte aglomerat își făcea pauza abia după ce lichida două duzini de *Häftling*-i.

La *Bergen-Belsen* marele maestru al asasinatului *durch Injektion*, prin injecție a fost Karl, infirmierul șef, ajuns în lagăr pentru violarea și uciderea unui copil. Iată cum i-a descris activitatea unul din medicii supraviețuitori: „Karl sosea flancat de doi devotați, cu o listă în mînă, și atunci și cei mai curajoși simțeau că leșină. Conștient de efect, nu se grăbea, glumea cu șefii de bloc, care se temeau de el și-l urau cu cordialitate. În față, deținuții dîrdîiau, iar ochii lor, măriți de spaimă, nu se puteau desprinde de hîrtia fatală. În sfîrșit, striga numerele. Erau aproape întotdeauna tineri, uneori copii de 16 ani. Galbeni de parcă ar fi fost deja morți, ieșeau din rînduri clătinîndu-se, aliniindu-se în spatele secunzilor ucigașului, după care erau duși într-un mic salon al *Revier*-ului. Găseau acolo cîțiva bolnavi în agonie, aleși din zori de Karl pentru a completa lotul. Erau puși să se dezbrace, li se dădea cîte un prici și li se oferea o supă de regim îndulcită; dorința lor de viață era atît de puternică, încît, cu toate că erau puși în gardă de disparițiile zilnice ale camarazilor lor, de fiecare dată sperau. Ceasurile se scurgeau lent, cu un sentiment cînd de teamă, cînd de încredere. Karl venea să-i viziteze, bătîndu-i ușor peste obraji, stropindu-i în joacă cu aceeași seringă cu care în curînd...

Se lăsa seara. Tăcuți, oamenii intrau în odăiță. De îndată ce ușile blocurilor se încuiau și ultimele zgomote se stingeau, reapărea Karl în halat alb. Atunci, ajutoarele lui se

năpusteau asupra condamnaților și-i legau de priciuri ; țipetele, rugăminţile sărmanilor copii, care se zbăteau cu disperare, se amestecau cu ritmul înteţit al muzicanţilor. Karl lua un ac lung... sterilizat — o, bătaie de joc ! — și-l înfigea în toracele bietei victime ; un ajutor îi întindea seringa; iar el împingea lichidul... Un urlet neomenesc, urmat uneori de un horcăit... și se trecea la următorul".

La *Mauthausen,* sistemul a fost introdus de doctorul Krebsbach, supranumit *Bachspritz,* Bach-seringă. În scurtă vreme, el s-a răspîndit în toate lagărele. În toate se proceda la fel. Deţinutului i se lua pulsul pentru a-l liniști, i se tampona braţul cu vată îmbibată în spirt, apoi, cu cea mai mare grijă și cu un zîmbet încurajator, i se făcea *eine Injektion,* o injecţie intravenoasă. Conţinutul diferea de la lagăr la lagăr : benzină, aer, apă oxigenată 33%, evipan, acid cianhidric sau fenol. Mai ales fenol.

SS-iștii de la *Birkenau,* care au fost mereu cu un pas înaintea camarazilor din celelalte lagăre în perfecţionarea asasinatului, au rupt șablonul. Experimentînd, au constatat că moartea intervine mult mai sigur și mai rapid dacă injecţiile cu fenol se fac în regiunea inimii sau direct în inimă.

Deși perfecţionat, sistemul uciderii prin injecţii a fost împins pe planul al doilea de procedeul asasinării prin gazare. Injectarea cu fenol s-a folosit în continuare doar pentru lichidarea bolnavilor și a deţinuţilor indicaţi de *Gestapo.* Cînd unui deţinut, după ce a fost chemat la secţia politică a *SS*-ului (mîna prelungită a *Gestapo*-ului în *KZ*-uri) i se recomanda să treacă pe la *Revier* însemna că soarta i-a fost pecetluită, că a „fost trimis pentru *eine Injektion*", pentru o injecţie.

O singură dată și pentru ultima oară a revenit uciderea *durch Injektion,* prin injecţie, pe prim plan. Aceasta s-a întîmplat în preziua ori prenoaptea prăbușirii lagărelor de concentrare.

Ordinul lui Himmler era clar. În mîna eliberatorilor nu trebuia să cadă nici un *Häftling* viu. De unele lagăre însă armatele eliberatoare s-au apropiat atît de vertiginos încît evacuarea cu trenul n-a mai fost posibilă. Nici alternativa lichidării în masă nu s-a putut adopta. Nu era timp pentru îngroparea cadavrelor, iar *SS*-iștii nu voiau să lase urme compromiţătoare.

Decizia : în toate lagărele unde s-a creat o asemenea situaţie, deţinuţii au fost încolonaţi și, încadraţi de *SS*-iști

au fost dirijați spre KZ-urile centrale care dispuneau de camere de gazare. Bolnavilor și celor slăbiți li s-a injectat fenol.

În unele lagăre, trupele eliberatoare au intrat la cîteva ore, și chiar la cîteva minute, după ce SS-iștii, cu automatul, cravașa și seringa în mînă, au luat-o la fugă. Acolo, unii dintre *Häftling*-i au putut fi salvați. Printre ei, deportata din Cluj, I. I. Ea poartă și acum, pe braț, sub numărul de *Häftling* tatuat, arsura acelei *Injektion*, acelei injecții cu fenol.

JUDE

Lagărele de concentrare naziste au fost înțesate cu:

Mii, zeci de mii de „elemente asociale" — vagabonzi, braconieri, cerșetori, pungași, cartofori, proxeneți, prostituate. Toți aceștia purtau pe piept — ca semn distinctiv — un triunghi negru. Homosexualii aveau triunghiul roz.

Mii, zeci de mii de delincvenți de drept comun — hoți, tîlhari, excroci, asasini și criminali de profesie. Ei purtau un triunghi verde.

Mii, zeci de mii de deținuți politici. Ei purtau un triunghi roșu. Clericii arestați aveau triunghi violet.

Milioane de *Juden*, de evrei. Ei purtau un triunghi galben.

Toți deținuții — mii, zeci de mii, sute și sute de mii — care purtau triunghiuri negre, roz, verzi, roșii au fost trimiși în lagăre datorită unei vini reale, scornite, presupuse ori bănuite. Erau acuzați de ceva. Ori suspectați.

Milioanele de deținuți care purtau triunghiul galben nu erau acuzați pentru nimic. Nu erau bănuiți că au săvîrșit ceva împotriva cuiva. Nici suspectați că vor comite în viitor. Ei erau internați în *Vernichtungslager*[1]-e pentru că erau *Juden*, evrei.

Pentru că s-au născut.

Și pentru că mai erau în viață.

În Europa trăiau 11 000 000. Iar pentru viitorii o mie de ani, pe pămîntul bătrînului continent, transformat în *Lebensraum*[2] nazist, nu se prevedea loc nici măcar pentru un singur *Jude*. Pentru nici un evreu.

---

[1] Lagăr de nimicire în masă.
[2] Spațiu vital.

JUDENSTERN (I)

Der Judenstern, steaua galbenă în șase colțuri, a fost născocită de naziști ca semn al stigmatizării publice, al proscrierii unui întreg popor. De fapt, la data introducerii purtării obligatorii a *Judenstern*-ului, a stelei galbene în șase colțuri, evreii din *Reich* erau de mult stigmatizați, proscriși, izolați.

Măsurile antievreiești, începînd cu 1933, s-au înmulțit an de an în progresie geometrică. Evreii au fost persecutați, scoși din toate activitățile, alungați din toate domeniile. Li se luase totul și li se interzisese totul. Naziștii nu erau însă mulțumiți. Li se părea că, deși excluși din viața economică și socială, n-au fost suficient de înjosiți. Ei ar fi vrut ca fiecare arian cu sînge pur să-i poată distinge pe evrei și să se bucure de suferințele și umilirea lor. În consecință, din iulie 1938, evreii au fost obligați ca „în toate instituțiile, dacă aveau de făcut o cerere sau de adresat o întrebare, să arate — fără să li se ceară acest lucru — că sînt evrei". Astfel, fiecare intrînd într-o instituție, indiferent ce vroia, trebuia să înceapă rostind formula *„Ich bin Jude"*, „sînt evreu".

Peste cîteva luni, s-a luat o nouă măsură, în același sens. Toți evreii, indiferent cum îi chema, au fost obligați să adopte un al doilea prenume — bărbații : Israel ; femeile : Sara — pe care să-l spună cînd se prezintă și „să-l scrie și atunci cînd se iscălesc".

A urmat comasarea familiilor de evrei în „case evreiești". La 1 septembrie 1939 au început, sub conducerea lui Heidrich, pregătirile pentru delimitarea ghetourilor.

Așa se face că, la 1 septembrie 1941, cînd s-a introdus în tot *Reich*-ul „Steaua în șase colțuri din stofă galbenă, pe fond negru, de mărimea podului palmei, cu inscripția *Jude*, evreu", ea n-a mai semnificat stigmatizare, proscriere și izolare — toate acestea erau de mult terminate —, ci a servit drept *pașaport* pentru camerele de gazare din Răsărit.

Peste cîteva săptămîni, trenuri lungi, pline cu deportați, au început să gonească în noapte spre *Majdanek, Treblinka... Birkenau-Auschwitz...*

În fața crematoriilor de la *Birkenau*, zecile de mii, sutele de mii, milioanele de deportați nu erau întrebați cum se numesc, din ce oraș sau din ce țară vin. *SS*-iștii priveau doar *den Judenstern*, steaua galbenă, de pe pieptul, spatele ori brațul drept și se sforțau să-i înghesuie cît mai repede în camerele de gazare.

JUDENSTERN (2)

Cînd în seara zilei de 28 martie 1944, am auzit vînzătorii de ziare strigînd în gura mare, pe străzile Clujului cotropit de horthyști, „Ediție specială... specialăăă... Rezolvarea definitivă a problemei evreiești... Mîine Consiliul de Miniștri va dezbate dispozițiunile privind lichidarea radicală a problemei evreiești... ediție specială... specialăăă...", am tresărit, dar nu m-am speriat.

Nici cînd, în zilele următoare, am citit, pe prima pagină, un titlu cu litere de o șchioapă, dat pe toate cele șase coloane: „De mîine începînd, toți evreii sînt obligați să poarte pe piept, în partea stîngă, o stea galbenă în șase colțuri de mărimea 10/10 cm", n-am intrat în panică. Noaptea însă, în noaptea de 4 spre 5 aprilie, cînd toți cei din casă am început să ne coasem pe haine *den Judenstern*, steaua galbenă în șase colțuri, m-am cutremurat.

Dimineața, cînd am ieșit în stradă și am simțit cum întreg orașul mă săgetează cu privirea, sîngele mi s-a scurs brusc, m-au părăsit toate puterile. M-am rezemat de perete să nu mă prăbușesc.

Reușisem din copilărie să mă obișnuiesc cu gîndul că nu am aceleași drepturi cu cei de o seamă cu mine, că trebuie să-mi urmez drumul primind lovituri pe care nu le merit. Durerea ce mi-o provoca această stare de lucruri mi-o înăbușeam în suflet, n-o arătam nimănui. Cînd ieșeam pe stradă eram egal cu ceilalți. Acum, toți mă arătau cu degetul, mă umileau cu privirile lor iscoditoare. Nici durerea din cel mai adînc ungher al sufletului meu n-o mai puteam feri de a fi pîngărită.

Cineva care n-a trăit această cumplită experiență m-ar putea întreba: de ce nu i-am sfidat, doar demni de dispreț erau ei, horthyștii? Răspunsul e simplu. Dacă în întreg orașul, eu singur ar fi trebuit să port steaua galbenă, aș fi purtat-o cu capul sus, înfruntînd privirile tuturor. Dar cînd toți ai tăi, părinți și frați, toți cei de-o seamă cu tine și cu ei, toți, de la copilul scos la soare și pînă la bunicul care numai în cîrje se mai poate mișca, trebuie să poarte însemnul umilirii și disprețului, n-ai pe cine te sprijini, n-ai de unde lua puteri pentru a te considera erou.

Cînd ieși cu semnul rușinii în piept pe strada pe care ai copilărit, pe strada care ți-a dus pașii spre școală și sub castanii căreia ai îmbrățișat întîia oară o fată, cînd pe această

stradă ieşi pentru prima oară cu *dem Judenstern,* cu steaua galbenă, în piept şi simţi cum întreg oraşul se uită la tine, poţi să te prăbuşeşti mort pe caldarîmul ei mai repede decît dacă ai fi secerat de o salvă de mitralieră.

Eu nu m-am prăbuşit, dar atunci, în mine, ceva s-a rupt. Definitiv şi ireparabil.

Arsura stelei galbene nu are leac. Rana provocată pe şi în piept nu se cicatrizează niciodată.

JUDENSTERN (3)

Intr-o noapte de iulie, din vara lui '44, m-am strecurat afară din baraca nr. 21 a lagărului *E* şi am privit prin intervalul dintre barăcile lagărului vecin *D* spre drumul ce traversa întregul *Birkenau* şi care, despărţind lagărul *D* de lagărul *C,* unea rampa de triere cu crematoriile III şi IV. În beznă — lumina stelelor nu putea pătrunde prin stratul de fum negru-vînăt ce acoperea lagărul — nu se distingea decît drumul străjuit de-o parte şi de alta de razele reflectoarelor instalate în turnurile de pază. Pe drum se tîra lunga coloană a celor selecţionaţi — imediat după coborîrea din vagoane — pentru camerele de gazare. Ştiam că sînt mame şi copii, bătrîni şi bolnavi, dar nu le puteam desluşi chipurile. Nici trupurile. În bătaia reflectoarelor scînteiau doar *die Judensterne,* stelele galbene în şase colţuri de pe piepturile sau braţele celor din lunga coloană ce se tîra spre crematoriile III şi IV.

Se împlineau trei luni de cînd, tot într-o noapte, a trebuit să-mi cos pe piept *den Judenstern,* steaua galbenă, de cînd, în adîncul sufletului meu, ceva s-a rupt definitiv şi ireparabil.

Da, exact la trei luni, în noaptea aceea din iulie şi apoi aproape în toate nopţile ce au urmat în blestemata vară a lui '44, privind din spatele barăcii nr. 21 spre drumul ce despărţea lagărul *D* de lagărul *C,* obsedat de scînteierea fantastică în bătaia reflectoarelor a *Judensterne*-lor, a stelelor galbene de pe piepturile sau de pe braţele celor din lunga coloană ce se tîra spre crematorii, am avut senzaţia că ceva s-a rupt în giganticul mecanism al lumii, iar stele se prăbuşesc fără încetare pe rampa de triere de la *Birkenau* şi, învălmăşindu-se, se rostogolesc pe drumul care taie lagărul în două, în urmaşele catacombe de la subsolul crematoriilor un-

de, în contact cu gazul *Zyklon B*, se opresc brusc din rostogolire și își pierd strălucirea, lumina lor încetînd pentru totdeauna să mai pîlpîie.

JUDENTRANSPORT

La început, prin anii '30, deținuții soseau în lagărele de concentrare în dube, negre sau cenușii, escortate de *Gestapo*-viști. Ulterior, cînd dubele n-au mai putut face față, deținuții au fost transportați în vagoane atașate la coada trenurilor.

Imediat după darea în folosință a noilor crematorii și camerelor de gazare moderne de la *Birkenau-Auschwitz*, la începutul anului 1943, *Gestapo*-ul a trecut la organizarea așanumitelor *Judentransporte*, transporturi de evrei — trenuri speciale, de cîte 50 de vagoane pentru vite, în fiecare înghesuind cîte 70—80 de persoane cu întregul lor avut.

„În clipa în care simțim că vagonul s-a pus în mișcare — își va reaminti Simon Magda, supraviețuitoare a ghetoului Oradea — din gura unui bătrîn cu barbă albă izbucnește începutul străvechii rugăciuni : «El mule rachamim...»

Din mulțime se aude un vaiet de cumplită durere. Aplecați unii asupra altora, lovindu-și pieptul cu pumnul, plîngînd sfîșietor, se înmormîntează pe ei înșiși.

...Călătorim abia de cîteva ore, dar spoiala de civilizație, ca să zicem așa, s-a și luat de pe noi. Din cauza căldurii insuportabile și a înăbușitoarei lipse de aer, încetul cu încetul aruncăm totul de pe noi. Numai în combinezoane, femeile se înghesuie fără jenă printre bărbați. Codindu-ne, roșind, ne facem nevoile într-un colț, în găleata anume pregătită. La început, în fața persoanei care stă pe găleată se ține un palton sau un alt veșmînt. Dar, pe măsură ce puterile și răbdarea se împuținează, nimeni nu se mai sinchisește.

...O femeie țipă de durere și-și duce mîna la inimă. Cei din jurul ei încep să strige îngroziți. Femeia se bălăngăne cînd încoace, cînd încolo. Oamenii se îndepărtează de ea speriați, iar femeia dă să se prăvale ; dar înainte de a cădea este prinsă. Medicii care se află printre noi constată că pulsul nu-i mai bate".

Într-un astfel de *Judentransport*, transport de evrei, cel de-al cincilea, care la 6 iunie 1944 a pornit din Clujul cotropit atunci de horthyști, în penultimul vagon, laolaltă cu alți

70, mă aflam şi eu, cu părinţii şi fraţii mei. În vagon nu te puteai mişca din cauza teribilei înghesuieli de oameni, geamanţane, rucsacuri, de tot felul de boarfe trîntite de-a valma. Nu se mai ştia care balot al cui era. Copiii plîngeau. Unul era bolnav, pe celălalt îl chinuia setea. Unul vroia cu tot dinadinsul să se joace pe-afară. N-avea cum să înţeleagă că pentru el jocul se isprăvise pentru totdeauna.

Aerul devenise insuportabil. Oamenii îşi făceau necesităţile în lighene, în găleţi, dar ele nu puteau fi deşertate. Nici cadavrele n-aveai cum le scoate din vagoane. Uşile erau ferecate. Zăpuşeala amplifica duhoarea. Mamele, avînd senzaţia că li se sufocă copiii, ţipau după aer. În cea de-a treia zi, în vagon nu mai aveam un strop de apă. Era pe terminate şi mîncarea. Bătrînii se rugau şi blestemau. Copiii plîngeau. Îndemnurile la calm şi speranţă se întretăiau cu exclamaţii deznădăjduite, isterice. Şi trenul nu se mai oprea. Îşi continua goana nebună în noaptea fascistă.

În cea de-a patra zi, locomotiva trenului nostru, care s-a strecurat hoţeşte prin oraşele Ungariei şi satele Cehoslovaciei, prin pădurile Poloniei, s-a oprit, dînd drumul la un şuierat strident, prelung, lugubru. Am tresărit cu toţii. Ne-am înghesuit spre uşa vagonului bucuroşi că, în sfîrşit, am sosit, dar şi cuprinşi de nelinişte, de presimţiri sumbre. Prin crăpăturile uşii şi ale peretelui vagonului am privit afară. Ne-am cutremurat. Peste tot numai garduri de sîrmă ghimpată. Numai barăci şi turnuri de pază cu *SS*-işti ţinînd mîna pe trăgaci. Între barăci, mii, zeci de mii de oameni, îmbrăcaţi toţi în haine vărgate. Peste ei plutea un fum negru, înecăcios. Plutea în uriaşe rotocoale cenuşii, negre, prevestind ceva groaznic.

Ajunsesem la *Birkenau-Auschwitz*. Era 9 iunie 1944, în jur de ora 11. Trăiam ultimele clipe împreună : fraţi şi surori, părinţi şi copii...

JUDENVERFOLGUNG (1)

Die Judenverfolgung, prigonirea evreilor din *Reich*-ul nazist a început, în martie 1933, prin blocarea intrărilor magazinelor şi prăvăliilor proprietate evreiască de către oameni din *S.A.* şi s-a terminat, peste cîţiva ani, prin deschiderea uşilor camerelor de gazare de la *Birkenau-Auschwitz* în faţa

nesfîrşitelor coloane de evrei deportaţi din întreaga Europă colropită de hitlerişti.

Din martie 1933, an de an, lună de lună, săptămînă de săptămînă şi, în unele perioade, zi de zi, ziarele anunţau noi măsuri care amplificau şi generalizau *die Judenverfolgung*, prigonirea evreilor.

Blocarea intrărilor magazinelor şi prăvăliilor evreieşti a fost urmată, succesiv, de boicotarea obligatorie a acestora de la 10 dimineaţa pînă seara, de interzicerea ca evreii să mai exploateze magazine de vînzare cu amănuntul, case de expediţii, întreprinderi meşteşugăreşti, firme comerciale, întreprinderi agricole, precum şi să facă negoţ în pieţe, tîrguri şi la expoziţii... de desfiinţarea tuturor întreprinderilor evreieşti şi arienizarea lor.

Excluderea evreilor din celelalte domenii de activitate a început prin rezilierea contractelor de muncă ale medicilor evrei din spitalele din Berlin. Au urmat : concedierea forţată a judecătorilor şi procurorilor, retragerea tuturor evreilor a dreptului de a ocupa orice funcţie publică, demisionarea forţată a tuturor medicilor din spitalele *Reich*-ului, nerecunoaşterea atestatelor lor, interzicerea avocaţilor evrei, abrogarea tuturor excepţiilor acordate iniţial unor evrei pe motiv că taţii ori fiii lor au luptat şi au căzut pe front în primul război mondial. Apoi, evreii au fost interzişi din activitatea de pază, din birourile de informare, comerţul cu terenuri, administrarea caselor, practicarea meşteşugurilor ambulante şi comerţului ambulant.

Referindu-se la numeroasele legi, decrete şi dispoziţii antievreieşti, Göbbels a declarat emfatic în faţa presei internaţionale : „Reglementarea legală reprezintă metoda cea mai loială şi mai umană". În virtutea acestei loialităţi şi umanităţi, evreilor din *Reich* le-a fost interzis succesiv : să frecventeze staţiunile balneare, plajele, rîurile, lacurile... să frecventeze teatrele, cinematografele, concertele, expoziţiile... apoi şi sălile de lectură, bibliotecile, muzeele, terenurile sportive, băile sub cerul liber... să folosească vagoanele de dormit şi vagoanele-restaurant.

Tot sub auspiciile loialităţii şi umanităţii naziste a fost interzisă literatura evreiască şi democratică. În pieţele oraşelor, flăcările mistuiau cărţile lui August Bebel, Karl Liebknecht şi Karl Marx, ale lui Lion Feuchtwanger, Egon Erwin Kisch, Thomas Mann şi Erich Maria Remarque...

În întreg *Reich*-ul, pe clădiri, în vitrine, la intrarea în localități, în parcuri, pe bănci, pe ușile localurilor publice, pe străzi s-au înmulțit tăblițele și afișele cu inscripțiile „Interzis evreilor" sau „Numai pentru arieni". Ele au dispărut, ca prin farmec, din întreg Berlinul în august 1936, însă doar pe timpul cît au ținut Jocurile Olimpice. Imediat după aceea, au reapărut cu o frecvență și mai obsedantă.

Göbbels a avut cinismul incredibil de a se referi la loialitate și umanitate cînd, în *Reich*, tinerii evrei aveau dreptul să frecventeze școlile doar în proporție de 1,5%, dar cu interdicția de a participa, în afara cursurilor, la serbări, excursii, vizionări de spectacole sau jocuri sportive organizate de școlile respective, ca, ulterior, să fie eliminați toți, fără excepție, din orice formă de învățămînt; cînd diplomele de medic, de avocat, de farmacist ale evreilor erau declarate nule; cînd s-au interzis căsătoriile evreilor cu cetățeni germani, evreul născut din moși-strămoși pe malurile Rinului nefiind considerat *Reichsbürger*, cetățean al *Reich*-ului.

Cu același cinism și neobrăzare, Hitler a declarat: „Legile de la Nürnberg nu sînt legi antievreiești, ci progermane". După *Führer*, legile adoptate la 15 septembrie 1935, la Nürnberg, potrivit cărora evreii erau scoși în afara legii și frustrați de orice drept, nu aveau nimic antievreiesc. După ce au fost excluși, treptat, din toate domeniile, după ce li s-a interzis să practice orice profesie, au început să apară decrete și dispoziții prin care evreii erau obligați să predea tot ce aveau. Întîi toate obiectele de aur, argint, platină, toate pietrele prețioase și perlele... apoi autoturismele și motocicletele... apoi aparatele de radio... apoi...

Cînd li s-a interzis totul și li s-a luat totul, cînd nu mai aveau ce să predea decît viața, *die Judenverfolgung*, prigonirea evreilor, a trecut într-o nouă etapă, denumită „*Die Endlösung der Judenfrage*", „rezolvarea definitivă a problemei evreiești" sau, mai direct spus, exterminarea totală a evreilor din Europa.

JUDENVERFOLGUNG (2)

În prima etapă a *Judenverfolgung*-ului, a prigonirii evreilor, așa cum s-a arătat în cadrul procesului de la Nürnberg: „Evreii au fost vîrîți cu forța în ghetouri și constrînși să pres-

teze muncă de ocnaşi ; ei au fost lipsiţi de posibilitatea de a se ocupa de meseriile lor ; averea lor a fost expropriată ; orice viaţă culturală, presa, teatrul şi şcolile le-au fost interzise, iar *SD*-ul avea sarcina de a-i ţine sub observaţie. Aceasta a fost o tutelă sinistră". Concomitent, toate mijloacele de propagandă erau folosite pentru a denigra pe evrei, pentru a stîrni ura împotriva lor, pentru a atîţa masele la pogromuri, iar organele de poliţie au primit ordin scris ca „eventualele acţiuni împotriva evreilor din partea populaţiei civile să nu fie preîntîmpinate". În acelaşi ordin se arăta : „Primul scop fundamental al măsurilor germane trebuie să fie izolarea evreilor de restul populaţiei. Înfăptuind aceasta, trebuie să se procedeze în primul rînd la înregistrarea evreilor cu scopul de a-i elimina şi trebuie luate alte măsuri similare. Apoi urmează să fie introdusă de îndată purtarea unui semn distinctiv, sub forma stelei evreieşti galbene, răpindu-le totodată orice libertate. Ei urmează să fie aduşi în gheţouri, separîndu-se totodată bărbaţii de femei. Toate bunurile evreieşti trebuie să fie confiscate, cu excepţia lucrurilor strict necesare unei existenţe de mizerie".

Pe măsura cotropirii de noi teritorii, naziştii au extins *Judenverfolgung*, prigonirea evreilor, de-a lungul şi de-a latul întregii Europe. Metodele de prigonire experimentate se aplicau cu brutalitate amplificată în noile teritorii înglobate în *Reich*, ca şi în cele invadate ori aflate sub influenţa Berlinului. La Nürnberg s-a prezentat raportul *SS Brigadenführer*ului dr. Staleker adresat lui Himmler în 1942, în care se arăta : „Forţele antisemite au fost instigate la pogromuri împotriva evreilor chiar în primele ore după ocuparea teritoriilor, deşi această instigare s-a dovedit a fi foarte greu realizabilă.

Urmînd indicaţiile noastre, poliţia de securitate a vrut să rezolve problema evreiască în modul cel mai hotărît şi cu toate mijloacele posibile.

S-a găsit însă că este de dorit ca funcţionarii poliţiei de securitate să nu apară pe scenă de îndată, cel puţin nu chiar la început, *întrucît cruzimea extraordinară a măsurilor luate ar fi putut indigna chiar cercurile germane*. Lucrurile trebuiau organizate în aşa fel, încît să se dovedească lumii că însăşi populaţia locală a fost prima care a protestat spontan..."

Die Judenverfolgung, prigonirea evreilor, lua de la an la an proporţii tot mai mari, iar cruzimea cu care se desfăşura depăşea orice închipuire. În expunerea sa introductivă la procesul de la Nürnberg, acuzatorul principal din partea

Statelor Unite ale Americii, R. H. Jackson, a declarat: „În apus, în țările ocupate, evreii erau uciși, iar bunurile lor confiscate. Această campanie și-a atins însă *apogeul cruzimii în răsărit. Evreii răsăriteni au suferit cum n-a mai suferit niciodată vreun alt popor.* Despre suferințele pricinuite lor, organele respective raportau meticulos autorităților naziste pentru a-și arăta devotamentul față de planul nazist. Voi invoca numai dovezi care pot arăta în întregime amploarea proiectului nazist și a planului general de exterminare a evreilor. Dacă eu singur v-aș relata aceste grozăvii, vi s-ar părea că exagerez, iar cuvintele mele nu sînt demne de crezare. Din fericire, noi nu avem nevoie de relatările altor martori, decît ale germanilor înșiși. Vă invit să luați cunoștință de cîteva ordine și rapoarte, luate dintr-un număr uriaș de documente germane capturate, care vor constitui o dovadă de ceea ce a însemnat invazia nazistă". Documentele prezentate atestă că, în 1942, nu mai era vorba de *Judenverfolgung*, de prigonirea evreilor, ci de *Endlösung der Judenfrage*, de „soluția finală" care însemna *Ausrottung aller Juden*, exterminarea tuturor evreilor.

KAPO

În lagărele naziste de exterminare, ierarhia din interiorul fiecărui lagăr era strict stabilită. Competența fiecărei funcții, clar și precis delimitată prin însăși denumirea ei : șef de baracă, șeful lagărului, șeful *Revier*-ului, șeful *Bunker*-ul, șeful spînzurătorii, șeful camerei de gazare, șeful crematoriului...

Exista o singură funcție imprecisă : *Kapo*.

Häftling-ul care purta pe brațul stîng o banderolă neagră pe care scria cu litere gotice de un alb imaculat — *KAPO* — era șef. Nu se știa precis peste cine, dar se știa că poate să-l lovească, să-l bată, să-l ucidă pe oricare *Häftling* care nu făcea parte din ierarhia interioară a lagărului. *Kapo* putea să fie șef peste un detașament de muncă, șef peste o echipă de meseriași care lucra la întreținerea lagărului ; putea să însoțească coloanele în marș sau să asigure ordinea pe *Appellplatz*. Dar dincolo de toate acestea putea să-l lovească, să-l bată, să-l ucidă pe oricare dintre *Häftling*-ii ce nu aveau nici o funcție.

Kapo erau recrutați dintre elementele criminale și declasate, dintre sadici, dintre cei lipsiți de scrupule, care au uitat că fac parte din specia umană, dintre cei care, puși în fața alternativei mori sau ucizi, au preferat să ucidă. Pentru a-și dovedi slugărnicia și a-și menține poziția de șef, căutau să-i întreacă pe *SS*-iști în ferocitate.

Kapo loveau, băteau, ucideau din sadism sau invidie, din dorința de a se manifesta ca șefi sau din teama că-și vor pierde funcția, din ură față de om sau din simpla plăcere de a-și batjocori și chinui semenii.

Am văzut la *Birkenau-Auschwitz, Kaufering* nr. 4, *Kaufering* nr. 9 și *Landsberg Kapo* de toate naționalitățile, din

toate straturile sociale și m-a durut, mai tare decît loviturile lor, abisul decăderii umane.

La *Mauthausen*, lagăr în care mi-a fost ucis tata, primul *Kapo* a fost numit deținutul înmatriculat sub numărul 31 : August Adam.

Vincenzo și Luigi Pappalettera relatează în cartea lor *Zbirii au cuvîntul* că, de cîte ori sosea un nou transport de deținuți la *Mauthausen*, *Kapo*-ul August Adam îi selecționa deoparte pe profesori, avocați, preoți și magistrați și li se adresa cinic : „Tu ești avocat ? Tu profesor ? Bun ! Vedeți triunghiul ăsta verde ? Asta înseamnă că eu sînt criminal. În cazierul meu figurează cinci condamnări : una pentru omor și patru pentru jaf. Ei bine, aici eu comand. Lumea s-a întors cu josul în sus, ați priceput ? E nevoie de *Dolmetscher*, de interpret ? Uite-l !" Și arăta bîta, după care lovea. Cînd se sătura, forma din cei aleși o *Scheisskompanie*, pe care o ducea la curățatul latrinelor.

În fiecare lagăr de concentrare a existat o mînă de *Häftling*-i care purtau o banderolă neagră pe care scria cu litere gotice, de un alb imaculat : *KAPO*. Erau cei care, intrînd pe porțile lagărului, au uitat că sînt oameni și au vrut să supraviețuiască batjocorindu-și semenii, chinuindu-i... ucigîndu-i...

KEIN PLATZ

La *Birkenau-Auschwitz war kein Platz*, nu era loc, pentru morți ; de aceea, morții erau arși în crematorii. Nici pentru vii : de aceea, încă de pe peron, aproximativ 80% din cei sosiți erau duși direct în camerele de gazare.

La *Birkenau-Auschwitz war kein Platz*, nu era loc, nici pentru crematorii ; doar pentru patru. În zilele și nopțile în care crematoriile nu făceau față, oamenii erau arși pe ruguri aprinse de-a lungul unor șanțuri. Cenușa nu ocupa prea mult spațiu, chiar dacă provenea de la milioane de cadavre. O risipea vîntul.

Lucrurile aduse de-acasă n-aveai unde să le pui ; erau luate și trimise în *Reich*. N-aveai cum și unde să-ți păstrezi măcar o amintire.

Atunci mi-am transformat sufletul într-un mormînt și am îngropat în el tot ce-am pierdut. Dar amintirile n-au intrat. Abia mi-au încăput toți morții.

Sînt singur. În sufletul meu *kein Platz mehr*, nu mai este loc pentru nimeni și pentru nimic.

Nici pentru mine.

KINDER (1)

Întîi l-am auzit icnind pe tata izbit peste spate în clipa cînd am intrat pe poarta lagărului *E* din *Birkenau*, apoi am simțit pe propria-mi piele arsura ei și abia după aceea am auzit că se cheamă *Peitsche*, cravașă.

Întîi mi-am văzut fratele și prietenii călcați în picioare, apoi am fost și eu doborît la pămînt cu o singură lovitură și abia după aceea am învățat ce înseamnă *Blockälteste*, șef de baracă, și ce drepturi are el asupra noastră.

Întîi am privit zile și nopți în șir clădirea aceea sumbră din față, pe coșul căreia izbucneau, fără întrerupere, rotocoale de fum negru-vînăt, tăiate de uriașe limbi de foc, apoi am aflat că cine intră în ea nu mai iese de-acolo decît sub formă de fum și cenușă și abia după aceea i-am învățat denumirea : *Krematorium*, crematoriu.

Întîi am început să aud, peste țipetele, plînsetele și blestemele obișnuite, niște urlete distincte, sfîșietoare, de o intensitate gregară, apoi am aflat că urlau cu o intensitate gregară deținutele cărora, după injecția de sterilizare, li se scoteau ovarele, fără anestezie, deținuții supuși iradierii pentru a fi castrați, perechile de gemeni forțați cu brutalitate să se împerecheze și abia după aceea am învățat expresia *Experimente an lebendigen Menschen*, experiențe pe oameni vii.

Toate cuvintele, toate expresiile din acest *limbaj al morții*, întîi m-au durut, m-au strivit, mi-au uscat sufletul și abia apoi le-am învățat. Și acum, după aproape 45 de ani, cînd aud cuvîntul *Peitsche*, eu nu văd instantaneu, cu ochii minții un baston de cauciuc, ci, mai întîi, aud cum icnește tata și simt niște arsuri cumplite pe tot trupul. Și acum, după aproape 45 de ani, cînd rostesc *Blockälteste*, mai întîi îl văd pe fratele meu zvîrcolindu-se în țărînă sub apăsarea unor bocanci grei, simt în stomac izbiturile acelorași bocanci și abia apoi îmi trec prin fața ochilor șefii barăcilor din *Birkenau*, *Landsberg*, *Kaufering*, din toate lagărele prin care am trecut. La auzul cuvîntului *Krematorium*, în nări simt miros de carne arsă, iar în ochi usturimea rotocoalelor de fum negru-vînăt și

numai după aceea mi se conturează în față clădirea aceea sumbră. Dacă rostesc cuvîntul *Experimente*, în urechile mele năvălesc din nou urletele gregare ale *Häftling*-ilor folosiți drept cobai, iar imaginea unui laborator și a instrumentarului necesar nu-mi apare nici ulterior, căci prin toate celulele creierului meu vuiesc neîntrerupt acele urlete gregare...

Da, toate cuvintele și expresiile din acest *limbaj al morții* au avut pentru mine din clipa în care le-am învățat și au și acum, după aproape 45 de ani, o concreteță cumplit de dureroasă. Un singur cuvînt însușit *atunci, acolo* avea un caracter abstract, semnifica ceva ce nu putea fi nici văzut, nici auzit. Cuvîntul *Kinder*, copii.

Kinder, atunci, acolo era un substantiv abstract, pentru că în lagărele din *Birkenau* nu existau copii. În 1944, cînd am ajuns eu la *Birkenau*, de pe rampa morții care se afla la cîteva zeci de metri de la lagărele *A, B, C, D, E, F...*, toți copiii, pînă la 14 ani, erau duși direct în camerele de gazare. Nici măcar un singur copil, pînă la această vîrstă, n-a fost lăsat în viață. Se rostea cuvîntul *Kinder*, copii, dar copii vii, copii care să rîdă sau să plîngă, copii care să trăiască nu existau. Nici în *A*, nici în *B*, nici în *C*... în nici un lagăr din *Birkenau*.

Atunci, acolo... am văzut pentru ultima oară copii în ziua de 9 iunie 1944, înainte de a porni de pe rampa morții spre lagărul *E*. I-am văzut în coloana aceea nesfîrșită care se tîra de pe peron direct spre camerele de gazare. Alăptîndu-se sau dormind în brațele mamelor, țipînd că le este sete sau plîngînd după jucăriile pierdute în acea învălmășeală nemaipomenită, întrebîndu-și mamele de ce au lacrimi în ochi sau murmurînd rugăciuni, *die Kinder*, copiii se îndreptau spre moarte.

I-am urmărit pînă cînd privirea mi s-a încețoșat. Înîîi l-am pierdut din ochi pe frățiorul meu Valentin, care pășea spre crematoriu ținîndu-se cu o mînă de mama, iar cu cealaltă strîngîndu-și tăbliță la piept... Apoi nu i-am mai văzut pe cei doi gemeni, Cornelia și Cornel... Încă 5 sau poate 10 minute și contururile tuturor copiilor s-au șters, s-au pierdut în coloana aceea nesfîrșită de mame, bătrîni și bolnavi al cărei capăt pătrundea în incinta crematoriului.

Pe rampa morții de la *Birkenau* au coborît din vagoanele desferecate sute de mii de copii. La mai puțin de o oră după sosire se aflau toți, fără excepție, în coloana aceea nesfîrșită ce se tîra fără oprire, țipînd, implorînd, plîngînd și blestemînd, spre camerele de gazare. Așa că la *Birkenau* se rostea

mereu cuvîntul *Kinder*, copii, dar copii vii, copii care să rîdă sau să plîngă, copii care să trăiască nu existau. Nici în *A*, nici în *B*, nici în *C*... în nici un lagăr din *Birkenau*.

Nu existau, deoarece *die Kinder*, copiii, reprezintă viitorul unui popor, iar în viziunea nazistă, poporul evreu nu trebuia să mai existe în viitor. A spus-o limpede şi răspicat *SS-Reichsführer*-ul Heinrich Himmler, la 6 octombrie 1943, în fata *Gauleiter*-ilor : „Nu cred că ar fi raţional să exterminăm evreii adulţi, bărbaţi şi femei... şi să-i lăsăm pe copiii lor în viaţă, ca aceştia să se răzbune pe copiii şi nepoţii noştri. Trebuie să-i exterminăm şi pe copiii evrei şi să facem să dispară acest popor de pe faţa pămîntului.

Această acţiune este în curs".

Da, în toamna lui '43, această acţiune era în curs. În vara lui '44, cînd am sosit eu la *Birkenau*, acţiunea era pe terminate. La *Birkenau*, *Kinder*, copii evrei, sub 14 ani, nu mai existau decît în coloana aceea nesfîrşită care, ţipînd şi implorînd, plîngînd şi blestemînd, se tîra zi şi noapte de pe rampa morţii spre crematoriu.

KINDER (2)

Începînd cu anul 1944, la *Birkenau-Auschwitz*, cuvîntul *Kinder*, copii, a fost scos din uz. Nu mai avea ce să semnifice. Cei care supravieţuiseră pînă atunci au fost exterminaţi. Noii sosiţi, pînă la vîrsta de 14 ani, erau duşi de pe teren direct în camerele de gazare. Deportaţii, lăsaţi provizoriu în viaţă, deveneau toţi *Häftling*-i.

Zbirii lagărelor naziste nu făceau distincţie între un copil de 15 ani, un adult şi un bătrîn. Toţi *Häftling*-ii erau egali. Sacii de ciment aveau aceeaşi greutate, indiferent că erau aruncaţi pe spinarea unui copil ori pe a unui adult. Bolovanii erau la fel de mari şi trebuiau căraţi pe aceleaşi serpentine, din zori şi pînă se întuneca, oricare ar fi fost vîrsta celor din *Kommando*. *Häftling*-ii erau cu toţii — copii şi adulţi deopotrivă — bătuţi cu aceleaşi cravaşe, cu funii împletite din sîrmă de grosime similară. Foamea, setea, frigul şi bolile secătuiau şi măcinau trupurile *Häftling*-ilor fără să ţină seama de vîrsta acestora. *SS*-iştii izbeau cu bocancul, cravaşa ori patul puştii cu aceeaşi cruzime în orice *Häftling*. Vîrsta nu-i interesa. Nici pe *Kapo*. După cum cîinii-lupi sfîşiau car-

nea de pe trupurile *Häftling*-ilor cu aceeași lăcomie turbată, fără a face vreo deosebire.

În toate lagărele naziste domina aceeași lege de fier: *Häftling*-ii — fie ei copii sau bărbați — erau *Todeskandidaten*, erau candidați la moarte. Viu nu trebuia să iasă nici unul din lagăr, indiferent de vîrsta la care a intrat pe porțile lui.

Și totuși, au existat deosebiri între copii și bărbați. Deși toți *Häftling*-ii umblau în aceleași haine vărgate, zdrențuite, aveau fețele la fel de îmbătrînite, cu privirile pierdute, deși executau aceleași munci istovitoare și suportau aceleași torturi, existau totuși deosebiri...

Cînd, întinși pe „capră", li se aplicau 25... 50... 75... de lovituri, *die Kinder*, copiii, rezistau mai greu: sîngele țîșnea mai repede, chiar după primele lovituri, iar țipetele lor erau mai ascuțite. Cînd se ordonau execuții în masă, prin împușcare în ceafă, uneori, pentru a face economie de gloanțe, cîte un copil era aruncat de viu în flăcările *Scheiterhaufen*-ului, ale rugului. Cînd exterminarea se făcea în camerele de gazare, nu toți *Häftling*-ii mureau în aceeași clipă; aerul vicinndu-se de jos în sus, primii se asfixiau totdeauna, *die Kinder*, copiii; ei formau, de fiecare dată, baza acelei halucinante piramide de cadavre încleștate unele în altele; adulții bărbații, mai înalți și mai puternici, zbătîndu-se în spasmele morții, se cățărau spre vîrful piramidei după o gură de aer fără să-și dea seama că se înalță sprijinindu-se pe leșuri de *Kinder*, de copii.

KONZENTRATIONSLAGER (1)

În anii negri ai fascismului, erau multe cuvinte la auzul cărora milioane de oameni din Germania nazistă și din țările cotropite se cutremurau. Era de-ajuns ca cineva să rostească *Gestapo* sau *SS* și o teribilă spaimă le cuprindea sufletul. Cuvîntul *Konzentrationslager*, lagăr de concentrare, genera o grozăvie animalică, paralizantă. Orice om care intra pe poarta unui astfel de lagăr devenea un viitor cadavru...

SS-iștii, răsfățîndu-și propriul copil — *den Konzentrationslager*, lagărul de concentrare —, l-au denumit *K Z*, Kațet.

Primul *Konzentrationslager*, primul *Kațet*, a fost înființat la 60 de zile după venirea lui Hitler la putere, în cea de

a 45-a zi de cînd devenise cancelar. La 21 martie 1933, cotidianul „*Münchener Neueste Nachrichten*" publica un comunicat semnat de Heinrich Himmler : „Miercuri, 22 martie se va inaugura, în împrejurimile localităţii *Dachau*, primul lagăr de concentrare, în care vor putea fi adăpostite 5 000 de persoane...". În acelaşi an s-a înfiinţat şi *KZ Sachsenhausen*. Pînă la sfîrşitul anului se aflau în lagăre de concentrare 27 000 de deţinuţi.

Peste 11 ani, în vara lui 1944, cînd întreaga Germanie era brăzdată de sîrmele ghimpate ale *Kaţet*-urilor, numărul deţinuţilor crescuse la cîteva milioane, iar crematoriilor dintr-un singur lagăr — *Birkenau-Auschwitz* — le trebuiau doar 3 zile pentru a arde 27 000 de deţinuţi. În vara lui 1944, cînd am intrat pe poarta *Birkenau*-ului, toate crematoriile funcţionau fără întrerupere, zi şi noapte.

Stăpîniţi de mania ierarhizării şi categorisirii, *SS*-iştii au împărţit pînă şi lagărele de concentrare în trei categorii. Lagărele din prima categorie erau destinate pentru deţinuţii „mai puţin periculoşi", din a doua — pentru cei cu dosar mai încărcat (totuşi, cu şanse de a se reabilita) ; aici condiţiile de viaţă şi de muncă erau mult înăsprite. Lagărele de categoria a treia au fost destinate pentru cei a căror „întoarcere nu era de dorit" ; în consecinţă, ele au fost, în fapt, aşa cum li s-a şi spus, *Knochenmühlen*, mori de măcinat oase.

Ulterior, diferenţierile s-au şters şi toate *KZ*-urile au devenit fabrici producătoare de cadavre.

Mania de a ierarhiza şi categorisi a *SS*-iştilor a fost evidentă în primii ani şi în ceea ce priveşte internările în lagărele de concentrare.

Prima categorie care a populat *KZ*-urile au fost *politicii* — comuniştii, social-democraţii, toţi cei consideraţi sau bănuiţi a fi ostili regimului nazist, toţi antifasciştii. Ulterior o pondere însemnată a politicilor au reprezentat-o cei deportaţi — pe baza decretului *Nacht und Nebel*, noapte şi negură — fiind învinuiţi ori suspectaţi de a fi duşmani ai *Reich*-ului

A urmat categoria *criminalilor*. Erau divizaţi în două subgrupe : a) cei care îşi ispăşiseră prin închisori şi temniţe fărădelegile. Au fost totuşi din nou arestaţi ca persoane ce nu prezintă încredere şi internaţi în lagăre de concentrare ; b) cei care, în timp ce-şi executau condamnările de 5, 10, 20 de ani temniţă grea ori chiar de închisoare pe viaţă, au fost scoşi din lanţuri şi trimişi în *KZ*-uri. Din rîndul lor au fost recrutaţi cei mai neîndurători *Blockälteste*, şefi de barăci, şi *Kapo*.

Apropiaţi de *criminali* erau aşa-numiţii *asociali*. În această categorie oamenii *Gestapo*-ului treceau, după bunul lor plac şi fantezista lor interpretare, pe oricine vroiau. Aşa se face că alături de vagabonzi adevăraţi, cerşetori, braconieri, pungaşi, cartofori şi prostituate, alături de mari afacerişti şi mici hoţi de buzunare sau escroci de prin bîlciuri, alături de beţivi notorii, proxeneţi şi dositori de alimente se trezeau în lagăr oameni denunţaţi sau bănuiţi că îşi tratează prost servitoarea naţional-socialistă sau că nu au salutat destul de politicos pe responsabilul nazist de bloc ori de stradă sau pentru că şeful de la locul de muncă, vrînd să le plătească cine ştie ce poliţă, i-a denunţat că „se eschivează de la muncă".

Cea mai numeroasă categorie, de ordinul multor milioane, o alcătuiau *rasialii:* evreii şi ţiganii. Delimitarea acestei categorii a dat cea mai puţină bătaie de cap *Gestapo*-ului. Mai ales cînd era vorba de evrei. Cine era considerat evreu se ştia. Iar evreii trebuiau arestaţi fără discernămînt, toţi, pînă la unul, de peste tot.

Erau considerate categorii aparte: *profanatori ai rasei*, evrei sau neevrei, care încălcaseră legea apărării purităţii sîngelui de la Nürnberg, *Bibelfroscher*-ii (cercetătorii Bibliei), *homosexualii*, *emigranţii* care fugiseră din Germania să scape de nazism şi au fost prinşi în ţările cotropite, *străinii*, *prizonierii de război* etc.

E greu, aproape imposibil să enumeri toate categoriile, deoarece mereu apăreau decrete, circulare, ordine care creau noi categorii. La 25 iulie 1944, în districtul Radom (Polonia), de exemplu, s-a transmis un ordin în care se stipula: „*Reichsfuhrer*-ul SS a dat dispoziţie ca în toate cazurile de atentate sau încercări de atentate împotriva unor germani... să fie împuşcaţi nu numai criminalii prinşi asupra faptului, ci, în afară de aceasta, să fie executate toate rudele de sex masculin, iar *rudele de sex feminin, inclusiv fetele de peste 16 ani, să fie internate într-un lagăr de concentrare*". Întregul şir al pretextelor care au servit la crearea de noi categorii de deţinuţi pentru KZ-uri nu a putut fi încă reconstituită.

Astfel, lumea lagărelor de concentrare era extrem de pestriţă: militanţi revoluţionari şi delincvenţi de drept comun, muncitori şi savanţi de renume mondial, artişti celebri şi demnitari de stat, vagabonzi de-a valma cu înalte feţe bisericeşti, magistraţi şi generali.

La început s-a prevăzut un tratament diferențiat pentru deținuți în raport cu categoria din care făcea parte fiecare. Foarte repede însă s-a uitat acest lucru. Și toți au devenit *Häftling*-i. Toți au devenit cadavre vii.

Încercînd — și, din păcate, deseori reușind — să ducă în eroare opinia publică, *Reichsführer*-ul Heinrich Himmler declara în discursuri oficiale : „Fiți convinși în primul rînd că în lagăre nimeni nu este internat degeaba ; cei aflați acolo fac parte din drojdia societății, sînt criminali, ființe anormale. Nu există o dovadă mai vie a realității legilor ereditare și rasiale decît un lagăr de concentrare. Găsim acolo hidrocefali, oameni care te privesc chiorîș, indivizi diformi, semievrei, un număr considerabil de persoane inferioare din punct de vedere rasial".

Pentru a da credibilitate minciunii lansate, în unele lagăre se făceau amenajări speciale după care se aprobau vizitele unor comisii ale Crucii Roșii sau ale unor trimiși speciali ai diferitelor guverne aliate cu Hitler. Edouard Calic, deportat la Oranienburg, a asistat la mai multe vizite ale unor „demnitari ai Axei".

La sosirea oaspeților, comandantul ordona să fie adunată la intrarea în lagăr o garnitură de mostre ale „pensionarilor" formată din fenomene demne de circ : pitici, uriași, debili mintali și specimene aparținînd tuturor categoriilor de deținuți, caracterizată, fiecare, prin culoarea diferită a „triunghiului". Apoi, în prezența noastră, șefii naziști își începeau perorația pentru uzul vizitatorilor :

— Iată, domnilor, aceste creaturi, această gamă de culori, vă arată că aici sînt concentrate o serie de ființe primejdioase nu numai pentru *Reich*, ci pentru întreaga lume. Vă întreb ce se poate scoate din acești comuniști, din acești apatrizi îngrijorători, din acești evrei, din acești bandiți, din acești homosexuali, din acești idioți ?

Aținați ca niște cîini-lup de însuși mai marele SS-ului, *Reichsführer*-ul Heinrich Himmler, SS-iștii depuneau un zel diabolic pentru ca fiecare lagăr să funcționeze ca o adevărată fabrică a morții.

Peste 100 000 de SS-iști, înrolați în faimoasele regimente *„Tottenkopf"* [1], au stat ani în șir în turnurile de pază ale miilor de *KZ*-uri și de-a lungul sîrmelor lor ghimpate, au făcut cordoane în jurul detașamentelor de deținuți scoși la muncă de rob, au stat mereu, zi și noapte, cu o mînă pe automat gata

[1] Cap-de-mort.

să tragă, cu cealaltă strîngînd cravașa gata să izbească ; au stat așa, avînd o singură misiune, stăpîniți de un singur țel : nici unul din milioanele de *Häftling*-i, intrați pe poarta unui *Konzentrationslager*, lagăr de concentrare, să nu iasă decît *durch den Kamin*, prin coș.

KONZENTRATIONSLAGER (2)

KZ-urile aveau multiple semnificații, se prezentau în nenumărate ipostaze.

Semnificația principală, cea mai generală era *moartea*. Ipostaza lor cea mai semnificativă era aceea de *fabrici ale morții*. Păsind pe poarta oricărui *KZ*, însemna să păsești în moarte. Milioane de oameni nevinovați, mai ales evrei, de pe peron au mers direct în camera de gazare. Chiar dacă nu erai imediat exterminat, o dată intrat într-un *KZ* te aflai în imperiul morții. Te aflai, cum a spus — pe baza propriei sale experiențe — un mare scriitor, pe altă planetă. Aici condițiile de muncă și de viață nu aveau nimic obișnuit, pămîntean. De aceea, cel care nu a fost *Häftling* nu poate să-și imagineze cu mintea sa umană inumanitatea unui *Konzentrationslager*, a unui lagăr de concentrare nazist.

S-a vorbit și s-a scris mult despre bătăi și schingiuiri, despre promiscuitatea criminală și inexistența celor mai elementare condiții de igienă sanitară, despre extrema mizerie fizică datorată foamei cronice, setei, frigului, lipsei de somn, despre munca istovitoare, epuizantă, despre batjocorirea și umilirea deținuților, călcîndu-se în picioare orice urmă de demnitate. Dar toate aceste suferințe în diferite grade de intensitate sînt comune tuturor lagărelor și închisorilor unor regimuri de asuprire totalitare, dictatoriale. În *KZ* fiecare suferință umană era accentuată pînă dincolo de orice limită imaginabilă. *Häftling*-ul era bătut nu doar cînd era pedepsit cu 25...50 ori 75 de lovituri, ci permanent : dimineața de *Blockälteste*, șef de baracă pentru a sări mai repede de pe prici, pentru a se grăbi cu îmbrăcatul, pentru a ieși în pas alergător la *Appell* ; apoi *Lageräl*teste (șeful-*Häftling* al lagărului) și ajutoarele lui îl loveau fără milă pentru a intra mai repede în front și a păstra alinierea.

Spre locul de muncă erai izbit cînd cu cravașa ori patul puștii de *SS*-ist, cînd cu bîta de *Kapo*. Munca și bătaia se

împleteau, erau ca două surori gemene. Un *Kapo* care „se respecta" nu putea trece pe lîngă tine fără să te izbească drept stimulent, iar dacă drept răspuns nu aveai puteri să intensifici ritmul erai pierdut: lovit pînă cădeai, apoi călcat în picioare pînă ţîşnea sîngele, cu greu reuşeai să te ridici să-ţi reiei lucrul pentru a mai supravieţui o zi. Schingiuirile nu erau legate — ca în închisorile obişnuite — doar de interogatorii la secţia politică *(Gestapo)* a lagărului, ci de toanele, deseori de simplul chef de distracţie al unui grup de *SS*-işti plictisiţi, ori de capriciile unui *Kapo*. Foamea permanentă, foamea animalică, prelungită luni şi ani de zile din *KZ*-uri era imposibil s-o descrii, este un mister şi pentru supravieţuitori cum au putut-o suporta.

Dar esenţiala deosebire între un *KZ* şi orice alt loc de supliciu cunoscut în istorie pe planeta noastră constă în lipsa oricăror drepturi ale *Häftling*-ului, în nesocotirea lui ca om. *Häftling*-ului nu i se recunoştea nici elementarul drept de a *trăi*. În consecinţă, nu aveai cui, nu aveai dreptul să te plîngi nimănui nici că nu ţi s-a dat de mîncare, nici că ai fost bătut pe nedrept, nici că „la apel", „la locul de muncă" ori „aseară în baracă" tatăl, fratele sau cel mai bun prieten ţi-a fost asasinat cu o lovitură în tîmplă, izbit cu un drug de fier în moalele capului, călcat în picioare sau împins într-o mlaştină de un *SS*-ist, de *Kapo* ori de *Blockälteste*. Nu numai *SS*-iştii, dar fiecare *Häftling*, ce făcea parte din ierarhia lagărului, avea drept de viaţă şi de moarte asupra ta. Putea să ţi se ordone orice, iar tu trebuia să execuţi fără crîcnire. Ţi se putea ordona: să smulgi iarba cu dinţii, să-ţi bagi capul în ciubărul cu fecale, să aplici tu loviturile cu biciul fratelui ori camaradului tău, să-ţi recuperezi şapca pe care *SS*-istul ţi-a aruncat-o dincolo de perimetrul stabilit ştiind că la depăşirea lui te va nimeri imediat glonţul, să te spînzuri bătîndu-ţi tu cuiul în perete şi folosind şireangul care ţi se pune în mînă.

Konzentrationslager-ele, lagărele de concentrare s-au distins, de asemenea, prin amploarea asasinatelor. Au fost mii de *KZ*-uri în care s-a ucis. Au fost sute de *KZ*-uri în care, în fiecare, au fost asasinaţi mii de oameni. În zeci de *KZ*-uri s-au lichidat (în fiecare) sute de mii de oameni. La *Treblinka* au fost exterminaţi 1 300 000, la *Auschwitz-Birkenau*: peste *patru milioane*.

În ciuda acestor realităţi incontestabile, Himmler chiar şi în preajma prăbuşirii totale, în aprilie 1945, continua să

mintă, încerca să ducă în eroare, în continuare, opinia publică. Făcea pe revoltatul aflînd cum descriau aliaţii realităţile găsite în KZ-urile eliberate. Himmler — într-o convorbire avută cu contele Bernadotte — şi-a manifestat indignarea pentru motivul că „lagăre ireproşabile au devenit obiectul unor descrieri ruşinoase". În continuare Himmler i-a spus interlocutorului său că va dispune să se facă o anchetă în legătură cu *descrierile absolut ridicole* pe care le făcuseră aliaţii despre *Buchenwald* şi *Bergen-Belsen*.

Adevărul este că în momentul în care generalul de brigadă Glyn Hughes, directorul adjunct al serviciilor medicale ale armatei britanice a Rinului, a intrat în *KZ Bergen-Belsen*, la cîteva ore după locotenent-colonelul Taylor, ceea ce s-a înfăţişat în faţa ochilor săi era de necrezut, imposibil de aşternut pe hîrtie. „Nici o descriere sau fotografie — a spus el — n-ar putea să redea cu adevărat grozăviile din afara barăcilor, iar scenele înspăimîntătoare dinăuntru erau şi mai îngrozitoare".

Aşa cum se arată în cartea lui E. Russel, *„Flagelul Svasticii"*, mormane de cadavre zăceau în tot lagărul în afara şi înăuntrul barăcilor, unele dintre ele laolaltă cu cei vii. Lîngă crematoriu erau gropi comune, care fuseseră astupate, şi un şanţ plin de cadavre.

Barăcile erau pline pînă la refuz cu deţinuţi, care de care mai sleiţi şi mai bolnavi; în unele, în care nu puteau încăpea decît o sută de persoane, se aflau cîte o mie.

Nu existau măsuri de igienă, şi condiţiile din barăci erau revoltătoare, deoarece majoritatea deţinuţilor sufereau de o formă sau alta de gastroenterită şi erau prea slabi pentru a ieşi afară. În orice caz, latrinele din barăci deveniseră de mult impracticabile. În despărţămîntul pentru femei era un şanţ adînc, peste care fusese aşezată o traversă, dar nu exista nici un fel de paravan sau formă de privată.

Cei care erau destul de puternici puteau să iasă în despărţămînt; alţii îşi făceau necesităţile acolo unde zăceau. Despărţămintele erau acoperite cu excremente omeneşti.

Într-un despărţămînt erau 8 000 de deţinuţi bărbaţi, şi tifosul era în floare. Într-unul din despărţămintele pentru femei se aflau 23 000 de femei, şi în jur mai zăceau încă nenumărate cadavre. Într-o baracă lîngă care se înălţa un morman de cadavre zăceau femei moarte în coridor; într-o cameră care da afară din coridor erau atîtea cadavre încît era imposibil să se mai înghesuie altele.

70% dintre deținuți necesitau internarea în spital, și după toate probabilitățile 10 000 dintre aceștia aveau să moară mai înainte de a putea fi internați".

În dimineața care a urmat după inspecție, generalul de brigadă Glyn Hughes a făcut un nou tur prin lagăr împreună cu Kramer, care l-a dus la unul dintre mormintele deschise. Comandantul era complet insensibil și indiferent. „Sînt doctor de treizeci de ani — a declarat generalul de brigadă Glyn Hughes — și am văzut toate grozăviile războiului, dar nimic din ce-am văzut nu se compară cu aceasta". El a declarat de asemenea că nu părea să se fi făcut vreo încercare de a se păstra viața și sănătatea celor internați.

La scurt timp după sosirea armatei engleze, lagărul a fost filmat, și acest film a fost prezentat la procesul conducătorilor lagărului *Belsen*. Vorbind despre acest film, colonelul T.M. Backhouse, acuzatorul britanic principal la proces, a spus: „Acest film va da o idee despre degradarea la care poate coborî mintea omenească. Veți vedea mii de cadavre zăcînd peste tot și starea în care se aflau corpurile. Veți vedea înfățișarea de oameni bine hrăniți a *SS*-iștilor care se aflau acolo. Veți vedea oameni căutînd să scoată apă în cutii dintr-o cisternă. Ceea ce nu veți vedea e că apa era murdară și că în ea se aflau cadavre. Aceasta era toată apa care se găsea de băut. Veți vedea morții, îi veți vedea pe cei vii și veți vedea muribunzi. Ceea ce filmul nu poate să redea este mirosul îngrozitor, toată murdăria și mizeria locului, a cărui duhoare se ridica pînă la cer".

Revin la ceea ce am afirmat la început: cel care nu a fost *Häftling* nu poate să-și imagineze cu mintea sa umană inumanitatea unui *Konzentrationslager*, a unui lagăr de concentrare.

KREMATORIUM

Naziștilor le plăcea să se laude la fiecare pas cu promptitudinea lor, cu meticulozitatea și spiritul de prevedere pe care-l manifestau cînd se apucau de o treabă. Și tocmai în activitatea în care erau ași — asasinatul în masă — au dat dovadă de o crasă lipsă de prevedere.

S-au apucat să ucidă fără să se gîndească ce vor face cu cadavrele. Au inventariat toate metodele cu care se poate

ucide și le-au ierarhizat după randamentul pe care-l scontau. Au pus la punct, pînă la amănunt, fiecare metodă, de la injecția cu fenol făcută în „jurul" inimii sau „direct" în inimă și, trecînd prin împușcarea în ceafă, pînă la asfixierea în dube cochete, transformate în rulote pentru excursie sau în uriașe camere de gazare.

Preocupați cu stabilirea și perfecționarea procedeelor de ucidere, cu organizarea cît mai rapidă și eficientă a asasinatelor, au uitat pur și simplu că producerea morții are un subprodus — cadavrul.

Dă, s-au apucat să ucidă fără să se gîndească ce vor face cu cadavrele.

În perioada de început a nopții fasciste, cînd în *Bunker*-ele *Gestapo*-ului și în lagărele de concentrare deținuții erau asasinați cu zecile și sutele, omisiunea aproape că nu s-a observat. Victimele erau incinerate sau îngropate după „metode tradiționale". Cînd asasinatele au luat proporții și, într-un singur lagăr sau într-o singură pădure, numărul celor uciși cu prilejul unei singure acțiuni se ridica la mii și chiar la zeci de mii, s-a văzut că „metodele tradiționale" de îngropare nu mai țin. S-a trecut atunci la săparea unor uriașe gropi comune, de fapt niște șanțuri kilometrice, adînci de cîțiva metri, în care se aruncau zecile de mii de cadavre; se turna peste ele var stins, apoi erau acoperite cu un strat gros de pămînt.

La începutul existenței sale, mici uriașul lagăr de concentrare *Auschwitz* n-a făcut excepție. După cum a mărturisit fostul comandant Rudolf Höss „Cadavrele urmau să fie depuse în gropi adînci și lungi, pe pășunea învecinată. La ardere nu ne-am gîndit în acel moment".

Inadmisibila lipsă de prevedere a ieșit definitiv în evidență cînd numărul celor uciși în cîte un singur lagăr s-a ridicat la sute de mii și trebuia să ajungă la milioane. Organizatorii asasinatelor și mai ales șefii ierarhici ai lagărelor de concentrare — de la comandanți și pînă la *Reîschführer*-ul SS Himmler — au început să se impacienteze. Pentru milioane de cadavre ar fi fost nevoie de șanțuri lungi de sute de kilometri. Or, și cele mai mici, săpate și umplute cu cadavre de-a lungul pădurilor și cîmpiilor din teritoriile cotropite în Răsărit, au început să pună probleme. Mirosul cadavrelor intrate în putrefacție răzbătea prin stratul de pămînt, provocînd agitație în rîndul populației din regiunile respective. Pe alocuri, țărîna a fost scormonită de animale

sau spălată de ape și cadavrele au ajuns la suprafață, creînd pericolul unor mari epidemii.

Tot mai acut se punea și problema păstrării secretului. Uriașele gropi comune, nenumăratele șanțuri pline cu cadavre reprezentau urme grave ale crimelor săvîrșite. În consecință, s-a ordonat ca, în cel mai scurt timp, ele să dispară. Exista o singură soluție: deshumarea cadavrelor și arderea lor. Blombel, însărcinat de Himmler însuși cu această acțiune, a încercat la *Kulmhof* să facă să dispară cadavrele inclusiv prin aruncarea lor în aer, dar metoda n-a dus la rezultatele dorite. Astfel s-a generalizat peste tot *arderea*.

Rudolf Höss își va aminti la proces: „În vara anului 1942, încă mai depuneam cadavrele în gropi comune. Numai către sfîrșitul verii am început să le incinerăm, la început pe o stivă de lemne cu circa 2 000 de cadavre, mai tîrziu în gropi, pentru cadavrele mai vechi dezgropate. Cadavrele erau stropite la început cu resturi de petrol, iar în acțiunile următoare cu metanol. În gropi, focul ardea în continuu, zi și noapte. La sfîrșitul lui noiembrie 1942, gropile erau complet golite".

În ciuda randamentului pe care îl asigura, metoda n-a fost omologată. Arderea trebuia perfecționată.

„Încă de la primele incinerări în aer liber s-a văzut că această modalitate nu poate fi de durată. Pe vreme proastă, mirosul de carne arsă se împrăștia pe mulți kilometri pătrați și făcea ca întreaga populație civilă care locuia în această zonă să vorbească despre arderea evreilor, cu toată propaganda, care susținea contrariul, făcută de partid și de organele administrative" (Rudolf Höss).

Profesioniștii crimei au intrat în alertă. Pentru prima oară, cei care aveau ca meserie de bază *moartea* au fost întruniți pentru schimb de experiență. La *Sachsenhausen* au fost convocați toți comandanții de lagăre în vederea uniformizării și perfecționării *împușcării în ceafă*. Cei cu insuficientă practică au fost trimiși să studieze gazarea la *Treblinka*. Întrebarea principală rămînea însă nu cum să se producă cadavre, ci ce să se facă cu ele.

Pe Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*, nu l-a satisfăcut nimic din ceea ce a văzut în celelalte lagăre. Alții se ocupau cu mii și zeci de mii de cadavre. Lagărul său însă trebuia pregătit pentru a rezolva problema a milioane de cadavre. Și a găsit soluția: arderea în crematorii. Ideea nu era nouă. Încă la 14 iulie 1941, firma „J.A. Topf

și fiii" din Erfurt, răspunzînd scrisorii conducerii *SS* a lagărului *Mauthausen*, sublinia negru pe alb : „În cuptoarele pentru crematorii cu mufă dublă Topf, care funcționează cu cocs, pot fi incinerate în 10 ore 30—35 de cadavre. Acest număr de cadavre poate fi incinerat zilnic, fără a se supraseolicita cuptorul. În cazul cînd condițiile o cer, nu se întîmplă nimic chiar dacă incinerările au loc fără întrerupere zi și noapte".

Rudolf Höss avea însă nevoie de crematorii în care să fie arse zilnic nu *zeci*, ci *mii*, multe mii de cadavre. Și s-a pus pe treabă ajutat de specialiști : ingineri, tehnicieni, medici. Toți *SS*-iști. Toți dornici să ucidă cît mai mult. Au îngemănat, în aceeași construcție, cuptoarele cu imense săli pentru gazare.

Fiecare crematoriu a fost zidit, bineînțeles cu munca, cu sîngele *Häftling*-ilor. Zeci și zeci de mii de deținuți au lucrat zi și noapte, biciuiți de *Kapo*, maltratați de *SS*-iști, la ridicarea zidurilor din piatră și beton. Clădirile au fost înălțate iarna pe un ger năprasnic. După reconstituirea lui Nyiszli Miklós, fiece piatră din aceste ziduri a fost stropită cu sîngele a zeci de mii de nefericiți deportați, care, lihniți de foame, uscați de sete, dezbrăcați, hrăniți cu mîncare de nici de lături nu era bună, au muncit zi și noapte la aceste groaznice uzine ale morții, pentru ca propriile lor trupuri să fie mistuite de flăcări, în cuptoarele zidite de mîna lor. Crematoriile au fost amenajate cu cele mai moderne instalații. Același Nyiszli le descrie astfel : „Se aude vuietul unor ventilatoare uriașe, acționate de motoare electrice ; ele întețesc focul pentru a încinge cuptoarele la temperatura necesară. Cincisprezece asemenea ventilatoare funcționează simultan : cîte unul pentru fiecare cuptor. Sala de incinerare este o încăpere luminoasă, lungă de vreo sută cincizeci de metri, spoită în alb, cu pardoseala de beton, și are niște ferestre enorme, prevăzute cu grilaj de fier. Cele cincisprezece cazane sînt zidite, fiecare separat, în niște construcții uriașe de cărămidă roșie. Ușile lor masive de fier, negre și bine lustruite, se înșiră de-a lungul sălii.

Primul *Krematorium* de concepție nouă, de dimensiuni industriale, precum și prima instalație de gazare modernă au fost gata pentru a fi inaugurate la sfîrșitul lunii februarie 1943. Într-unul din procesele-verbale ale ședințelor Tribunalului militar internațional de la Nürnberg s-a consemnat : „Oaspeți de seamă din Berlin au asistat la inaugurarea primului cre-

matoriu în martie 1943. Programul prevedea gazarea și arderea a 8 000 de evrei din Cracovia. Oaspeții, printre care se aflau și persoane civile, au fost cît se poate de mulțumiți și se înghesuiau la vizeta amenajată în ușa camerei de gazare. Ei se întreceau în a lăuda această instalație nou construită".

Dar nici capacitatea acestui crematoriu n-a putut face față ritmului în care se ucidea la *Birkenau-Auschwitz*. S-au mai construit rapid încă trei asemenea crematorii. Și astfel, din primăvara anului 1943 și pînă spre sfîrșitul anului 1944, la *Birkenau* au ars zi și noapte (cu excepția perioadelor cînd se aflau în reparație) crematoriile numărul 1, numărul 2, numărul 3 și numărul 4.

Vorbind despre capacitatea crematoriilor, Rudolf Höss a declarat: „Cifra cea mai mare, din vara anului 1944, în timpul acțiunii din Ungaria a atins, în 24 de ore, ceva peste 9 000, prin gazare și incinerare în toate instalațiile de care dispuneam...".

În ziua cînd am sosit cu părinții și frații mei la *Birkenau* — la 9 iunie 1944 — ardeau toate patru crematoriile. De aceea n-am putut afla, nu voi afla niciodată în care din ele, în numărul 1... 2... 3... sau în numărul 4 au fost arși mama mea Iolanda, frații mei gemeni — Cornel și Cornelia — și mezinul familiei — Valentin.

KRISTALLNACHT

Eliminarea evreilor din viața Germaniei naziste a început imediat după venirea la putere a lui Hitler și s-a făcut organizat, cu o consecvență impecabilă, cu o meticulozitate tipic nazistă. Prigoana împotriva evreilor devenise politică oficială de stat. Treptat, dar perseverent, evreii au fost interzși în toate profesiile, excluși din toate activitățile, înlăturați din toate funcțiile. Fiecare lovitură, interzicere, excludere a fost precedată de o anumită pregătire psihologică, după care a urmat elaborarea unui decret, promulgarea unei legi sau anunțarea unei dispoziții.

Toate acestea însă cereau timp, iar căpeteniile naziste apreciau că den *Judenverfolgung*, prigonirea evreilor, se desfășoară prea lent, insuficient de dur și spectaculos. Căutau cu lumînarea un prilej care „să justifice" în fața opiniei internaționale trecerea la un atac general.

Şi prilejul s-a ivit. La 7 noiembrie 1938, un tînăr evreu germano-polonez, Herschel Grünspan, a intrat în ambasada hitleristă de la Paris şi l-a împuşcat mortal pe Ernst von Rath, consilier al ambasadei [1].

Două zile i-au fost suficiente *Gestapo*-ului să organizeze şi să dezlănţuie, în întreaga Germanie, *einen Judenpogrom*, un pogrom împotriva evreilor, care să pară „*eine spontane Volksempörung*", „o spontană indignare populară".

Ordinul de organizare, la 9 noiembrie 1938, a „indignării spontane" a poporului, semnat din partea *Gestapo*-ului de Müller, a fost trimis tuturor inspectoratelor şi posturilor poliţiei de stat şi prevedea nu numai ce şi cît să se distrugă şi să se devasteze, ci şi cîţi să fie arestaţi: „*etwa 20 000—30 000 Juden*", circa 20 000—30 000 de evrei. Pentru ca acţiunea să se desfăşoare la dimensiunile preconizate, ordinul stabilea ca poliţia să facă apel la trupele *SS*.

În noaptea de 9/10 noiembrie, haitele naziste s-au năpustit turbate, ca la un semnal, în toate oraşele *Reich*-ului deodată, asupra sinagogilor şi magazinelor evreieşti, prădîndu-le şi incendiindu-le; au pătruns în case, asasinînd şi jefuind; evreii prinşi pe străzi au fost batjocoriţi, maltrataţi, ucişi.

Asfaltul străzilor s-a acoperit literalmente cu cioburile de cristal ale vitrinelor magazinelor evreieşti sparte; ale ferestrelor sinagogilor dărîmate. De aici denumirea de *Kristallnacht*, noaptea cristalelor, dată acestei nopţi a urii, a nebuniei, a crimei.

---

[1] Este vorba de faptul că, la 28 octombrie 1938, poliţiştii lui Heydrich had la uşile a 17 000 de evrei cetăţeni polonezi care locuiau în Germania. Hitler, profitînd de anularea paşapoartelor acestora de către guvernul polonez, organizează prima mare deportare de evrei din istoria modernă. Îmbarcaţi în trenuri şi camioane — lăsîndu-i să-şi ia cu ei, din întregul lor avut, doar cît au putut purta pe umeri —, miile de evrei arestaţi sînt duşi spre graniţa poloneză. În apropierea staţiei Benschen, evreii sînt debarcaţi şi hăituiţi ca vitele peste cîmpuri spre răsărit. Poliţiştii lui Heydrich mînuiau fără îndurare cravaşele, bîtele, patul puştilor. Bătrîni şi femei cu copii în braţe, bolnavii se prăbuşesc sleiţi de puteri. Sînt călcaţi în picioare. Mulţi nu se mai pot ridica. Rămîn acolo pentru totdeauna. Printre cei hăituiţi se află şi Sendel Grynszpan cu soţia şi copiii. Ajuns cu mîinile goale în Polonia, el descrie cele întîmplate într-o scrisoare pe care o trimite fiului său Herszel Grynszpan. Hotărît să se răzbune pe cont propriu şi, totodată, să atragă atenţia opiniei publice asupra prigoanei dezlănţuite în Germania împotriva evreilor, Herschel Grünspan (sub acest nume avea să fie cunoscut în întreaga lume) se hotărăşte să săvîrşească temerarul act.

Bilanțul *Kristallnacht*-ului, nopții cristalelor, a fost sumbru : 267 de sinagogi și case de rugăciuni incendiate ; peste șapte mii de magazine evreiești complet demolate, altele arse din temelii, zeci de mii de vitrine sparte, mii de întreprinderi și locuințe devastate ; aproape o sută de morți, mii de răniți ; peste 26 000 de evrei sînt scoși din paturile lor, arestați și trimiși în lagăre de concentrare. La *Buchenwald*, la *Dachau*, la *Sachsenhausen*.

Urmările *Kristallnacht*-ului, nopții cristalelor, au fost și mai sumbre. La numai trei zile, la 12 noiembrie, într-o ședință prezidată de Göring — au participat Gürtner, ministrul justiției, dr. Frick, ministrul de interne, Heydrich, șeful *Gestapo*-ului din Berlin, Funk, ministrul economiei, alți miniștri, inclusiv Göbbels, care declarase că modul legal în care se rezolva problema evreiască în *Reich* este cel mai loial și mai uman posibil — „s-a hotărît ca toate deteriorările produse magazinelor, întreprinderilor și locuințelor evreiești în 8, 9 și 10, 11 noiembrie 1938 să fie înlăturate de proprietarii evrei pe cheltuiala lor proprie". Aceste măsuri „loiale și umane" au fost intitulate „Dispoziții pentru refacerea tabloului străzilor". Concomitent, drept urmare la *Kristallnacht*, noaptea cristalelor, în aceeași ședință, evreilor li s-a impus, drept ispășire, să plătească *Reich*-ului un tribut colectiv de un miliard de mărci. „Asta îi va potoli (pe evrei — n.n.) — a comentat Göring. Porcii nu vor mai comite curînd un al doilea asasinat".

S-a discutat, totodată, elaborarea unor măsuri care să-i umilească „mai tare" pe evrei. Spicuim din procesul-verbal întocmit cu acest prilej :

Göring : „...Eu rog insistent pe cei în drept să ia, una după alta, măsurile necesare pentru arienizarea economiei. Ideea de bază este următoarea : evreul este scos din economie și cedează statului bunurile sale economice...".

Göbbels : „...consider necesar să se emită acum o dispoziție prin care să se interzică evreilor să frecventeze teatrele, cinematografele și circurile germare... mai e necesar ca evreii să se retragă peste tot din viața publică... să se interzică evreilor să frecventeze stațiunile balneare și climaterice germane... Consider necesar ca evreii să fie scoși cu totul din școlile germane...".

Heydrich : „...Eu trebuie să iau măsuri în Germania care să-i izoleze pe evrei. Pentru izolare, eu aș face, pe scurt, propuneri de natură pur polițienească, de pildă însemnarea

personală a evreilor, decretîndu-se : Fiecare evreu trebuie să poarte un anumit semn...".

Funk : „Evreul trebuie strîns tare".

Ceea ce a urmat după *Kristallnacht*, după noaptea cristalelor, a fost cel mai bine caracterizat chiar de Göring, care a simţit nevoia să exclame în încheierea şedinţei la care ne-am referit : „N-aş vrea să fiu evreu în Germania".

KUGEL-ERLASS

Cei care intrau pe poarta unui lagăr de concentrare aveau destinul pecetluit. Speranţa de a supravieţui era ca şi inexistentă. Pentru unii ea era *ab ovo* exclusă. Printre aceştia se numărau toţi cei care erau trimişi în lagăr ca urmare a *Kugel-Erlass*-ului, a ordonanţei glonţelui.

De fapt, *Aktion-Kugel*, acţiunea-glonte, referitoare, în primul rînd, la exterminarea prizonierilor sovietici a fost reglementată cu cîteva zile înainte de declanşarea agresiunii împotriva U.R.S.S. prin instrucţiunile date, *Einsatzgruppen*-elor, detaşamentelor de intervenţie, de fapt „detaşamente ale morţii", care au însoţit grupurile de armate invadatoare. „Nu există nici un motiv pentru a avea faţă de prizonierii de război ruşi considerente sentimentale. De aceea toţi prizonierii sovietici identificaţi de *Einsatzgruppen* drept suspecţi vor fi împuşcaţi fără întîrziere.

După confirmarea ordinului de execuţie se va trece imediat la îndeplinirea lui. Nu este permis ca prizonierii sovietici la care se referă măsurile menţionate să rămînă în lagărele respective. Execuţiile nu vor fi făcute în lagăre şi nici în imediata lor apropiere, deoarece nu trebuie să fie publice. În principiu nu trebuie să existe spectatori. Conform ordinului inspectorului de resort din Dresda, prizonierii sovietici identificaţi ca suspecţi vor fi transportaţi de urgenţă într-un lagăr de concentrare unde vor avea loc execuţiile..."

Apoi, la 4 martie 1944, şeful *Gestapo*-ului Heinrich Müller a dat un ordin special ca toţi militarii evadaţi din lagăre să fie trimişi şi ucişi, după sosirea lor acolo, cu un glonte în ceafă. Dispoziţiile *Gestapo*-ului au fost întărite şi completate prin *Kugel-Erlass* ordonanţă a glontelui, semnată de mareşalul Keitel, comandantul suprem al *Wehrmacht*-ului. Ea avea următorul cuprins :

„De transmis secret. Chestiune guvernamentală secretă". „Obiectul: măsuri de luat împotriva prizonierilor de război evadați și prinși, ofițeri sau subofițeri care nu lucrează, cu excepția prizonierilor de război britanici și americani. Comandantul suprem al armatei a ordonat cele ce urmează:

1. Orice prizonier de război evadat și prins, ofițer sau subofițer care nu lucrează, cu excepția prizonierilor de război britanici și americani, trebuie să fie predat șefului poliției și serviciului de securitate cu mențiunea „Măsura III", indiferent dacă evadarea s-a produs în cursul unui transport, indiferent dacă era vorba de o evadare colectivă sau de una individuală.

2. Deoarece predarea prizonierilor de război poliției secrete și serviciului de securitate este absolut secretă, ceilalți prizonieri de război nu trebuie să știe că prizonierii respectivi au fost prinși. Serviciului de informații al armatei i se va comunica evadarea lor, dar nu și faptul că au fost prinși. Se va proceda în consecință în ce privește corespondența acestora. Același răspuns se va da anchetatorilor și reprezentanților puterilor protectoare, Crucii Roșii Internaționale și altor societăți de ajutor".

Prin dispoziții ulterioare, cunoscute sub denumirea a doilea *Kugel-Erlass*, a doua ordonanță a glontelui, prevederile de mai scus au fost extinse asupra lucrătorilor civili care dezertau, ca și asupra soldaților, inclusiv englezi și americani.

Pentru a schița ce a însemnat aplicarea *Kugel-Erlass*-ului, ordonanței glontelui, vom cita din declarația făcută la Nürnberg de locotenent-colonelul Guivante de Saint-Gast și locotenentul Jean Veith din armata franceză. „Existau diferite moduri de a-i trata pe prizonieri la *Mauthausen*, printre care acela descris în decretul *Kugel*. Cînd soseau transporturile, prizonierii aparținînd categoriei «*K*» nu erau înregistrați, nu primeau nici o matriculă și numele lor rămîneau necunoscute, le cunoșteau doar funcționarii de la «*Politische Abteilung*» [1]. Acești prizonieri «*K*» erau imediat dirijați spre închisoare. Li se luau hainele și erau duși la «sala de dușuri». Sala de dușuri situată în pivnițele închisorii, în apropierea crematoriului, era special concepută

[1] Locotenentul Veith a avut ocazia să audă la sosirea unui transport, următoarea discuție între *Unterstumführer*-ul Streitwieser și șeful convoiului: „Cîți prizonieri?" — Cincisprezece, dintre care doi „*K*". „Bine, asta înseamnă treisprezece"

pentru executarea prizonierilor, fie prin glonte, fie prin asfixie. Se folosea în acest scop un aparat de măsurătoare cu totul special. Prizonierul era așezat sub acest aparat care, în mod automat, îi descărca un glonte în ceafă de îndată ce aparatul atingea creștetul capului. Cînd un transport de prizonieri „*K*" era prea mare, nu se mai pierdea timpul cu măsurarea lor : ei erau exterminați prin asfixie cu ajutorul gazului..."

Cînd a trebuit să dea socoteală pentru faptele sale, *SS Unterscharführer* Josef Niedermayer, șef al barăcii 20 din *Mauthausen*, a spus : „Așa-numita ordonanță a glonțului, pe care am citit-o cu ochii mei și care era semnată de comandantul Kaltenbrunner, stabilea ca prizonierii de război fugiți și prinși, cu excepția englezilor și americanilor, să fie trimiși la *Mauthausen* pentru a fi lichidați. În ce privește blocul 20, primeam ordine de la comandantul Ziereis, de la Bachmayer, de la Zutter și de la doctorul Wolter.

Repet că am efectuat execuțiile numai din ordin ; dacă nu aș fi executat ordinele primite, aș fi fost ucis eu însumi. Am luat parte la aproximativ 400 de execuții în celulele *Bunker*-ului în urma ordinelor comandantului Ziereis și uneori ale căpitanilor Bachmayer, Zoller sau ale locotenentului Altfuldisch.

Trebuia să-i pregătesc pe cei desemnați pentru executare. Îi duceam în camera de dezbrăcare, care era anticamera locului unde aveau loc execuțiile. Execuțiile erau conduse de comandantul Ziereis și de Bachmayer sau Zoller, de Schulz sau Altfuldisch ori Zutter".

KÜNSTLER

Baraca noastră este săpată în pămînt ca de altfel toate barăcile din *KZ Landsberg*. Privită de-afară, din pricina acoperișului în formă triunghiulară, pare a fi un mormînt. Pe dinăuntru seamănă cu un sicriu. Numai că este mult mai mare : încap în ea cincizeci de oameni. Mobilier nu există. Singurul obiect din interior este godinul, așezat în mijlocul barăcii.

Nu există paturi. În dreapta, o fîșie de pămînt lată de un metru și jumătate și lungă cît baraca este acoperită cu scînduri : e „patul" pentru douăzeci și cinci de *Häftling*-i.

Un metru de om. În stînga, un „pat" asemănător pentru cei-lalți douăzeci și cinci. Între cele două fîșii de pămînt un șanț, adînc de un metru, permite circulația între „paturi".

Și totuși, ce sentiment de ușurare ne cuprinde cînd intrăm în baracă! Înseamnă că ziua de caznă a luat sfîrșit. Că șase ore nu vom vedea nici un SS-ist, cravașele vor sta nemișcate, bătăile vor înceta și nici vîntul nu ne va chinui.

Din godin iese deocamdată mai mult fum decît căldură. Crengile de brad aduse din pădure sînt ude și ard greu. Dar nu ne descurajăm. Așa-i în fiecare seară. Ne-am obișnuit cu fumul. Mai mult necaz ne provoacă păduchii. Mișună pe noi cu miile. Ne scuturăm hainele de păduchi așa cum le-am scutura de praf. Unii și-au scos cămașa și au lipit-o de godinul fierbinte. Păduchii ard repede, ziceau ei. Și-au pîrlit cămășile, dar de păduchi n-au scăpat.

...Acum e un moment de liniște în baracă. Nu se mișcă nimeni. S-a terminat și cu scuturatul hainelor, și cu discuțiile, și cu oftatul... *Der Künstler,* artistul s-a ridicat în picioare. Înseamnă că-și începe programul.

Da, în baraca noastră, de două ori pe săptămînă, și uneori chiar mai des, avem teatru. Echipa dramatică este compusă dintr-un singur *Künstler,* artist: *Häftling*-ul S.

„Domnul artist", cum îi spun cei mai mulți, e de curînd în baraca noastră. Ne-a povestit, din prima zi, întreaga lui viață. A vorbit cu entuziasm despre succesele sale pe scenele teatrelor din Budapesta, despre viața artiștilor, despre planurile lui. Zile în șir ne-a vorbit despre soția lui.

— O cheamă Szilágyi Szabó Eszter, ne spunea el. Trebuie s-o cunoașteți, este artistă de cinema. Ne-am căsătorit anul trecut. Nu ne-am cununat la primărie. Știți, o iubesc foarte mult. Ea e creștină. Eu evreu. N-aș fi vrut pentru nimic în lume să i se întîmple ceva din pricina mea.

Într-o zi, a scos o poză din buzunar. Priviți-o! Să nu ziceți că mă laud. Poza a umblat din mînă în mînă.

— Cum ați salvat poza? l-am întrebat noi.

— Eu n-am fost la *Auschwitz.* Evreii din Budapesta n-au fost deportați. Cînd însă au preluat *szalasyștii* puterea au început niște pogromuri groaznice. Evreii au fost scoși cu zecile de mii din case și sub amenințarea mitralierelor au fost duși și împinși în Dunăre. Pe mine m-au prins întîmplător pe stradă, ca pe atîția alții, și din Budapesta ne-au adus direct în lagărele de concentrare.

Der Künstler, artistul S. are o memorie extraordinară. Cunoaşte nu numai rolurile pe care le-a jucat, ci piese întregi.

Are un talent de a-şi schimba vocea, de a da o intonaţie atît de diferită replicilor, încît dacă închizi ochii ai impresia că fiecare rol este jucat de un alt artist. Cînd termină, izbucnesc ropote de aplauze, iar lui îi strălucesc ochii de bucurie. Aplauzele sînt numai avansul. Adevărata răsplată pentru arta lui şi-o primeşte a doua zi seara. Cînd se primeşte mîncarea, unul din noi ia o gamelă şi trece cu ea pe la toţi oamenii din baracă. Fiecare *Häftling* dă o lingură sau măcar o jumătate de lingură de mîncare pentru artist. Se adună aproape o porţie întreagă. În aplauzele tuturor, gamela, cu noua porţie de mîncare, este înmînată artistului.

În lagărele de concentrare naziste, fiecare strop de mîncare reprezintă o comoară. Nu o dată trebuie să fii martorul unor spectacole jalnice cînd trei-patru *Häftling*-i se reped la o coajă de cartof. SS-iştii privesc satisfăcuţi şi-şi zîmbesc: Am reuşit! Le-am înfrînt demnitatea.

Nu-i adevărat! E o minciună. SS-iştii se amăgesc! Adevărul e altul. Adevărul e că într-un lagăr înconjurat cu sîrmă ghimpată şi păziţi de SS-iştii îndobitociţi, *Häftling*-ii unei barăci, osînditi la moarte, dau de două ori pe săptămînă, dau de bunăvoie, din tot sufletul, cîte o lingură de mîncare pentru artist, pentru artă, pentru viaţă!

. . . . . .

M-am împrietenit cu artistul. Cînd mergem la lucru, intram totdeauna în acelaşi rînd.

— Cînd voi fi din nou liber, îmi spunea el, voi da un spectacol mare în cinstea voastră, a tuturor celor care ne-am cunoscut aici, în lagăr. Spectacolul îl voi anunţa cu luni de zile înainte, prin ziare, ca să puteţi veni cu toţii. Decorul va fi sobru. Întreaga scenă va fi interiorul unei barăci. Voi juca în haine de *Häftling*. După spectacol vom face un banchet. Eu n-o să-mi comand tacîm. Voi păstra gamela de acum. Voi merge pe rînd la fiecare să-mi daţi cîte o lingură de mîncare. Va fi un banchet de pomină. Toate ziarele vor scrie despre el.

. . . . . .

Häftling-ul S. n-a mai dat spectacol la Budapesta. Nici banchetul n-a mai avut loc. *Häftling*-ul S. a murit, de foame, cu două zile înainte de eliberare.

. . . . . .

LAGERARZT

Oricît ar părea de paradoxal, lagărele de exterminare naziste aveau, pe lîngă şefi de *Bunker*-e, şefi de camere de gazare, şefi de crematorii şi *Lagerarzt*, medic-şef al *KZ*-ului. În lagărele mai mari, *Lagerarzt*-ul, medicul-şef, avea în subordine mai mulţi doctori. Aproape toţi erau ofiţeri *SS*. Principala lor îndeletnicire, ca a oricărui *SS*-ist, era moartea.

Deşi îmi dau seama cît sînt de incredibile pentru orice „dicţionar", totuşi, mă simt dator să enunţ cîteva din preocupările medicilor *SS*-işti din lagărele de concentrare. Mă rezum să consemnez numai dintre acelea pe care le-a enumerat Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*, în faţa Tribunalului militar internaţional de la Nürnberg: să-i trieze pentru crematoriu, imediat după coborîrea din vagoane, acolo pe rampă, pe toţi deportaţii inapţi pentru muncă, inclusiv bătrînii, bolnavii, mamele şi copiii pînă la 14 ani... Să fie prezenţi la exterminările din camerele de gazare, să constate dacă exterminarea a fost totală... Să se convingă, prin sondaje, că *Häftling*-ii din *Sonderkommando* au smuls tuturor celor gazaţi dinţii de aur... Să-i trieze săptămînal pe bolnavii gravi din *Revier*-uri şi să-i trimită la exterminare; să-i ucidă prin injecţii pe cei care nu se puteau ridica din pat... Să asiste la toate execuţiile prin spînzurare şi prin împuşcare în ceafă...

Oricît de îngrozitoare este această înşiruire, trebuie spus că cele consemnate reprezintă doar o parte, şi relativ mică, a activităţii medicale criminale din lagăre în comparaţie cu bestialitatea experienţelor efectuate pe oameni vii de aceşti medici blestemaţi.

Cercetările care foloseau *Häftling*-i drept cobai au luat o asemenea răspîndire încît cu ştirea şi aprobarea *SS Lagerärzte*-lor, medicilor-şefi *SS*, se practicau concomitent cele

mai fanteziste experienţe : operaţii chirurgicale mutilante, amputări fără narcoză. Un tînăr medic, König, selecta deţinuţi prezentînd procese inflamatorii ale extremităţilor şi practica amputaţii. Operau pînă şi deţinuţi de drept comun deveniţi peste noapte infirmieri. Începeau prin amputări de degete fără narcoză, treceau la amputarea mîinilor şi ajungeau la operaţii de apendicită şi ulcer.

Medicii *SS*, medici blestemaţi, îşi săvîrşeau fărădelegile dezinvolt, siguri de ei, mereu bine dispuşi. Au tresărit speriaţi, pentru întîia oară, abia cînd, la Nürnberg, li s-a citit primul paragraf, din primul capitol al actului de acuzare : „Între septembrie 1939 şi aprilie 1945, toţi indivizii aici numiţi au lucrat de comun acord, ilegal, voluntar şi cu bună-ştiinţă, în virtutea unui complot organizat între ei şi cu diferiţi alţi indivizi în scopul de a comite crime de război, precum şi crime contra umanităţii..."

Şirul imposibil de epuizat al crimelor săvîrşite de *Lagerärzte*, de medicii-şefi, şi de toţi ceilalţi medici *SS*-işti din lagărele de concentrare a fost împărţit în 4 categorii :

1. Lipsă de asistenţă şi refuz de îngrijire.
2. Selecţionarea pentru exterminare.
3. Asasinatul ştiinţific.
4. Experimentele pe oameni vii, despre care în actul de acuzare se spunea : „...le considerăm crimele cele mai abominabile, pentru că nu sînt numai crime calificate, dar cuprind elementele cele mai diverse de manifestare bestială, prin schingiuiri, atrocităţi făcute de medici „la rece", fără nici o tresărire, cu o indiferenţă „ştiinţifică", care reprezintă însăşi negaţia omului".

Orice încercare de portretizare a unui *Lagerarzt* nu poate fi, cred, mai realistă, mai convingătoare decît autoportretizarea care şi-a făcut-o *Lagerarzt*-ul Heinz Baumkötter, medicul-şef al lagărului de concentrare *Sachsenhausen*, în faţa tribunalului sovietic răspunzînd întrebărilor procurorului :

„*Procurorul :* Ce funcţii aţi îndeplinit la *Sachsenhausen* ?

Baumkötter : Trebuia să asist personal sau să trimit un subaltern la execuţii, la aplicarea de pedepse pe capră, la execuţii prin împuşcare, spînzurare sau gazare... să întocmesc listele deţinuţilor bolnavi şi inapţi de muncă, care urmau să fie transferaţi în alte lagăre, şi, în sfîrşit, trebuia să fac experienţe conform ordinelor primite.

Procurorul: În ce scop ați ordonat deținuților ca după loviturile ce li se aplicau pe capră să facă fandări și să practice «sport»?

Baumkötter: Acesta era un obicei la *Sachsenhausen* și contribuia la o mai bună circulație a sîngelui.

Procurorul: Vă este cunoscut în ce au constat experiențele cu flegmoane?

Baumkötter: Se făceau incizii pe coapsele deținuților, iar inciziile se umpleau cu cîrpe vechi și paie murdare. Aceasta provoca septicemia urmărită.

Procurorul: Cîți deținuți au fost expediați spre exterminare în alte lagăre pe baza ordinelor dumneavoastră?

Baumkötter (după ce a stat mult timp pe gînduri): Pe baza listelor întocmite de mine au fost expediați aproximativ 8 000 de deținuți".

LAGERKAPO

În ierarhia interioară a lagărelor de concentrare, figura centrală era *Lagerälteste*. El domina masa de *Häftling*-i ajutat de cohorta a zeci și sute de *Blockälteste*-ri și *Kapo*. La *Landsberg* exista și funcția de *Lagerkapo*, *Kapo* peste întreg lagărul, care rivaliza cu ceea de *Lagerälteste*.

Din iarna lui '44 și pînă la eliberare, *Lagerkapo* la *Landsberg* a fost Lulu Grünfeld, un deportat din Cluj.

Era un bărbat voinic, înalt, cu pumni grei, de plumb. Avea o voce puternică. Cînd răcnea vuia tot lagărul: se auzea și în afara lui, pînă la cancelariile *SS*-iștilor.

Lagerkapo Lulu nu-și cruța nici pumnii, nici vocea.

Dimineața, pe *Appellplatz*, unii se înghesuiau în detașamentele care aveau cîte un *Kapo* mai puțin sălbatic decît alții. Sosea Lulu. Sub pumnii lui grei, *Häftling*-ii cădeau ca secerați. În cîteva minute se restabilea ordinea.

În timp ce lovea, urla:

— Stați drepți! Pieptul afară! Ce vă ghemuiți ca niște babe?

— E ger. Înghețăm, *Herr Lagerkapo*, îndrăznea cîte un *Häftling* originar din Cluj.

— Care ești ăla, 'mnezeii mă-ti de sfătos? răcnea Lulu și-l prăbușea la pămînt cu amîndoi pumnii pe cel ce îndrăznise să deschidă gura.

În lagărele de exterminare nu exista zi de odihnă. Se lucra și duminica. 25 decembrie 1944 a fost prima zi cînd n-am ieșit la muncă. Deșteptarea s-a dat după ce au apărut zorile. Apelul de dimineață s-a ținut pentru întîia oară la lumina zilei. Ne gîndeam cu înfrigurare că, în sfîrșit, vom putea sta o zi în baracă, feriți de vînt și de zăpadă, vom putea să ne pansăm rănile și să dormim... să dormim.

Lagerkapo Lulu însă a născocit și de data aceea ceva pentru a-și dovedi zelul și a decretat: o parte din *Häftling*-i vor tăia toată ziua lemne pentru *SS*-iști, alții vor curăța zăpada din fața barăcilor. Alegerea deținuților pentru corvezi a făcut-o personal. Printre cei selecționați s-a nimerit și un tînăr clujean. Desperat, și-a luat inima în dinți și a ieșit din front. S-a oprit în poziție de drepți în fața lui Lulu și s-a descoperit. Îi tremura tot trupul. Tremura și de frig și de frică.

— Fie-vă milă! Sînt cel mai mic dintre toți. Sînt aproape desculț. Lăsați-mă să-mi repar saboții. Sînt și eu din Cluj, vă...

Nu-și putu isprăvi rugămintea. Cu un pumn, Lulu îl trînti la pămînt. Lovindu-l cu bocancul, îi strigă:

— Dar unde te crezi, nenorocitule? Acasă lîngă fusta maică-ti? Ai uitat că ești într-un lagăr de concentrare? Dumnezeii tăi de vagabond!...

Spre sfîrșitul iernii, lagărul *Landsberg* nr. 1 a intrat în carantină. Îmbolnăvirile de tifos exantematic luaseră proporții.

Toți bolnavii, împreună cu cei suspecți, au fost mutați în lagărul vecin, *Kaufering* nr. 4. În barăcile lui umede și neîncălzite, întinși pe scînduri și acoperiți cu niște zdrențe, aiurau 4 000 de *Häftling*-i cuprinși de insuportabila febră a tifosului exantematic.

Peste trei săptămîni, cei rămași la *Landsberg* am reluat lucrul. Am fost adunați pe *Appellplatz*. S-au reorganizat detașamentele. După multe bătăi și înjurături, s-au format 15 detașamente de cîte o sută de oameni și au fost introduse în primele 15 barăci. Erau detașamentele ce urmau să lucreze în pădurea *Mohl*, la căratul cimentului. Sacii trebuiau cărați pe spate de la marginea pădurii pînă în mijlocul ei, unde se construia o fabrică subterană. Pentru cei slăbiți, repartizarea în detașamentele *Mohl* era moarte sigură. Al 16-lea detașament era imposibil de format. *Häftling*-ii se trînteau pe pămînt. Spuneau că-s bolnavi, cereau să fie duși la *Revier*. De bătăi nu le mai păsa. Le era totuna. Știau că la căratul cimentului nu pot rezista mai mult de două-trei zile.

Lagerkapo Lulu, trecînd printre noi cei ce ne prefăceam bolnavi, descoperi un clujan. Îi făcu semn să se ridice și să-l urmeze.

— Știu că sînteți tare slăbiți, mai ales voi, tinerii. M-am gîndit să vă ocrotesc un pic, să nu ziceți că am uitat de voi. Se va constitui un detașament pentru „Comanda specială W". Spune-le clujenilor și celorlalți prieteni ai voștri că va fi o muncă mai ușoară, la marginea unui sat, veți putea face rost și de ceva mîncare.

În timp ce în mijlocul *Appellplatz*-ului se mai bătea și se înjura, încercîndu-se să se constituie cel de al 16-lea detașament *Mohl*, într-un colț al lagărului, un *Kapo* a anunțat, cu glas nu prea puternic, să se încoloneze cei care vor să lucreze în „Comanda specială W". Clujenii dînd de veste tuturor cunoscuților, sute de oameni au năvălit spre *Kapo*. Lulu a venit la fața locului, să facă ordine.

— Ce vă înghesuiți ca animalele? Sînteți prea mulți. Nu e nevoie decît de 100 de oameni.

Răcnea și-i dobora la pămînt, cu pumnii lui grei, pe cei care ne înghesuiam în rîndurile deja formate.

Cînd coloana se completă, ordonă:

— Detașamentul 16 *Mohl*, drepți! Direcția baraca nr. 16, înainte marș!

Häftling-ii din coloană am pornit încet, clătinîndu-ne, ca spre mormînt.

Lagerkapo Lulu rînjea satisfăcut:

— Cu mine vă puneți voi, nenorociților?!

. . . . . .

După eliberare, Lulu a fost căutat săptămîni și luni în șir. Din *Dachau* și *Feldafing*, din *Bergen-Belsen* și *Mühlhausen* veneau zilnic foști *Häftling*-i la *Landsberg*. Ei se interesau mai întîi nu de frații și cunoscuții lor rămași în viață, ci de *Lagerkapo* Lulu, căruia îi mersese faima în toate *KZ*-urile din Bavaria. Dacă atunci ar fi fost arătat de cineva cu degetul, cei de față l-ar fi ucis pe loc, fără nici o judecată.

Dar Lulu a scăpat. N-a fost prins.

LAST

Din ghetou și pînă la gară am cărat pe umeri un rucsac uriaș. Pe drumul ce ducea spre necunoscut aveam voie să

luăm cu noi — din tot ce-am avut, din tot ce-au agonisit moşii şi strămoşii — atît cît puteam duce pe umeri din ghetou pînă la gară. Rucsacul uriaş — în care înghesuisem haine şi cărţi, lenjerie de pat şi mîncare, toată copilăria şi visele de adolescent (aveam 18 ani) — mi-a făcut vînătăi pe umeri şi mi-a rănit sufletul.

Cînd am sosit la *Birkenau-Auschwitz*, lacătele au fost smulse, uşile vagoanelor pentru vite, în care eram înghesuiţi, împinse într-o parte şi pe peron, de-a lungul trenului cu 50 de vagoane, se auzea o singură comandă:

— *Heraus! Schneller heraus! Alles dort lasen!* Afară! Repede afară! Lăsaţi totul pe loc!

Mărşăluiam în două coloane: una înainta spre camerele de gazare, cealaltă spre lagărul *E*. Scăpasem cu toţii de rucsacuri. *Die Last*, povara lor însă continua să ne apese umerii, să ne rănească sufletul.

La *Birkenau-Auschwitz* se cărau bolovani. Fără nici un rost. Unii îi cărau în sus, pe o coastă. Alţii îi cărau înapoi, în vale. A doua zi se schimbau. Cînd urcam coasta, greutatea bolovanilor creştea cu fiecare pas. Cînd îi coboram, întreg cerul era un singur bolovan care ne strivea umerii. Teama că voi aluneca şi bolovanul scăpat de pe umăr va zdrobi în rostogolirea lui pe toţi *Häftling*-ii întîlniţi în cale mă paraliza.

Cînd am părăsit *Birkenau*-ul, am scăpat nu numai de crematorii, ci şi de bolovanii lui. Dar *die Last*, povara lor a continuat să-mi strivească umerii şi sufletul în toate lagărele prin care am fost purtat.

În pădurile Bavariei am cărat trunchiuri de brazi. Cîte 30—40 de *Häftling*-i ridicam pe umeri un trunchi. Ne aplecam asupra lui toţi 30—40 deodată. *Kapo* urla:

— *Auf! Los, auf, verfluchten Hunde!* Sus! Repede, sus, cîini blestemaţi!

Fiecare cuvînt era întărit cu o fulgerare de-a lungul spinărilor noastre încovoiate. Avea *Kapo* o bîtă lungă şi grea cu care putea rupe trei spinări dintr-o singură lovitură. Cei izbiţi se opinteau din răsputeri, dar trunchiul rămînea înţepenit, căci ceilalţi *Häftling*-i, aflaţi mai departe de *Kapo*, sleiţi de puteri, stăteau aplecaţi neputincioşi deasupra trunchiului. Cînd *Kapo* ajungea la ei, se opinteau din greu sub loviturile primite, dar, acum, ceilalţi *Häftling*-i, scăpaţi de ameninţarea bîtei, stăteau pasivi pipăindu-şi rănile. *Kapo* alerga de-a lungul trunchiului, ţipa *Auf! Los auf!, verfluchten*

Hunde! şi izbea la nimereală, minute în şir, pînă cînd, cu greu, ca o ridicare din morţi, cei 30—40 de *Häftling*-i ne îndreptam încet, abia perceptibil spinările, săltînd bradul pe umeri, apoi, şi mai anevoie, ne urneam din loc.

Trunchiul trebuia dus pe o distanţă de aproape doi kilometri. Dar, după cîţiva zeci de paşi, unii, ale căror răni pricinuite de rucsacurile acelea uriaşe cărate din ghetou pînă la gară şi de bolovanii din *Birkenau-Auschwitz* începeau să sîngereze, ne lăsam umărul mai jos, numai cîţiva milimetri, suficient ca ceilalţi să simtă cum creşte brusc *die Last*, povara, şi să-şi lase şi ei umărul puţin mai jos. Bufnitura cu care bradul întîlnea din nou pămîntul ne cutremura. *Kapo* şi bîta lui lungă şi grea, cu care putea rupe trei spinări dintr-o singură izbitură, intrau din nou în acţiune.

La *Landsberg* am lucrat în tură de noapte, în „detaşamentul alb". Aşa se chema grupul celor cîteva sute de deţinuţi repartizaţi să care saci de ciment de la marginea pădurii Mohl pînă în mijlocul ei, unde se turnau temeliile unei fabrici de avioane. Pe traseu, la fiecare sută de metri, cîte un *Kapo* cu o bîtă în mînă asigura constanţa ritmului.

Niciodată n-am înţeles unde avea loc sacul de ciment pe umărul meu care continua să fie strivit de acel rucsac uriaş, de bolovanii aceia grei din *Birkenau*, de trunchiurile de brazi din toate pădurile Bavariei.

Din momentul în care am părăsit ghetoul cu acel rucsac în spinare, în care am înghesuit haine, cărţi, lenjerie de pat şi mîncare, toată copilăria şi visele de adolescent şi am făcut primul pas spre *Birkenau-Auschwitz*, deşi au trecut aproape 45 de ani de atunci, o singură dată, o singură clipă mi-am simţit sufletul şi umerii despovăraţi. A fost în acea unică şi nemaipomenit de luminoasă clipă cînd, înnebunit de bucurie, rupîndu-mi hainele vărgate de pe mine, am alergat peste poarta prăbuşită a lagărului *Landsberg*, ţipînd în gura mare, să mă audă lumea întreagă şi să mă aud eu însumi : sînt liber... liiibeeer...

Da, numai atunci. Şi numai pentru o singură şi fulgerătoare clipă. Căci, imediat după aceea, au continuat să-mi sîngereze umerii şi sufletul ; şi continuă şi azi, după aproape 45 de ani, să mă apese *die Last*, povara rucsacului acela uriaş cu care am părăsit ghetoul şi m-am îndreptat spre gară, povara bolovanilor din *Birkenau-Auschwitz*, grei ca o prăvălire de cer, povara trunchiurilor de brazi din toate pădurile Bavariei, a sacilor de ciment cărati pe umeri pe un ger cumplit

în nopțile fără lună ale iernii 1944/45. Continuă să mă apese *povara deportării* de care n-am scăpat și nu voi scăpa niciodată. O voi cără în spate și în suflet pînă la moarte.

LEBENSGEFAHR !

La *Birkenau-Auschwitz* toți știam, din primele clipe ale sosirii, că prin firele de sîrmă ghimpată, ce înconjurau și despărțeau lagărele *A, B, C, D, E, F,* circula continuu curent de înaltă tensiune. Curent aducător de moarte. Și totuși, *SS*-iștii, „grijulii", au plantat, de-a lungul gardurilor și la 5 metri în fața lor, din 200 în 200 de metri, cîte un țăruș pe care au fixat o tăblie dreptunghiulară. Pe fiecare scria cu litere albe, pe fond negru : *Lebensgefahr !*, pericol de moarte ! Sub inscripție, pentru a atrage și mai apăsat atenția, două oase încrucișate susțineau un craniu.

Peste tot în lagăr existau plantate asemenea tăblii avertizoare. Dacă din diferite motive, într-un loc era nevoie să se sape o groapă sau un șanț pentru instalarea unui cablu, imediat apărea o nouă tăblie cu inscripția : *Achtung ! Lebensgefahr !* Atenție ! Pericol de moarte !

Într-un singur loc primejdios lipsea avertismentul. În fața camerelor de gazare. Ce-i drept, și pe ușile lor atîrna cîte o tăblie dreptunghiulară. Dar nu erau negre ca cele din fața gardurilor de sîrmă ghimpată și nu aveau desenate pe ele nici acele oase încrucișate cu un craniu deasupra lor. Tăbliile de pe ușile camerelor de gazare, de un alb imaculat, aveau înscrise pe ele, în patru limbi diferite (germană, franceză, greacă și maghiară) cu litere masive, în culori odihnitoare : *Waschraum*, baie.

L (LEICHE)

Mulți, cînd pe spate li se vopsea litera *L*, stăteau nepăsători. Ei credeau că este *L* de la *Lager*. Unii, nici cînd au intrat în camera de gazare nu și-au dat seama că au purtat pe spate însemnul *L* de la *Leiche* (cadavru). De fapt, în clipa aceea nimic din ce a fost și nici din ceea ce ar fi putut să urmeze nu mai avea nici o importanță. Pentru ei începea, im-

placabil, sfîrșitul. Iar durata sfîrșitului era scurtă. Maximum 10 minute.

În jurul marilor lagăre, lagărele-mamă — *Dachau, Mauthausen, Buchenwald, Bergen-Belsen, Ravensbrück* — existau o puzderie de lagăre mici. Acestea nu dispuneau de camere de gazare. Cînd se hotăra să fie lichidați — nu cu zecile, ci cu sutele — *Häftling*-ii slăbiți, aceștia erau expediați în lagărele-mamă, înzestrate cu „instalații perfecționate de exterminare". Pentru ca cei trimiși să nu se amestece, la sosire, cu alții și să nu li se încurce destinația, pe spatele fiecăruia se vopsea un *L*. Lung de 25 de centimetri. Cu o vopsea nedizolvabilă.

În noul lagăr, uneori așteptau o zi și o noapte, și chiar mai mult, pînă să le vină rîndul. Cînd nu exista o baracă goală, erau înghesuiți peste ceilalți. Unii aflau ce-i așteaptă și toată noaptea, cînd ceilalți dormeau, încercau să dizolve vopseaua cu salivă, s-o radă cu unghiile, cu dinții. Ei nu știau că vopseaua este nedizolvabilă.

Și totuși, în lupta cu moartea, o dată, unul a găsit o idee salvatoare. Să tai cu lama bucata de stofă însemnată și s-o întorci pe dos. Trebuia doar să procuri un ac și ață de la croitorie. Pentru aceasta era nevoie însă să fii prieten cu un *Kapo* ori cu un *Blockälteste*. „Eludarea" a fost repede descoperită și ideea salvatoare anulată. În loc să se vopsească pe spatele *Häftling*-ului un *L*, mare de 25 de centimetri, s-a trecut la tatuarea unui *L* minuscul, de cîțiva milimetri, pe brațul stîng al selecționatului.

Acum, cel care cunoștea semnificația literei tatuate nu se mai agita cu înlăturarea ei, n-o zgîria cu unghiile și cu dinții. O privea.

Cei mai mulți însă continuau să intre în camera de gazare crezînd că au tatuat pe mînă *L* de la *Lager* și numai în clipa în care simțeau că se sufocă și se zbăteau cu brațele să-și facă loc în jur ca să aibă mai mult aer, zărind tatuajul, intuiau, ca o străfulgerare, că este *L* de la *Leiche* (cadavru).

LEICHENFLEDDEREI

Inițial, lagărele de exterminare au fost concepute doar ca *Todesmühlen*, fabrici ale morții, iar deportările — moda-

litatea cea mai eficientă de aprovizionare a acestor fabrici. Toți care intrau pe poarta lagărelor de concentrare erau socotiți cadavre. Cei care nu mergeau direct în camerele de gazare erau considerați cadavre vii. Dar tot cadavre.

Curînd, *SS*-iștii au descoperit *Leichenfledderei als Profitquelle*, jefuirea cadavrelor drept sursă de profit. Imediat s-a constituit Direcția centrală economico-administrativă a *SS*-ului, în frunte cu *SS-Obergruppenführer* [1]-ul Oswald Pohl, în subordinele căruia au trecut toate lagărele de concentrare.

Cadavrele vii trebuiau exploatate pînă la epuizarea lor totală. Comandanții lagărelor au primit ordin să-și utilizeze *Häftling*-ii în munci de sclavi *„bis zu den Grenzen ihrer körperlichen Kräfte"*, pînă la limita puterii lor trupești. Avid să încaseze cît mai multe mărci de la trusturi pentru munca prestată de *Häftling*-i, Himmler a intervenit personal să se prelungească cu cîteva săptămîni durata medie de viață a unui deținut în lagărele de concentrare.

Un alt procedeu: livrarea *Häftling*-ilor către trusturi în scopuri experimentale. Iată cinci scrisori în acest sens consemnate de Tribunalul militar american de la Nürnberg.

Prima scrisoare: „În legătură cu intenția noastră de a experimenta un nou somnifer, am fi bucuroși dacă ne-ați pune la dispoziție un număr de femei. Așteptăm răspunsul dv..."

A doua scrisoare: „Am primit răspunsul dv. Prețul de 200 de mărci pentru o femeie este prea mare. Sîntem de acord să plătim cel mult 170 de mărci. Dacă acest preț vi se pare acceptabil, vom lua femeile. Avem nevoie de circa 150 de femei..."

A treia scrisoare: „Confirmăm primirea consimțămîntului dv. Pregătiți pentru noi 150 de femei a căror stare de sănătate să fie cît mai bună. De îndată ce ne veți anunța că sînt pregătite le vom prelua..."

A patra scrisoare: „Am primit cele 150 de femei comandate. Deși se află într-o stare de istovire, ele au fost considerate satisfăcătoare. Vă vom ține la curent cu desfășurarea experiențelor..."

A cincea scrisoare: „Experiențele au fost efectuate. Toate persoanele au murit. În legătură cu o nouă livrare vom lua în curînd legătura cu dv..."

Leichenfledderei als Profitquelle, jefuirea cadavrelor ca sursă de profit, a cunoscut o accentuată diversificare.

---

[1] General-colonel în *SS*.

Înainte de a fi exterminați, *Häftling*-ilor li se examina cavitatea bucală. Dacă aveau dinți de aur sau de platină erau însemnați pe piept, ușurînd astfel extragerea lucrărilor din metal prețios după împușcare ori gazare. Un deținut din *Sonderkommando* descleștа cu ranga gura cadavrului marcat, iar un altul smulgea, mai corect, rupea dinții din aur. După ce erau curățați, într-o soluție de acid clorhidric care descompunea resturile de oase și carne de pe metal, dinții erau topiți, transformați în bare de aur de cîte 1/2 kilogram și expediați Băncii *Reich*-ului. Se apreciază că numai de la *Birkenau-Auschwitz* au luat drumul spre Berlin 6 000 kg de aur dentar.

Cu aceeași brutalitate erau smulși cerceii din urechile femeilor, verighetele de pe degete. Printre stocurile de aur descoperite în lagărele de concentrare, după eliberare (*SS*-iștii nu apucaseră să le trimită la Berlin) s-au găsit mii de kilograme de verighete.

La procesul de la Nürnberg, Emil Phul, fost vicepreședinte al băncii *Reich*-ului, a declarat: „În vara anului 1942, președintele băncii și ministrul economiei, Walther Funk... mi-a spus că a ajuns la o înțelegere cu *Reichsführer*-ul Himmler privind păstrarea în bancă a unei cantități de aur și de bijuterii ale *SS*-ului. Mi-a spus că este vorba de averi confiscate în regiunile ocupate din răsărit și mi-a cerut să nu mai pun alte întrebări.

Printre obiectele depuse de *SS* la bancă erau bijuterii, ceasuri, rame de ochelari, stilouri de aur și alte asemenea obiecte în cantități imense, confiscate de *SS* de la evrei, de la victimele din lagărele de concentrare și de la alte persoane".

Era utilizat și părul. General-colonel al *SS*-ului Pohl se ocupa personal, pînă în cele mai mici amănunte de acest lucru. El s-a adresat în scris comandanților a șaisprezece lagăre de exterminare: „...ca tot părul omenesc colectat în lagărele de concentrare să fie valorificat. Din păr, prelucrat industrial, se poate face fetru și, prin toarcere, ață. Din părul femeilor, bine pieptănat și corect tăiat, se pot confecționa pîsle pentru echipajele U Boot-urilor și ciorapi de pîslă pentru personalul căilor ferate germane. Se dispune așadar ca tot părul obținut de la prizoniere să fie dezinfectat cu grijă și păstrat. Părul rezultat de la tunsul bărbaților poate fi întrebuințat doar în măsura în care depășește 20 mm lungime..."

Circulara preciza în încheiere: „Începînd cu 5 septembrie 1942, la data de 5 ale fiecărei luni se vor întocmi rapoarte cu privire la cantitatea de păr colectat de la bărbați și, separat, de la femei".

Numai de la *Birkenau-Auschwitz* s-au expediat aproximativ 60 tone de păr. Conform dispozițiunilor, părul de femeie era contabilizat cu 0,5 mărci kilogramul. La eliberare, trupele sovietice au mai găsit în lagăr 7 tone de păr tăiat de pe capul a 140 000 de femei.

La *Birkenau-Auschwitz* se valorifica totul. Inclusiv carnea și sîngele *Häftling*-ilor. Medicul Vilem Jurovic, deținutul nr. 32046 a arătat în mărturia sa că în 1943 pe teritoriul concernului *Auschwitz* s-a înființat un Institut de igienă pentru membrii unităților *SS*, al cărui comandant a fost *SS*-istul Weber. „În acest institut pentru prepararea culturilor bacteriene era folosită carnea de om adusă de la crematorii, unde erau transportați zilnic morții din lagăr. Sîngele pentru experiențe se lua de la deținuți bolnavi, de la convalescenți și de la deținuți executați prin împușcare. Era mijlocul cel mai ieftin de a procura carne și sînge omenesc, de care naziștii duceau lipsă la sfîrșitul războiului.

Carne de om era destulă. Cinismul rece și raționalizarea asasinatului se puteau vedea la orice pas în lagăr.

Leichenfledderei, jefuirea „cadavrelor-vii" și a „cadavrelor-cadavre" era totală. Din grăsimea rezultată la arderea lor se fabrica săpun; cenușa era folosită ca îngrășămînt.

LEICHENHALLE

Deși trecusem de 17 ani, cînd am sosit la *Birkenau-Auschwitz* aveam o teamă bolnăvicioasă de moarte. Pînă atunci nu văzusem de-aproape un cadavru. Toți din familia mea erau în viață. Un singur bunic, dinspre mama, murise, cînd eu eram foarte mic și nu mi-l aminteam. La *Birkenau-Auschwitz*, în lagărul *B.II.E.*, această teamă mi-a dispărut în primele zile. Acolo, moartea era un fenomen atît de cotidian, de frecvent și atît de dominator, încît nu-ți dădeai seama cine-i pe prim plan: viața sau moartea. Noi, cei în viață, în realitate toți *Totenkandidaten*, candidați la moarte, eram cum ni se spunea cadavre-umblătoare și ne amestecam mereu cu cadavrele-cadavre. Aceasta, datorită faptului că

toți cei care mureau de boli sau epuizare, se sinucideau ori erau asasinați în bătăi noaptea sau în timpul zilei rămîneau cu noi și printre noi în baracă ori în fața ei pînă la *Appell*-ul de seară, cînd cadavrele trebuiau să fie înșirate în flancul drept al frontului. Unii SS-iști, pentru a-și ușura numărătoarea, pretindeau să fie susținute în poziție verticală. Abia după *Appell* erau duse la *Leichenhalle*, la morgă.

W. Kielar își amintește că, în prima etapă, la *Birkenau-Auschwitz*, *Leichenhalle*, morga se afla în pivnița blocului 28 și era dotată cu vreo douăzeci de lăzi care serveau la transportarea cadavrelor la crematoriu, precum și cu cîteva tărgi cu care erau cărați morții din blocuri la morgă. Atunci cînd au început execuțiile prin împușcare, tărgile de lemn au fost înlocuite cu altele de tablă, de pe care urmele de sînge se puteau șterge cu ușurință.

A intra în *Leichenhalle*, în morga unui lagăr de concentrare, însemna să intri în infern. Viziunea era apocaliptică. Denise Leboucher a notat în carnetul ei din *Ravensbrück*: „Un adăpost subteran din beton armat. Cîteva scări și o ușă deschisă: un miros de dezinfectant amestecat cu cel al cadavrelor îngrămădite unul peste altul. O priveliște de coșmar... Un osuar tăcut, trupuri goale sau mai curînd schelete, adevărate mumii fără fețe, galbene ca pergamentul ori violete și albastre, adesea pătate deja cu verde... cu abdomene tumefiate, cu oasele bazinului atît de ieșite în afară, încît străpungeau șoldurile... un brat tăiat, un picior sîngerînd, asemenea cărnii la abator.

Pe masa de autopsie, un cadavru deschis... Nici măcar nu sîngera... O doctoriță, dacă se putea numi astfel, tăind, ciopîrțind și extirpînd cu osîrdie ficat, stomac, plămîni, inimă, toate aceste mărunțaie înfiorătoare scoase afară, pentru a vedea ce se afla în hoit; apoi, examenul odată terminat, aruncînd totul în sărmana burtă căscată și cosînd din nou, în viteză, această bucată de „carne" omenească. Rictusuri înspăimîntătoare, ochi holbați, expresii crispate ale feței, dinți rînjiți părînd că vor să muște pămîntul, pentru că trupurile erau aruncate grămadă, la întîmplare. Femei moarte la facere, cu pruncul prins încă de ele prin cordonul ombilical, micul cadavru aflîndu-se încă între picioare, asemenea unei păpuși cu ochii deschiși".

Cînd *Leichenhalle*, morga, se dovedea neîncăpătoare, ea era completată cu una în aer liber. În lagărele mai mici, nici nu exista o clădire specială pentru *Leichenhalle*, pentru mor-

gă, ci se destina un anumit loc unde cadavrele erau așezate în stive, unele peste altele, așteptîndu-și rîndul să fie incinerate ori îngropate. Aceeași Denise Leboucher care a lucrat la morga de la *Ravensbrück* scrie: „Mi s-a întîmplat adesea să fiu nevoită să degajez, cu ajutorul unei casmale, moartele care fuseseră acoperite în timpul nopții de zăpadă, singurul giulgiu alb care le era îngăduit. Erau înghețate. Trosnetul trist produs de dezlipirea cadavrului era penibil. Mi se părea că mai putea să le producă durere. Cînd muribundele nu mureau destul de repede în *Revier*-e, nu se aștepta întotdeauna să-și dea ultima suflare, și atunci unele dintre aceste nefericite își terminau agonia printre cadavrele îngrămădite în *Waschraum*, spălător. Într-o zi s-a întîmplat ceva oribil. Dimineața, cînd deținutele-ciocli au intrat la morgă pentru a aduce noi „cliente", o femeie urlînd, nebună și goală, a zbughit-o din acea cavernă, prăvălindu-se în zăpadă. Petrecuse noaptea sub o grămadă de cadavre, deși ea se mai afla în viață... Se deșteptase printre corpurile înghețate, înghețată ea însăși de groază și de frig. O cuprinsese o frică atroce și, nebună de spaimă, venise să se prăbușească în fața ușii. Abia ieșită, căzuse zdrobită. A fost dusă în grabă la *Revier*... Nenorocita a mai trăit trei zile, după care a murit cu adevărat."

Leichenhalle, morga în aer liber cea mai mare, o morgă halucinantă a fost cea de la *Bergen-Belsen*. „Cînd au eliberat lagărul — arată în cartea sa Christian Bernadac — englezii au găsit acolo 13 000 de cadavre „la suprafață", așezate pe pămînt, îngrămădite în stive, între blocuri, în blocuri pe treptele blocurilor, în față, în spate, aici, acolo, pretutindeni. Au găsit cadavre stivuite care serveau de bănci, cadavre-bănci și cadavre-scaune, cadavre-paturi (păduchii nu rămîn pe morți)"

LEICHENTRÄGER

Rațiunea de a exista a lagărelor de concentrare era moartea. Se ucidea fără întrerupere ziua și noaptea. Ca urmare, funcția de *Leichenträger*, cărăuș de cadavre, era printre cele mai importante în oricare *KZ*. La *Birkenau-Auschwitz*, în afara celor gazați, *Häftling*-ii mureau în număr atît de mare — executați, epuizați, zdrobiți și călcați în picioare,

„intrați în sîrmă" [1] — încît *Leichenträger*-ii, cărăușii de cadavre îi adunau din blocuri, de pe *Appellplatz*-uri, din W.C.-uri ca pe niște obiecte, iar în incinta morgii se simțeau ca într-un atelier oarecare.

W. Kielar, care în cei 5 ani cît a stat la *Auschwitz* a fost printre altele și *Leichenträger*, cărăuș de cadavre, își amintește: „Coboram deseori la morgă ca să stau la taifas. Gienek Obojski a făcut rost de undeva de cartofi. În pivniță era o sobă de cocs. Pe plita acesteia coceam plăcinte de cartofi. Ședeam pe sicrie în jurul sobei înfierbîntate, plăcintele sfîrîiau, mirosul lor apetisant ne gîdila plăcut nările, acoperind mirosul de clor cu care erau stropite cadavrele. Eram atît de obișnuiți cu cadavrele, încît nu ne mai impresionau deloc".

Inițial, la *Birkenau*, cadavrele erau cărate cu targa. Cînd nu s-a mai făcut față, s-au procurat căruțe care, umplute cu vîrf, erau împinse și trase de *Leichenträger*-i, de cărăușii de cadavre. Același W. Kielar își amintește: „Încărcătura creștea. Era tot mai greu să aruncăm cadavrele sus. Gienek le aranja strîns, unul lîngă altul, ca snopii de grîu în timpul secerișului.

Hei rup...! Ținut de mîini și de picioare și legănat bine, cadavrul zbura sus, unde îl prindea Gienek, care, cu picioarele larg desfăcute, prinse în mormanul de trunchiuri, mîini, picioare și capete, aranja cu grijă cadavrele în straturi pentru ca să intre cît mai multe în căruță. În felul acesta, ne economisea timpul și munca pe care fiecare dintre noi dorea s-o termine cît mai repede.

— Hei rrrup...! — Căruța trosnea, iar roțile care scîrțîiau o porniră încet din loc, lăsînd urme adînci în pietrișul înmuiat de ploaie. Deodată, una din roți, nimerind, se vede, într-un loc moale, a intrat adînc în pămînt. Obojski a fost aruncat cu putere, ca o minge, pînă la peretele blocului vecin, de oiștea care s-a răsucit. Căruța, supraîncărcată, s-a înclinat periculos într-o parte. Observînd acest lucru, cîțiva sanitari au apucat să sară la timp în lături. Un trosnet și... căruța încărcată cu vîrf s-a răsturnat într-o clipă, în acompaniamentul înjurăturilor și al gemetelor, îngropîndu-i pe cei care nu apucaseră să se dea la o parte."

La *Kaufering* și *Landsberg*, ca de altfel în toate *KZ*-urile mai mici, aproape fiecăruia ne venea rîndul să cărăm cadavre. Mă refer la trupurile camarazilor ce mureau pe locul

[1] Electrocutați.

de muncă. Căratul lor pe umeri pînă în lagăr, cîte 4—6 km, mai ales iarna, după 12 ore de muncă, era un adevărat coşmar. Coloanele de *Häftling*-i se deplasau totdeauna în rînduri de cîte cinci. Fiecare cadavru era purtat pe umeri de patru *Häftling*-i, alcătuind şi ei grupuri tot de cîte cinci, pentru a uşura supravegherea şi numărarea. Purtătorii de cadavre trebuia să ne schimbăm mereu. Complet extenuaţi de munca din timpul zilei, împleticindu-ne de foame, cu mîinile degerate, incapabili să ţinem strîns cadavrul pe umeri, afundîndu-ne pînă la genunchi în zăpada moale nu rezistam mai mult de 100—150 de metri şi scăpam povara. Izbiţi cu cravaşele de *SS*-işti, cu bîtele de *Kapo*, cu greu reuşeam să ridicăm din nou cadavrul.

La *Bergen-Belsen*, în ultima etapă, blocuri întregi de *Häftling*-i au fost transformaţi în *Leichenträger*-i, cărăuşi de cadavre. Cuptorul crematoriului se înfundase, se stinse. *SS*-iştii au hotărît să ardă cadavrele pe ruguri. Adunate în uriaşe mormane, cadavrelor li se dădea foc acolo unde erau. Procedeul s-a abandonat din lipsa lemnelor care trebuiau să susţină focul. Lagărul era plin de cadavre. Cînd trupele britanice au început să se apropie, *SS*-iştii au decis să sape nişte gropi uriaşe. Lucrul cel mai complicat a fost tîrîrea leşurilor. Un supravieţuitor, deportat din Ungaria îşi aminteşte: „Deportaţii din acea parte a lagărului unde mă aflam eu au primit ordin să tîrască la aceste gropi cadavrele din blocul 11, apoi cele care zăceau pe ici, pe colo în lagăr şi, în sfîrşit, cantităţi foarte însemnate de cadavre de femei, care erau aduse cu maşinile din „lagărul de femei" pînă la aleea principală a lagărului. Nimeni nu era scutit de această muncă şi nici nu putea să scape. Cum eram foarte slăbiţi, ni s-a îngăduit, la sfîrşit, să tragem cîte patru trupurile legate la articulaţiile picioarelor şi mîinilor cu cîrpe sau cu ce se găsea mai potrivit. Grupele se înşiruiau unul după altul, formînd o procesiune de aproximativ 2 km, împleticindu-se şi gemînd, zoriţi de loviturile a zeci de *Kapo* care erau acum stăpînii necontestaţi. Au căzut multe alte victime. Aceasta a durat de la 11 la 14 aprilie. Pe urmă, nimeni n-a mai rezistat. Pentru această muncă, care dura de la 6 dimineaţa pînă noaptea, primeam în fiecare seară un sfert de litru de ciorbă. Nimic altceva. Nici pîine, nici ceva de băut, căci lagărul era în întregime infectat. Deţinuţii se aruncau pe o bucată de zăpadă, se băteau s-o apuce. Tifosul făcea în fiecare dimineaţă sute de victime şi tot cu sutele mureau deţinuţii de foame."

„Munca" *Leichenträger*-ilor, a cărăuşilor de cadavre din acele zile la *Bergen-Belsen* l-a marcat profund şi pe Le Druillenec, din Franţa: „Legam bucăţi de pătură de mîinile şi de gleznele cadavrelor, pe care le alegeam cu multă grijă. Luam mai întîi corpurile cele mai mici; erau toţi slăbiţi şi mai descărnaţi decît îmi putusem închipui vreodată. Aşa că, luîndu-i pe cei mai puţin mari, îi luam pe cei mai uşori. Pe urmă erau căutate trupurile care nu erau prea negre. Dimineaţa, prima sarcină era îngroparea morţilor recenţi, care fuseseră aduşi în curtea mortuară din diferite barăci ale lagărului, şi nu a celor care erau la morgă. În ciuda faptului că erau peste 2 000 de oameni puşi să facă această treabă, trebuia să golim în fiecare dimineaţă curtea mortuară înainte de a intra în camere şi de a începe să îngropăm morţii mai vechi. Plecam de la poarta dinspre nord a curţii, tîrînd corpul după noi, la aproximativ 2 m de grupul următor şi de grupul precedent. Dacă distanţa creştea, o lovitură în cap ne făcea să ne grăbim. Mergeam de-a lungul aleii centrale spre gropile de înhumare. Răspîndiţi de-a lungul aleii, deţinuţii *Kapo* vegheau ca procesiunea să se desfăşoare fără întrerupere."

Există o mărturie despre *Leichenträger*-i, cărăuşi de cadavre, şi din partea unuia din afara *KZ*-urilor. Medicul danez dr. Roesdahl a fost la *Neuengame*, în cadrul unei acţiuni a Crucii Roşii suedeze. El relatează: „Una din ultimele imagini ce mi-au rămas întipărite în minte au fost cîţiva deţinuţi care împingeau o roabă mare obişnuită, în care zăceau şase pînă la zece fiinţe, livide, înfiorător de slăbite, ţepene, goale, cu gurile deschise, acoperite numai parţial cu paturi. Am crezut că toţi erau morţi. Dar unul dintre ei a ridicat brusc capul şi s-a uitat inexpresiv la numeroasele mijloace de transport, înainte de a cădea din nou pe spate. Erau duşi, fără îndoială, la morgă sau la crematoriu, şi faptul că acel om mai mişca nu cred să fi schimbat ceva".

LUGE

Aproape toate cuvintele şi expresiile din acest *Dicţionar* le-am învăţat auzindu-le răcnite de *SS*-işti, *Kapo*, *Block* s. *Lagerälteste*-ri. Le răcneau la nesfîrşit şi le însoţeau, de fiecare dată, cu lovituri. Aşa că întîi le-am memorat şi abia

apoi le-am deslușit înțelesul. Cîteva, foarte puține, nefiind decît rar și pe ascuns rostite, le-am deprins tîrziu, după ce m-am lovit de mii de ori de semnificația lor. Printre acestea se numără și cuvîntul *Lüge*, minciună.

Cînd a început lichidarea ghetoului din Cluj, ni s-a comunicat oficial și solemn de către un locotenent horthyst, însoțit de unul *SS*-ist: „Veți fi transportați în Dunántúl [1], într-un lagăr de muncă modern, unde, în condiții mult mai bune decît aici, veți putea presta o activitate utilă".

Aflîndu-se că nimeni nu poate lua din avutul său mai mult decît poate duce pe spate pînă la gară, în ghetou a început o agitație vecină cu panica. Ni s-a transmis un nou comunicat: „Toți care pleacă își vor împacheta întreg avutul în lăzi și baloturi, pe care își vor scrie numele. Literele vor fi scrise cu tuș negru și cît mai citeț, pentru a nu produce greutăți autorităților în transportarea și repartizarea ulterioară a lucrurilor".

După plecarea primului transport de 3 000 de oameni, la 26 mai 1944, la cîteva zile au și sosit primele cărți poștale, care descriau condițiile favorabile ale lagărului modern din Dunántúl.

Totul n-a fost decît *eine Lüge*, o minciună.

Realitatea: cei ce părăseau ghetoul, odată îmbarcați în vagoane pentru vite, nu mai coborau decît pe rampa de triere de la *Birkenau-Auschwitz*. Iar de la rampa de triere și pînă la camerele de gazare, distanța era mai mică de un kilometru.

În unele ghetouri, oamenilor li s-a spus să ia cu ei, dacă pot, lemne pentru construcții care le vor folosi la amenajarea barăcilor din lagărul de muncă în care vor fi transportați. Unii au luat. La *Birkenau*, lemnele găsite în vagoane au fost folosite pentru arderea, în șanțuri, a mamelor și copiilor, în zilele cînd crematoriile nu mai pridideau.

În Polonia, cînd au început transporturile spre *Treblinka*, *SS*-iștii au lansat un zvon: „cine se prezintă voluntar pentru muncă în afara ghetoului primește 3 kg de pîine și margarină". Oamenii, ale căror familii erau pe punctul de a muri de foame, au dat literalmente năvală. Stăteau la coadă pe patru rînduri să fie luați în evidență. După îmbarcare, trenurile porneau spre *Treblinka*. Aici, din vagoane, oamenii erau duși direct în camera de gazare.

[1] Provincie din vestul Ungariei.

In lagărele de concentrare naziste, *die Lüge*, minciuna, a fost ridicată la principiu de conducere şi dusă aproape de perfecţiune.

SS-Untersturmführer-ul dr. Becker, responsabil cu primele dube folosite pentru exterminarea prin gazare, raporta: „Am dat ordin ca autovehiculele din grupa *D* să fie camuflate ca autovehicule de locuit şi în acest scop am dispus ca la cele mai mici să se facă cîte o ferestruică de fiecare parte, iar la cele mari cîte două ferestruici, asemenea celor pe care le vedem adesea la casele ţărăneşti".

La *Mauthausen*, cei destinaţi a fi lichidaţi prin asfixiere erau transportaţi la instalaţiile de gazare de la castelul *Hartheim* în autobuze poştale cărora li s-au montat ferestre false şi au fost vopsite în albastru pentru a li se da un „aer mai vesel".

Cînd la *Ravensbrück* s-a hotărît ca micul lagăr anexă de la *Uckermarck* să devină lagăr de exterminare, s-a lansat *die Lüge*, minciuna, că acesta a fost transformat într-un lagăr de convalescenţă şi i s-a dat denumirea de *Jugendlager* [1]. Bolnavele, toate femeile epuizate au fost sfătuite să declare că nu mai au putere de muncă pentru a fi trimise în lagărul de convalescenţă. Pentru ca marea *Lüge*, minciuna, să fie credibilă, lagărul a fost dotat cu un *Revier* şi i s-a repartizat o doctoriţă cunoscută şi apreciată de deţinute.

Bineînţeles, adevărul a ieşit repede la iveală. *Revier*-ul în chestiune n-avea nici medicamente, nici încălzire şi nici măcar saltele de paie, iar bolnavele care soseau în lagărul de convalescenţă erau imediat dezbrăcate de paltonul lor şi de tot ce aveau de lînă şi silite să stea în picioare pe zăpadă zile întregi aproape fără hrană, pînă cînd le venea rîndul la camera de gazare.

Cînd s-a hotărît lichidarea lagărului de la *Theresienstadt*, autorităţile naziste au lansat următorul ordin:

Comisia Guvernamentală *SS* a *Reich*-ului pentru mobilizarea şi plasarea cetăţenilor obligaţi la muncă forţată

ORDIN DE CHEMARE

...evreu de pe teritoriile aflate sub protectorat german, se înştiinţează că, la ordinul autorităţii de mai sus, intră în

[1] Lagăr pentru tineret.

mobilizarea totală a forțelor de muncă. Plecarea la locurile de muncă se va face în grup. Înainte de plecare, mobilizatul este obligat să prezinte delegatului sus-numitei autorități uneltele sau instrumentele necesare pentru exercitarea profesiunii sale, îmbrăcăminte de iarnă, așternuturi și hrană pentru o săptămînă. Data și ora plecării se vor afișa.

Theresienstadt

Data *Semnătura*

Cu asemenea ordin de chemare au sosit pe rampa morții de la *Birkenau* 20 000 de bărbați evrei capabili de muncă. Toți au fost gazați și transformați în cenușă în flăcările crematoriilor.

Peste 11 zile, pe aceeași rampă au sosit noi garnituri de la *Theresienstadt*. Din vagoane au coborît numai femei și copii. Nu s-a făcut nici un fel de selecție. Toți au fost încolonați și îndreptați direct spre incinta crematoriilor. Pe pardoseala anticamerei de gazare, printre rochii, încălțăminte și jucării de copii, după fiecare transport zăceau sute de *convocări* cu următorul text:

CONVOCARE

Sus-numita autoritate permite soției și copiilor lui... evreu din teritoriile aflate sub protectorat german, mobilizat la muncă, să se deplaseze la locul de muncă al sus-numitului evreu și să trăiască în familie tot timpul cît durează munca forțată a acestuia. Se pune la dispoziție locuință corespunzătoare. Membrii familiei vor lua cu ei îmbrăcăminte de iarnă, așternuturi și hrană pe o săptămînă.

Theresienstadt

Data *Semnătura*

Această *Lüge*, minciună, de o mîrșăvie nemaipomenită, a împins în moarte 20 000 de soții devotate care au dorit să ușureze soarta bărbaților lor și mii de copii care n-au avut altă vină decît că s-au născut evrei și au vrut să-și revadă tatăl.

SS-iștii ne-au mințit în fiecare zi, la fiecare pas.

La 27 aprilie 1945, comandantul lagărului *Landsberg* nr. 1 ne-a adunat pe platou pe toți *Häftling*-ii și ne-a comunicat, pentru prima oară pe un ton solemn, fără să răcnească: „A intervenit o înțelegere între *SS* și Crucea Roșie Internațio-

nală. În coloană de marş ne vom îndrepta spre graniţa Elveţiei, unde veţi fi predaţi. Vă cer ordine, disciplină, supunere. Cine rămîne în afara coloanei va fi împuşcat".

A fost ultima *Lüge*, minciună. În realitate, coloana trebuia să ajungă la *Dachau*, unde sosise de-acum ordinul lui Himmler pentru lichidarea, fără excepţie, a tuturor deţinuţilor.

Coloana a fost eliberată de trupele americane cînd se afla la cîteva zeci de kilometri de *Dachau*.

MENGELE

La *Birkenau-Auschwitz* erau sute de călăi care ucideau direct, cu propriile lor mîini : strangulînd, împuşcînd în ceafă, torturînd, injectînd fenol în inimi, selecţionînd oamenii pentru camerele de gazare, împingîndu-i în cuptoarele crematoriilor.

Alte sute ajutau la exterminare. Multe alte sute păzeau cu mîna pe automat, zi şi noapte, ca totul să se petreacă în cea mai perfectă ordine.

Numele lor nu le-am cunoscut. Unele, cîteva, extrem de puţine, le-am aflat ulterior, după eliberare, din documentele publicate.

Numele unui singur călău l-am ştiut încă de *atunci, acolo*, la *Birkenau*. Al celui mai mare : *SS-Hauptsturmführer* dr. Josef Mengele. *Lagerarzt*. Medic-şef al lagărului.

Călăii nu puteau fi cunoscuţi de toţi *Häftling*-ii. Victimele, asfixiate şi arse în crematoriul numărul 1, n-aveau cum şi cînd să-i vadă la faţă pe călăii crematoriilor 2, 3 şi 4. Nici o victimă ucisă într-un crematoriu nu a cunoscut zbirii de la celelalte crematorii.

Unul singur a fost văzut şi cunoscut de toţi cei peste 4 milioane de *Häftling*-i exterminaţi la *Birkenau-Auschwitz*, de toţi supravieţuitorii acestui lagăr : căpitanul *SS* dr. Josef *Mengele*.

S-a născut la Günzburg, în Bavaria, la 16 martie 1911.

El este încă în viaţă.

Dacă ar fi prins şi judecat, atunci peste 4 milioane de *Häftling*-i ucişi, asfixiaţi, arşi la *Birkenau-Auschwitz* s-ar întrupa din cenuşa lor şi ar arăta cu degetul spre el. Peste 4 milioane de degete, într-un gest încremenit pe veci, ar atesta că el este *SS-Hauptsturmführer* dr. Josef Mengele, fostul *Lagerarzt* la *Birkenau-Auschwitz*.

Pe peronul *Birkenau*-ului se opreau, pufăind din greu, locomotive pornite din oraşele tuturor ţărilor Europei cotropite de naziști. De-a lungul a patru ani, din vagoanele desferecate au coborît pe acel peron de la capătul vieţii peste 4 milioane de deportaţi. Aproximativ trei pătrimi din cei proaspăt sosiţi erau exterminaţi în cîteva ore. Cîţi şi cine anume trebuia să meargă de pe peron direct în camerele de gazare stabilea de fiecare dată — indiferent cîte trenuri soseau într-o zi sau într-o noapte — unul şi acelaşi : căpitanul *SS* dr Josef *Mengele*.

La selecţionarea pentru crematoriu a celor lăsaţi iniţial în viaţă stăteam aliniaţi în front, în pielea goală. Cineva trecea prin faţa noastră şi cu mîna dreaptă îndreptată, orientată spre noi, avînd patru degete uşor îndoite, indica, mişcînd abia perceptibil arătătorul, cine să iasă din rînd, din viaţă şi să intre în coloana morţii, aşteptată cu uşile camerelor de gazare larg deschise.

Acel cineva era totdeauna *SS-Hauptsturmführer* dr. Josef Mengele.

In puterea vîrstei, trecuse de 30 de ani, înalt, zvelt, prestant, căpitanul dr. *SS Mengele* venea de fiecare dată să selecţioneze pus la punct ca pentru o ceremonie : proaspăt bărbierit, uniforma călcată impecabil, cizmele lustruite lună, mănuşi fine, din piele de căprioară. Pedant, meticulos, niciodată grăbit, fredona dezinvolt o melodie şi, cu faţa senină, aproape zîmbind, indica, mişcînd abia perceptibil arătătorul de la mîna dreaptă ridicată la înălţimea umărului şi îndreptată spre noi, cine să iasă din rînd, din viaţă. Îşi mişca degetul firesc, calm, degajat, ca un regizor care face semn unui actor să iasă din scenă.

MENSCH

Mensch — om ?! La *Birkenau-Auschwitz*, acest cuvînt nu era cunoscut. Nu se pronunţa niciodată. Nici în alte lagăre de concentrare. A fost înlocuit cu *Hund*. Cîine.

Sobibor a făcut excepţie. *Häftling*-ul Freiberg, supravieţuitor al acestui lagăr, îşi aminteşte că auzea des pe un ofiţer *SS*-ist strigînd : *Mensch !* Era numele pe care i-l dăduse cîinelui său. Îl striga mereu *Mensch !* Omule ! Şi-l asmuţea să-i stîşie pe *Hunde*, pe cîini, adică pe *Häftling*-i.

MENSCHLICHKEIT

Urmaşi de o ferocitate fără precedent, aşi ai asasinatelor în masă, *SS*-iştii din lagărele de concentrare au avut tupeul, obrăznicia, nerușinarea să încerce să-şi justifice crimele referindu-se la *Menschlichkeit*, la umanitate.

Au nesocotit şi călcat în picioare tot ce-i omenesc, au torturat şi schingiuit cu ură şi voluptate, au ucis cu sînge rece, au privit cu rînjetul pe buze cum cresc mormanele de cadavre, iar cînd au trebuit să dea socoteală au avut tupeul, obrăznicia, nerușinarea să vorbească despre *Menschlichkeit*, despre umanitate.

Nerușinarea a fost împinsă atît de departe, încît pînă şi gazarea a milioane de oameni — cea mai oribilă crimă din istoria omenirii — a fost prezentată drept un gest de *Menschlichkeit*, de umanitate.

SS-Standartenführer-ul Franz Ziereis, comandantul lagărului *Mauthausen*, a scris negru pe alb : „Instalaţia de gazare din *Mauthausen* a fost construită pe baza unei dispoziţii date de Glücks[1], care considera că ar fi *menschlicher*, mai uman, ca deţinuţii să fie gazaţi decît să fie împuşcaţi."

În faţa tribunalului, *SS-Standartenführer*-ul Anton Kaindl, comandantul lagărului *Sachsenhausen*, întrebat de procuror dacă a introdus camerele de gazare ca mijloc de execuţie în masă din proprie iniţiativă, a răspuns afirmativ şi a argumentat aproape cu aceleaşi cuvinte : „...am considerat instalarea camerelor de gazare pentru exterminări în masă, *für zweckmässig und auch für humaner*, ca fiind utilă şi chiar mai umană."

La rîndul său, *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Hoss, comandantul de la *Birkenau-Auschwitz*, a considerat că a fost *menschlicher*, mai uman decît alţii prin însuşi modul mai perfecţionat în care a organizat gazarea în comparaţie cu camarazii de la *Treblinka*, unde a fost trimis în schimb de experienţă... „...în timp ce victimele de la *Treblinka* — a scris el fără să-i tremure mîna — ştiau aproape întotdeauna că vor fi exterminate, la *Auschwitz* căutam să le înşelăm, lăsîndu-le să creadă că se duc la deparazitare."

SS-istul August Höhn, comandant-adjunct al unui lagăr de concentrare, recunoscîndu-şi crimele — „Cu mîna mea am împuşcat 300 de persoane... am gazat 172... am spînzurat vreo 40... —, a încercat şi el să-şi etaleze *die Menschlichkeit*,

[1] A fost general-locotenent în *SS*.

umanitatea. „Widam a fost primul deținut pe care am fost nevoit să-l spînzur în mod public în lagăr, a declarat el în fața tribunalului. La spînzurarea lui, funia s-a rupt, și atunci l-am împușcat, deoarece mai zăcea viu pe pămînt." Precizată cu o claritate cutremurătoare, chiar de către un *SS*-ist, *aceasta* era limita maximă pînă la care se putea ridica *die Menschlichkeit*, umanitatea membrilor din *Totenkopfeinheiten*, din unitățile cap-de-mort!

MITLEID

Moartea-i meseria mea și-a intitulat Merle cartea consacrată biografiei lui Rudolf Höss, fostul comandant al lagărului *Birkenau-Auschwitz*. Dar moartea era meseria tuturor *SS*-iștilor și, prin excelență, a celor din unitățile *Totenkopf*, care asigurau comanda și paza lagărelor de concentrare.

Conducătorii *Reich*-ului depuneau multă străduință pentru a face din fiecare *SS*-ist un om lipsit de scrupule, un sadic necruțător care nu știe ce-i îndurarea, care să nu cunoască *das Mitleid*, mila.

În faimosul regulament al lagărului *Dachau*, care a servit drept prototip pentru lagărele de concentrare, era stipulată, ca principiu de bază, maxima *SS*-istă: „Toleranța înseamnă slăbiciune." Și zecile de mii de *SS*-iști din faimoasele *Totenkopfeinheiten*, unități cap-de-mort, s-au dovedit intoleranți față de tot ce-i omenesc. *Das Mitleid*, mila, a fost smulsă din sufletele lor.

Hitler decretase fără echivoc: „Noi vrem să selecționăm o pătură de stăpîni noi, străină de morala milei..." Și, mai ales în lagărele de exterminare, *das Mitleid*, mila a fost exclusă cu desăvîrșire. Nimic din ce-i uman n-avea ce căuta în perimetrele delimitate cu sîrmă ghimpată. *SS*-iștii nu tresăreau cînd vedeau un deținut zbătîndu-se în ghearele morții, nici cînd se uitau la munții de cadavre. Nu-i impresiona cînd țîșnea sîngele din capul unui deținut izbit cu patul puștii, nici cînd, la locul unei execuții în masă, băltoaca de sînge le ajungea pînă la bocanci.

Hans Schmehling, *Kapo* groparilor de la *Mauthausen*, chemat ca martor în fața tribunalului, a declarat: „Într-o după-amiază au sosit două mașini pline de trupuri omenești.

Un camarad mi-a arătat că trei mai erau vii. I-am acoperit cu pături. Unul din ei s-a ridicat și a cerut apă".

Schmehling s-a adresat *SS-Scharführer*-ului Andreas Trum, șeful serviciului de muncă, și i-a cerut aprobarea să-i ducă înapoi în lagăr pe cei trei.

SS-istul Trum, indignat că Schmehling a îndrăznit să apeleze la sentimentul lui de milă, i-a ars cîțiva pumni în timp ce urla: „Nu știi ce trebuie să faci în asemenea cazuri?"

Zutter, adjunctul lui Trum, auzind ușletele șefului său, s-a apropiat în grabă. Lămurindu-se despre ce-i vorba, a chemat un *SS*-ist din pază și i-a ordonat scurt: „Ocupă-te de cei trei. Împușcă-i în ceafă. N-avem timp de pierdut."

Trei pocnete scurte, înfundate și în cele două camioane cu trupuri omenești a încetat orice mișcare, adeverind că în lagărele de concentrare *das Mitleid*, mila, a fost exclusă cu desăvîrșire.

MOLL (1)

Din primele zile ale numirii sale ca șef al crematoriului numărul 4, *SS*-istul *Moll* s-a remarcat prin zelul său pus în slujba morții. Preocupat să prevină îngrămădirile, a ordonat să se sape gropi pentru arderea cadavrelor în zilele cînd cuptoarele crematoriului nu pridideau. În momentele de aglomerare, își sufleca mînecile și se punea și el pe treabă, ajutînd la aruncarea cadavrelor pe rug. Nu era leneș. Lucra în asemenea împrejurări cît doi. Marea lui plăcere era să vadă țîșnind sînge omenesc. Îndeletnicirea preferată — să împuște copii în ceafă.

Deseori, cu toate măsurile lui de prevedere, în fața camerelor de gazare își așteptau rîndul mii de oameni: mame și copii, bătrîni și bolnavi, aduși acolo direct din vagoane. Ori de cîte ori pe rampa de triere soseau, în aceeași zi sau în aceeași noapte, mai multe transporturi, în fața crematoriilor se produceau îngrămădiri. Nu încăpeau toți deodată.

Pentru a-i liniști și a preveni panica, *SS*-istul *Moll* se plimba printre oameni, intra în vorbă cu ei.

— Aveți răbdare. Nu mai e mult pînă vă vine rîndul. Merge repede. Nu se poate fără baie. Curățenia înainte de toate! Vorbea mieros Moll, șeful crematoriilor, și arăta spre

ușa camerelor de gazare. Oamenii reciteau inscripția (în patru limbi) *Waschraum*, baie, și se calmau.

Dacă copilul din brațele unei mame plîngea, *Moll* scotea din buzunar o bomboană sau o șocolată și i-o oferea zîmbind. Apoi se adresa mamei:

— Dați-mi-l mie o clipă. Îl duc să-i caut o jucărie. Îl lua ușor din brațele mamei și, mîngîindu-i părul, se îndrepta cu el în clădire. Ocolea camera de gazare și intra direct în sala cuptoarelor. Își scotea revolverul, îl împușca în ceafă și-l arunca peste cadavrele ce ardeau în flăcările crematoriului.

MOLL (2)

În vara lui 1944, cînd la *Birkenau* soseau, zi și noapte, transporturi cu evrei deportați din Ungaria, camerele de gazare și crematoriile erau așa de intens solicitate încît *SS*-istul Forst, șeful crematoriului nr. 4, a fost înlocuit, apreciindu-se că nu este suficient de energic și nu are nici aptitudinile organizatorice necesare. A fost numit șef al crematoriului nr. 4 și, apoi, al tuturor crematoriilor *SS Oberscharführer* Moll.

Din primele zile ale numirii sale, *Moll* s-a remarcat prin zelul său pus în slujba morții.

SS Oberscharführer-ul *Moll* nu era doar șeful crematoriilor, ci și al *Scheiterhaufen*-urilor, al rugurilor. În noua sa muncă s-a evidențiat printr-o invenție de care era foarte mîndru: a dat ordin ca pe fundul gropilor, de-a lungul stivelor de cadavre, să se sape șanțuri în care să se scurgă grăsimea din miile de trupuri ce sfîrîiau în flăcări. Stropind cu grăsimea astfel colectată rugul de cadavre, a obținut o ardere „mai completă și mai rapidă". Însuși comandantul lagărului *Birkenau*, Josef Kramer, l-a distins pe *Moll*, pentru zelul său, cu titlul de *Chef der Verbrennung*, șeful arderii. În această calitate, *SS*-istul *Moll* s-a întrecut pe sine însuși, depășindu-și cruzimea dovedită ca șef al crematoriilor. Doctorul Nyiszli Miklós, care l-a cunoscut îndeaproape și l-a văzut de nenumărate ori în „exercițiul funcțiunii", afirmă, în calitatea sa de fost medic și martor ocular al crimelor din incinta crematoriilor, că, neîndoielnic, comandantul rugurilor, *SS Oberscharführer* Moll era criminalul cel mai scelerat,

cel mai îndîrjit, cel mai cinic din cel de-al III-lea *Reich*. El îl descrie astfel pe *Moll*: „Nu o dată s-a întîmplat ca la rampă, în timpul selecției, să vadă cum o femeie tînără, puternică voia cu îndărătnicie să treacă împreună cu mama ei în coloana din stînga. În asemenea cazuri o ocăra și-i ordona să rămînă în dreapta (în coloana destinată gazării — n.n.). *Oberscharführer*-ul Mussfeld, pușcașul șef al crematoriului nr. 1, se îndura să tragă și un al doilea glonț în ceafa victimei, dacă ea nu murea din primul foc. *Oberscharführer*-ul *Moll* nu-și pierdea vremea cu asemenea gesturi. La *Moll*, majoritatea oamenilor sînt aruncați de vii în foc. Și vai de *Sonder*[1]-istul din a cărui vină banda rulantă de victime se oprește pe traseul dintre vestiar și ruguri, încît vreunul dintre pușcașii de la marginea șanțului să fie silit să stea cîteva minute inactiv, așteptîndu-și victima următoare.

Moll este prezent pretutindeni. Cutreieră neostenit drumul de la vestiar pînă la ruguri și circulă în jurul șanțurilor arzînde. Majoritatea oamenilor nu opun rezistență, se lasă tîrîți pînă la rug. Victimele sînt paralizate și încremenite de spaimă; ele, probabil, nici nu-și dau seama ce se petrece cu ele. Aceasta mai ales în cazul bătrînilor și copiilor. Sînt însă și tineri care încearcă să se opună cu toată forța instinctului lor de conservare ajuns la paroxismul deznădejdii. Dacă *Moll* observă o asemenea scenă pe banda rulantă de oameni, își smulge de la brîu, din geanta-i mereu deschisă, pistolul. Un foc, tras adesea de la o depărtare de treizeci-patruzeci de metri, și victima recalcitrantă se prăbușește la pămînt".

La acest portret, supraviețuitorul Ianda Weiss din Brün adaugă: „Lui *Moll* îi făcea mare plăcere să așeze femei goale pe marginea gropii și să urmărească apoi cum, după ce erau împușcate în pîntece, se rostogoleau în foc. Odată, dintr-o familie de șase persoane, Moll a ucis — în fața tuturor — mai întîi pe cel mai mic dintre copii, apoi, rînd pe rînd, pe ceilalți copii, iar la urmă i-a împușcat pe părinți".

Era spaima și a celor din *Sonderkommando*. Își strîngea victima cu ușa cuptorului ori o vîra în flăcări pînă la brîu, lăsîndu-i cealaltă jumătate afară, amenințînd că toți care nu-i vor executa prompt ordinele vor păți la fel. Alteori, arunca benzină pe hainele unui *Häftling*, îi dădea foc și-l fu-

[1] *Häftling* care lucra în *Sonderkommando*, detașament special ce deservea crematoriile.

gărea cu biciul prin curtea crematoriului pînă cînd nenorocitul „intra în sîrmă" [1].

SS Oberscharführer-ul Moll se lăuda în gura mare că la porunca *Führer*-ului şi-ar băga în cuptor şi soţia şi copilul.

MUSIK

În lagărul *E* din *Birkenau* nu exista nimic care să-ţi amintească de viaţa anterioară. Nimic care să te încredinţeze că a existat şi continuă să existe şi o altfel de viaţă decît cea de *Häftling*. În lagăr nu exista nici un copac. Nu creştea nici un fir de iarbă. Cerul, acoperit zi şi noapte de un strat gros de fum negru, înecăcios, nu era săgetat de nici o pasăre. Nu răzbătea pînă la noi niciodată un dangăt de clopot, un nechezat de cal sau un ţipăt de copil.

În lagărul *E* din *Birkenau*, ca de altfel în toate lagărele de concentrare naziste, era interzis, era inexistent orice contact cu lumea din afară. Din miliardele de dovezi ale civilizaţiei umane, din miliardele ei de frumuseţi, una singură era admisă de *SS*-işti să pătrundă în lagăr: *die Musik*, muzica.

Căpitanul dr. *SS* Mengele, în timp ce selecţiona deţinuţii pentru crematoriu, fredona arii din *Tosca*. Uneori din *Văduva veselă*.

La *Buchenwald*, doctorul *SS* Hoven Wlademar se destindea intrînd în *Revier* şi trimiţînd „pe cealaltă lume" cîte o duzină de *Häftling*-i făcîndu-le injecţii cu sodiu de Evipan. Părăsea *Revier*-ul cu o ţigară în mînă, fluierînd vesel melodia: „Şi iarăşi o zi frumoasă a trecut."

La *Sachsenhausen*, după cum a mărturisit la proces, comandantul lagărului *Standartenführer*-ul *SS* Anton Kaindl „În timpul măsurării fictive a înălţimii, deţinutul era lichidat printr-un foc de armă în ceafă tras printr-o deschizătură făcută în leaţul de măsurare. În încăperea alăturată din care se trăgea focul de armă, era instalat un patefon."

La întrebarea procurorului: „Şi de ce era nevoie de muzică în camera alăturată?", a răspuns Heinz Baumkötter, medicul-şef al lagărului: „Acolo, patefonul cînta un marş pentru ca deţinuţii care urmau la rînd să nu audă împuşcătura cu care era ucis cel precedent."

[1] Se arunca peste firele de sîrmă ghimpată încărcate cu electricitate de înaltă tensiune.

Standartenführer-ul Zi... ..., comandantul lagărului de concentrare *Mauthausen*, a recunoscut în depoziția sa: „În fundul unei barăci izolate erau adunați comisarii și locțiitorii politici și în urletele unui aparat de radio erau duși cîte unul printr-un coridor întunecos în camera de execuție."

Aproape în toate lagărele de concentrare, seara, cînd detașamentele de muncă se întorceau sleite de orice vlagă, cărîndu-și cu greu în spate morții de peste zi, în poartă, o mică fanfară, urcată pe o estradă improvizată, intona un marș de război sau unul funebru, după capriciile comandantului.

În primii ani de existență ai lagărului *Birkenau-Auschwitz*, transporturile de deținuți și deportați erau primite pe rampa morții cu muzică. După cum a declarat în fața Tribunalului militar internațional de la Nürnberg fosta deportată din Franța, Vaillant-Couturier, chiar și în 1944 „pentru a destinde atmosfera în timpul trierii... o orchestră formată din deținute tinere și drăguțe, fete în bluze albe și fuste bleumarin, cînta arii vesele din opereta *Văduva veselă*, barcarola din *Povestirile lui Hoffmann* etc."

În ziua de 9 iunie 1944, cînd am sosit împreună cu familia mea la *Birkenau-Auschwitz*, trierea pentru camerele de gazare s-a făcut fără acompaniament muzical. În acea perioadă trenurile soseau pe rampa morții literalmente zi și noapte, iar lagărul nu dispunea decît de o singură orchestră.

Sau poate SS-iștii începuseră să-și dea seama că *die Musik*, muzica, nu poate acoperi plînsetele, țipetele și blestemele uriașelor coloane ce se îndreptau de pe rampă direct spre camerele de gazare.

MUSULMAN (1)

Häftling-ii din toate lagărele de exterminare arătam jalnic, înspăimîntător. Hainele murdare, rupte ne atîrnau straniu pe trupurile slăbite. Fețele pămîntii, supte de foame, de nesomn, de umilințe ne erau brăzdate de dîre negre de sudoare, de noroi, de sînge închegat. Din lipsă de apă, nu ne spălam cu lunile; hainele — niciodată. Mersul ne era obosit, privirea pierdută în gol. Ne confirmam cu toții denumirea oficială: *Todeskandidaten*, candidați la moarte.

Şi totuşi, mai aveam încă de străbătut o porţiune de calvar pînă la limita decăderii umane. *Häftling*-ii ajunşi la această limită se numeau, în toate lagărele naziste, *Musulman*-i. Excepţie a făcut doar lagărul de femei *Ravensbrück*, unde deţinuta aflată în această stare se numea, cu cinică batjocură, *Schmuckstück*, giuvaier. Germaine Tillon, fostă deţinută la *Ravensbrück*, descrie în cartea sa „starea de înspăimîntătoare decădere" a acestor *Schmuckstücke*, giuvaiere, femei „jigărite, zdrenţuroase, scheletice, pline de răni care supurau, de rîie infectată şi cu o privire complet inexpresivă, moartă".

Flămînzit ani la rînd, epuizat fizic, surmenat din punct de vedere nervos, complet neajutorat în faţa frigului şi a bolilor, bătut şi schingiuit zile şi nopţi în şir, fără întrerupere, deţinutul din lagărele de concentrare pierdea pînă la 30—35% din greutatea corpului, ajungînd în starea de *Musulman* să nu aibă mai mult de 30 kg. Uneori, şi mai puţin. Muşchii i se topeau, pielea lăsînd să i se reliefeze înspăimîntător scheletul, mai ales coastele, vertebrele, centura pelviană. Din ochii adînciţi în orbite dispărea orice licărire de viaţă; deveneau inexpresivi, tulburi, sticloşi. *Musulman*-ul arăta ca un cadavru cu ochii deschişi.

Profesorul Robert Waitz, fost deportat la *Auschwitz*, descrie astfel chipul unui *Musulman*: „Era supt, golit atît din punct de vedere fizic cît şi cerebral. Înainta lent, avea privirea fixă, inexpresivă, uneori anxioasă. Ideaţia era şi ea foarte lentă. Nenorocitul nu se mai spăla, nu-şi mai cosea nasturii. Era abrutizat şi suporta totul cu pasivitate. Nu mai încerca să lupte. Nu ajuta pe nimeni. Aduna mîncarea de pe jos, luînd cu lingura ciorba vărsată în noroi. Căuta în lăzile de gunoi coji de cartofi, coceni de varză şi le mînca, murdare şi crude. E de neuitat spectacolul oferit de cîţiva *Musulman*-i disputîndu-şi asemenea resturi. Devenea hoţ de pîine, de cămăşi, de pantofi etc. De altfel, fura fără abilitate şi adesea era prins.

— La infirmerie, se străduia să obţină un loc lîngă un muribund, al cărui deces nu-l anunţa, încercînd astfel să-şi însuşească porţia lui.

— Punea să i se smulgă punţi şi coroane dentare în schimbul unei bucăţele de pîine; cu acest prilej era deseori înşelat.

— Neputînd să reziste nevoii de a fuma, îşi schimba pîinea pe tutun...".

La *Birkenau-Auschwitz*, *Musulman*-ul sta toată ziua întins pe *Appellplatz*-ul din faţa barăcii. Ajuns numai piele şi oase, se tîra cu greu afară din baracă. Fiecare pas însemna pentru el un chin. De poziţia de drepţi pe timpul nesfîrşitelor apeluri îl salva cel mai adesea moartea.

Musulman-ul, complet epuizat fizic, decădea şi psihic. După unii, procesul s-a petrecut invers. Pierzîndu-şi orice speranţă, avînd moralul distrus, se epuiza văzînd cu ochii şi fizic.

Musulman-ul nu mai gîndea, nu mai judeca, nu mai reacţiona la nimic. Dintre toate senzaţiile şi imboldurile pe care le cunoscuse înainte mai păstra în memorie una singură : teama.

Oricît de retras şi părăsit era *Musulman*-ul, toţi *Blockälteste*-rii şi *Vertreter*-ii, toţi *SS*-iştii se îmbiedicau de el : îl plezneau dacă-l întîlneau în picioare, îl loveau cu bocancul dacă s'a lungit într-un colţ al *Appellplatz*-ului. Nu mai simţea nici foamea, nici setea. Dar loviturile de cravaşă îl ardeau ; izbiturile de bocanc îl dureau. Continua să acţioneze numai de frica *Blockälteste*-rilor şi *Vertreter*-ilor, a *SS*-iştilor. Din tot ce-i omenesc, în moarte îl însoţea doar *frica* de ei.

MUSULMAN (2)

Odată intrat pe poarta unui lagăr de concentrare, începea un calvar extrem de lung. Era absurd să crezi că-l vei străbate pînă la capăt ştiind că la fiecare pas te pîndeşte un asasin de profesie. Şi totuşi, trebuia să crezi, să speri, să te baţi pentru viaţă. Cînd începeai să nu mai lupţi cu foamea, cu setea, cu bolile, cu păduchii, cu frigul, însemna că soseşte moartea.

Musulman-ul, subnutrit şi slăbit sub orice limită — la autopsie se constata că toate organele i se micşoraseră, inclusiv ficatul şi inima —, renunţa să-şi mai apere viaţa. Nu făcea nici măcar efortul să înlăture păduchii de pe trupul cu răni purulente. Plin de rîie infectată, nu mai avea putere să se scarpine. Fără prieteni, părăsit de ceilalţi *Häftling*-i, care-l considerau de acum pierdut, îngăima de unul singur vorbe fără rost. Cîte unul, în imaginaţia lui bolnavă, se în-

chipuia eliberat şi-şi striga părinţii, fraţii să vină mai repede, căci el e obosit şi nu se poate mişca.

Musulman-ul nu mai trăia, dar încă nu era mort. Nu era nici viu, nici cadavru. Se afla între cele două stări, într-o stare necunoscută în afara lagărelor de concentrare, într-o stare imposibil de înţeles, de imaginat pentru cei care n-au trecut prin *KZ*.

Häftling-ul, în clipa cînd devenea *Musulman*, părăsea ireversibil rîndul celor vii şi se îndrepta spre moarte. La o revenire nici măcar nu se gîndea nimeni. Se discuta doar cît va dura drumul spre moarte. Am văzut tîrîndu-se pe acest drum sute, mii de *Musulman*-i: prieteni, camarazi de luptă, cunoscuţi, *Häftling*-i din mai toate ţările Europei. Au murit cu toţii. Chiar şi acei, extrem de puţini, care apucaseră clipa eliberării au murit la cîteva ore, a doua zi ori a treia zi după aceea. Pe unii n-a fost cine să-i ajute, atunci, imediat. Alţii n-au mai putut fi ajutaţi.

Cunosc o singură excepţie: vărul meu H... Eram la *Birkenau*, în lagărul „*E*", baraca 21. H... se îmbolnăvise. Făcuse o pneumonie. Era vară. Ziua, soarele ardea, dar noaptea era frig. Noi dormeam direct pe ciment. În baraca 21, în faimosul *Kinderblock*, blocul copiilor, nu existau priciuri. Ziua, vărul meu, chinuit de febră, lac de sudoare, stătea întins în noroi, cît mai aproape de peretele barăcii, ca să nu fie călcat în picioare de sutele de *Häftling*-i care străbăteau în lung şi-n lat *Appellplatz*-ul. Tuşea îngrozitor. Avea nişte junghiuri insuportabile. Nu se mai putea duce la *Waschraum*, la spălător [1]. Praful amestecat cu sudoare se transforma în cruste negre, ce-i brăzdau faţa şi trupul tot mai slăbit de la o zi la alta. Prietenii îl abandonaseră. Îl considerau pierdut. Nici nu mai stăteau de vorbă cu el. Ideile lui morbide pe care le repeta întruna îi indispuneau, pe unii îi enervau chiar, fiind siliţi să admită că erau de-o logică perfectă. Lui H... nu-i păsa că e ascultat ori nu. În momentele cînd tusea îl lăsa în pace, el îşi repeta gîndurile cu glas tare: „Ce rost are, fraţilor, să suferim? Vii tot nu scăpăm. Încăpăţînarea noastră de a mai trăi încă o zi, o săptămînă sau chiar încă o lună n-are altă urmare decît prelungirea durerii de care numai în crematoriu vom scăpa". Îşi ridica încet mîna şi şi-o îndrepta spre flăcările ce izbucneau din coşul crematoriului.

[1] În lagărul „*E*" existau două spălătoare pentru peste 20 000 de *Häftling*-i.

N-avea putere s-o țină decît cîteva clipe — lăsînd-o apoi să cadă ca un corp inert.

Eram singurul care continuam zilnic să stau ore întregi de vorbă cu el. Era cu patru ani mai mic decît mine. Se număra printre cei mai tineri din baracă. Îmi puneam în joc toată imaginația pentru a găsi fel de fel de destinații — brutărie, spălătorie, atelier, fabrică — acelei clădiri din al cărei coș izbucneau uriașele limbi de foc ce-l terorizau de dimineață pînă seara și-l făceau să țipe de spaimă și noaptea, în vis. Aveam impresia că el nu mă ascultă, că își repetă în continuare gîndurile. Cîteodată, însă, mă întrerupea brusc: „Bine, să zicem că ai dreptate. Că nu sînt crematorii, că mama n-a fost gazată, că surorile mele sînt în viață, că toți ai noștri și unchii, și mătușile, și verii, și verișoarele noastre trăiesc în alte lagăre... dar spune-mi cum crezi tu că ne vom reîntîlni după război?". „Crucea Roșie va organiza schimb de liste între lagăre". „Crucii Roșii, care acum ne lasă pradă morții fără să ne asigure măcar o aspirină, crezi tu că-i va păsa că eu nu-mi găsesc mama?". „După război va fi altfel". „Și-apoi de unde liste? Doar noi n-am fost înregistrați nicăieri. Noi nu mai avem nume, nici măcar numere nu ni s-au dat". „În ziua eliberării se vor întocmi liste complete". „Și despre morți? Știi tu, știe cineva din baracă cine au fost, cum i-a chemat, de unde au fost aduși cei care au murit ieri, cei care au fost uciși în bătaie alaltăieri, cei care au „intrat în sîrmă" duminică, cei care au fost asasinați de la începutul verii în baraca noastră, în toate barăcile și în toate lagărele!... Dacă eu, mîine, nu mă mai trezesc și după *Appell* voi fi luat de *Leichenträger*-i, cărăuși de cadavre, cum vor afla ai mei cînd, unde și cum am murit?".

Era greu, chinuitor de greu să răspund vărului meu, care, în ciuda stării de epuizare totală în care se afla, cînd vorbea despre destinul nostru dovedea o luciditate și o forță acuzatoare care mă descumpăneau.

Totul părea că s-a sfîrșit, cînd a apărut în baracă — se înnoptase de-abinelea — un medic *Häftling*, un olandez, de la *Revier*. Așa ceva nu se mai întîmplase. Noi, cei din baraca 21, nu munceam, așteptam să fim trimiși în lagăre de muncă sau la crematoriu și de aceea cei slăbiți și bolnavi nu mai erau duși la *Revier*, ci trimiși direct în camera de gazare. Olandezul a fost primit cu răceală, cu neîncredere. Eu, știind că vărul meu nu are ce pierde, l-am rugat pe medic să-l vadă. L-a consultat, a stat puțin pe gînduri, apoi a scos din

buzunar două pastile și mi-a spus: „Una s-o ia acum și una dimineață. Cei care vreți să trăiască, scoateți-vă zdrențele și puneți-le sub el. Nu-l lăsați noaptea pe cimentul gol. Camuflați-l peste zi să nu fie adus la *Revier*. Mîine voi reveni. Și olandezul s-a ținut de cuvînt. A revenit, seară de seară, o săptămînă întreagă. Și de fiecare dată aducea cîte două pastile. H... și-a revenit. Am plecat împreună cu penultimul transport din *Birkenau*. La *Lundsberg*, ne-au despărțit. Ne-am reîntîlnit după eliberare. H... a dat dovadă de o voință extraordinară, și-a terminat liceul; a urmat facultatea și a devenit medic. Și-a întemeiat o familie. Toți îl considerau fericit. Nimeni nu știa, n-avea cum să știe ce urmări au lăsat în inima și în creierul său acele nopți cînd, flămînd, disprețuit, părăsit, se zvîrcolea cu o febră de 40° pe cimentul gol din baraca 21 a lagărului *E* din *Birkenau*.

Subit, H... s-a îmbolnăvit. A devenit abătut, pesimist, s-a închis în sine. A fost internat într-un sanatoriu. Doctorii susțineau că tratamentul trebuie să fie făcut neapărat sub directa lor supraveghere; în nici un caz nu poate fi vorba de un tratament ambulatoriu. El însă vroia cu orice preț acasă. A spus că nu mai suportă nici măcar o zi spitalul. Familia disperată mi-a cerut să încerc eu să-l conving. Pînă atunci nici nu știusem că se îmbolnăvise. M-am repezit la spital și am încercat să discut cu el. De la primele lui argumente am simțit cum fiori reci de gheață îmi străbat trupul din creștet pînă în tălpi. Felul de a-și expune ideile și a-mi pune întrebări era identic cu cel de *atunci*... „Ce rost are să-mi chinui familia... eu nu mă mai fac bine... tu știi — ei nu, nu le-am povestit — prin ce am trecut. Dar nici tu nu știi, nu ți-am spus nici ție că eu am supraviețuit, dar de vindecat nu m-am vindecat complet niciodată. Atunci cu mine, mai precis în mine, în inima mea, în creierul meu s-a petrecut ceva ireparabil. Doctorii de aici spun să rămîn în spital că mă voi face bine. Și eu sînt medic, numai că eu știu ceea ce ei nu știu, eu știu că nu mai pot scăpa. Sigur, cu încăpățînare și o încordare epuizantă, mi-aș putea prelungi zilele, dar ar însemna să fiu o povară pentru familie, ar însemna să-i chinuiesc, pentru că eu îi văd cum suferă descifrîndu-mi zbuciumul lăuntric pe care eu nu mai am putere să-l ascund".

Stăpînindu-mi emoția și impunîndu-mi calm și răbdare, am început să-i vorbesc. După cîteva ore — probabil conversația l-a obosit, ori n-a vrut să mă supere, ținea foarte

mult la mine — a cedat până, mai rămîn în sanatoriu, încerc să te ascult.

Peste două zile, vărul meu şi-a pus halatul peste pijama şi a ieşit din salon să se plimbe prin grădina sanatoriului. S-a apropiat de gard, a sărit peste el, apoi s-a îndreptat spre primul bloc. A urcat pe scări pînă la etajul X şi de-acolo s-a aruncat pe asfaltul străzii.

Cu o întîrziere de cîteva decenii, vărul meu H..., cu trupul zdrobit pe caldarîm, îmi confirma că un *Musulman* nu mai poate reveni la o viaţă normală. Era o zi de vară ca *atunci... acolo...* la *Birkenau-Auschwitz.*

MUTTER (1)

În limbajul lagărelor de concentrare, în limbajul morţii, cuvîntul *Mutter,* mamă, n-avea ce căuta. *SS*-iştii erau hotărîţi să desfiinţeze, în lagăre, nu numai cuvîntul, ci şi noţiunea de *Mutter,* de mamă, De aceea, în ziua sau noaptea sosirii la *Birkenau,* gravidele şi mamele cu copii erau trimise, fără excepţie, de pe rampă direct în camerele de gazare.

M-am hotărît totuşi să includ acest cuvînt în dicţionarul meu, deoarece am stat la *Birkenau* aproape patru luni de zile în lagărul *E,* baraca 21, supranumită *Kinderblock,* baraca copiilor. Eram tineri între 14—18 şi chiar 20 de ani, care scăpasem de moarte la marea selecţie de pe rampă. Iar în această baracă, noaptea, cel mai des se auzea cuvîntul *Mutter,* mamă, în aproape toate limbile Europei. Copiii zdrobiţi în bătăi peste zi de *Kapo* şi *Blockälteste,* copiii care nu puteau dormi de foame, copiii bolnavi, chinuiţi de febră, copiii care reuşiseră să adoarmă şi visau, vise bîntuite de coşmaruri, toţi copiii barăcii nr. 21 strigau în noaptea sfîşiată de flăcările crematoriului : *Mutter,* mamă. Unii ţipau cuvîntul, îl urlau chiar pentru a-şi alunga spaima ce-i copleşea, alţii îl rosteau ca pe o rugăciune, îl murmurau implorînd, cerşind, nici ei nu ştiau de la cine, un pic de milă. Nici unul din noi nu striga : „mi-e foame", „mi-e frig", „mă doare", „mă înăbuş"... „nu mai pot"... Toţi strigam : *Mutter !...* mamă !...

M-am decis să introduc cuvîntul *Mutter,* mamă, în acest dicţionar pentru că de-a lungul aplicării „soluţiei finale", ele, *die Mütter,* mamele au suferit cel mai mult.

În Ungaria horthystă, deci și în Transilvania de Nord cotropită, înainte de ghetoizare și deportare, bărbații evrei între 20 și 45 de ani au fost concentrați și trimiși în detașamente de muncă forțată și de pedeapsă în Ucraina unde din fiecare șapte, șase au pierit. Așa se face că ele, *die Mütter*, mamele, au fost acelea care în noaptea de 4 spre 5 aprilie 1944 au cusut cu fețele palide de spaimă, cu mîini tremurînde — fără a se putea sfătui cu soții lor — steaua galbenă pe hainele copiilor avînd teribila presimțire că, de fapt, cos însemnul morții. Ele au fost acelea care au sărit din pat în zorii zilei de 3 mai 1944, cînd în casele evreilor din toate satele și orașele Transilvaniei de Nord, jandarmii horthyști au izbit cu patul puștilor în ușă. Ele au fost acelea care și-au ridicat copiii din leagăn, i-au trezit pe cei mai mari, i-au ajutat să se îmbrace și să-și facă fiecare bocceaua pentru ca în mai puțin de o oră să părăsească totul și să pornească spre ghetou.

În ghetoul din Cluj, de-a lungul șoproanelor de uscat cărămizi, transformate în adăpost pentru 18 000 de oameni (familiile erau despărțite prin cîte un cearșaf atîrnat pe post de perete), puteai auzi exclamații cutremurătoare. Erau izbucniri deznădăjduite ale mamelor:

— Doamne, Dumnezeule, ce le dau mîine de mîncare!

— De ce am adus copii pe lume dacă nu sîntem în stare să-i ocrotim? Dacă nu-i putem ajuta să trăiască?

— Isac mi-a spus să am grijă ca de ochii din cap de fetiță. Ce să fac? Cum s-o apăr?

— Doctore, te rog, te implor, fă-mi rost de otravă, de cea mai tare otravă. Îmi trebuie pentru fata mea... la nevoie... nu vreau s-o las să mi-o batjocorească...

Da, *die Mütter*, mamele au fost acelea care au trebuit să urce în vagon cu întreaga familie: cu copiii, cu bunicii bolnavi și neputincioși și să pornească spre necunoscut. În vagonul umplut pînă la refuz cu cîte 70—80—90 de persoane de-a valma cu întreg calabalîcul — pături și veselă, geamantane și jucării, umbrele și cuiere, găleți și provizii — era zăpușeală, un miros insuportabil, un vacarm infernal. Și în acest iad pe roți, patru zile și trei nopți n-au încetat țipetele mamelor care cereau, implorau, cerșeau aer pentru copiii lor... apă... un calmant... o bucățică de pîine...

Și tot ele, *die Mütter*, mamele au fost acelea care, coborînd din tren pe rampa de la *Birkenau* după asemenea patru zile și trei nopți infernale, și-au luat copiii — pe cei

mici în braţe, pe cei mai mărişori de mînă — şi împleticindu-se de oboseală au intrat în coloana din *stînga* privind cu toată spaima lumii adunată în ochii lor înroşiţi de nesomn cînd la imensele garduri de sîrmă ghimpată, la oceanul de oameni în haine vărgate, la *SS*-iştii cu mîna pe trăgaci din turnurile de pază, cînd la copiii ce se tîrau cu întreaga coloană spre camerele de gazare. Cei din stînga, în timp ce se îndepărtau de rampă, strigau, ţipau, continuau să-şi ia rămas bun de le cei rămaşi în coloană din dreapta formată din bărbaţi şi femei selecţionaţi pentru muncă. Apoi, pe măsură ce presimţeau că se apropie sfîrşitul, începeau să plîngă, să se roage, să blesteme.

„În această ambianţă neobişnuită — avea să arate în depoziţia sa Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz* — copiii de vîrstă fragedă începeau să se smiorcăie. Dar, după ce erau mîngîiaţi de mamele lor sau de oamenii din *Kommando*, se potoleau şi se îndreptau spre camerele de gazare jucîndu-se sau hîrjonindu-se cu cîte o jucărioară în braţe.

Am observat că femeile care bănuiau sau ştiau ce li se pregăteşte, deşi aveau în ochi groaza morţii, mai găseau puterea să glumească cu copiii lor, să-i liniştească. O femeie, care a trecut pe lîngă mine, foarte aproape, în timp ce se apropia de camera de gazare, mi-a şoptit, arătîndu-mi cei patru copii ai ei care se ţineau de mînă, ca să-i ajute pe cei mai mici să treacă denivelările terenului: „Cum reuşiţi voi să ucideţi aceşti copii frumoşi şi scumpi? N-aveţi inimă în voi?"

Din cînd în cînd se întîmpla ca, în timp ce se dezbrăcau, femeile să înceapă să ţipe sfîşietor, să-şi smulgă părul din cap şi să se comporte ca nişte nebune. Erau scoase repede din mulţime, duse în spatele clădirii şi împuşcate în ceafă cu o armă de calibru mic. Se mai întîmpla ca femeile să ne arunce blesteme îngrozitoare, în momentul în care, scoase afară de cei din *Sonderkommando*, îşi dădeau seama ce se va întîmpla cu ele. Am fost de faţă cînd o femeie din camera de gazare a încercat să-şi împingă copiii afară în momentul în care se închideau uşile şi ne-a strigat plîngînd: „Lăsaţi-mi măcar copiii în viaţă!"

Am auzit nu o dată reproşuri din partea unor tineri referitor la lipsa de curaj, la pasivitatea inadmisibilă a celor mînaţi spre camera de gazare. Ca unul care am văzut cu ochii mei zile şi nopţi la rînd nesfîrşita scurgere a mereu

altei și altei *coloane din stînga* spre incinta crematoriului, susțin cu toată convingerea că în vestiarul camerei de gazare, o mamă, amenințată cu cravașa, bîta și patul puștii să se dezbrace în pielea goală și să-și dezbrace și copiii împreună cu alte două mii de mame, copii, bătrîni și bărbați bolnavi, în clipa cînd trebuia să intre în camera de gazare avea nevoie de mult mai mult curaj pentru a se putea stăpîni, pentru a nu izbucni într-un plîns isteric, ci a-și lua copilul în brațe, a-l mîngîia și a păși cu el, pentru a nu-l speria, zîmbind în moarte decît pentru a înfrunta un *Kapo* sau un *SS*-ist, ceea ce nu putea să atragă decît declanșarea unui măcel chiar în vestiar.

Pentru mine, acele *die Mütter*, mame, care au avut tăria să intre în camera de gazare cu trupul tremurînd de spaimă, cu ochii dilatați de frica morții, dar alăptîndu-și sau mîngîindu-și copiii sînt și vor rămîne pentru totdeauna eroine fără pereche.

Au fost și mame ai căror copii au mers în camerele de gazare cu bunicii lor, iar ele au fost selectate pentru muncă. Zeci de mii de femei din nordul Transilvaniei au umplut în vara lui '44 barăcile lagărului *B.II.C.* Într-o baracă erau înghesuite cîte 1 200. Tratamentul femeilor la *Birkenau* a fost totdeauna de o cruzime inimaginabilă. Așa cum arată autorii cunoscutei cărți „Fabrica morții".

„Gardienele *SS* pedepseau adeseori femeile obligîndu-le să stea în picioare lîngă poartă. Femeia care se făcea vinovată de ceva trebuia să stea nemișcată, desculță, lîngă poarta lagărului, în imediata apropiere a postului de pază *SS*, de unde era supravegheată. Dacă se mișca, pedeapsa îi era agravată. Trebuia să stea cu genunchii goi pe pietriș, cu brațele întinse înainte, pe care se puneau pietre. Dacă lăsa să-i cadă pietrele, era luată la bătaie. Femeilor li se aplicau pedepsele de obicei după apel, la înapoierea de la lucru. Ele erau puse să stea lîngă poartă pînă noaptea tîrziu, fără să li se dea de mîncare.

Femeile, cu capul tuns pînă la piele, slăbite de foame și bolnave, se tîrau printre blocuri ca niște vedenii. Sabotii grei de lemn din picioarele lor goale, descărnate, julite și pline de răni se înfundau adeseori în pămîntul cleios. Era o priveliște insuportabilă să vezi cum femeile acestea acoperite cu zdrențe își consumă ultima picătură de vlagă în sforțarea zadarnică de a-și elibera piciorul din prinsoarea noroiului cleios. Bătute și bajocorite de deținutele cu funcții și de gardienele *SS*, femeile cădeau în noroi, rămînînd în șan-

turile de la marginea drumurilor. Zăceau așa, nebăgate în seamă de nimeni, pînă la apel și-și dădeau sufletul încetul cu încetul, nemaiavînd nici puterea și nici voința de a striga după ajutor".

Dar chinul insuportabil al mamelor selectate pentru muncă îl constituiau mustrările de conștiință. Le tortura gîndul că și-au lăsat copiii în brațele bunicilor, iar ele s-au salvat. Se simțeau vinovate.

Doctorița Ana Köpich din ghetoul-Cluj a fost una dintre miile de mame al căreі soț a fost în detașament de muncă forțată. Pe rampa de la *Birkenau*, copilul lor, Gyuri, a prins-o de mînă pe bunică și a pornit cu ea spre camera de gazare, astfel Ana a fost selecționată pentru muncă. A avut șansa să fie repartizată la un *Revier* și să supraviețuiască. În puținele clipe de răgaz, acolo, la *Revier*, și-a așternut pe hîrtie gîndurile către soțul său despre care nu știa dacă mai trăiește sau nu. „...Crede-mă, dragul meu, că nu mai pot. M-au părăsit puterile... Îmi vine să urlu de durere, să strig în gura mare tot chinul pe care de doi ani de zile, de cînd ne-am despărțit, l-am strîns în mine, lună de lună, ceas de ceas... Uite, numai gîndul că îți voi spune tot ce-am pătimit și că tu mă vei înțelege începe să mă calmeze. Căci trebuie să-ți fac de la început o mărturisire. Pe lîngă toate chinurile prin care am trecut și trec în fiecare zi aici, în umbra crematoriului, este unul care le domină pe toate, care mă apasă groaznic, mă strivește, mă sufocă. Da, mă fac vinovată față de tine și mă întreb mereu : Am făcut eu totul pentru a salva viața copilului nostru ? Gîndul că tu nu mă vei înțelege, că, nefiind aici, la *Birkenau-Auschwitz*, nu vei putea înțelege tot ce s-a întîmplat și cum s-a întîmplat, mă roade, mă chinuie, mă distruge. Nu vreau să mă apăr, nu vreau să te implor, vreau să descriu evenimentele așa cum s-au succedat, fără argumentări, fără explicații, lăsîndu-te să apreciezi tu, ca soț și tată".

Repet, cred, sînt convins că *den Mütter*, mamelor care n-au abdicat, n-au înnebunit, nu s-au sinucis, ci și-au adunat toate puterile pentru a coase steaua galbenă pe hainele copiilor fără să-i sperie cu lacrimile lor, pentru a intra cu ei în ghetou și a le asigura acolo supraviețuirea fără să dispere și, mai ales, fără să plîngă în fața lor, pentru a-i pregăti și a parcurge împreună cu ei acel drum fără-de-întoarcere din ghetourile Transilvaniei de Nord pînă la *Birkenau-Auschwitz*, pentru a intra apoi cu ei în camera de

gazare tremurînd din tot trupul şi cu frica de moarte în ochi, dar mîngîindu-şi şi zîmbind copiilor pentru ca ei să păşească liniştiţi în moartea inevitabilă, da, acestor *Mütter*, acestor mame nu li se poate da decît o singură apreciere : au fost eroine fără pereche !

MUTTER (2)

Încă în prima noapte la *Birkenau*, în lagărul *B.II.E.*, am auzit pe un *Häftling* mai în vîrstă rostind : pe cei de care v-aţi despărţit pe rampă n-o să-i mai vedeţi... dacă aţi ieşi afară, i-aţi putea urmări cum se înalţă, transformaţi în fum, spre cer. Toată noaptea şi multe nopţi la rînd, eu nu m-am gîndit decît la mama. Îi revedeam faţa, aşa cum mi s-a întipărit pe retină în timp ce se îndepărta împinsă de coloana din stînga, ce se pusese în mişcare. Imaginea păstrată era însă ştearsă, confuză, deoarece mama, în acele ultime clipe cît ne-am fi putut privi încă, s-a uitat puţin la noi. Ne arunca cîte o privire şi iar se întorcea grăbită spre copii de parcă cineva ar fi vrut să-i smulgă de lîngă ea. Pe Valentin (cel mai mic dintre noi, avea 8 ani) îl ţinea strîns de mînă şi totuşi se uita mereu la el, speriată că l-ar putea pierde în învălmăşeală. Îi căuta din ochi şi-i striga mereu pe gemeni (Cornel şi Cornelia aveau 14 ani) implorîndu-i să nu se îndepărteze, deşi ei păşeau aproape lipiţi de ea.

Faţa mamei era transpirată. Cînd uşile vagonului s-au dat în lături şi a auzit comanda *„alles dort lassen!"*, „lăsaţi totul pe loc !" a intrat în panică. S-a repezit la un rucsac, l-a desfăcut şi a început să smulgă lucrurile din el, enervîndu-se că nu dă de pulovărele pe care le căuta. Striga întruna către noi : „Puneţi-vă cît mai multe haine pe voi, luaţi-vă şi paltoanele"... „Dar acum e vară, afară-i cald", se miră Valentin care, văzînd că alţi copii se mişcă de-acum în voie pe peron, nu mai avea răbdare să stea în vagon. „Tăceţi şi ascultaţi-mă", ni se adresă mama tuturor, deşi noi, cei mari, uluiţi de nesfîrşitul şir al barăcilor, de mulţimea gardurilor de sîrmă ghimpată, de marea de oameni îmbrăcaţi în haine vărgate, ce tălăzuia printre bараci şi gardurile de sîrmă ghimpată, nu îndrăzneam să scoatem o vorbă. Mama renunţă să mai caute pulovărele, scoase o pîine pe care o ascunsese într-un geamantan şi, neavînd răbdare şi nici

timp — căci se ţipa tot mai ameninţător *„alle heraus!"*, „toţi afară!" —, a rupt-o în şapte bucăţi. A vrut să înfunde şi în buzunarul de la paltonul tatei una, dar el, văzînd că ei nu şi-a făcut porţie, a refuzat s-o ia. Atunci, mama i-a întins-o lui Valentin; el însă, cînd a sărit din vagon, a scăpat-o şi n-a mai apucat s-o ridice. Am coborît din vagoane toţi deodată. Pe rampă se produse o asemenea învălmăşeală, încît, aplecîndu-te să cauţi un lucru pierdut, puteai fi uşor strivit.

Familiile care îşi scoteau din vagoane morţii sau bolnavii îi aşezau sub tren să nu fie călcaţi în picioare. Mama, deşi s-a dat jos cu greu din vagon — în cele patru zile şi trei nopţi cît durase călătoria s-a plîns mereu că o dor picioarele, că-i amorţesc şi nu are loc să şi le întindă —, nu se văita, încerca doar, fără să reuşească, să-şi şteargă sudoarea de pe faţă. Continua să se agite că nu ne-am luat mai multe lucruri din bagaje. Ne întreba, cînd pe unul, cînd pe celălalt, cîte cămăşi avem pe noi, dacă am luat batiste, ne cerea să ne încheiem la nasturi, să păstrăm bucata de pîine, că nu se ştie cînd ni se va da de mîncare.

Uitîndu-mă după ea, cum se îndepărta, lăsîndu-se împinsă de coloana aceea bizară, alcătuită din bătrîni ce se poticneau la fiecare pas şi din oameni zdraveni, ce purtau pe braţe un frate sau un tată muribund, din copii care plîngeau după jucăriile părăsite în vagon şi femei tinere ce zîmbeau bucuroase că le fusese îngăduit să-şi ducă pruncii în braţe, nu-mi dădeam seama dacă faţa mamei era inundată de sudoare ori scăldată în lacrimi. Unii alergau înainte să-i regăsească pe cei pe care-i pierduseră, alţii rămîneau în urmă părăsiţi de orice putere sau se opreau în loc, cu privirile speriate aţintite spre coloana noastră, să-i mai vadă o dată pe cei de care se despărţeau. Faţa mamei o zăream intermitent printre zecile de capete ce treceau pe lîngă ea şi o acopereau. Cînd n-o mai vedeam, îmi venea să ţîşnesc din coloana noastră ce rămăsese pe loc, să fug spre ea, s-o caut în acea cumplită învălmăşeală de capete, trupuri şi picioare, cu strania senzaţie că dacă o pierd din ochi, o pierd pentru totdeauna.

Am putut s-o urmăresc mai multă vreme după basmaua din cap. O basma albă cu buline albastre.

Strivit de presiunea celor din jur, copleşit brusc de oboseala adunată de-a lungul celor patru zile şi trei nopţi, cît a durat călătoria halucinantă de la Cluj la *Birkenau*, m-am

lăsat încet pe vine. Nu mai deslușeam nimic clar decît o învălmășeală de trupuri printre și peste care zăream o basma albă cu buline albastre. Basmaua pe care și-o punea pe cap mama în fiecare vineri seara cînd aprindea lumînările [1].

Încercînd să răzbat spre ușa barăcii printre *Häftling*-ii ce mă împresurau, făcîndu-mi loc cu coatele, cu genunchii, cu capul, mă gîndeam stăruitor, cu încăpățînare la mama care — oprită în capul mesei, în fața sfeșnicelor, cu basmaua albă cu buline albastre pe cap, cu mîinile ridicate a rugăciune peste lumînările aprinse, cu obrajii iradiind, în bătaia celor șapte flăcări, dragoste și bunătate —, părea o sfîntă. În ochii mei se încăpățîna însă acum să rămînă imaginea basmalei albe cu buline albastre ivindu-se cu intermitență printre și peste sute de capete necunoscute care se pierdeau învălmășindu-se, acoperindu-se unul pe altul și dispărînd apoi în coloana aceea bizară de mame și copii, de bătrîni și bolnavi, ce se tîra implacabil spre camerele de gazare.

M-am liniștit puțin abia cînd, după o oră sau poate chiar două ore de zbateri și chinuri, am reușit să mă strecor afară. Lipit cu burta de pămînt, mi-am ridicat înfricoșat capul. Cerul nu se vedea. Deasupra lagărului se fugăreau, suprapunîndu-se, ciocnindu-se, rotocoale de fum negru-vînăt, înecăcios, împrăștiind un miros sufocant de carne arsă. Într-un anumit loc, bezna nopții avea o culoare roșiatică. Ochii mi-au fost atrași ca de un magnet de acea uriașă pată roșie în jurul căreia se învălmășeau rotocoale de fum negru-vînăt. Din cînd în cînd, rotocoalele se îndepărtau brusc și din partea aceea roșie izbucneau gigantice limbi de foc. Fascinat și îngrozit de jocul halucinant al înfricoșătoarelor limbi de foc, am încremenit cu privirea fixată spre acea pată roșie din care ele țîșneau ritmic și deodată, în lumina lor ireală, am zărit, ca într-o strălucire, fața înlăcrimată a mamei; în ochii ei era adunată durerea lumii întregi. M-am prăbușit ca lovit de trăsnet. În acea strălucire am înțeles că bătrînul *Häftling* a spus adevărul... am înțeles că n-am să-mi mai văd mama niciodată... că nu mai am mamă...

---

[1] Ritual iudaic.

MÜDE

Cuvîntul acesta nu l-am auzit rostit în lagăr. De-a lungul întregului calvar pe care l-am străbătut nu m-a întrebat nimeni, niciodată: *bist du müde?* eşti obosit? Şi cît de obosit eram! Mai ales sufletul!

Mai întîi mi-au obosit mîinile. Au obosit strîngînd lopata la încărcatul şi descărcatul vagoanelor cu nisip; au obosit izbind cu tîrnăcopul în pămîntul îngheţat tare ca piatra; au obosit înlăturînd straturi uriaşe de zăpadă de pe aerodroame şi autostrăzi; au obosit cărînd pietre. Erau pietre mari... de 30... de 40 de kg. Erau colţuroase... muchiile lor scrijeleau palmele. Iar cînd drept pedeapsă trebuia să stau în genunchi cu braţele întinse înainte, avînd în fiecare mînă cîte un bolovan, aveam de fiecare dată senzaţia că sfîrşitul este iminent.

Apoi mi-au obosit umerii. Au obosit sub povara sacilor de ciment, şinelor de cale ferată, trunchiurilor de copaci, drugilor de fier, rotocoalelor de sîrmă. Au obosit sub povara cadavrelor camarazilor. După douăsprezece ore de cărat ciment, şine, copaci, drugi de fier... la întoarcerea în lagăr trebuiau căraţi pe umeri cei care n-au mai rezistat şi s-au prăbuşit sub povara ce le-a apăsat umerii. Dar, poate, cel mai mult am obosit din cauza loviturilor. *Kapo* nu aveau cravaşe, ci bîte. Iar ei ne izbeau cu bîtele lor grele, de preferinţă, peste umeri şi peste spate.

Cel mai tare m-am speriat cînd am simţit că-mi obosesc picioarele. În lagăr, cînd stăteai la *Appell*, cînd mergeai în coloană sau treceai cu un sac de ciment prin faţa unui *Kapo* ori SS-ist, din clipa în care simţeai că picioarele nu te mai ascultă, nu te mai puteai gîndi decît la moarte. Iar picioarele mele au dat semne de oboseală foarte repede. Genunchii au început să-mi tremure încă din prima etapă a calvarului, în acea zi toridă din 6 iunie 1944, cînd, îmbrăcat cu nu mai ştiu cîte cămăşi, pulovăre, costum şi palton de iarnă, avînd un rucsac în spate şi două baloturi sub braţe, mă tîram, cu toţi ai mei, din ghetou la gară, pentru a porni spre ultima staţie a vieţii noastre. Rezistenţa genunchilor mei a scăzut rapid în nesfîrşitele apeluri ce ţineau zilnic cîte 4—6—10 ore în lagărul *E* din *Birkenau*. Oboseala picioarelor, că un fel de sfîrşeală a întregului trup, am început s-o simt acut în iarna lui 1944 la *Kaufering* şi *Landsberg*. Aici drumul din lagăr pînă în pădurea Mohl în care lucram şi înapoi

era îngreunat enorm de saboţii cu talpă de lemn, de care zăpada se lipea în straturi sucesive şi se înţepenea transformînd fiecare pas într-un chin. Forţîndu-mă să-mi scot piciorul înfundat pînă la genunchi în zăpadă îmi aluneca sacul de ciment de pe umăr. Aplecîndu-mă să-l ridic, simţeam imediat arsura bîtei unui *Kapo*, iar eu mă prăbuşeam peste ciment.

Ochii îmi obosiseră mai întîi de plîns. *Atunci, acolo... la Birkenau*, în primele zile şi în primele săptămîni, toţi cei din baraca 21 a lagărului *E* — eram peste 1 000 de copii între 14-18 şi chiar 20 de ani — plîngeam după cei de care ne despărţiserăm la sosire pe rampă şi despre care ni se spusese că au fost duşi direct în camera de gazare. În primele zile şi în primele săptămîni, noi, copiii din baraca 21, nu credeam, nu puteam să credem nimic din ce ni se spunea despre crematorii, dar de plîns plîngeam zi şi noapte. Priveam la flăcările ce izbucneau pe coşurile crematoriilor şi plîngeam. Apoi, curînd, fumul negru, înecăcios ce acoperea întreg lagărul ne-a uscat ochii. Nu mai aveam lacrimi să ne plîngem morţii. Ochii înroşiţi de nesomn, de arsura rafalelor de zăpadă din pădurile Bavariei, adînciţi în orbite de suferinţele şi chinurile îndurate tremurau de oboseală.

Întreg trupul îmi era cuprins de o cumplită oboseală. Străpuns de sulițele de foc ale soarelui de iulie şi august în timp ce stăteam ore în şir în poziţie de drepţi la *Appell* sau întins neputincios în noroaiele *Birkenau*-ului aşteptînd o nouă selecţionare; udat mereu pînă la piele de interminabilele ploi de toamnă; înfruntînd în nişte zdrenţe gerul pădurilor bavareze care îngheţa şi sufletul din tine; plin de răni purulente şi sîngerînde pe dinafară, măcinat din interior de toate bolile posibile şi imposibile; biciuit, lovit cu cravaşa, izbit cu patul puştii, stîlcit în bătaie cu bîta de un *Kapo* ori călcat în picioare cu bocanci grei de *SS*-ist, trupul, întregul trup era cuprins de o cumplită oboseală.

Dar şi mai obosit îmi era sufletul. Toate fibrele care-l susţineau au plesnit, s-au rupt. Primele au plesnit, s-au rupt, una cîte una, încă în primăvara lui 1944, cînd mi-am cusut steaua galbenă... cînd am intrat în ghetou... cînd am părăsit ghetoul şi ne-am îndreptat spre gară purtînd în spate întregul nostru avut. Apoi au început să plesnească, să se rupă cîte două-trei deodată; în drum spre *Auschwitz*... cînd m-am despins de familie... cînd am aflat că cei de care

m-au despărțit nu mai sînt în viață... de cîte ori mi-au ucis cîte un camarad...

Torturat de neputința de a imagina nici cea mai firavă șansă de a rezista pînă la capăt, chinuit de gîndul că dacă se va întîmpla totuși o minune și voi supraviețui, voi fi singur pe lume, fără părinți și frați, fără rude, fără prieteni, sufletul meu a acumulat atîta oboseală încît în afara ei nu mai simțeam nimic.

Și totuși, de-a lungul întregului calvar pe care l-am străbătut, nimeni, niciodată nu m-a întrebat : *bist du müde ?*, ești obosit ? Și cît de obosit eram ! Mai ales sufletul !

Acum, nici nu-mi pot reaminti cum și cînd am învățat acest cuvînt *müde*, obosit. Nu-mi reamintesc deoarece nici noi între noi nu ne întrebam de oboseală. Cînd un *Häftling* se prăbușea la *Appell* sau în coloana care mărșăluia, cînd scăpa piatra din brațe și el se trîntea la pămînt să-i bareze cu trupul rostogolirea, cei din apropiere se repezeau spre el și-l întrebau : *kanst du noch ?*, mai poți ? iar el, trăgîndu-și cu greu răsuflarea, bolborosea : *ich kann noch*, mai pot... ajutați-mă fraților... nu mă lăsați. Cei de lîngă el îl ajutau să se ridice, îl sprijineau cîteva clipe pînă putea să se mențină din nou în poziție de drepți pentru *Appell*, sau să mărșăluiască în coloană mai departe, ori să urce panta cu piatra în brațe.

Dacă *Häftling*-ul avea nenorocul ca în clipa căderii să fie văzut de un *SS*-ist, sfîrșitul era greu de evitat:

— *Auf ! verfluchte Hund... schneller... weiter machen !...* [1] urla *SS*-istul însoțindu-și fiecare cuvînt cu cîte o izbitură. Întîi numai cu cravașa, apoi și cu bocancii lui grei, plini de ținte ce sfîrtecau carnea.

Häftling-ul opintindu-se zadarnic să se ridice, ori să miște piatra din loc implora, cerșea îndurare : *Herr Scharführer... ich kann, ich kann noch...* [2] Pe măsură ce izbiturile se întețeau *Häftling*-ul nu mai avea putere să se opintească, dar continua să implore... *Herr Scharführer... Ich kann noch...* Niciodată, nici unul din zecile, din sutele de mii de *Häftling*-i căzuți în timp ce stăteau în poziție de drepți pe *Appell-platz*-uri, în timp ce mărșăluiau în coloană din și spre lagăr sau dintr-un lagăr în altul, ori în timp ce cărau saci de ciment, șine, drugi de fier, rotocoale de sîrmă, bolovani...

[1] Sus ! Cîine blestemat... mai repede... Continuă !...
[2] Domnule subofițer... mai pot... mai pot încă...

n-au spus că sînt *müde*, obosiți, aceasta ar fi însemnat acceptarea morții pe loc, sforțîndu-se să-și prelungească viața cu o zi, cu o oră, cu o clipă, repetau pînă la ultima suflare, pînă la ultimul horcăit: *ich... kann... noch... noch...*, mai pot... mai...

MÜNZKAMMER

Toate cuvintele, toate expresiile aparținînd *„Limbajului morții"* le-am auzit, le-am învățat, le-am pătruns sensul la *Birkenau-Auschwitz* și în celelalte *KZ*-uri prin care am fost purtat. Toate aceste cuvinte și expresii, fără excepție, sînt cunoscute de toți supraviețuitorii lagărelor de concentrare. Am inclus un singur cuvînt nefolosit în *KZ*-uri pe care-l știu, l-am învățat înainte de deportare, în ghetou, dar care se include perfect în *„Limbajul morții"*: mă refer la cuvîntul *Münzkammer*, monetărie.

În *Reich*, în toate țările în care s-a aplicat „soluția finală", schingiuirea evreilor a început o dată cu deportările. În Ungaria, jandarmii horthyști au declanșat chinuirea barbară în ghetou, supunînd oamenii la torturi incredibile, pentru a afla unde și-au ascuns presupusele comori; oamenii au fost aruncați în vagoane stîlciți în bătăi, aproape morți.

Nu se va putea stabili niciodată în care ghetou și cine anume a denumit pentru prima oară camera special amenajată pentru schingiuiri: *Münzkammer*, monetărie. Poate a fost „gluma reușită" a unui zbir, care, constatînd în cît aur se metamorfozează torturile, făcînd abstracție de pereții stropiți cu sînge ai încăperii, a strigat: „Păi, asta-i o adevărată monetărie!" În orice caz, denumirea s-a generalizat rapid în toate ghetourile.

La Dej, încă din prima săptămînă a sosit de la Budapesta faimoasa echipă care a acționat la *Münzkammer*, la monetărie. Evreii bogați și cei considerați înstăriți au fost duși cu întreaga familie într-o clădire, lîngă ghetou. Acolo, „au fost luați la tratament". Părinții în fața copiilor, bărbații în fața soțiilor erau bătuți cumplit — cu cravașa peste tălpile picioarelor sau cu „străbuna și tradiționala" vînă de bou ungară —, pînă cînd declarau valorile ascunse, iar dacă nu aveau, tot erau bătuți, pînă cînd zbirii se plictiseau.

„Zi de zi — relatează Singer Zoltán — populația din ghetou stătea în spatele sîrmei ghimpate și privea la cei ce se tîrau înapoi de la *Münzkammer*, de la monetărie. Se întorceau palizi de moarte, cu ochii storși de lacrimi, ținîndu-se unul de altul... Cu tălpile lovite, cu picioarele sîngerînde, se tîrau susținîndu-se reciproc, să nu cedeze, ca trupurile să nu se prăbușească. Cine știe cine a fost mai norocos: cel care într-adevăr a ascuns ori a dat spre păstrare unor creștini obiecte de valoare și bani — și deci a avut ce să declare — ori cel care n-a ascuns nimic și degeaba a fost bătut sistematic, ore, zile în șir, n-a avut ce să mărturisească?

Clătinîndu-se, sprijinindu-se reciproc, se întoarceau familiile de la „monetărie". Cu fețe împietrite, înghețate (...) Cine va putea uita vreodată acele imagini halucinante? Părinții schingiuiți, fetele dezonorate, copiii îngroziți de moarte".

Evocînd zilele petrecute în ghetoul din Satu Mare, Ana Molnár își va aminti, cutremurîndu-se, de *Münzkammer*, de monetărie.

„Au început cele mai înspăimîntătoare orori.

Pe strada Báthory nr. 7, într-o clădire a ghetoului, devenită faimoasă, jandarmii-bandiți, aduși din Cluj, folosind instrumente demne de Evul Mediu, au amenajat o „cameră-interogatoriu". Aici au fost introduși toți aceia care — după presupunerea lor — nu au declarat toate valorile ori le-au ascuns la prietenii lor creștini.

Bătuți la sînge, pe jumătate morți, cei interogați ieșeau clătinîndu-se, abia ținîndu-se pe picioare, din această cameră a ororilor. De cele mai multe ori însă erau scoși pe targă.

Terîbilele urlete spărgeau liniștea ghetoului încremenit într-o groază de gheață. Bărbați și femei cu inimile zvîcnind și nervii încordați, gata să plesnească, tresăreau albi ca varul la fiecare sunet și scîrțîit de ușă, așteptînd zi și noapte să le vină rîndul... Dintre cei cu care locuiam în aceeași clădire, primii chemați la interogatoriu au fost vara mea și soțul ei. Cu ce emoție i-am așteptat să revină. Sărmana Kató, fetița lor, îi aștepta, plîngînd în hohote, în stradă. Și dintr-o dată a luat-o la fugă, deznădăjduită: „Vin! Abia se pot mișca".

Clătinîndu-se, forțîndu-se să zîmbească, au intrat pe ușă. Cu femeia au fost mai îndurători; numai pe brațe se

vedeau dungile și vînătăile lăsate de vina de bou, dar pe bărbat atîta l-au lovit peste tălpi, pînă a leșinat. Trupul îi era plin de hematoame. Dar n-a mărturisit.

Pe fabricantul Alexandru Gerő aproape l-au ucis în bătăi. Întors acasă s-a otrăvit.

Pe soția inginerului Farkas au bătut-o în așa hal, încît a trebuit dusă direct la spitalul improvizat în ghetou. Durerile n-au părăsit-o decît în camera de gazare de la *Auschwitz*.

O femeie din casa de vizavi a înnebunit. N-au avut unde s-o transporte. Cît era ziua de lungă trebuia să-i ascultăm groaznicele țipete nearticulate. Cu ele-ne sculam în zori, iar seara, din pricina lor, nu puteam adormi".

Evocînd anchetările în ghetoul din Tîrgu Mureș, Berner Mór scrie:

„În cea de-a treia săptămînă a lunii mai am făcut cunoștință cu o nouă samavolnicie. A sosit în ghetou detașamentul de jandarmi-anchetatori. Într-o dimineață s-au citit 10-12 nume pe care jandarmeria îi „ruga" să „binevoiască a pofti", împreună cu membrii familiilor lor, în „încăperea poliției" special amenajată la intrarea în ghetou. După cîteva minute s-au și auzit strigăte și urlete înfiorătoare, zgomotul surd al loviturilor. Noi, doctorii, care aveam „cabinetul" într-o încăpere alăturată, ne uitam muți unul la altul și priveam îngroziți cum ies de la anchetă, clătinîndu-se, abia putînd păși, bărbați, femei, chiar și fete tinere. Dacă bărbatul nu mărturisea, atunci era chemată și groaznic chinuită soția; erau chemate pînă și tinerele fete și bătute la sînge, să declare unde și-au ascuns avutul părinții. Au fost familii ai căror membri au fost chemați și torturați de cîte șapte-opt ori. Victimele erau plesnite cu vîna de bou peste tălpi, mîini și stomac — bărbații și peste organele genitale — pînă leșinau. Atunci aruncau peste ele găleți cu apă rece. Cînd își reveneau erau împinse afară din încăpere, pentru ca în după-masa aceleiași zile ori a doua zi dimineața să fie rechemate și tortura luată de la început. Teama și groaza se cuibăriseră în toate cotloanele. Femeile se temeau pentru bărbații lor; bărbații tremurau pentru soțiile lor".

În ghetoul din Satu Mare schingiuirile au luat asemenea proporții, încît oamenii se îmbulzeau să fie incluși în „transportul" spre necunoscut, numai să scape de obsesia

camerei de tortură! Din familia Delman a fost chemată la interogatoriu soția.

„Atunci — va declara la procesul din mai 1946 împotriva criminalilor horthyști din ghetourile din nordul Transilvaniei soția lui Delman, care va avea șansa să se întoarcă din deportare — am fost prinsă și obligată să-mi dau jos pantofii; m-au întins pe o bancă, unul dintre ei m-a apăsat cu genunchii, iar celălalt a început să mă bată la tălpi cu o bîtă lungă pînă a obosit; pe urmă mi-a ridicat rochia și a început să mă izbească peste tot trupul. Eu am strigat, am urlat de durere. Am fost bătută crunt în continuare, apoi obligată să mă rotesc de-a lungul pereților în pas alergător. După aceea, mi s-a ordonat să-mi trag pantofii. Cum picioarele mi se umflaseră, a fost cel mai mare chin. Interogatoriul a fost reluat de la început. Nici de data aceasta n-am avut ce să declar. Atunci au repetat aceeași tortură. Din nou descălțată de pantofi, din nou bătută și schingiuită. În timpul torturii a intrat un șef, care a pretins să fiu „tratată mai energic".

Cînd, în sfîrșit, a fost trimisă înapoi în ghetou, trupul îi era atît de zdrobit, picioarele atît de umflate, încît două persoane au trebuit s-o ajute să ajungă acasă. Peste cîteva zile a primit o nouă citație din partea comisiei de cercetări. Îngrozită, s-a prezentat voluntar să fie trimisă cu primul tren ce avea s-o ducă la *Auschwitz*.

Față de femei, sadismul zbirilor n-a cunoscut margini, luînd forme de-a dreptul bolnăvicioase. Dezbrăcate în pielea goală, ele erau biciuite pînă cînd dungi roșii le brăzdau întreg corpul. Apoi erau întrebate din nou. Dacă tot nu mărturiseau, erau apucate de păr și izbite cu capul de pereți.

Soției lui Weiss Nandor, proprietar de moară, după ce minute în șir au plesnit-o cînd cu cravașa, cînd cu nuiaua, i-au strîns sînii cu ușa pînă a leșinat și s-a prăbușit.

Pe soția avocatului Gellért Mikșa au biciuit-o în fața copiilor care plîngeau în hohote. Cînd biciul s-a înfășurat în jurul gîtului victimei, femeia s-a prăbușit pe ciment, sufocîndu-se. Copiii, țipînd, s-au repezit spre mamă. Jandarmii, izbind cu bocancii în copii, i-au îndepărtat și au continuat s-o maltrateze pe mamă.

Se întîmpla ca soțul, auzind de afară țipetele înnebunitoare ale soției, să se năpustească înăuntru strigînd: „Opriți-vă, declar eu totul."

În cîte o zi, cînd anchetarea celor denunțați ori suspectați se termina mai repede, zbirii luau la întîmplare fete între 16 și 20 de ani. Le cereau să se dezbrace în pielea goală. Dacă șovăiau, rupeau ei rochia și lenjeria de pe ele. Apoi le întrebau unde au ascuns părinții lucrurile de valoare. Speriate, fetele spuneau tot ce știau. Care n-avea ce mărturisi era bătută la sînge.

La Cluj, *das Münzkammer*, monetăria, se afla dincolo de gardul ce împrejmuia ghetoul. Din încăperi se auzeau continuu urlete ce-ți înghețau sîngele în vene. Rudele, prietenii, cu fețele palide, speriați de moarte, așteptau întoarcerea celor chemați la interogatoriu. Printr-un curier special a fost convocat Mihai Geller. Trei zbiri aduși din Kosice au tăbărît pe el. L-au supus unor torturi și schingiuiri ieșite din comun, pentru a mărturisi locul unde și-a ascuns obiectele de valoare. A fost dezbrăcat pînă la piele, legat la mîini și la picioare și bătut de către unul din jandarmi cu vîna de bou, izbit cu piciorul de altul, iar al treilea îl încălecase și-l lovea cu pumnii. Omul a îndurat pînă și-a pierdut cunoștința. A fost lăsat doar cîteva clipe. Apoi s-au aruncat găleți de apă peste el, pînă și-a revenit și totul a fost luat de la început. De trei ori la rînd s-a repetat aceeași tortură. Cînd victima a fost complet desfigurată, a fost purtată prin curtea ghetoului și arătată tuturor: „Uitați-vă, acesta a fost Mihai Geller! A fost, pentru că acum este o zdreanță. Învățați din cazul lui! Toți cei care vor tăinui adevărul și nu vor mărturisi unde și-au ascuns lucrurile vor păți la fel!"

Sintetizînd, cunoscutul istoric american al holocaustului, Randolph L. Braham, va zugrăvi astfel ororile săvîrșite de horthyști în căutarea avutului evreilor ghetoizați:

„O clădire specială în ghetou servea drept «monetărie» — locul în care erau torturați să mărturisească unde și-au ascuns lucrurile de valoare. Bărbații erau adesea torturați în văzul soțiilor și copiilor lor, femeile erau adesea bătute în fața soților lor. Procedeele folosite erau crude și neobișnuit de barbare; victimele erau bătute la tălpi cu vergi sau bastoane de cauciuc, erau pălmuite și lovite cu picioarele pînă își pierdeau cunoștința. Bărbații erau bătuți peste testicule; femeile, uneori chiar tinerele fete, erau controlate vaginal de colaboratoarele voluntare și moașe, care nu se sfiau deloc, în prezența anchetatorilor bărbați. Unii dintre aceștia, deosebit de sadici, utilizau dispozitive electrice pentru a le

determina pe victime să mărturisească. Introduceau un capăt al unui astfel de dispozitiv în gura victimei şi celălalt în vagin, respectiv îl aplicau pe testicule. Aceste torturi inumane i-au făcut pe mulţi evrei să-şi piardă minţile sau să se sinucidă."

NACHTSCHICHT

Cei care am intrat pe porţile lagărului de concentrare *Landsberg*, aduşi de la *Birkenau-Auschwitz*, credeam că nimic nu ne mai poate înspăimînta. După ce luni în şir ochii ne-au fost pîrjoliţi de flăcările şi fumul crematoriilor în care ne-au fost arşi părinţii şi fraţii, după ce luni în şir am privit neputincioşi cum ne sînt călcaţi în picioare, torturaţi şi ucişi camarazii şi prietenii cei mai apropiaţi, după ce luni în şir, noi înşine am trecut de zeci de ori, în pielea goală, prin faţa temutului căpitan *SS* dr. Mengele la marile selecţionări pentru camerele de gazare, ce ne mai putea îngrozi la *Landsberg ?*

Şi totuşi, cînd eram anunţaţi că, peste o zi, *Kommando*-ul din care făceam parte intră în *Nachtschicht*, în tură de noapte, ne îngheţa sîngele în vine.

În iarna lui '44, aproape toţi cei 4 000 de *Häftling*-i din *Landsberg* numărul 1, ca şi cei din *Kaufering* numărul 3 şi numărul 4 lucram în pădurea Mohl, la construirea unei fabrici subterane.

Apelul, cu nesfîrşitele lui bătăi, se desfăşura pe înserate. Drumul, pe un ger cumplit, printr-o zăpadă în care ne afundam pînă la genunchi, dura cîteva ore. Ajungeam în pădure storşi de orice vlagă, tremurînd de frig, de foame, de epuizare. Or, calvarul abia începea. Lucram în aer liber aproape fără lumină. Oamenii cădeau de pe schele, îngheţau în zăpadă, se prăbuşeau în prăpăstii neobservaţi. Erau căutaţi doar spre ziuă, cînd, la apelul pentru întoarcerea în lagăr, li se constata lipsa. Atunci începea o goană disperată. Şi în loc ca unul dintre noi să verse o lacrimă ori să le închine un gînd bun, izbucneam cu toţii în ţipete şi blesteme, căci trebuia să scotocim în pas alergător toată pădurea, să găsim cadavrele, şi vîntul ne trîntea la pămînt cu o forţă năprasnică.

iar zăpada se așeza în straturi tot mai groase, acoperind orice urmă.

Munca cea mai istovitoare o reprezenta căratul cimentului. Halta era departe și cimentul se ducea pe spate. Sute de oameni, înșiruiți prin flanc cîte unul, încovoiați aproape pînă la pămînt sub povara sacilor, căram, fără oprire, cimentul spre betoniere. Ne opream numai o clipă cînd ne prăbușeam. Drumul era lunecos, iar picioarele călcau nesigur. Cei mai mulți cădeam fără să lunecăm, de oboseală. Sacii se rostogoleau peste noi. Cimentul se împrăștia peste trupuri. Zăpada îl înmuia. Apoi, vîntul îl întărea. Se întărea pe hainele noastre, în părul și bărbile noastre. Unii luam sacii goi de la betonieră și-i trăgeam peste noi să ne apere de frig. Spre ziuă, arătam ca niște momîi.

Cînd la ieșirea din pădure eram zăriți de coloana de *Häftling*-i care înainta prin zăpadă din lagăr spre locul de muncă, aceasta se oprea înspăimîntată. Oamenii erau tentați să creadă că au vedenii, că dintre brazi ies cîrduri de stafii.

— Hai, mișcați-vă, ce v-ați oprit? izbucnea cîte unul. Este *Nachtschicht*-ul, tura de noapte, din pădurea Mohl.

NACHT UND NEBEL

Mii, zeci de mii de deportați s-au trezit în lagărele de concentrare naziste fără să știe de ce și cum au ajuns acolo.

Ridicați noaptea, pe furiș, din paturi sau smulși ziua în amiaza mare de lîngă cei dragi, arestați în plină stradă în fabrică, în birou sau în spital, oamenii — bărbați și femei deopotrivă — erau duși mai întîi în *Bunker*-ele *Gestapo*-ului. Cei care supraviețuiau cumplitelor interogatorii, fără să fie judecați, erau îmbarcați în vagoane și trimiși — din Belgia sau Olanda, din Polonia sau U.R.S.S., din Grecia ori Cehoslovacia — direct la *Dachau* sau *Buchenwald*, la *Mauthausen* ori *Bergen-Belsen*. Pe fișele lor cu date personale întocmite de *Gestapo* erau imprimate inițialele *N.N.* Cînd *Gestapo*-vistul nu era prea grăbit, scria întreg consemnul *Nacht und Nebel*, noapte și negură. Mai apropiat de sensul consemnului s-ar putea traduce prin noapte și beznă.

Alături de cele șase milioane de evrei care au intrat pe porțile lagărelor de concentrare fără nici un act de acuzare, fără nici o fișă de însoțire, doar cu *Judenstern*, cu steaua

galbenă pe piept, ori în spate, ori pe brațul stîng, categoria cea mai numeroasă a deținuților din *KZ*-uri au constituit-o deținuții ce păsiseră în lagăre însoțiți de o fișă cu însemnele *NN, Nacht und Nebel,* noapte și negură.

Nacht und Nebel, noapte și negură, era denumirea faimosului decret emis de Hitler la 7 decembrie 1941, care prevedea explicit că în teritoriile ocupate, adică aproape în toată Europa, pentru persoanele civile care săvîrșesc acțiuni împotriva *Reich*-ului sau autorităților de ocupație „...este în principiu indicată pedeapsa cu moartea. Persoanele învinuite, se specifica în continuare, vor fi judecate pe loc... numai dacă există probabilitatea că cei vinovați ...vor fi condamnați la moarte și dacă procedura de executare a sentinței de condamnare la moarte poate decurge foarte repede." În caz contrar persoanele în cauză trebuiau să fie trimise în Germania.

Peste cinci zile, la 12 decembrie 1941, Keitel, șeful statului-major al Comandamentului suprem al forțelor armate hitleriste, explica printr-o circulară sensul decretului. „Este voința bine chibzuită a *Führer*-ului, arăta Keitel, de a se folosi împotriva persoanelor ostile *Reich*-ului alte metode decît cele aplicate pînă atunci."

Noile măsuri trebuiau să asigure nu numai o nouă sursă de alimentare a lagărelor de concentrare, ci și o înfricoșare generală a populației întregii Europe. Or, o înfricoșare „efectivă și de lungă durată", aprecia *Führer*-ul, nu se putea obține decît pe două căi : a) pedeapsa cu moartea sau b) „prin măsuri care să lase pe cei mai apropiați în necunoștință despre soarta celui arestat." Pentru ca „Voința bine chibzuită a *Führer*-ului" să fie respectată, Keitel arăta că „Rudele, prietenii și cunoscuții nu vor cunoaște soarta deținuților care nu vor avea nici un contact cu lumea exterioară... Nu se vor comunica informații nici unei organizații din afară. Pînă la noi ordine, rudele nu vor fi informate în cazul încetării din viață a vreunui deținut."

Se mai stipula, pentru a evita orice neînțelegere, că detențiunea în lagărele de concentrare a celor pe a căror fișă scrie : *NN, Nacht und Nebel,* noapte și negură, va dura „de regulă pînă la sfîrșitul războiului."

Fișa de însoțire și mențiunea *NN* sau *Nacht und Nebel* foloseau însă numai la „transportul" din Belgia sau Olanda, din Polonia sau U.R.S.S., din Grecia ori Cehoslovacia la *Dachau* sau *Buchenwald,* la *Mauthausen* ori *Bergen-Belsen.* Intrînd pe poarta lagărelor de exterminare, nu mai conta moti-

vul. Toți — deținuți politici și evrei, vagabonzi și țigani, prizonieri de război și homosexuali — toți deveneau *Häftling*-i. Iar pentru *Häftling*-i nu exista decît o singură ieșire din *noaptea și bezna* lagărelor de concentrare ; *durch den Kamin*, prin coș. Prin coșul crematoriilor.

NACKT

Din tot ce s-a înțeles de-a lungul vremurilor prin „respect față de om", în lagărele naziste de exterminare nu se respecta nimic. Omul era strivit, distrus, nimicit cu aceeași nepăsare cu care este strivit un ciob de sticlă. Nu era respectat nici măcar elementarul drept de a-ți păstra cămașa cînd mori, drept rezervat tuturor condamnaților la moarte. În lagărele naziste de exterminare, *Häftling*-ii erau trimiși la moarte totdeauna *nackt*, în pielea goală.

Toate camerele de gazare erau prevăzute cu un vestiar în care victimele se dezbrăcau. Smulgerea zilnică a hainelor de pe miile de cadavre, care în timpul gazării se încleștau unele în altele ar fi fost imposibilă. De aceea, în camera morții, fiecare *Häftling* trebuia să intre *nackt*, în pielea goală. Nu numai la *Birkenau-Auschwitz*, unde în camerele de gazare intrau cîte 2 000 deodată, se proceda astfel, ci și în lagărele mai mici. *SS-Hauptsturmführer*-ul Josep Kramer a mărturisit : „...am condus la camera de gazare, pe la orele nouă, 15 femei, într-o camionetă. Le-am spus că le ducem la camera de dezinfectare. Ajutat de cîțiva SS-iști, le-am dezbrăcat de tot și, cînd au fost complet goale, le-am împins în camera de gazare.

Cînd am închis ușa, au început să urle... cînd am deschis ușa, după ce am pus în funcțiune ventilația, zăceau pe jos fără viață și pline de excremente..."

Și hainele celor lichidați prin împușcare trebuiau recuperate înainte de a fi găurite de gloanțe. Cei selecționați erau duși în pădure. Întîi își săpau șanțul. Apoi erau împinși cu cîteva sute de metri mai în spate, într-un luminiș, și aliniați în rînduri de cîte cinci. Celor din primul rînd li se ordona să se dezbrace. Loviți din spate cu cravașele, erau siliți să alerge *nackt*, în pielea goală, spre șanț. Uneori erau opriți pe buza lui, alteori obligați să coboare în el. După cîteva salve de mitraliere, se ordona dezbrăcarea celor din rîndul

al doilea. Comenzile se repetau pînă cînd în luminiș nu mai rămîneau decît cîteva sute de grămăjoare de haine înșiruite, într-o ordine impecabilă, în cinci rînduri.

Și cînd exterminarea se făcea în lagăr, individual, prin *Genickschuss*, prin împușcare în ceafă, pentru ca hainele să nu se mînjească de sînge, *Häftling*-ul era dus spre locul execuției tot *nackt*, în pielea goală.

NOCH EINER !

SS-iștii, *Blockälteste*-rii, *Kapo* ne spuneau mereu : „Cui nu-i place, cine nu mai rezistă, cel care s-a săturat de lagăr... n-are decît să «intre în sîrmă»".

„A intra în sîrmă" însemna să te arunci peste firele de sîrmă ghimpată — purtătoare de curent de înaltă tensiune — ce împrejmuiau lagărul

Noch einer ! încă unul se auzea strigîndu-se prin lagăr, la cele mai diferite ore din zi, și atunci, ca la comandă, toți *Häftling*-ii, de pe toate cele 30 de *Appellplatz*-uri ale lagărului *E*, își întrerupeau șirul amintirilor, se întorceau brusc spre gardul de sîrmă ghimpată și priveau cu groază în ochi cum se bălăbănea peste fire trupul carbonizat al unui deținut.

Epilogul se repeta identic. Numai începutul era diferit de fiecare dată.

Iată-l pe unul lung și slab ca o scîndură. Pornește spre gardul de sîrmă ghimpată tocmai din capătul opus al platoului. Nu se grăbește. Privește țintă gardul. Ochii îi ies din orbite. Pașii îi sînt rari și apăsați. Nu vede pe nimeni dintre cei ce se perindă prin fața lui. Nu-i este frică de moarte. Și-a făcut calm, zile în șir, socotelile. Nu s-a sfătuit cu nimeni. A decis de mult, singur, dar definitiv. Privește țintă sîrmele ghimpate spre care se îndreaptă implacabil.

Oamenii știu că orice încercare de a-l opri ar fi zadarnică. Se dau la o parte și-l urmăresc, oprindu-și răsuflarea. Pe platou încetează orice mișcare. Pașii sacadați, apăsați ai celui ce se îndreaptă spre moarte ne răsună în timpane ca bătăile unui ceas enorm.

Cînd unul din noi va striga *noch einer !*, încă unul !, atunci, pentru cîteva momente, pe toate cele 30 de platouri va înceta orice mișcare...

Acum, în mijlocul *Appellplatz*-ului, dintre trupurile înghesuite unele în altele, toropite de căldura soarelui, de foame și epuizare, se smulge brusc un *Häftling* de statură mijlocie. Sare în picioare și-și rotește în jur ochii speriați. Respiră greu, ca un animal hăituit. Se uită o clipă spre cer, dar nu vede decît rotocoale de fum negre-vinete. Țîșnește, ca împins de un resort, și o ia la fugă. Fuge cu o încrîncenare de parcă cineva ar vrea să-i taie calea. Fuge de parcă pe urma lui s-ar năpusti haite întregi de cîini-lupi.

În realitate îl gonește propria lui nehotărîre, mai precis, teama că se va răzgîndi. Cine știe de cînd a ajuns la concluzia că electrocutarea este singura cale de a pune capăt calvarului? Cine știe de cînd adună în el tăria necesară pentru acest ultim act al vieții sale. Și acum, în această clipă, înainte de apel, a reușit. Voința lui este însă slabă, iar frica de moarte enormă. Dacă cineva l-ar opri, el ar renunța imediat. Dar sutele de deținuți de pe platou sînt copleșiți de propriile gînduri și suferințe. Ei își vor întrerupe șirul amintirilor și-l vor privi încremeniți, doar cînd primul care-i va observa trupul carbonizat, legănîndu-se între firele de sîrmă ghimpată, va striga: *noch einer!*, încă unul!...

Deținutul plăpînd care se plimbă în sus și în jos, paralel cu gardul de sîrmă ghimpată, nu are mai mult de 17 ani. Toți ai lui au fost duși, din prima zi, direct în camera de gazare. De atunci, din prima zi s-a hotărît să-i urmeze. Frica de moarte îl paralizase însă. De fapt, nu moartea în sine, ci teama de suferința prin care treci cînd mori. Singurul subiect de discuție care l-a atras a fost moartea. Interlocutorii lui preferați au fost medicii. De la ei a vrut să afle cum poți muri instantaneu, cu cît mai puțină durere. Așa a ajuns să opteze pentru electrocutare. Totuși îi era frică. „Dacă nu-i chiar așa? De unde știu eu? Cum poate afla un om viu cum e cînd mori?"

S-a plimbat, zi de zi, paralel cu sîrma ghimpată. La început, distanța pînă la gard a fost de șapte-opt metri. Acum nu-l despart decît doi. Așteaptă un moment de curaj. Și acest moment întîrzie. Iată-l, în sfîrșit, s-a hotărît. Se întoarce spre gard. Îl privește lung de parcă acum îl vede pentru prima oară. Face un pas înainte. Pe spate i se scurg șiroaie reci de sudoare. Al doilea pas nu-l mai poate face. L-au părăsit puterile. Dar nici nu se retrage. Se întoarce spre stînga și, năuc, își continuă plimbarea, paralel cu firele de sîrmă ghimpată care-l fascinează.

Din ghereta cocoțată la capătul gardului, *SS*-istul apasă pe trăgaci. O dată cu detunătura, care face să amuțească vacarmul din lagăr, tînărul se prăbușește, fără să schițeze nici un gest. Cineva, neștiind despre ce-i vorba, auzind împușcătura, strigă : *noch einer !*, încă unul ! Toți se întorc spre gard. Tînărul, la 30 de centimetri de sîrma ghimpată, bîjbîie cu mîinile în neștire. Ar vrea să se prindă de ceva pentru a-și sălta trupul inert pînă la gard. Din gît, sîngele îi țîșnește în jeturi neregulate. *Häftling*-ii îi privesc încremeniți zvîrcolirile. Muribundul, cu privirea împăienjenită, imploră ajutor. Nu vrea să fie salvat. Vrea să fie împins treizeci de centimetri, vrea... „să intre în sîrmă".

PEITSCHE

Prima lovitură *mit der Peitsche*, cu cravaşa, şi care m-a durut cel mai tare (uneori o mai simt şi azi), n-am primit-o eu, ci tata. Era 9 iunie 1944. Transportul nostru sosise la *Birkenau-Auschwitz* în jurul orei 11. Noi eram opt. Părinţii şi şase fraţi. Spre seară mai eram în viaţă patru. Sora mai mare, Eva, de 19 ani, a fost trimisă în lagărul *B*. Tata, eu şi unul din fraţi, Emilian, de 16 ani, îmbrăcaţi în haine vărgate, mărşăluiam în rînduri de cîte cinci, în coloana supravieţuitorilor primei zile, spre lagărul *E*.

La intrarea în lagăr, un *SS*-ist ne-a numărat: cinci... zece... cincisprezece... Pentru a nu încurca numărătoarea, la fiecare rînd, *SS*-istul atingea, *mit der Peitsche*, cu cravaşa, umărul celui din flancul drept. Cînd am trecut noi, ultimul rînd, *SS*-istul a strigat tare: 465! şi, pentru a marca sfîrşitul, l-a izbit pe tata *mit der Peitsche*, cu cravaşa, peste spate.

De-atunci am văzut mereu, ziua şi noaptea, prin toate lagărele prin care am treçut, zeci, sute de oameni prăbuşindu-se, leşinînd, dîndu-şi ultima suflare sub lovituri de *Peitsche*, de cravaşă. Am văzut *Häftling*-i izbiţi de *SS*-işti *mit der Peitsche*, cu cravaşa, din mers, de pe bicicletă, numai aşa, din distracţie sau pentru antrenamentul mîinii; am văzut deţinuţi întinşi pe capră rezistînd pînă la a 30-a... a 40-a... a 68-a lovitură *mit der Peitsche*; am văzut oameni în pielea goală, spînzuraţi de mîinile legate la spate şi izbiţi *mit der Peitsche*, cu cravaşa, peste părţile cele mai sensibile, pînă ţîşnea sîngele.

Die Peitsche, cravaşa, nu lipsea niciodată din mîna *SS*-iştilor; era simbolul puterii lor, devenise corp comun cu braţul acestora, prelungirea lui.

...La 25 aprilie 1945, pentru prima oară, deţinuţii din lagărul *Landsberg* n-am fost scoşi la muncă. A venit în faţa

noastră însuşi comandantul lagărului şi ne-a spus: „cei sănătoşi, care puteţi mărşălui, peste o oră vă veţi încolona pe platou. Ceilalţi să rămînă în barăci." M-am ascuns printre cei bolnavi. Cei apţi de marş au părăsit lagărul.

Ziua următoare, spre seară, cei care ne mai puteam mişca am primit ordin să scoatem căruţele din magazie, să le încărcăm cu bolnavi şi să le împingem cîţiva kilometri pînă la cea mai apropiată haltă care se afla într-o pădure. Am sosit la destinaţie aproape de miezul nopţii. Ni s-a spus să ne întoarcem repede în lagăr să-i aducem şi pe bolnavii care au mai rămas. Ni s-a promis porţie dublă de pîine dacă mergem în pas alergător. Am luat-o repede din loc. SS-iştii după noi. Am cotrobăit prin toate barăcile. Era beznă. Pipăiam cu mîna printre boarfe pînă dădeam de un trup omenesc. Dacă gemea era semn că mai trăieşte. Îl scoteam cu grijă şi-l duceam în căruţă. Toţi sufereau de tifos exantematic. Aveau peste 40°. Cu căruţele pline ne-am aliniat în faţa porţii lagărului. Un SS-ist a venit grăbit spre noi. Camarazii lui, urcaţi într-un camion ambalat asurzitor, îi strigau să se grăbească. Nu mai puteau aştepta nici o clipă.

SS-istul s-a oprit şi a răcnit:

— Înapoi! se amînă pentru mîine.

Întorcîndu-se brusc pe călcîie, SS-istul a scăpat *die Peitsche*, cravaşa din mînă. Am tresărit cu toţii. Se întîmplase ceva nemaipomenit.

De 12 ani, de cînd Hitler uzurpase puterea, SS-iştii nu se despărţiseră de *Peitsche*, de cravaşă. O preţuiau mai mult decît pe propria lor mînă. Orice SS-ist, oricît de imbecil ar fi fost, cînd ridica cravaşa se simţea un *Übermensch* atotputernic, un mic Dumnezeu, iar pe toţi ceilalţi, în vinele cărora nu curgea sînge arian, îi considera sclavii lui.

SS-iştii îşi încleştau mîna pe *Peitsche*, pe cravaşă, cu o forţă animalică, ca şi cum în ea li s-ar fi concentrat toată puterea, toată viaţa.

— Şi acum, dintr-o dată, în faţa cîtorva *Häftling*-i, epuizaţi de orice forţă fizică, un SS-ist scăpase *die Peitsche*, cravaşa, din mînă.

În ochi ne-a scînteiat speranţa. Văzusem căzînd *die Peitsche*, cravaşa, din mîna unui SS-ist. Se apropia sfîrşitul. Începea prăbuşirea.

A doua zi, 27 aprilie 1945, *Häftling*-ii lagărului *Landsberg*, cei care rămăsesem pe loc, eram liberi.

PERLKARTOFFELN

De cînd am intrat pe porţile lagărului *E* din *Birkenau-Auschwitz* şi pînă la părăsirea lui, mîncarea a fost mereu aceeaşi, în fiecare zi, fără excepţie. I se zicea *Dörrgemüse*, un fel de ghiveci din plante deshidratate.

În timpul zilei vorbeam deseori despre mîncărurile de acasă. Fiecare descria cu lux de amănunte felurile ce se serveau la sărbători, la petreceri, la nunţi. Ne ascultam reciproc, dar gustul mîncărurilor înşirate nu-l mai simţeam.

La *Kaufering* şi *Landsberg*, o dată pe săptămînă, ni se dădeau *Perlkartoffeln*, cartofi-perlă.

Cînd am sosit la *Kaufering* numărul 4 şi am primit pentru prima oară *Perlkartoffeln*, cartofi-perlă, am rămas înmărmuriţi. Nu ne venea să credem propriilor noştri ochi. Am dus cartofii spre gură cu mîinile tremurînde, siguri fiind că muşcînd din ei ne vom convinge că am greşit. Nu, nu greşisem. Erau cartofi adevăraţi.

La *Kaufering* şi *Landsberg*, ca de altfel în toate lagărele de concentrare din Bavaria, cartofii se aruncau în apa din cazan aşa cum erau scoşi din pămînt. Trecînd prin faţa bucătăriei, cartofii din cazan ni se puneau în bonete. Gamele nu existau. Cartofii aveau pe ei dire de noroi, pietricele, fire de paie. Şi totuşi muşcam din ei cu atîta lăcomie, însemnau pentru noi o asemenea bucurie, încît nimeni nu le spunea cartofi fierţi, ci, în toate lagărele de concentrare, li se zicea *Perlkartoffeln*, cartofi-perlă.

– Cartoful a devenit valuta forte în lagăr. Unitatea de măsură — cartoful de mărimea unui ou de găină, de care continuam să ne amintim cu toţii deşi nu mai văzusem o asemenea minune din clipa sosirii la *Birkenau*. Cartoful cît un ou echivala cu trei cartofi de mărimea unei nuci.

Eram în lagărul *Kaufering* numărul 4, cînd fratele meu Emilian, unicul din cei 7 cu care rămăsesem împreună, s-a îmbolnăvit. Îl părăsiseră puterile. Am luat atunci împrumut, de mai multe ori, cîte un cartof de la cîţiva prieteni cu care stătusem împreună toată vara în umbra crematoriilor de la *Birkenau*. Cu greu, Emilian s-a pus din nou pe picioare. Cînd primeam *Perlkartoffeln*, cartofi-perlă, mîncam amîndoi o porţie şi din cealaltă plăteam datoria.

Într-o zi, în iarna lui '44, cînd m-am întors de la muncă, toţi cei care rămăseseră în barăci nu mai erau acolo, au fost

duşi în alt lagăr. Am continuat să plătesc de unul singur datoria.

A înapoia un cartof împrumutat era o obligaţie sfîntă, după cum furtul unui cartof din mîna unui bolnav sau a unui muribund reprezenta cea mai josnică decădere.

La *Kaufering* şi *Landsberg* s-au dat, iniţial, *Perlkartoffeln*, cartofi-perlă, o dată pe săptămînă. Apoi la două săptămîni o dată. Ulterior, doar din trei în trei săptămîni. Spre sfîrşitul iernii nu s-au mai dat deloc.

Cei care rămăseseră datori cu doi-trei cartofi au trebuit să-i plătească în pîine. Porţia de pîine scăzuse sub 100 grame pe zi. Asta însemna să dai pentru fiecare *Perlkartoffeln*, cartof-perlă, o bucăţică din viaţa ta.

PRÄZISION

În *Reich*-ul nazist se făcea multă paradă de spiritul de prevedere, precizia şi meticulozitatea *SS*-ului. Mai ales cînd se puneau la cale asasinate în masă. În asemenea împrejurări nu se admitea nici o greşeală, nici o întîrziere. Asasinatele proiectate trebuiau planificate, aprobate, organizate pînă la amănunt, fără omisiuni sau perturbări. *Mit Präzision!* Cu precizie!

Reichsstadthalter [1]-ul Greiser era ocupat încă cu exterminarea a 100 000 de evrei din provincia din Răsărit pe care o guverna, cînd s-a gîndit la pregătirea lichidării tuturor polonezilor bolnavi de tuberculoză. S-a adresat direct lui Himmler: „*Reichsführer!* Acţiunea aprobată de dv. ...privitoare la aplicarea tratamentului special (adică a exterminării — n.n.) a unui număr de circa 100 000 de evrei din provincia noastră va putea fi încheiată în următoarele 2—3 luni. Vă rog să mă autorizaţi ca după încheierea acţiunii împotriva evreilor să eliberez provincia, cu ajutorul *Sonderkommando*-ului existent şi deprins cu această muncă, de o primejdie... În provincie există circa 230 000 de tuberculoşi depistaţi, de naţionalitate poloneză... Vă rog să vă daţi cît mai curînd avizul dv. principial, ca să putem face de pe acum, în timpul acţiunii împotriva evreilor, pregătirile necesare în vederea începerii ulterioare a acţiunii împotriva polonezilor..."

[1] Guvernator.

Cînd asasinatele nu se desfășurau *mit Präzision*, cu precizie, în ritmul și condițiile stabilite, forurile superioare erau informate imediat, cu meticulozitate, pînă la detaliu. La începutul nopții fasciste, cînd exterminările prin asfixiere se făceau încă primitiv — deținuții erau înghesuiți în dube în care erau introduse gazele de la eșapament —, un ofițer SS-ist, și pe deasupra medic, *SS-Untersturmführer*-ul dr. Becker, meticulos și perseverent, mîndru de zelul pe care-l depunea în „buna desfășurare" a asasinatelor, raporta eșaloanelor superioare cu lux de amănunte : „Otrăvirea cu gaze nu se face întotdeauna în modul cuvenit. Pentru a termina cît mai repede operația, șoferii apasă pe accelerator pînă la refuz ; din această cauză, persoanele executate mor înăbușite în loc să adoarmă, așa cum prevăd instrucțiunile. Indicațiile date de mine au avut drept rezultat că, printr-o corectă fixare a pedalei, moartea survine mai repede, iar deținuții adorm liniștiți. Nu s-au mai observat fețe schimonosite și excremente, așa cum se observa înainte."

După asasinarea unui deținut politic, rudele acestuia primeau o „notă de plată" în care cheltuielile reclamate erau formulate *mit Präzision*, cu precizie : taxa de timbru la sentința de condamnare la moarte ; cheltuieli de întreținere în arest ; costul aducerii la îndeplinire a sentinței (călăul primea 30 de mărci pentru fiecare execuție), cheltuieli poștale pentru trimiterea notei de plată.

Mit Präzision, cu precizie *SS*-istă au fost întocmite listele bunurilor jefuite de-a lungul și de-a latul Europei. Spicuiesc din una dintre „Listele materialelor textile și ale altor obiecte uzate expediate din lagărele *Auschwitz* și *Lublin*" în *Reich* : îmbrăcăminte bărbătească uzată — 97 000 garnituri ; lenjerie de mătase pentru femei — 89 000 garnituri ; puf pentru perne — 130 vagoane ; păr de femeie — 1 vagon ; încălțăminte pentru copii — 22 000 de perechi ; indispensabili — 38 000 buc., furouri — 60 000 buc. ; prosoape — 100 000 buc. ; sutiene — 25 000 buc. ...jupoane, basmale, batiste, fuste, șervete, fulare, chiloți, paltoane, pijamale, pulovere... total general — 825 de vagoane.

Mit Präzision, cu precizie *SS*-istă se stabileau categoriile celor ce trebuiau să fie executați sau deportați. Într-o circulară pentru un district din Polonia în care se transmiteau dispozițiile lui Himmler — arătîndu-se că, în toate cazurile de atentate sau încercări de atentate, cei prinși asupra faptului trebuie executați împreună cu toate rudele lor de sex

masculin — se preciza, pentru a înlătura orice dubiu : „Printre rudele de sex masculin trebuie să se numere . tatăl, fiii (peste 16 ani), fraţii, cumnaţii, verii şi unchii făptaşului."

Intr-o singură împrejurare, precizia şi meticulozitatea SS-istă nu pot fi depistate. N-au existat. În ţinerea evidenţei-lor exterminaţi. Nu s-a putut stabili şi nu se va putea stabili niciodată numărul exact al celor ucişi, nici măcar într-un singur lagăr de concentrare nazistă.

PROMINENTEN

După SS-işti, cei mai detestaţi în lagărele de concentrare erau *die Prominenten.* Ura împotriva unora dintre ei era chiar mai mare.

Prominenten inseamnă, potrivit dicţionarului, persoane distinse. Deţinuţii care alcătuiau această categorie în KZ-uri se *distingeau* prin brutalitate, sadism şi bestialitate, prin lipsa oricărei trăsături umane.

Stratul de sus, cel mai sălbatic, lipsit de orice scrupule, era format din „armata" celor ce purtau pe braţ mult rîvnita banderolă cu inscripţia *Kapo,* sau *Blockälteste,* sau *Lagerälteste,* sau *Vertreter.* Acestor zbiri temuţi li se adăugau toţi cei care aveau o funcţie în interiorul lagărului : curierii şi copiştii, cărăuşii de cadavre şi îngrijitorii de barăci, meseriaşii din ateliere, medicii şi sanitarii din *Revier*-e, lucrătorii din depozite, bucătării şi spălătorii.

Marea lor majoritate erau recrutaţi din rîndul deţinuţilor cu ecuson verde ; adică dintre hoţi şi tîlhari, dintre asasinii şi criminalii de profesie. Obţinerea unei funcţii de conducere în administraţia interioară a lagărului echivala cu şansa supravieţuirii, iar „verzilor" puţin le păsa că această supravieţuire se realiza pe seama decimării celorlalţi. Pentru a-şi păstra funcţia, poziţia de stăpîni atotputernici, căutau să se dovedească cît mai zeloşi, total neîndurători faţă de masa deţinuţilor, depăşindu-i pe *SS*-işti în cruzime şi bestialitate.

Cu cît acest post era mai sigur, cu atît era mai căutat şi mai viu disputat în această luptă, nu mai conta nimic — totul era pus în joc. Nu era ocolit nici un mijloc, oricît de condamnabil, pentru a obţine un asemenea post sau pentru

a-l păstra. De obicei cîştigau cei care erau mai lipsiţi de scrupule.

Dreptul de a-i maltrata pe ceilalţi, a-i ucide chiar, fără a fi tras la răspundere, îi îmbăta pe cei cu banderolă.

Portretul făcut în „Fabrica morţii" lui Danisch, unul din *Lagerälteste*-rii de la *Birkenau*, este tipic : „În lagărul de concentrare hitlerist i s-a împlinit visul. Devenise boier mare. Ajunsese stăpîn peste mii de oameni. El poruncea, iar ei executau. Îl salutau la fel ca pe *SS*-işti : îşi scoteau şapca cînd îl întîlneau. Era un om temut şi asta îi producea o adevărată voluptate. Se îmbătase de marea putere pe care o dobîndise cu atîta uşurinţă şi într-un timp atît de scurt. Trecea prin cea mai fericită perioadă a vieţii lui. Avea mîncare şi băutură mai multă decît îi trebuia, era voinic şi sănătos. A spus să i se coasă haine pe măsură, născocind o uniformă potrivită pentru proeminenta sa funcţie.

Avea un veston cu croială militară din stofă neagră şi pantaloni de călărie băgaţi în cizme cu carîmbi înalţi, întotdeauna lustruite oglindă. De aici şi porecla «Maria cea neagră.»

Secretul pretinselor sale talente organizatorice consta în brutalitatea fără seamăn şi lipsa de omenie. Viaţa unui om nu însemna nimic pentru el. Le spunea din proprie iniţiativă ofiţerilor *SS* că lagărul e aglomerat, că o parte din deţinuţi trebuie să fie trimişi în camerele de gazare... Se lăuda în gura mare că nu recunoaşte decît două feluri de deţinuţi : sănătoşi şi morţi. De cîte ori *SS*-iştii făceau trieri pentru a-i ucide pe deţinuţii slabi sau bolnavi, era şi el de faţă. A asasinat mii de deţinuţi."

Şi mai cumplit se purtau femeile cu banderolă. „Deţinutele însemnate cu ecuson verde (criminalele) erau o categorie deosebită. Ele îi depăşeau de departe pe omologii lor bărbaţi aflaţi în funcţii de conducere, în ceea ce priveşte duritatea, mîrşăvia, brutalitatea şi infamia. Cele mai multe erau prostituate care aveau de ispăşit pedepse mari. Multe erau hidoase la înfăţişare. Faptul că aceste bestii le tratau după bunul lor plac pe deţinutele pe care le aveau în subordine era un lucru subînţeles şi nu putea fi împiedicat. *Reichsführer*-ul *SS Himmler le considera foarte potrivite pentru a fi numite şefele deţinutelor evreice ; şi-a exprimat această părere cu ocazia vizitei făcute la Auschwitz în 1942*: N-au murit prea multe dintre ele, decît în urma unor epidemii. Sufleteşte nu erau deloc afectate. Am încă în faţa ochilor măce-

lul de la Budy. *Nu cred că bărbații ar putea dovedi atîta bestialitate, cîtă au arătat șefele «verzi», care au masacrat, au sfîșiat, au căsăpit cu topoarele, au sugrumat evreicele din Franța — pur și simplu îngrozitor.*" (Rudolf Höss).

SS-iștii preocupați de strivirea moralului deținuților știau că asupra acestora brutalitățile și torturile practicate de înșiși semenii lor au un efect deosebit de distrugător. Rudolf Höss a arătat în depoziția sa că : „Nici o mîrșăvie, nici un comportament mizerabil din partea gardienilor nu-i lovește atît de tare (pe *Häftling*-i, n.n.), nu le zdruncină atît de tare psihicul, ca purtarea dură a camarazilor de captivitate. Chiar și simplul fapt că trebuie să asiste, lipsiți de apărare și putere, la torturarea unor tovarăși de suferință de către un deținut cu funcție de șef, recrutat dintre ei, își pune amprenta distrugătoare pe psihicul deținuților. Vai de deținutul care încearcă să se apere sau care sare în ajutorul celui torturat."

Același Höss a sesizat exact și mobilul care a determinat comportamentul celor care alcătuiau categoria *die Prominenten*. Ei se poartă astfel „pentru că vor să se arate într-o lumină favorabilă în fața gardienilor și supraveghetorilor *SS* care au același comportament, pentru că vor să arate cît sînt de zeloși. Pentru că astfel să poată obține avantaje și să-și facă mai ușoară perioada de detenție. Și fac acest lucru totdeauna pe spinarea celorlalți deținuți. Posibilitatea unei astfel de atitudini le-o oferă gardianul, supraveghetorul *SS*, care privește cu indiferență asemenea fapte, ori este prea comod să le împiedice, ori le favorizează el însuși dintr-o pornire de răutate, ba chiar le pune la cale procurîndu-și bucurii satanice cînd reușește să-i „instige" pe deținuți unii împotriva altora. Există însă și printre deținuții recrutați ca șefi, creaturi și caractere josnice, brutale, mîrșave, cu înclinări criminale care își torturează camarazii de detenție atît fizic, cît și psihic și îi chinuie pînă la moarte din pur sadism."

Desigur, au existat nu puține excepții. În multe lagăre, deținuții politici au reușit să se infiltreze printre *Prominenten* și s-au folosit de funcțiile dobîndite pentru a-i ajuta pe cei suferinzi, pentru a frîna abuzurile și excesele și, deseori, pentru a organiza lupta de rezistență. Dar, abstracție făcînd de asemenea excepții, în memoria tuturor supraviețuitorilor lagărelor de concentrare *die Prominenten* au rămas niște brute care s-au degradat pînă la autoexcluderea din specia umană.

RASCHER

SS-iștii au fost, indiferent de grad, niște ucigași profesioniști, selecționați cu grijă și bine plătiți. S-au detașat prin proporțiile și sălbăticia crimelor comise cei care au condus și au păzit lagărele de concentrare. Dintre aceștia, pe treapta cea mai de jos a bestialității s-au situat medicii *SS*, care au efectuat experiențe pe oameni vii. Șirul lung al acestor „medici blestemați" l-a deschis *SS-Hauptsturmführer*-ul Șigmund Rascher.

Hitlerist pînă în măduva oaselor, ambițios și lipsit de orice scrupule, la 30 de ani, în 1939, și-a denunțat propriul tată *Gestapo*-ului. Peste doi ani s-a căsătorit cu Nini Diels cu care trăia de mult. Femeia, cu 15 ani mai în vîrstă decît el, avea un mare avantaj: era protejata atotputernicului *Reichsführer SS* Heinrich Himmler.

Rascher a fost cel care a făcut primul pas spre trecerea organizată la experiențe pe oameni vii. La 15 mai 1941 i s-a adresat oficial în acest sens lui Himmler, solicitînd oameni pentru cercetări în cursul cărora victimele — „obiectul experienței, cum s-a exprimat științific Rascher, și-ar putea găsi moartea." Într-o săptămînă cererea i-a fost aprobată „cu plăcere".

Instalîndu-se la *Dachau*, *Rascher* s-a pus pe treabă. A început cu cercetarea rezistenței oamenilor la mari altitudini, folosind în acest scop camere de presiune scăzută. Un medic, fost deținut, care a reușit să evadeze, a descris aceste experiențe: „...ca ajutor al lui *Rascher* am avut eu însumi ocazia să văd prin fereastra de observație a camerei cum, în interior, deținuții erau ținuți în vid pînă cînd le plesneau plămînii. Anumite experiențe provocau o asemenea presiune în capul oamenilor, încît aceștia înnebuneau, își smulgeau părul în încercările lor de a înlătura presiunea.

În nebunia lor, ei își sfîșiau cu unghiile capul și obrazul, automutilîndu-se. Se dădeau cu capul de pereți, loveau cu pumnii și urlau, încercînd să slăbească presiunea care le apăsa timpanele."

Rascher a trecut apoi la experiențe de înghețare a oamenilor. Rezultatele le raporta cu meticulozitate protectorului său, *Reichsführer*-ul *SS Himmler*: „...în general, moartea are loc cînd temperatura scade între 24,2° și 25,7°..." Într-una din scrisorile sale exclamă patetic: „Domnul să fie lăudat! A venit iar gerul la *Dachau*." De obicei își congela victimele în apă rece, dar experimenta și „înghețarea pe uscat", obligînd victimele să stea afară, în pielea goală, pe cele mai cumplite geruri, cîte 10—14 ore.

Pentru a experimenta congelarea sîngelui cu preparatul „polygal", ordona ca deținuții să fie împușcați în diferite părți ale corpului, apoi începea să tamponeze tacticos rănile cu „polygal".

Medicul *SS Rascher* nu numai că nu-și făcea probleme de conștiință pentru cei uciși, dar era chiar mîndru de experiențele sale. Într-o zi s-a adresat cu aroganță confratelui său Rein: „Afirmați că sînteți fiziolog, dar vă limitați experiențele la cobai și la șoareci. Eu sînt absolut singurul medic care cunoaște cu adevărat fiziologia umană, pentru că fac experiențe pe oameni și nu pe șoareci."

Fanatica sa soție, Nini Diels, care i-a ușurat „ascensiunea", i-a înlesnit și pierzania. În ciuda vîrstei sale relativ înaintate, sporea în fiecare an „rasa pură" de stăpîni cu cîte un copilaș, stîrnind admirația și aprecierea înaltelor cercuri *SS*-iste pe care le frecventau. La al treilea copil s-a descoperit că sarcina doamnei *Rascher* a fost simulată, iar copilul furat. Posibilitatea pătrunderii unei impurități în sîngele castei de arieni 100% a *SS*-ului îl indignă pînă și pe Himmler. Soții *Rascher* au fost arestați și întemnițați.

Cînd s-a apropiat prăbușirea, însuși fostul protector, *Reichsführer*-ul *SS*, a cerut ca cei doi soți să nu cadă vii în mîna inamicului. Știau prea multe și ar fi putut să trăncănească. Doamna *Rascher*, fanatica hitleristă, a fost spînzurată la *Ravensbrück*. Domnul *Rascher*, medic *SS*, a fost ucis la sfîrșitul lui aprilie 1944, la *Dachau*, cu un foc de revolver, de paznicul *Bunker*-ului, în timp ce, prin ușa întredeschisă, își întindea mîinile după blidul cu mîncare.

RASSISMUS

Ideile, planurile, acțiunile naziștilor au fost sîngeroase, cumplit de sălbatice. Ele s-au materializat într-un nesfîrșit val de crime. Dintre toate, cea mai sîngeroasă, cea mai sălbatică a fost teoria nazistă a rasismului. Ea a alimentat și amplificat toate celelalte idei, planuri și acțiuni criminale.

Der Rassismus, rasismul nazist, propovăduia: primordialitatea sîngelui pur, a sîngelui nordic, de arian; superioritatea rasei germanice, rasă de stăpîni, singura capabilă să nască *Übermensch*-i, supraoameni; menirea acestei rase de a-și impune voința, legile ei *Untermensch*-ilor, suboamenilor, degeneraților din rasele corcite, inferioare.

Spunîndu-li-se că sînt prototipul rasei superioare, menită să domine Europa, naziștii, înregimentați în zeci și sute de divizii, au pornit să calce în picioare, să distrugă, să nimicească tot ce era curat, nobil și măreț, dar aparținea altor popoare considerate inferioare. Naziștii ucideau, distrugeau, incendiau tot ce întîlneau în cale urlînd:

„Dacă lumea-ntreagă va zace în ruine,
La dracu, nouă puțin ne pasă;
Mărșălui-vom mai departe,
Căci azi ne-aparține Germania,
Iar mîine lumea întreagă"

Der Rassismus, rasismul, propagat de naziști, urmărea ca fiecare german — simțind că în vine îi curge „sîngele pur al unei rase superioare", că este un *Übermensch*, un supraom — să comande fără să șovăie, să ucidă cu sînge rece, fără scrupule. „Noi vrem, declara Hitler, să selecționăm o pătură de stăpîni noi, străini de morala milei, o pătură care va fi conștientă că, pe baza apartenenței sale la rasa superioară, are dreptul să stăpînească și va ști să-și instaureze și să-și mențină fără șovăială dominația asupra masei largi"

„Crema" acestei pături superioare de stăpîni noi o alcătuiau SS-iștii. Ei, strîngînd într-o mînă automatul și în cealaltă cravașa, se simțeau fără doar și poate *Übermensch*-i, supraoameni, și, într-adevăr, nu le tremura mîna pe trăgaci, nu-i impresionau, așa cum le cerea Himmler, „nici valurile de sînge, nici munții de cadavre". Teoria rasismului nazist nu se putea lipsi de asemenea ucigași de profesie, deoarece ea presupunea nu doar protejarea și înmulțirea pe toate căile a rasei superioare, a *Übermensch*-ilor germani, ci și exter-

minarea necruțătoare, în masă a celor de rasă inferioară. Hitler a explicat fără echivoc : „După veacuri de lamentări pe tema apărării celor săraci și umiliți, a venit vremea să luăm apărarea celor puternici împotriva celor inferiori. Una din principalele sarcini ale activității de stat germane pentru tot timpul va fi să prevenim prin toate mijloacele de care dispunem înmulțirea rasei slave. Instinctele naturale poruncesc tuturor ființelor vii nu numai să-i cucerească pe dușmani, ci să-i și nimicească. În vremurile trecute, una din prerogativele învingătorului era de a distruge triburi și popoare întregi".

Himmler a formulat toate acestea mult mai simplu și mai concis, ca să fie pe înțelesul fiecărui *SS*-ist : „Să ne înțelegem : zecile de ani care vor urma n-au ca obiect discuții în legătură cu politica externă susceptibilă sau nu de a fi dusă de Germania ; ele înseamnă lupta pentru exterminarea oamenilor de rasă inferioară din întreaga lume".

Da, Himmler considera că e suficient dacă din tot rasismul, *SS*-istul de rînd înțelege că el aparține unei rase superioare și trebuie să-i ucidă, fără milă, pe toți cei care fac parte dintr-o rasă inferioară.

Vorbind în fața generalilor *SS*, Heinrich Himmler a încercat să fie mai convingător, vădind chiar pretenții de „mare orator" : „Cum o duc rușii ? Cum o duc cehii ? Mi-e perfect indiferent. Nu mă interesează dacă celelalte popoare trăiesc bine sau crapă de foame ; important este doar să avem noi sclavi pentru culturile noastre. Ce-mi pasă mie că, săpînd la un șanț antitanc, zece mii de rusoaice cad grămadă de epuizare ? Singurul lucru care mă interesează este să fie gata șanțul, în folosul Germaniei".

Propagînd *den Rassismus*, rasismul, *mai-marii* de la Berlin puneau principalul accent pe inocularea disprețului față de popoarele declarate de rasă inferioară, pe îndemnul la exterminarea lor ca o condiție sine qua non a afirmării rasei superioare, a *Übermensch*-ilor germani.

La 2 octombrie 1940 a avut loc o consfătuire la Hitler. Discuțiile au fost consemnate de Borman însuși. În document se arată : „Nu trebuie să existe stăpîni polonezi ; acolo unde vor fi găsiți, ei trebuie să fie nimiciți, oricît de crud ar părea acest lucru..." „Toți intelectualii polonezi trebuie să fie nimiciți. Aceasta pare o cruzime, dar așa cere legea vieții..." „...Preoții vor fi plătiți de noi și, în schimb, vor trebui să propovăduiască ceea ce le vom cere noi. Dacă se va găsi vreun

preot care să procedeze altfel, vom fi necruțători cu el. Sarcina preotului este de a avea grijă ca polonezii să rămînă liniștiți, de a-i prosti și îndobitoci. Aceasta este cu totul în interesul nostru..."

Comisarul *Reich*-ului pentru Ucraina, Erich Koch, a declarat într-o cuvîntare publică ținută la Kiev: „Sîntem un popor de stăpîni, asta înseamnă că cel mai neînsemnat muncitor german este din punct de vedere rasial și biologic de o mie de ori mai valoros decît populația de aici".

Der Rassismus, rasismul nazist, s-a dovedit a fi cel mai necruțător, cel mai feroce față de evrei. Popoarele slave le vroia crunt decimate. Pe evrei însă pretindea să-i nimicească pînă la unul. Dacă pe slavi îi decima prin represalii și înfometări, în mod arbitrar și abuziv, pe evrei îi extermina organizat și metodic, pe bază de legi rasiale adoptate oficial și date publicității, elaborîndu-se un program concret de exterminare ce viza 11 000 000, adică toți evreii din Europa. Într-o primă etapă, naziștii și-au propus ca din popoarele slave să nimicească numai o parte. Într-un discurs, Himmler a delimitat această „parte" la 30 000 000 de slavi.

De-a lungul și de-a latul marelui *Reich*, nicăieri, *der Rassismus*, rasismul nazist, nu se simțea mai la el acasă decît în lagărele de concentrare. Acolo, în vecinătatea gardurilor de sîrmă ghimpată, a camerelor de gazare și crematoriilor, SS-iștii aveau realmente sentimentul că sînt *Übermensch*-i, iar miile, milioanele de *Häftling*-i niște *Untermensch*-i, niște suboameni, care puteau fi oricînd batjocoriți, bătuți, schingiuiți, împușcați, spînzurați, gazați sau pur și simplu striviți sub bocanci ca niște viermi.

Monstruoasele experiențe pe oameni vii efectuate în lagărele de concentrare aveau la bază tot *der Rassismus*, rasismul. În fața tribunalului, chemat să dea socoteală pentru crimele sale, dr. Kurt Hessmeyer a declarat că el nu făcea deosebire „între animalele de experiență și copiii evrei. Pe atunci, punctul meu de vedere era că deținuții din lagărele de concentrare nu au valoare ca oameni".

La Nürnberg, în timpul procesului, Bach Zelewsky a fost întrebat: „Considerați că discursul lui Himmler, în care cerea exterminarea a treizeci de milioane de slavi, ar reflecta propriile sale convingeri sau este, după părerea dv., doar o expresie a concepției național-socialiste?"

Bach Zelewsky: „Astăzi sînt convins că era o consecință logică a concepției noastre. Cînd predici ani de-a rîndul,

zeci de ani de-a rîndul, că slavii sînt o rasă inferioară, că evreii nici măcar nu sînt oameni, firește că se ajunge pînă la urmă la o asemenea explozie".

REVIER (1)

În toate lagărele morții, inclusiv la *Birkenau-Auschwitz*, în apropierea crematoriilor și *Bunker*-elor ori la cîteva sute de metri depărtare, existau *Revier*-uri, infirmerii. Tratamentul îl asigurau medici-*Häftling*-i.

A te hotărî să mergi la *Revier*, la infirmerie, era o problemă de viață și de moarte.

Întîi, pentru că prezentîndu-te la vizita medicală cu inima vlăguită, cu plămînii măcinați ori cu rinichii blocați, dar fără răni exterioare, puteai fi considerat simulant de către *Lagerälteste* și, în loc de tratament, să fii bătut, călcat în picioare acolo, pe loc, în fața *Revier*-ului, a infirmeriei.

În al doilea rînd, pentru că, de cele mai multe ori, a păși în *Revier* însemna a păși în moarte.

Cel puțin o dată pe săptămînă, ziua nu se știa dinainte niciodată, bolnavii erau vizitați de medicul *SS*-ist al lagărului. Celor declarați grav bolnavi sau incurabili li se făcea o injecție cu fenol în inimă. Dacă erau puțini. Dacă erau mai mulți, erau trimiși în camera de gazare a lagărului sau a celui mai apropiat lagăr care dispunea de o asemenea instalație.

Și totuși, *Häftling*-ii, secătuiți de puteri, chinuiți de boli, se prezentau la *Revier* să se odihnească măcar o zi, să-și aline cît de cît durerile pe care nu le mai puteau suporta.

Aspectul *Revier*-elor, infirmeriilor, diferea de la lagăr la lagăr. Cele de la *Mauthausen* erau niște barăci fără pardoseală, fără ferestre, fără W.C.-uri. Arătau ca niște grajduri părăsite. La *Kaufering* și *Landsberg* nu existau nici paturi în *Revier*. În schimb, cele de la *Birkenau* erau dotate inclusiv cu aparatură pentru intervenții chirurgicale complicate. Faimosul *Lagerarzt* de la *Birkenau-Auschwitz*, căpitanul *SS* dr. Josef Mengele, inspecta personal *Revier*-ul. În fața bolnavilor îi făcea albie de porci pe medicii *Häftling*-i dacă descoperea cea mai mică neglijență. Mima o profundă indignare pînă și pentru o sutură insuficient de estetică.

— Dumneavoastră sînteți cîrpaci ori medici? Ce-i aici? *Revier* sau măcelărie? În *Reich*-ul german, domnilor, totul

se face precis, temeinic, fără cusur. Dacă s-a hotărît să se instaleze un *Revier*, apoi acela trebuie să fie *Revier*, chiar dacă funcţionează într-un lagăr de concentrare.

Bolnavii, auzindu-l, se forţau să-şi ridice capetele să-l vadă. În ochii lor obosiţi, ascunşi în fundul capului, se aprindea o rază de speranţă.

Mengele părăsea *Revier*-ul, infirmeria, şi găsind că sînt prea mulţi bolnavi ordona ca, încă în aceeaşi zi, o treime, o jumătate sau trei sferturi să fie lichidaţi.

Cel mai trist spectacol în toate *Revier*-urile, infirmeriile, din toate lagărele de concentrare îl reprezenta zbaterea bolnavilor să pară vindecaţi în clipa cînd intra comisia de triere pentru gazare a celor grav bolnavi sau incurabili.

Vestea sosea la *Revier*, la infirmerie, cu cîteva ore sau cu cîteva minute înainte. Deţinutele, procurîndu-şi din vreme praf de cărămidă, îşi frecau obrajii şi buzele să pară mai pline de viaţă. Cele care nu mai aveau puteri în mîini îşi implorau vecinele să le pălmuiască pentru a le alunga paloarea de moarte de pe feţele lor. *Häftling*-ii cu răni grave pe mîini, pe picioare, strigau la tovarăşii lor să vină repede, să le sucească cum or şti pătura zdrenţuită, numai să le acopere rănile. Bolnavi cu piatră la rinichi care urlau de durere şi-o înfrînau cu o forţă supraomenească şi, în clipa cînd comisia trecea prin dreptul lor, începeau să zîmbească.

Unii, simţind că nu-şi mai pot înăbuşi urletul, îşi astupau gura cu ce apucau şi, pînă să sosească comisia, mureau sufocaţi.

Medicii SS-işti treceau impasibili prin dreptul bolnavilor. Un semn abia perceptibil însemna o condamnare la moarte. Uneori, după ce terminau trierea, se răzgîndeau şi decretau : E pericol de infecţie. Să fie lichidaţi toţi !

Urmarea unor astfel de „răzgîndiri" cu prilejul trierii *Revier*-elor, infirmeriilor, de la *Birkenau-Auschwitz* este zguduitor redată în documentele Tribunalului militar internaţional de la Nürnberg : „Deţinuţii grav bolnavi de la secţia chirurgicală, cu rănile încă pansate, şi şiruri întregi de bolnavi istoviţi şi slăbiţi în mod îngrozitor, chiar şi cei pe cale de însănătoşire, erau încărcaţi în autocamioane. Toţi erau în pielea goală şi acest spectacol era mai mult decît înfiorător : camioanele staţionau la intrarea în *Revier*, şi nenorocitele victime erau pur şi simplu azvîrlite în camion sau încărcate de către sanitari. Deseori, cîte 100 de oameni erau îngrămădiţi într-un singur camion mic... Toţi ştiau ce soartă

îi așteaptă. În jurul camioanelor, *SS*-iștii alergau ca turbați și împingeau înapoi mulțimea care țipa și încerca să sară din camion... Un deținut dintr-una din secții ucisese pe propriul său frate pentru a-l împiedica să facă acest drum îngrozitor cu camionul."

REVIER (2)

Lagărele de concentrare naziste — deși numărul lor s-a ridicat la cîteva mii — toate au fost construite după același calapod. Barăcile semănau ca două picături de apă și erau împrejmuite cu același tip de sîrmă ghimpată prin care trecea curent de înaltă tensiune. *SS*-iștii din turnurile de pază vegheau, peste tot, același sistem de exterminare. Doar ritmul morții diferea de la un lagăr la altul. Disprețul total față de om, dezumanizarea, bestialitatea, ferocitatea, crima dominau însă viața fiecărui lagăr și erau prezente în fiecare moment. Nicăieri nu erau însă atît de violent pregnante ca în *Revier*-uri, infirmerii, unde te-ai fi putut aștepta la ceva cît de cît uman, la o tresărire de compasiune, la o urmă de milă, de îndurare. Dar aceste noțiuni erau necunoscute pentru *SS*-iști și cu desăvîrșire excluse din viața de lagăr, inclusiv din *Revier*-ele, infirmeriile lor. Redăm cîteva mărturii din cele mai cunoscute lagăre:

În volumul „Fabrica morții", prima infirmerie de la *Birkenau* este astfel descrisă: Infirmeria căreia în toate lagărele de concentrare i se spunea „*Revier*" se afla inițial în blocul nr. 7 din lagărul *B I b*.

Nu era ușor să ajungi la infirmerie. De obicei numai o temperatură ridicată decidea asupra acestui lucru.

Dar a ajunge la infirmerie însemna moarte aproape sigură.

Prin poarta lagărului *Birkenau* au intrat zeci de mii de deținuți. Cei mai mulți dintre cei care au trecut prin blocul nr. 7 au ajuns la crematoriu.

Blocul nr. 7 era o baracă din zidărie, fără dușumea, cu ferestre mici care nu se deschideau. De aceea în bloc era un miros insuportabil.

Lîngă pereți și în mijlocul blocului erau niște „paturi" zidite, pline de păduchi. Saltelele de paie erau îmbibate cu excremente. Pe aceste saltele erau atîția bolnavi cîți încăpeau înghesuiți, așa încît cu greu se puteau întoarce de pe

o parte pe alta. Nimeni nu știa dacă vecinul n-are cumva vreo boală molipsitoare și de altfel nimănui nu-i păsa de asta.

Bolnavii stăteau împreună cu muribunzii și cu morții. A sta în această vizuină laolaltă cu toate epavele omenești însemna o suferință cruntă înainte de moarte. Aceste chinuri nu și le poate închipui cineva care nu a trecut prin ele.

Îngrijire medicală nu exista. Nu existau nici medicamente, nici spălător, nici apă, nici săpun și nici prosop."

„Nici un fel de pardoseală [1]. Nici o fereastră. Nici un pic de apă. Nici un closet. Păreau niște grajduri părăsite.

Erau barăcile spitalului de la *Mauthausen*, ale infirmeriei inaugurate la 14 aprilie 1943.

Fiecare baracă avea, pentru necesitățile fiziologice ale celor care o ocupau, trei bidoane, care răspîndeau o duhoare de nesuportat. Bolnavul se tîra cu mare greutate pînă la marginea bidonului și se așeza în echilibru deasupra lui. O ameteală, un moment de slăbiciune și aluneca înăuntru.

Unii au și pățit așa.

Paturile, așezate pe trei etaje, erau late de 80 cm și lungi de 180. Saltelele erau de hîrtie, umplute cu paie.

Saltelele și păturile nu au fost schimbate niciodată în tot cursul existenței infirmeriei.

În perioadele de mare aglomerație, în fiecare pat dormeau pînă la șase persoane : trei cu capul spre un capăt și trei spre celălalt. Lipsa de spațiu provoca certuri furibunde. Proptelele paturilor erau slabe, astfel că de multe ori nu rezistau la greutatea, chiar redusă, a bolnavilor. Dacă patul de sus cădea, se dărîmau și cele de dedesubtul lui, și atunci o duzină de corpuri se rostogoleau pe jos, în rîsetele răgușite ale celor din baracă.

Era foarte greu pentru bolnavi să meargă de la baracă la latrină numai în cămăși și izmene.

Către sfîrșitul războiului, mulți dintre cei ce se aflau în infirmerie nu aveau nici măcar atît. În această situație se găseau mai ales noii sosiți, care, după control, erau trimiși la infirmerie goi sau cel mult cu o pătură în spate.

Unii bolnavi erau atît de slăbiți, încît cădeau și mureau în scurtul drum de la baracă la latrină".

La *Mauthausen*, lucrul cel mai cumplit pentru un bolnav era să ajungă în baraca 7, denumită *Isolierblock*, baracă izolată. Aici erau adunați bolnavii din comandourile se-

[1] Din : „Zbirii au cuvîntul" de Vincenzo și Luigi Pappalettera.

crete. *Häftling*-ii bolnavi din baraca 7 n-aveau dreptul, nici posibilitatea să comunice cu cei din barăcile vecine. Erau conduși la spălător ca ciumații, după semnalul de stingere.

În felul acesta, spre deosebire de celelalte servicii, în blocul 7 se aflau laolaltă indivizi cu cele mai diferite și mai neașteptate boli. Pe de altă parte, nimic din ceea ce se petrecea acolo nu transpira în exterior.

Profesorul Gilbert-Dreyfus descrie astfel această baracă: „Ceea ce te izbea cînd pătrundeai în baraca 7 era mirosul. Un miros dens, imposibil de definit, care îmbiba pereții despărțitori, rufăria, pielea și chiar și aerul care te zgîria în gît. Mirosul nu era uniform, zone de fetiditate discretă alternînd cu zone de fetiditate maximă, unde se simțeau emanații de esență diferită.

Regat al putorii și al murdăriei, blocul fusese prevăzut să adăpostească două sute de bolnavi. El găzduia, de obicei, patru pînă la cinci sute, repartizați pe saltele așezate în trei etaje. Patru sau cinci sute de capete fără păr, așezate în curmeziș. Brațe și picioare încrucișate în toate direcțiile. Patru sau cinci sute de mostre ale principalelor națiuni europene. O vînzoleală de furnicar. Unii se aflau grupați după boala de care sufereau. Șirul de flegmoane și de gangrene răspîndea o duhoare de putreziciune. Colțul riioșilor mirosea a rînced. În colțul celor cu dizenterie, literalmente te sufocai. Colțul ftizicilor mirosea deja a carne în descompunere. Majoritatea celorlalți pacienți erau culcați talmeș-balmeș: nenumărați edematoși, umflați din cap pînă în picioare, ca niște baloane, masa imensă a celor slabi, cei pe care munca îi deșelase și care, cu titlu de consolare, fără îndoială, erau desemnați cu termenul de *allgemeine Körperschwäche* [1]."

„Era regatul puroiului — își va aminti Cecile Goldet, care a lucrat la blocul „chirurgie" al *Revier*-ului de la *Ravensbrück*. Eram trei infirmiere la o sută cincizeci de bolnave. Stăteau cîte două pe o saltea, suferind și gemînd. M-am pus repede pe treabă. Viziune de groază... Toate plăgile supurau, pansamentele nu țineau, puroiul curgea pretutindeni... pe pături, pe bolnavele din jur.

Dar zilele de „coșmar" erau marțea și vinerea, cînd se făceau pansamentele.

Se făceau toate în fața doctorului, pe masa din sala de operație. Rare erau femeile care puteau merge acolo. Tre-

[1] Slăbiciune corporală generalizată.

buia să le ducem, să le tîrîm cîte două infirmiere. Pentru mine era, de fiecare dată, un calvar. Trupurile acelea de temei vlăguite, gemînd, pe care nu știai de unde să le apuci, ale căror plăgi curgeau, care aveau adesea o asemenea diaree încît trebuia să duci ligheanul într-o mînă, sprijinindu-le cu cealaltă! Pansamentele acelea făcute în serie, la strigarea unui număr, fără control preliminar, unor ființe care aveau să moară peste o oră! Mi s-a întîmplat să duc cu greu, printre șirurile de paturi prea apropiate, niște nefericite care n-aveau puterea nici măcar să geamă și să mă întrebe dacă aveau să ajungă vii pe masa de pansare. Bolnavele pe care le transportam erau uneori goale. N-aveam destulă rufărie, iar cămășile erau atît de murdare, încît nu puteam să le lăsăm cu ele".

O zguduitoare imagine a *Revier*-ului din *Bergen-Belsen* găsim în volumul „Medicii imposibilului".

„Viziune dintr-un alt ev. Medicul[1], escortat de infirmieri, trece de-a lungul paturilor. Chemări, implorări disperate îl întîmpinau de la sosire; brațe descărnate ieșeau din întuneric pentru a-i atrage atenția, mîini tremurînde i se agățau de haine, i se crispau pe degete, îi arătau cutiile pline de expectorații și de sînge. Intră într-o despărțitură întunecoasă, palpează un corp în beznă, în timp ce e tras înapoi; un picior gol atîrnă de undeva de sus, medicul se apleacă ca să treacă, alunecă pe dejecții, escaladează pricîurile ca să examineze un bolnav „de sus", revine spre un trup imobil: mort?, viu?, ascultă un băiat care se sufocă, face o injecție sprijinindu-se, ca să-și mențină echilibrul, cu cîte un picior de fiecare scîndură; și iarăși strigătele acelea, chemările implorînd în toate limbile: „Docteur! Doktor! Medico!"

Vindecările erau imposibile deoarece igiena lagărului era, în mod voit, scandaloasă. Oamenii stăteau 5—6 luni fără să-și schimbe cămașa mizerabilă, singurul chilot, fără să fie trimiși la duș, fără să se ducă, în anumite blocuri, la spălătorie, unde accesul le era interzis; saltelele îmbibate cu dejecțiile muribunzilor nu erau niciodată înlocuite; paturile care erau trecute de la unul la altul, cîrpe subțiri, destrămate, erau acoperite cu expectorații uscate; podeaua barăcilor era neagră de jeg; deținuții stăteau 15 ore în șir într-o încăpere ermetic închisă ca un mormînt, unde se a-

[1] Este vorba de doctorul Frejafon, fost *Häftling* la *Bergen-Belsen*.

mestecau toate miasmele, toţi microbii, căci, în ciuda eforturilor medicilor, tuberculoşii zăceau la un loc cu cei cu erizipel, dizentericii cu cei bolnavi de pneumonie, cei bolnavi de scarlatină cu răniţii.

Vindecările erau imposibile fiindcă medicamentele erau date cu ţîrîita şi nu erau decît medicamente anodine. Era imposibil de vindecat dizenterici cu cîteva grame de cărbune, lobite tuberculoase cu o injecţie de calciu pe săptămînă...

Vindecările erau imposibile pentru că raţiile alimentare ale „nemuncitorilor" nu reprezentau nici jumătate din minimul vital".

RUHE IM BLOCK !

Ruhe ! Ruhe, verfluchte Hunde ! Linişte ! Linişte, cîini blestemaţi ! Era răcnetul cel mai des auzit la *Birkenau* şi în toate celelalte lagăre de concentrare.

SS-iştii, stăpîni atotputernici, pozînd în *Übermensch*-i nepăsători şi atotdispreţuitori, se temeau totuşi de o revoltă, de o înfruntare deschisă cu milioanele de *Häftling*-i din lagăre. Îi speria orice mişcare, orice zgomot. Ar fi preferat ca totul să fie mort, încremenit. Să nu se audă în lagăr nici o suflare. Singura mişcare să fie paşii lor. Singurul zgomot : cravaşele lovind ritmic carîmbul cizmelor sau izbind capetele *Häftling*-iior.

Lager- şi *Blockälteste*-rii răcneau şi ei întruna : *Ruhe ! Ruhe, verfluchte Hunde !* Linişte ! Linişte, cîini blestemaţi !

Indeosebi noaptea, în barăci, trebuia să fie o linişte desăvîrşită. Or, tocmai acest lucru era imposibil de realizat.

În baraca numărul 21, ca de altfel în toate barăcile din *Birkenau*, pe patru din grinzile de susţinere transversale scria, cu litere de-o şchioapă, *Ruhe im Block !* Linişte în baracă !

Ziua, pe ploaie, pe vînt, pe arşiţă, stăteam afară, pe *Appellplatz*. N-aveam voie să intrăm în baracă decît seara. Cînd se dădea semnalul stingerii, năvăleam spre uşă împrîncindu-ne, călcîndu-ne în picioare, strigîndu-ne unii altora : „Ţine-mi şi mie un loc !"

În baracă ne aştepta *Blockälteste*, cu cei doi *Vertreter*-i. Luîndu-ne în primire cu bîtele lor încovoiate, urlau întruna :

Ruhe im Block!, Ruhe, verfluchte Hunde! Liniște în bloc! Liniște, câini blestemați! Fără să ne gîndim la loviturile primite, toți cei peste 1 000 de tineri între 14 și 20 de ani, ai barăcii numărul 21, supranumită *Kinderblock*, baraca copiilor, ne zbăteam să intrăm primii, să ocupăm locuri lîngă unul din pereți. Cei care reușeau se întindeau repede unul lîngă altul, pe cimentul gol. Își așezau capetele lîngă peretele de scîndură și își întindeau picioarele spre peretele opus. Culcați pe o dungă, pe un metru ne înghesuiam trei. Baraca avînd o lungime de 40 de metri, în primul rînd încăpeau 120. Dar nu-și puteau permite să rămînă cu picioarele întinse. Pînă la culoarul ce împărțea baraca în două ar fi fost loc pentru trei rînduri. Or, ca să ne putem culca toți trebuia să formăm cîte cinci rînduri de-o parte și de cealaltă a culoarului. În consecință, cei intrați în primul rînd erau nevoiți să se ghemuiască. Și se ghemuiau. Coapsele lor serveau drept pernă pentru cei din rîndul al doilea și așa, în continuare, pînă la rîndul al cincilea. *Häftling*-ii care nu apucau să intre în nici un rînd se culcau la fel de îngrămădiți pe culoarul din mijloc.

Se ocupa fiecare centimetru pătrat de ciment. Nu rămînea loc gol nici pentru un ac. Nici pentru saboți nu era loc. Dormeam încălțați. Se descălțau numai cei din primul rînd. Ei își puneau saboții sub cap. Oricum, lemnul era mai moale decît cimentul.

Treceau ore întregi pînă ne așezam cu toții într-un fel sau altul. Oboseau și *Blockälteste* și *Vertreter*-ii lui de atîtea urlete și izbituri. Mai răcneau o dată *Ruhe im Bloch, verfluchte Hunde!* Liniște în baracă, câini blestemați! și se retrăgeau în încăperile lor din capătul barăcii.

Dacă te ridicai în picioare și priveai în jur (becul ardea toată noaptea) aveai impresia stranie că baraca e parchetată cu trupuri omenești. Hainele vărgate de pe trupurile încolăcite uniform îți întăreau această impresie.

Die Ruhe, liniștea, în baraca noastră numărul 21 dura puțin. Cîte un *Häftling* își trăgea anevoios picioarele de sub trupul vecinului și se ridica disperat. Ciuberele pentru necesități se aflau lîngă ușă. Cum să ajungi pînă acolo? Încet, cu grijă, își strecura piciorul printre două trupuri. La al doilea sau al treilea pas simțea o lovitură în genunchi. Careva încerca să-și dezmorțească piciorul. *Häftling*-ul, pierzîndu-și echilibrul, se prăbușea peste trupurile celor din fața lui.

— Au! capul!...
— Mîna, îmi rupeţi mîna!...
— Aţi înnebunit, ce-i cu voi?

Unii treziţi, alţii pe jumătate dormind ţipau şi loveau cu picioarele, fără să se uite în cine şi unde nimeresc. Pe o rază de cîţiva metri se trezeau toţi: ţipau, se îmbrînceau, se luau la bătaie.

Blockälteste şi cei doi *Vertreter*-i, treziţi din somn sau deranjaţi dintr-un chef prelungit, năvăleau furioşi peste noi, cu bîtele lor încovoiate, călcînd peste trupuri, se repezeau la locul scandalului şi începeau să lovească năprasnic, la nimereală, ca într-o ciurdă de animale, urlînd întruna: *Ruhe! Ruhe im Block, verfluchte Hunde!* Linişte! Linişte în baracă, cîini blestemaţi!

Liniştea se restabilea cu greu. Istoviţi, *Blockälteste* şi cei doi *Vertreter*-i se retrăgeau cu bîtele la subsuoară. Acalmia dura 30—40 de minute. Apoi se auzea un ţipăt ascuţit... un hohot de plîns ce se termina brusc, aşa cum a început... suspine prelungite... strigăte desperate: Mamă! Mamă, nu mă lăsa!... Mi-e frică, ajutor... ajutooor! Nu, nu încă! O zi, numai una!... Mamăă! Mamă, unde eşti!... Copiii-*Häftling*-i din baraca numărul 21 visau. Visele lor erau însă prea zgomotoase şi *SS*-iştilor le era frică de zgomote, mai ales noaptea, cînd ei doreau ca totul să fie mort, încremenit, să nu se audă decît paşii santinelelor şi cravaşele lovind ritmic carîmbii cizmelor.

Blockälteste şi *Vertreter*-ii ştiau acest lucru şi cînd ţipetele de mamă! sau ajutor! erau prea puternice şi-i trezeau se repezeau din nou în baracă, turbaţi de mînie. De data aceasta nu mai scăpa nimeni de arsura bîtelor lor încovoiate. Pînă la revărsatul zorilor ţinea acea nemaipomenită învălmăşeală de ţipete de durere şi răcnete gregare. *Ruhe! Ruhe im Block, verfluchte Hunde!* Linişte! Linişte în baracă, cîini blestemaţi!

SCHEITERHAUFEN

SS-iştii îşi făceau meseria de ucigaşi fără greş. Mai ales asasinatele în masă le organizau cu o precizie şi o meticulozitate înspăimîntătoare. Mîndria lor, culmea atinsă în organizarea exterminării, era, incontestabil, *fabrica morţii* de la *Birkenau*. Într-adevăr, acolo, moartea se producea fără perturbări, pe bandă rulantă.

O singură desincronizare nu puteau preveni „îngerii morţii", cum erau denumiţi şefii SS-işti de la *Birkenau*. Ea era provocată de decalajul dintre capacitatea de ardere a crematoriilor şi numărul celor sosiţi pe rampa morţii din cele mai diferite colţuri ale Europei. Cînd toate crematoriile erau în funcţiune, în cele 46 de cuptoare puteau fi arse, în 24 de ore, 9 000 de cadavre. Acest lucru se ştia şi la Berlin. Totuşi, în unele zile şi nopţi, mai ales în vara lui 1944, pe rampa morţii se opreau din goana lor nebună cîte 3-4 trenuri, aducînd la moarte, în vagoanele lor zăvorîte, peste 10 000 de oameni. Dar la *Birkenau* nu erau prevăzute condiţii să trăiască nici măcar o zi în plus cei sortiţi exterminării. Ei trebuiau să meargă din vagoane direct în camerele de gazare. Alt loc pentru ei nu exista. Nici pe peron nu puteau rămîne, deoarece a doua zi soseau alte trenuri cu alte mii de victime.

„Îngerii morţii" de la *Birkenau* însă stăpîni pe meseria lor de ucigaşi, au inventat repede o supapă aptă să regleze desincronizarea provocată de cei de la Berlin · *den Scheiterhaufen*, rugul. Toţi cei care nu puteau fi arşi în crematorii erau arşi pe rug. Moartea lor era incomparabil mai cumplită decît a celor din camerele de gazare.

Der Scheiterhaufen, rugul, era, de fapt, un şanţ lung de cincizeci de metri, lat de 6 şi adînc de trei. Pe marginea lui, din 6 în 6 metri, cîte un SS-ist cu o armă de calibru mic în mînă îşi aştepta victimele. Mai încolo, cam la cincizeci de

metri distanță, un alt șanț, de aceleași dimensiuni, cu același număr de *SS*-iști cu mîna pe trăgaci. În șanțuri, lemnele uscate, îmbibate cu benzină, ardeau ca niște lumînări uriașe. Șanțurile arzînde, cu *SS*-iști pe marginea lor, alcătuiau faimosul *den Scheiterhaufen*, faimosul rug de la *Birkenau*.

Rugul era ascuns de o fîșie de brazi, lată de vreo 150 de metri. În spatele pîlcului de brazi, un fel de magazie lungă, dărăpănată, cu ferestrele acoperite cu scîndură.

S-ar putea să fi fost cîndva o casă țărănească, căreia i s-au dărîmat pereții despărțitori. În fața ei — înconjurați de un puternic cordon de *SS*-iști, care țin de zgardă niște cîini-lupi fioroși — stau, înmărmuriți de groază, mii de oameni trimiși aici direct de pe rampa de sosire. Acești deportați — după cum a remarcat Nyiszli Miklós, care a asistat nu o dată la acest inimaginabil spectacol — aveau parte de cel mai îngrozitor sfîrșit. Aici nu se găseau nici măcar robinete de apă — ca în incinta crematoriilor — pentru a-și potoli setea chinuitoare. Nu erau nici afișe înșelătoare, care să le risipească presimțirile rele. Nu exista cameră de gazare, despre care ar fi putut crede că este baie. Aici nu se afla decît un fel de casă țărănească, mai bine zis o magazie spoită în galben, acoperită cu paie, cu obloanele închise, iar în dosul ei un fum uriaș se ridică pînă la cer, răspîndind miros de carne de om arsă și de păr pîrlit.

În magazie intrau cîte trei-patru sute de oameni deodată. Sub ploaia loviturilor de măciucă își aruncau de pe ei hainele și, în pielea goală, ieșeau pe ușa din partea opusă a casei, pentru a face loc unei noi serii de victime.

De îndată ce pășeau peste prag — fără a le lăsa timp să-și facă ochii roată, să-și dea seama de urgia ce se abate asupra lor — ei erau forțați, sub amenințarea bîtelor și cravașelor, să străbată în pas alergător, printre cordoanele *SS*-iștilor, fîșia de brazi. Ajunși la liziera, se opreau instinctiv, îngroziți. Privelișteа *SS*-iștilor bălăbănindu-se pe picioarele lor crăcănate, cu mîna pe trăgaci, înșiruiți din șase în șase metri de-a lungul șanțurilor arzînde îi paraliza. N-aveau timp să-și revină. Fiecare victimă era înhățată de cîte doi *Sonder*-iști [1] și dusă, mai exact tîrîtă, 15-20 de metri pînă la buza șanțului, în fața unui *SS*-ist. Pocnitura puștilor aproape că nici nu se auzea, fiind acoperită de țipetele și urletele disperate ale victimelor.

---

[1] *Häftling* din *Sonderkommando*, detașament special.

Ritmul era infernal. Şeful *des Scheiterhaufens*, rugului, *Oberscharführer*-ul Moll nu admitea nici o pauză, nici o oprire. Nu se verifica dacă împuşcătura a fost sau nu mortală, victima era aruncată în flăcări chiar dacă continua să urle de durere. La sugari se făcea economie de gloanţe. Erau aruncaţi direct pe rug.

În ziua de 9 iunie 1944, cînd am sosit împreună cu familia pe rampa morţii de la *Birkenau, der Scheiterhaufen*, rugul, funcţiona din plin. Fumul înecăcios ce izbucnea din coşurile crematoriilor acoperind întreg lagărul era îmbibat de miros de carne arsă. Unul din transporturi, al nostru sau cel dinaintea noastră, nu fusese prevăzut. O parte din deportaţi urma să fie dusă spre şanţuri. Mama şi cei trei fraţi ai mei mai mici *au avut noroc*, au scăpat de flăcările rugului. Pentru ei s-a găsit loc în camerele de gazare. Şi asta, la *Birkenau*, însemna *să ai noroc*.

SCHLAG IHN TOT!

Zi de august. Soarele dogorea puternic.

Detaşamentul de *Häftling*-i lucra la secarea unei mlaştini. Unii săpau, alţii cărau pămîntul cu targa. Cei mai mulţi se opinteau să rostogolească nişte bolovani uriaşi spre locul unde urma să se ridice digul. Cei trei *Kapo* ţipau, înjurau, loveau cu bîtele.

Pe o movilă de unde se putea supraveghea totul, stătea nemişcat, ca o statuie, cu picioarele larg crăcănate, cu mîna dreaptă pe automat şi cu stînga pe cravaşă, un *SS*-ist. „Distracţiile" lui costau zilnic viaţa cîtorva deţinuţi...

Privirea *SS*-istului se plimbă lacomă peste furnicarul din faţă. Se opreşte asupra a doi *Häftling*-i care duc o targă cu pămînt. Cel din spate abia se ţine pe picioare, un bătrîn sleit de puteri. Cel din faţă n-are mai mult de douăzeci de ani. Umerii obrajilor şi bărbiile le sînt identice. Tînărul prinde braţele târgii aproape de încărcătură, încercînd să uşureze povara celui din spate.

SS-istul rînjeşte cu satisfacţie; e aproape sigur de descoperirea făcută. Cînd trec pe lîngă el ordonă scurt:

— *Halt!*[1] Sînteţi tată şi fiu?

— Da.

[1] Stai!

— *Sehr gut... sehr gut!* [1] Lăsați targa, bătrînul a obosit. Așa... Acum mergeți frumos unul lîngă altul pînă la mlaștină. Vă însoțesc eu.

Peste toată întinderea se lasă o tăcere. Nici cei trei *Kapo* nu mai înjură. Toți așteaptă, cu înfrigurare, deznodămîntul.

Ajunși lîngă un ochi de apă mocirloasă, *SS*-istul oprește *Häftling*-ii și-i pune față în față. Îi privește cu un zîmbet larg secunde în șir, fără să le spună nimic. Pe trupurile *Häftling*-ilor sudoarea curge șiroaie. El continuă să tacă și-și lovește ritmic carîmbul cizmei cu cravașa. Ochii i se bulbucă de o bucurie sadică în clipa cînd se răsucește brusc cu cravașa întinsă spre fiu și strigă:

— *Du, Junge!* [2]... *Schlag ihn tot!* Omoară-l! Și, în aceeași frîntură de secundă, îl arată, izbindu-l în piept, pe bătrîn

Comanda i-a năucit pe amîndoi. *SS*-istul se năpustește ca o fiară.

— Vrei să mă rog de tine, *verfluchter Hund?* [3] Îl doboară izbindu-l cu automatul în cap. Doi *Kapo* îi sar în ajutor, lovind cu bocancii în trupul neputincios al *Häftling*-ului.

— Destul, strigă *SS*-istul, nu-l omorîți. Turnați apă peste el și ridicați-l!

Acum cei doi sînt din nou față în față.

SS-istul îi privește cu același zîmbet larg de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Își lovește carîmbul cu cravașa în ritmul de mai înainte. Ochii i se bulbucă iar, de aceeași bucurie, cînd se răsucește brusc, de data aceasta spre tată.

— *Du, Alter* [4]... *Schlag ihn tot!* Omoară-l. Și în aceeași frîntură de secundă îl arată, izbindu-l în piept, pe tînăr.

Bătrînul *Häftling* nici măcar nu tresare. *SS*-istul se năpustește spre el spumegînd de furie, îl doboară și-l calcă în picioare, pînă cînd un *Kapo* îndrăznește să-i șoptească: a leșinat.

Se aduc din nou găleți cu apă și peste cîteva minute cei doi stau iarăși față în față.

SS-istul își reia loviturile ritmice cu cravașa peste carîmbul cizmei, dar nu mai zîmbește. Este dezamăgit, furios că nu-i reușește distracția.

---

[1] Foarte bine... Foarte bine
[2] Tu, tinere!
[3] Cîine blestemat.
[4] Tu, bătrîne!

Se uită la *Häftling*-i și încearcă să se stăpînească, să fie calm :

— Vă ordon pentru ultima oară. Unul să-l omoare pe celălalt : *Aber schneller* [1].

Cei doi își privesc reciproc chipurile stîlcite, rănile sîngerînde.

— Ce mai așteptați ? răcnește *SS*-istul, nemaiputîndu-se stăpîni.

Privirile *Häftling*-ilor se întîlnesc. Dintr-o singură tresărire se înțeleg. Fac un pas unul spre celălalt. Se îmbrățișează și lent, ca și cum s-ar fi lăsat să cadă într-un fotoliu să-și odihnească trupurile vlăguite, se rostogolesc în mlaștină.

În sfîrșit, izbucnește, isteric, rîsul *SS*-istului. Și nu se mai termină. Dar nu-l aude decît el. Văzduhul nu-l propagă. Mlaștina îi refuză ecoul...

. . . . . .

Într-una din sălile muzeului *Auschwitz*, pe un perete, există un tablou uriaș. Vizitatorii stau minute în șir în fața lui. Unii nu pot să creadă că o astfel de distracție-asasinat a avut loc.

SCHNELLER ! (1)

În nici un lagăr de concentrare — și am trecut prin multe — n-am auzit comanda *schnell !* repede, ci totdeauna și de la început : *schneller !*, mai repede !

Cînd am sosit în lagărul morții de la *Birkenau-Auschwitz* și ni s-a ordonat să coborîm din vagoane am auzit, pentru prima oară, niște răcnete greoaie care n-au mai încetat să-mi lovească timpanele, să-mi perforeze creierul ziua și noaptea :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

Mame și copii, bătrîni și bolnavi, în nesfîrșite coloane, s-au îndreptat de pe peron direct spre crematoriu. După ce s-au îndepărtat de peron, cei care am rămas pe loc n-am auzit decît răcnetele *SS*-iștilor ce încadrau de fiecare dată coloanele :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

[1] Dar mai repede.

La *Birkenau*, în capătul fiecărei barăci erau două încăperi : una pentru *Blockälteste*, cealaltă pentru *Vertreter*-i. În capătul celălalt al barăcii era uşa prin care intram şi ieşeam noi, *Häftling*-ii. La cele mai diverse ore din noapte, *Blockälteste*, însoţit de *Vertreter*-i apăreau din încăperile lor cu cîte o bîtă în mînă şi răcneau :

— *Heraus ! Schneller heraus !* Afară ! Mai repede afară

Şi în aceeaşi clipă începeau să izbească cu bîtele acelea încovoiate în cine şi unde apucau. Ne năpusteam spre ieşire Dar ea n-avea decît o deschidere de 10 metri, iar noi eram peste 1 000. Se producea o învălmăşeală teribilă. Cei căzuţi nu se mai puteau ridica, erau călcaţi în picioare. Mormanul de trupuri creştea îngreunînd şi mai mult ieşirea

Minute în şir, baraca vuia de ţipetele celor loviţi, peste care domina, amplificînd panica şi disperarea, un singur cuvînt, răcnit din adîncuri gregare :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

Încolonarea zilnică pentru apel dura ore întregi. Din prima clipă a comenzii *antreten zum Appell*, încolonarea pentru apel ! şi pînă la acel cutremurător *stillstand !*, drepţi !, de la sosirea *SS*-istului, pe toate platourile din faţa barăcilor tuturor lagărelor de la *Birkenau-Auschwitz* nu se mai auzeau decît ţipetele celor loviţi de *Blockälteste*-ri şi *Vertreter*-i cu aceleaşi bîte încovoiate şi pocnetul oaselor zdrobite peste care domina, amplificînd panica şi disperarea, un singur cuvînt, răcnit din adîncuri gregare :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

Şi la selecţionările pentru crematoriu ne încolonam terorizaţi de acelaşi *schneller !... schneller !... schneller !...* care, de fiecare dată, era însoţit de lovituri aplicate la întîmplare, cu aceleaşi bîte încovoiate, în cine şi unde se nimerea.

Cei ce cărau bolovani uriaşi pe pantele abrupte de la *Mauthausen* sau tîrau după ei, la întoarcerea în lagăr, cadavrele tovarăşilor care n-au mai putut rezista, cei ce mutau dintr-un loc în altul buştenii din pădurile Bavariei ori cu mîinile lor degerate, deszăpezeau drumurile Saxoniei erau mînaţi de acelaşi răcnet :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

Răcnetul *schneller* era însoțit, în toate lagărele, de lovituri aplicate cu aceleași bîte încovoiate... sau cu cravașele... sau cu patul puștii... ori cu toate deodată.

Ne-am convins din primele zile că oricît de repede se executa un ordin — puteai să alergi cu bolovanii aceia uriași, cu bușteni ori saci de ciment pe umeri ?! — răcnetele *schneller !... schneller !... schneller !*, mai repede !... mai repede !... mai repede ! și loviturile ce le însoțeau tot nu încetau. Nici măcar nu slăbeau din intensitate. Mai tîrziu ne-am dat seama că acel *schneller !*, acel mai repede ! nu se referea atît la execuția nemijlocită a comenzii imediate, cît la îndeplinirea unui imperativ general, valabil pentru toți și în toate lagărele : muriți !... dispăreți... mai repede !... mai repede !... mai repede !

Acest sens al comenzii *schneller !* devenea întru totul evident atunci cînd răsuna în vestiarul camerei de gazare. Aici, oamenii erau puși să se dezbrace. Cît timp se dezbrăcau încercau să spere că, într-adevăr, urmează să se îmbăieze. Văzîndu-se toți în pielea goală, îi fulgera un fior rece de gheață. Cînd ușa masivă de metal de la sala alăturată se dădea la o parte, tot ce auziseră despre camerele de gazare devenea o realitate. Cu o ultimă tresărire mai aruncau o privire spre ușa prin care intraseră. Era blocată de *SS*-iști cu automatele îndreptate spre ei, cu degetele pe trăgaci. Totul devenea o groaznică certitudine. Acum nu mai aveau decît o singură dorință : să fie lăsați o secundă, o frîntură de clipă în liniște, să mai revadă o dată cu ochii minții casa din care au fost smulși, sau să mai audă în urechi o șoaptă de-a iubitei, sau murmurul unicului copil, să mai rostească o rugăciune, sau să-l blesteme pe acel Dumnezeu care urmărea din ceruri cum nu li se mai acorda nici o secundă, nici o frîntură de clipă, căci *SS*-iștii strigau, urlau, răcneau :

— *Schneller !... schneller !... schneller !...* Mai repede !... mai repede !... mai repede !...

SCHNELLER (2)

Da, încă în lagăr am intuit că acel *schneller !... schneller !... schneller !...*, mai repede !... mai repede !... mai repede !... răcnit fără întrerupere de către toți *Kapo* și *Blockälteri* din toate lagărele de concentrare, de toți *SS*-iștii, indife-

rent de grad și funcție, cu care veneam în contact, urmat invariabil de lovituri de bîtă, cu cravașa, cu patul puștii nu se referea, de fapt, nemijlocit la execuția comenzii date, ci, mai ales, la îndeplinirea unui imperativ general valabil pentru toți *Häftling*-ii din toate lagărele : muriți !... dispăreți !... *schneller !... schneller !... schneller !...* mai repede !... mai repede !... mai repede !

Această intuiție a devenit certitudine abia după eliberare cînd, pe măsură ce au fost publicate, am început să citesc documente oficiale privind holocaustul. Așa mi-a căzut sub ochi raportul *SS-Gruppenführer*[1]-ului Kurt Gerstein despre întrevederea pe care a avut-o cu *SS-Gruppenführer*-ul Globocnik pe la jumătatea anului 1942, la Lublin. Gerstein relatează concis și precis ce sarcini *„strict secrete"* i s-au trasat cu acel prilej reproducînd cuvintele lui Globocnik : „...O a doua sarcină a dv., mult mai importantă, continuă Globocnik, constă într-o reorganizare a camerelor noastre de gazare, care lucrează în prezent cu gaze de evacuare Diesel ; adică să vă gîndiți la ceva mai bun și mai rapid. Mă gîndesc în special la acidul cianhidric. Alaltăieri au fost aici *Führer*-ul și Himmler. La indicația lor, urmează să vă duc personal acolo (în lagărele în care funcționau la acea dată camere de gazare, n.n.) ; n-am voie să dau nimănui nici un fel de permise de intrare scrise.

La care *SS-Obersturmbannführer*-ul Pfannenstiel a întrebat : «Dar ce-a spus, în fond, *Führer-ul* ?»

Globocnik : «*Schneller !* Mai repede » a spus. «Terminați întreaga acțiune *schneller*, mai repede !»

Acțiunea care din ordinul *Führer*-ului trebuia terminată *schneller !*, mai repede ! se referea la exterminarea prin gazare a evreilor.

SCHWEIGEN

Strigătele și țipetele deznădăjduite ale celor ce așteptau în fața gropilor comune să fie exterminați erau atît de puternice încît împușcăturile în ceafă abia se mai auzeau. Răcnetele celor înghesuiți în dubele crematoriilor ne blocau timpanele. Încremeneam cînd lagărul era zguduit de urletele *Häftling*-ilor supuși vivisecțiilor.

[1] General-locotenent în *SS*.

Ţipetele de spaimă, blestemele disperate, urletele de durere se învălmăşeau, mai ales noaptea, într-un vacarm copleşitor.

Şi totuşi, nu acest teribil vacarm era lucrul cel mai greu de suportat. *Die Schweigen*, tăcerile, dureau mai tare, erau mult mai cumplite.

Prima tăcere a fost scurtă, de cîteva secunde.

Sergentul-major din jandarmeria horthystă Györffy, după ce ne adunase pe toţi în aceeaşi încăpere, decretase:

— Din această clipă, în numele legii, vă declar pe toţi arestaţi. Unul să nu îndrăznească să se îndepărteze un pas, că-l împuşc imediat. Ca pe un cîine îl împuşc. M-aţi înţeles?

S-a lăsat *ein Schweigen*, o tăcere grea, de mormînt. Nici să respirăm nu îndrăzneam. Eram uluiţi, şocaţi, paralizaţi. Tăcerea a durat doar cîteva secunde, căci sergentul-major a continuat grăbit:

— Hai, mişcaţi-vă, n-avem timp de pierdut. Strîngeţi-vă catrafusele! Aici nu vă mai întoarceţi.

Năucit, atunci, în acele cîteva secunde de tăcere, n-am înţeles nimic, n-am simţit nimic. Ele, acele clipe de tăcere, m-au durut mult mai tîrziu şi tot mai profund. Căci de-a lungul calvarului pe care l-am străbătut, ori de cîte ori încercam să rememorez ce s-a întîmplat, să-mi explic cum a fost posibil, în sufletul meu se lăsa mereu şi mereu aceeaşi tăcere de atunci.

Ulterior, durerea tăcerilor am simţit-o instantaneu. Cînd carele cu familiile arestate din Şoimeni, Fodora şi Vultureni s-au oprit în faţa porţii fabricii de cărămidă din Cluj, transformată ad-hoc în ghetou, am tresărit. Cu un scrîşnet lugubru poarta s-a deschis. S-a lăsat din nou *ein Schweigen*, o tăcere grea, de mormînt. Era noapte. Cerul — negru ca smoala. Mă mir şi acum că inima nu mi s-a oprit definitiv în acele clipe de tăcere de după scrîşnetul porţii şi pînă cînd, loviţi de patul puştii, bivolii au urnit carele, trăgîndu-le în bezna ghetoului.

Au urmat înfiorătoarele *Schweigen*, tăceri, din lagărele de exterminare... Tăcerile din timpul schingiuirilor şi execuţiilor... Tăcerile selecţionării... Tăcerile de după lichidarea unor barăci... Tăcerile din dubele crematoriilor.

Adunaţi în careu, asistam la aplicarea pedepselor. Între sacadatele plesnituri de bici sau între bufniturile seci ale funiei împletite din fire de sîrmă se lăsa, de fiecare dată, o tăcere mai insuportabilă decît răcnetele victimelor în momentul

lovitură. Tăcerile din clipa în care se comanda *stillstand*, drepți, și pînă se auzeau pocnetele pistoalelor sau se trăgea scaunul de sub picioarele celor ce atîrnau în știreang generau o tensiune mai greu de îndurat decît prăbușirea împușcaților sau bălăbănirea spînzuraților.

Cea mai lungă, cumplit de lungă *Schweigen*, tăcere, dura, de fiecare dată, doar două secunde. Poate nici atîta. Se repeta ori de cîte ori selecționarea se făcea trecînd, în pielea goală, prin flanc unul cîte unul, prin fața lui Mengele. În clipa în care treceam, în jurul meu se lăsa aceeași tăcere grea de mormînt. Nu mai auzeam nici plînsetele disperate ale celor smulși din fața lui Mengele, la semnul discret al degetului său, pentru gazare, nici țipetele prietenilor care au scăpat deocamdată. Eu, cu respirația oprită, desprins de toți și de toate, nu mai existam decît pentru un singur lucru : să aud un pas în urma mea. Pasul fratelui meu Emilian. Prin fața lui Mengele am trecut totdeauna împreună, unul după altul. Cele două secunde de tăcere, sau poate nici atît, pînă n-auzeam pasul în urma mea, durau o veșnicie.

Noaptea tîrziu, după ce înceta uruitul dubelor ce transportau *Häftling*-ii selecționați spre camerele de gazare, peste lagăr se lăsa o tăcere atît de grea, încît lagărul părea mort. Nici noi, cei care scăpasem, nu eram siguri că mai trăim ..

Cele mai cumplite tăceri nu vor putea fi descrise niciodată. Ele erau din dubele crematoriului. Înghesuirea *Häftling*-ilor în dube se tăcea într-un vacarm de nedescris. Izbiturile cu fundul, cu patul puștilor, cu cravașele și lătratul îngrozitor al cîinilor-lup se amestecau cu plînsetele și țipetele celor selecționați. Cînd ușa se închidea cu un zornăit de lanțuri, *Häftling*-ii încremeneau. În dubă se lăsa brusc o tăcere grea, de mormînt, care dura pînă în clipa în care vehiculul se punea în mișcare. La primul scîrțîit al roților, plînsetele și țipetele, blestemele și urletele izbucneau cu o forță gregară.

Ce simțeau *Häftling*-ii, ce-i durea și cît de tare în acele clipe de tăcere dintre închiderea dubei și scîrțîitul roților nu se va ști niciodată. Din cei înghesuiți în dubele crematoriului ani la rînd, noapte de noapte n-a scăpat nimeni. Nu există nici o excepție.

Tăcerea aceea din dubele crematoriului era o părticică din tăcerea de veci. Numai că era suportată de oameni vii. De părinții, de frații, de semenii noștri.

SELBSTMÖRDER

În lagăr, *Die Selbstmörder*, sinucigașii, erau considerați cînd eroi, cînd lași; cînd temerari, cînd fricoși, cînd clarvăzători, cînd disperați. Erau admirați de unii pentru curajul de a-și pune capăt suferințelor și disprețuiți de alții pentru lipsa de voință de a supraviețui.

Mă limitez să expun cîteva fapte și te las pe tine, cititorule, să decizi, să dai aprecierea pe care o merită aceste victime. Au fost multe, inimaginabil de multe, mai ales în rîndul evreilor. Șirul lor a început imediat după apariția legilor antievreiești; a luat proporții crescînde o dată cu ghetoizarea; din momentul declanșării deportării, cifrele devin incredibile.

Jandarmii lui Horthy, declanșînd ghetoizarea, turbau cînd, bătînd cu patul puștilor în ușile apartamentelor evreiești, se întîmpla să nu li se deschidă imediat. Atunci spărgeau ușa și năvăleau cu o furie sălbatică în apartament. Înjurînd, se repezeau spre paturi să tragă plăpumile de pe trupurile celor care, parcă, sfidîndu-i, dormeau liniștiți mai departe. Se opreau uluiți din mișcare, cînd pe noptiere zăreau seringi ori cîte un pahar pe fundul căruia mai rămăseseră resturi de otravă.

Erödi Ernő era director general al unei mari întreprinderi de exploatare a pădurilor. Muncise toată ziua la birou. N-a vrut să lase nimic încurcat. A ajuns acasă seara tîrziu. I-a mărturisit soției că n-are de gînd să intre în ghetou, că a hotărît să se sinucidă. Tînăra și frumoasa soție — creștină — n-a intrat în panică, n-a început să plîngă, ci i-a spus simplu și firesc: am trăit împreună, vom muri împreună. N-au avut timp să discute, le-au sosit musafiri. Gazdele au deschis imediat sticla de sampanie. Musafirilor li s-a părut firesc: „Erödi trebuie să intre în ghetou și-și ia rămas bun".

După miezul nopții, musafirii s-au retras. Șampania a mai diminuat apăsarea celor doi. Soția a și propus să amîne sinuciderea cu o noapte, pînă în dimineața zilei următoare. A doua zi însă a încercat zadarnic să-și trezească soțul. El își consumase doza.

Alții, abia în ghetou și-au pus capăt zilelor. Cei mai mulți datorită schingiuirilor la care au fost supuși pentru a declara unde și-au ascuns bănuitele obiecte de valoare. Oamenii s-au sinucis după primul ori după al doilea interogatoriu, de groaza celui ce urma, sau așteptîndu-și rîndul după

ce văzuseră cum ies din camera de tortură cei dinaintea lor. Valul de *Selbstmordere*, de sinucideri, s-a abătut necruțător peste ghetourile din nordul Transilvaniei cînd deportarea a devenit iminentă. Scriitorul Zsolt Bela, martor ocular la un șir de sinucideri în ghetoul din Oradea, intuiește perfect cauza acestui val. *Die Selbstmörder*, sinucigașii, scrie el, „și-au închipuit exact, detaliat, cum ar fi înghesuiți, împreună cu alți 70, într-un vagon... Apoi să stai presat, să te îmbrîncești, să te zbați pentru un loc mai bun, mai aproape de fereastră, de aer. Mai aproape de bidon, de apa care peste un sfert de oră și așa se va termina, pentru că cei mai tari și mai violenți or s-o bea imediat, iar unul poate va și răsturna bidonul. Părinții vor șantaja în numele copiilor lor ca să obțină ei înșiși spațiu, aer, apă. Apa — ea este cea mai de temut. Limba ți se lipește de cerul gurii. Apoi să te înghesui să ajungi cît mai aproape de ciubăr, să-ți faci necesitățile — ciubărul se umple în cîteva minute și dă pe dinafară — iar să te certi, poate chiar să te bați cu careva... Nespălat, nebărbierit, terorizat de o mîncărime insuportabilă, să inhalezi duhoarea, groaznica sudoare a trupurilor presate. Și vor fi unii care vor muri subit, fără să poată să se apuce de inimă, căci în acea cumplită înghesuială nu-și vor putea mișca brațele și nu vor putea nici să se prăbușească, nu vor avea unde; și vor fi unii din aceia care-și vor pierde mințile. Și vor fi și nașteri premature. Și vagoanele vor sta uitate pe cine știe ce linii de triaj...".

Sporea de la o zi la alta numărul celor care încercau să-și procure otravă. „Domnule doctor..., domnule farmacist, vă rog din suflet procurați-mi, dați-mi o otravă puternică, cea mai puternică... pentru mama... e pentru fiica mea... e pentru soție, este gravidă... știți, la nevoie, dacă vor încerca s-o schingiuiască... s-o batjocorească... nu vreau să sufere... n-ar putea îndura..."

Eva Heyman, o fetiță de 13 ani, aflată în ghetoul din Oradea, a notat în jurnalul care i-a supraviețuit fragmente din ce discutau „cei mari" noaptea, cînd credeau că „cei mici" au adormit: „Am mai auzit, asta a spus-o bunicul, pe întuneric, că aici, în ghetou, foarte mulți se sinucid. În farmacia ghetoului există suficientă otravă și bunicul (era farmacist — n.n.) le dă oamenilor mai în vîrstă dacă-i cer. Bunicul a mai spus că cel mai bine ar fi să ia și el cianură și să-i dea o doză și bunicii. Auzindu-l, mama a început să plîngă și am auzit cum s-a tîrît, pe întuneric, la salteaua bu-

niculuı şi l-a implorat plîngînd : tată, te rog, răbdare, nu mai poate dura mult... Cel mai înfiorător a fost nenea Samoilă Meer, care este foarte bătrîn şi abia adresează cîte un cuvînt cuiva. Şi deodată i-am auzit vocea pe întuneric : Lili dragă, fetiţa mea, te rog din nou, pentru a mia oară, lasă-mă să-mi fac o injecţie, nu mai pot răbda".

Unii *Serbstmöder*, sinucigaşi, au spart fiola cu otravă în gură în clipa cînd au fost anunţaţi că vor pleca spre necunoscut cu următorul transport. Au fost şi dintre aceia care s-au pregătit febril pentru marele drum pe care-l intuiau fără-de-ntoarcere. S-au tîrît şi ei gîrboviţi sub povara geamantanelor şi rucsacurilor din ghetou pînă la gară. Au urmărit cum sînt înghesuiţi în vagoane unii peste alţii, oameni şi baloturi, bătrîni şi copii, bolnavi şi gravide, apoi, acolo, în faţa trenului gata de plecare, au înghiţit doza pregătită din timp. Cine ar putea şti numărul celor care şi-au pus capăt zilelor în acele interminabile nopţi de coşmar în care trenurile goneau spre *Auschwitz*. Familia Horbatz din Oradea a rezistat tentaţiei de a folosi otrava — pe care tatăl o avea în buzunar pentru toţi membrii — pînă în momentul în care trenul s-a oprit în staţia finală — rampa de la *Birkenau*. Prin crăpăturile pereţilor de scîndură ai vagoanelor se vedeau frînturi de sîrmă ghimpată, barăci şi *SS*-işti. În nări un miros dulceag de carne arsă stăruia tot mai insistent. Tatăl a stat puţin pe gînduri, apoi, fără să spună un cuvînt, a scos cuţuţa de metal din buzunar. A dat soţiei şi celor două fiice dozele dinainte stabilite. Pe a lui şi-a introdus-o singur în gură.

În lagăr şi, mai ales, la *Birkenau-Auschwitz, die Selbstmörder*, sinucigaşii, erau atît de numeroşi încît sinuciderea dintr-o senzaţie cutremurătoare în ghetou, acum devenise un fapt banal. De fapt, în lagăr era, de cele mai multe ori, imposibil să distingi asasinatul de sinucidere.

Este semnificativă, în acest sens, următoarea secvenţă din procesul-verbal al dezbaterilor în procesul lagărului de concentrare *Saschsenhausen*, ce a avut loc în 1947 :

Procurorul : Este adevărat că condiţiile din carceră erau atît de inumane încît deţinuţii se sinucideau, deoarece nu puteau suporta pedepsele ?

Eccarius : Da, 20 sau 25 de oameni s-au sinucis în carceră.

Da, în lagăr, de cele mai multe ori, era imposibil să distingi asasinatul de sinucidere. Cînd, dimineaţa, un *Häft-*

ling era găsit mort, era greu să stabilești cine i-a înfundat gura cu zdrențe : el sau vecinul pentru a-i fura porția de pîine pe care o ținea ascunsă sub cămașă. Cînd un altul își frîngea gîtul, căzînd de pe schelă, era imposibil să determini dacă și-a dat drumul din proprie voință ori și-a pierdut echilibrul izbit cu bîta de *Kapo*. Cînd al treilea cădea secerat de glonțul *SS*-istului de pază, nimeni nu știa ce-a căutat *Häftling*-ul în zona interzisă : a dorit să-și pună capăt zilelor ori un *Kommandoführer* i-a aruncat *die Mütze*, șapca, dincolo de perimetrul admis și, apoi, i-a ordonat să alerge după ea ?

In lagăr erau cu certitudine *Selbstmörder*, sinucigași, cei care, nemaiputînd suporta viața, „intrau în sîrmă", adică atingeau gardul de sîrmă ghimpată prin care, toți știam, trecea curent de înaltă tensiune, curent aducător de moarte.

SELEKTION

O mie cincizeci și doi de *Häftling*-i, tineri între 14 și 20 de ani, stăm aliniați în rînduri de cîte cinci, pe platoul din fața barăcii numărul 21 din lagărul *E*. Stăm dezbrăcați în pielea goală, în poziție de drepți. În fața noastră, căpitánul doctor *SS* Mengele și suita sa. Începe *die Selektion*, selecționarea pentru crematoriu.

Din noi au dispărut amintiri, gînduri, dorințe. Din noi a dispărut tot ce-i viață.

N-a mai rămas decît frica de moarte.

. . . . . .

Sînt cel mai slab și cel mai mic de statură din rînd. Tremur nu numai pentru mine, ci și pentru ceilalți patru. Dacă rîndul nostru va fi selecționat, ei vor pieri din cauza mea. Dacă luau un altul, mai în puteri, ar fi fost în afara primejdiei. Eu n-am vrut să stau cu ei. Am și pornit spre cei la fel de slăbuți ca mine. Dar ei nu m-au lăsat. M-au prins de mînă și m-au adus înapoi în rîndul lor. În fața mea s-a așezat cel mai lat în piept. El este paravanul trupului meu numai oase și piele. Mengele aruncă o privire foarte superficială asupra noastră. De regulă, dacă primul din rînd e voinic, înalt, scapă tot rîndul. Un singur lucru mă îngrozește. Sînt prea mic de statură. Asta se observă ușor.

S-a comandat *stillstand!*, drepți! Orice mișcare se pedepsește cu moartea. Eu n-am ce pierde. Trupul îmi este încremenit, dar cu degetele de la picioare încerc să adun sub tălpi nisip. Să mă înalț... cît de puțin... dar trebuie să mă înalț... altfel sînt pierdut... și-i voi trage după mine, în moarte, și pe ceilalți patru. Ultimii mei prieteni...

Mengele s-a răzgîndit. Nu va mai trece prin fața frontului. S-a oprit în mijlocul platoului și a ordonat să defilăm prin fața lui, în pielea goală, prin flanc cîte unul.

În dreapta și stînga lui Mengele, *SS*-iștii au făcut un cordon. Cinci sînt în afara cordonului. Urmăresc arătătorul de la mîna dreaptă a lui Mengele. O mică tresărire a degetului înseamnă că cel care trece în clipa aceea prin fața lui este selecționat. Cei cinci *SS*-iști sar spre el, îl înșfacă și-l aruncă în spatele cordonului. Soarta îi este pecetluită.

Șansele mele s-au spulberat. Nu mai există! Sînt hotărît totuși să nu mă dau bătut. Voi păși pe vîrfuri. Îmi voi aduna ultimii stropi de energie și voi pluti prin fața lui ca un balerin. Totul e să mă ridic. Cît de puțin, dar să mă ridic. Dacă nu reușesc să mă înalț, cît de cît, sînt mort. Dar de unde puteri să pășesc pe vîrfuri, cînd eu abia mă țin pe picioare? Am așteptat comisia, în poziție de drepți, în pielea goală, aproape trei ore. Tremur ca scuturat de friguri. De oboseală? De frică? Nici eu nu știu. Înaintez în neștire. Mă apropii de Mengele. În fața mea, doi frați. Primul e Avram. Înalt, bine legat, trece țeapăn prin fața lui Mengele. A scăpat. Groaza abia acum îl cuprinde. Își oprește respirația. Își încordează auzul. Vrea să deslușească în urma lui pasul fratelui său. Vrea să se întoarcă. Nu îndrăznește. În clipa aceea se cutremură. Mii de bubuituri îi sparg timpanele. Era tropotul celor cinci *SS*-iști care s-au repezit să-i înșface fratele.

Avram se întoarce și vrea să se repeadă spre cei din spatele cordonului. Nu-și poate lăsa frățiorul singur în drum spre moarte. Acesta îi sesizează intenția și urlă din toate puterile:

— Nuuu! Rămîi acolo! Trebuie să trăiești! Barem unul din toată familia trebuie să supraviețuiască.

Mengele, surprins de îndrăzneala *Häftling*-ului, se întoarce spre unul din *SS*-iști și ordonă scurt:

— *Schlag ihn tot!* Omoară-l!

În clipa aceea eu trec prin fața lui. Mai fac trei pași și mă prăbușesc. De emoție? De bucurie? Sleit de puteri? Cine

poate stabili? Cei ce vin după mine mă prind și mă trag după ei în baracă.

Am scăpat!

Pînă cînd? Pînă la viitoarea selecționare. Care va fi poimîine sau chiar mîine. Ori poate peste cîteva ore, spre seară. Imediat după *Appell.*

. . . . . .

Poimîine, mîine ori peste cîteva ore vom sta din nou aliniați în rînduri de cîte cinci, în poziție de drepți, în pielea goală. În fața frontului va apărea iarăși Mengele cu suita lui.

Din nou vor dispărea amintiri, gînduri, dorințe. Va dispărea tot ce-i viață. Va rămîne doar frica de moarte.

SONDERBEHANDLUNG

SS-iștii asasinau fără rețineri. Nici în alegerea metodelor nu aveau nici un fel de scrupule. Ucideau fără să obosească, fără să le pese de urmări. Nu se temeau de nimeni și de nimic. Totuși, cînd se refereau la activitatea lor de asasini deveneau pedanți, își alegeau cuvintele, se dădeau în vînt după eufemisme.

Ei nu pomeneau niciodată despre *deportări*, ci vorbeau discret, pedant, despre *„mutări"*, *„strămutări"*, *„evacuări"* și rar de tot despre *„expulzări spre Răsărit"*.

Ei nu pomeneau despre *exterminări* și *lichidări*, ci vorbeau discret, pedant despre *„acțiuni speciale"*, despre *„tratament special"*, despre *„cazare specială"*.

Din intenția lor de a lichida pînă la unul evreii din Europa, naziștii n-au făcut niciodată un secret. Totuși, ei ocoleau expresia „exterminarea totală a evreilor" și vorbeau eufemistic despre „soluția finală", despre *„rezolvarea definitivă a problemei evreiești"*.

Dintre toate eufemismele cel mai frecvent întrebuințat a fost *Sonderbehandlung (SB)*, tratament special. „Pentru a se înlătura orice posibilitate de înțelegere greșită", încă la 20 septembrie 1939, Reinhard Heydrich, într-o circulară adresată „tuturor oficiilor de conducere și oficiilor poliției de stat" preciza următoarele la punctul 4: „...se va face deosebire între cei ce pot fi lichidați pe calea obișnuită de pînă acum și aceia care trebuie supuși unui *Sonderbehaundlung*, unui tratament special. În cazul din urmă este vorba de asemenea

stări de fapt care — datorită caracterului lor reprobabil, periculozității lor sau efectului lor propagandistic — se cuvin a fi înlăturate printr-o procedură brutală, anume prin execuție, fără a se ține seama de persoană".

Într-un ordin circular al lui Heinrich Himmler din 20 februarie 1942, la punctul 5 se preciza: „*Die Sonderbehandlung*, tratamentul special se efectuează prin streang..."

Cînd naziștii trec la exterminarea în masă a evreimii și, îndeosebi, după ce se pun la punct exterminarea prin gazare, lichidarea unor transporturi întregi de evrei ori nimicirea unor mari mase la fața locului, acțiunea era invariabil denumită prin expresia *Sonderbehandlung*, tratament special.

În raportul „asupra evenimentelor din U.R.S.S. nr. 124" din 25 octombrie 1941 la pagina 6 se arată: „Din cauza extremei primejdii de epidemii, la 8 octombrie 1941 a început lichidarea pînă la ultimul om a evreilor aflați în ghetoul de la Vitebsk. Numărul evreilor care vor fi supuși *Sonderbehandlung*-ului, tratamentului special, este de circa 3 000".

La 1 mai 1942 guvernatorul și *Gauleiter*-ul de atunci al districtului Wartheland, Arthur Greiser, raporta lui Himmler: „Acțiunea de *Sonderbehandlung*, de tratament special a 100 000 de evrei din teritoriul districtului meu, aprobată de dv... va putea fi încheiată în următoarele 2—3 luni."

La *Birkenau-Auschwitz*, *Sonderbehandlung*, tratament special — indiferent că se referea la un deținut, la o baracă ori la un întreg transport — echivala cu: lichidare prin gazare. O. Kraus și E. Kulka își amintesc: „Cînd blocul nr. 7 se umplea de bolnavi — și aceasta se întîmpla o dată la 2—3 săptămîni, iar uneori în fiecare săptămînă — venea ordinul de alcătuire a așa-zisului transport pentru *Sonderbehandlung*, pentru tratament special.

SS-istul însărcinat cu supravegherea infirmeriei (*Sanitätsdienstgehilfe* = S.D.G.), sau uneori chiar medicul *SS* stabilea numărul celor cărora urma să li se aplice tratamentul special. Deținuții cu funcții din infirmerie erau obligați să livreze într-un termen scurt numărul respectiv de bolnavi.

În zorii zilei, deținuții cu funcții se uitau la bolnavi, își notau numerele unora dintre ei și îi scoteau din bloc. Afară îi aliniau, îi numărau cu grijă și îi încărcau, ajutați de restul personalului, în autocamioane. Pentru ca să nu dispară vreunul dintre ei, li se tatua pe brațul stîng, sub numărul de

deținut, litera *L*; probabil inițiala cuvîntului german *Leiche* (cadavru).

Fiindcă victimele știau ce le așteaptă, *SS*-iștii nu le ascundeau nimic. O dată cu bolnavii se încărcau în camioane și cadavre".

Uneori expresia *Sonderbehandlung*, tratament special era înlocuită cu una și mai cinică: *Gesonderte Unterbringung*, cazare specială. Din înșeși documentele oficiale naziste reiese că și prima și a doua expresie semnificau același lucru: asfixiere în modernele camere de gazare ale *Birkenau*-ului.

La adresa trimisă la 20 februarie 1943 sub semnătura *Obersturmführer*-*ului* Schwarz la centrala din *Oranienburg* — referitor la expedierea a 5 022 de evrei din *Theresienstadt* — se raporta: „Numărul total al celor sosiți la 21 ianuarie 1943: 2 000 de evrei, dintre care selecționați pentru muncă 418 (254 de bărbați și 164 de femei) = 20,9%.

Transportul din 24 ianuarie 1943: 2 029 de evrei, dintre care selecționați pentru muncă 228 (148 de bărbați și 80 de femei) = 11,2%.

Transportul din 27 ianuarie 1943: 993 de evrei, dintre care selecționați pentru muncă 284 (212 bărbați și 72 de femei) = 22,5%.

S-a acordat *Gesonderte Unterbringung*, cazare specială la 21 ianuarie 1943 unui număr de 1 582 de persoane, dintre care 602 bărbați și 980 de femei și copii; la 24 ianuarie 1943 unui număr de 1 801 persoane, dintre care 623 de bărbați și 1 178 de femei și copii; la 27 ianuarie 1943 unui număr de 709 persoane, dintre care 197 de bărbați și 512 femei și copii.

Gesonderte Unterbringung, cazare specială s-a acordat bărbaților datorită slăbiciunii fizice, iar femeilor în majoritate deoarece au fost cu copii".

Am stat aproape 4 luni în lagărul „*E*" - *Birkenau* și am urmărit zilnic convoaiele ce se îndreptau spre camerele de gazare spre a li se aplica *Sonderbehandlung*, tratament special ori *Gesonderte Unterbringung*, cazare specială. Aproape 4 luni am urmărit zi și noapte cum izbucnea fumul pe coșul crematoriilor după fiecare convoi. Firele de cenușă fină spulberate de vînt mi-au pătruns în ochi, în urechi, în gură. Și totuși, și acum, după 45 de ani nu pot să nu mă cutremur văzînd cinismul, sadismul cu care *SS*-iștii au fost în stare într-o corespondență oficială să scrie limpede, fără echivoc drept motiv al exterminării prin gazare a mii de femei

„deoarece au fost cu copii". Da, şi mamei mele i s-a aplicat *Sonderbehandlung*, exterminare prin gazare, *deoarece a fost cu trei copii lîngă ea — fraţii mei mai mici.*

SONDERKOMMANDO

În toate lagărele de concentrare nazistă, organizarea era aceeaşi. În interiorul lor, *Häftling*-ii erau împărţiţi pe barăci. În lagărul *E* din *Birkenau* nu exista nici un fel de evidenţă. N-aveam nici măcar numere. Fiecare ştiam însă cărei barăci îi aparţinem. Aceasta era singura noastră identitate : baraca de care aparţineam. În scripte figura doar numărul deţinuţilor — în jur de o mie — din fiecare baracă, din fiecare lagăr *A, B, C, D, E, F...*, care alcătuiau *Birkenau*-ul. Zilnic se scădea numărul morţilor şi se adăugau noii sosiţi.

În afară de această împărţire, în toate lagărele, mai exista una : pe detaşamente, pe *Kommando*-uri. Acestea purtau numele locului de muncă — *Holtzmann-Kommando, Mohl-Kommando, A.E.G.-Kommando* — sau îşi împrumutau denumirea de la destinaţia stabilită : *Kleider*[1]*-Kommando, Küche*[2]*-Kommando* etc. La *Birkenau* s-a făcut o abatere de la regulă. Un detaşament de circa 800 de oameni purta o denumire care nu-ţi spunea nimic : *Sonderkommando*, detaşament special.

Häftling-ii din *Sonderkommando*, din detaşamentul special, erau oamenii morţii. Şi pentru că deserveau moartea, dar şi pentru că erau destinaţi, ireversibil, morţii.

Erau grupaţi pe subdetaşamente. Fiecare subdetaşament avea destinaţia sa precisă : asfixierea deportaţilor în camerele de gazare ; ruperea dinţilor de aur de la cadavre ; deservirea crematoriilor ; sortarea bunurilor rămase în vagoanele trenurilor cu care soseau deportaţii ; arderea lucrurilor nefolositoare, a „nimicurilor inutilizabile" : cărţi de rugăciuni, fotografii de familie, documente de identitate, decoraţii militare, brevete de invenţii, diplome, thalesuri[3], tore[4], certificate de căsătorie, etc.

Ei trebuiau să-i ajute pe *SS*-işti ca încolonarea de pe peron a mamelor, copiilor, bătrînilor şi bolnavilor să se facă

---

[1] Efecte.
[2] Bucătărie.
[3] [4] Obiecte de ritual ebraic.

cît mai repede şi, odată urnită din loc, coloana să nu se oprească pînă în incinta camerelor de gazare. Hainele lor de deţinuţi, limba idiş, pe care o vorbeau, trebuiau să ajute la calmarea spiritelor, la convingerea victimelor că se duc să facă o baie reconfortantă după un drum istovitor.

Sonder-iştii care asigurau funcţionarea permanentă, zi şi noapte, a mecanismului morţii pus la punct de Rudolf Höss, comandantul lagărului, în timpul liber mîncau şi beau în neştire. În vagoanele ce soseau zilnic şi din care deportaţii erau alungaţi în grabă şi împinşi spre camerele de gazare, rămîneau mari cantităţi de alimente şi băuturi spirtoase pe care deportaţii nu se îndurară să le consume, constituind ultima lor avere, tot ce le mai rămăsese din ce au avut.

Cei din *Sonderkommando* deserveau moartea timp de patru luni. Apoi, cu precizie matematică, erau trimişi şi ei la moarte. Prin gazare. Sau prin mitraliere. Uneori, prin ardere cu aruncătoare de flăcări. În total, la crematoriile de la *Birkenau* s-au succedat 13 *Sonderkommando*-uri.

Fiecare detaşament special nou îşi începea activitatea cu arderea celor din detaşamentul precedent. Apoi, aflau repede că, peste patru luni, va veni un alt *Sonderkommando*, care-i va arde pe ei.

Nu se va şti niciodată la ce se gîndeau aceşti oameni aflînd că nu mai au de trăit decît patru luni şi că, în tot acest timp, vor trebui să asigure asfixierea şi arderea semenilor lor, funcţionarea fără întrerupere a camerelor de gazare şi a crematoriilor. După cum nu se va şti cîţi din detaşamentele speciale ce s-au succedat de-a lungul anilor şi-au descoperit în convoiul morţii un prieten, un cunoscut sau, într-un transport venit din alt lagăr, propriul părinte ori frate? Şi cîţi şi-au recunoscut — în cadavrul pus pe cărucior pentru a fi introdus în cuptor — mama ori logodnica? Cîţi din ei au înnebunit de durere? Cîţi au rămas în camera de gazare, împreună cu cei pe care i-au împins, pentru a nu mai vedea atîta moarte?

„S-a întîmplat de multe ori — arată Rudolf Höss — ca evreii din detaşamentul special să descopere rude apropiate printre cadavre sau printre cei ce erau duşi în camerele de gazare. Era desigur vizibil că aceasta îi impresiona, dar niciodată nu s-a iscat din această cauză vreun incident. La unul din aceste cazuri am fost personal de faţă. În timpul dezbrăcării cadavrelor dintr-o încăpere a clădirilor exterioare, unul din membrii detaşamentului special a rămas deodată încre-

menit, a stat o clipă ca trăsnit, dar a continuat apoi să dezbrace cadavrul, împreună cu tovarășii săi. L-am întrebat pe șef ce fusese cu el. Acesta a aflat că evreul care încremenise astfel își descoperise soția printre cadavre".

Deținuții pentru *Sonderkommando* erau aleși personal de Schwartzhuber, comandantul *Birkenau*-ului. Cu toate acestea, aproape toți sufereau un șoc puternic cînd aflau care este activitatea lor. Unii preferau sinuciderea. Cei care se apucau de treabă se degradau rapid. Contactul zilnic cu moartea îi abrutiza, îi făcea insensibili, le anihila orice sentiment uman. Împingeau mecanic oamenii în camerele de gazare și încercau să nu se gîndească la nimic în timp ce descleștau cadavrele unele de altele, le așezau pe cărucioare și le introduceau în cuptoare. Cînd se retrăgeau, în sfîrșit, pe priciurile lor, oricît căutau să uite cu ajutorul alcoolului oribila lor muncă, nu se puteau odihni. Erau torturați de țipetele celor înghesuiți în camerele de gazare pe care continuau să le audă în urechi fără întrerupere, de viziunea dantescă a cadavrelor încleștate unele în altele și, mai ales, de gîndul că, în curînd, și ei vor avea aceeași soartă.

Doctorul Nyiszli Miklós din Oradea, fostul medic legist al doctorului Mengele la crematoriile din *Birkenau-Auschwitz*, unul din extrem de puținii supraviețuitori ai detașamentelor speciale, a relatat că un *Häftling* din cel de-al 13-lea *Sonderkommando*, fost ajutor de rabin într-o comunitate mică din Polonia, repartizat fochist la unul din cuptoarele de incinerare, murmura întruna *Kadisch* [1] pentru fiecare cărucior cu cadavre introdus în cuptorul pe care el îl alimenta cu cărbuni.

Sărmanul, nu-și dădea seama că nu patru luni cît avea de trăit, dar nici patru ani și nici chiar patruzeci și patru de ani nu i-ar fi fost de ajuns ca să poată rosti cîte un *Kadisch* pentru fiecare evreu ars în crematoriile de la *Birkenau-Auschwitz*. Nici dacă ar fi murmurat rugăciunea pentru morți fără întrerupere, zi și noapte, 24 de ore din 24, și ar fi trăit pînă în anul 2000

[1] Rugăciune pentru morți la cei de cult mozaic.

SS (1)

I-am intuit, i-am simțit pe *SS*-iști chiar înainte de a-i vedea. La Cluj arestau, batjocoreau, schingiuiau frații lor mai mici, jandarmii și polițiștii horthyști. Nici în ghetou n-au intrat. Aveau toată încrederea în frații lor mai mici — jandarmii și polițiștii horthyști. I-am văzut întîia oară în gară la Kosice. Au preluat trenul cu 50 de vagoane pentru vite zăvorîte în care erau înghesuiți peste 3 000 de deportați. De fapt, le-am văzut doar cravașele, automatele și căștile cu cap-de-mort pe ele.

Mai tîrziu, în lagăr, cînd i-am privit mai de aproape, am rămas cu aceeași imagine și aceeași convingere: *SS*-iștii nu erau altceva decît cravașă, automat și cască. Trupurile lor lipsite de sînge și fibre nervoase, incapabile să vibreze, sprijinite pe picioare, totdeauna egal depărtate, nu erau decît suporturi pentru cravașe, automate și căști cu cap-de-mort.

Am văzut *SS*-iști stînd și păzind munți de cadavre. (Camerele de gazare erau mult mai *productive* decît crematoriile). Păzeau munții de cadavre fără să tresară, cu picioarele egal depărtate, cu stînga pe cravașă și cu dreapta pe automat. Pe tîrtița de deasupra gîtului — o cască cu cap-de-mort

I-am văzut trecînd pe lîngă mari movile din cenușă provenită din cadavrele arse. Uneori treceau nepăsători. Alteori le izbeau cu cizmele lor butucănoase. Dar niciodată nu tresăreau.

Am văzut *SS*-iști care nu împliniseră 18 ani. Stăteau cu picioarele egal depărtate, cu mîna stîngă strîngeau cravașa, iar cu dreapta apăsau pe trăgaci. Cauza: frontul *Häftling*-ilor nu era perfect aliniat, sau careva s-a mișcat cînd *Herr SS-Sturmmann*[1] a trecut prin fața rîndului său. *SS*-iștii — nici unul nu împlinise încă 18 ani — apăsau pe trăgaci fără să tresară. Din frontul *Häftling*-ilor cădeau la pămînt urlînd blesteme amestecate cu sînge, tineri, adolescenți, bătrîni. *SS*-iștii — nici unul nu împlinise 18 ani — continuau să apese pe trăgaci fără să tresară.

Am văzut *SS*-iști strivind cu călcîiul cizmelor lor butucănoase mîinile unor *Häftling*-i fără să tresară; i-am văzut lovind cu cravașa deținuți pînă cînd au stors din ei ultima

[1] Domnul fruntaș în *SS*.

suflare sau zdrobindu-le teasta cu automatul fără să tresară. Nici cînd au fost împroşcaţi pe cizmele lor butucănoase, impecabil lustruite, cu stropi de sînge şi infime zdrenţe de creier n-au tresărit.

La *Birkenau-Auschwitz*, la *Kaufering* şi *Landsberg*, în toate lagărele prin care am fost purtat, de jur-împrejur la aceleaşi distanţe, se înălţau gherete tip, pe platforma cărora stăteau zi şi noapte, cu cravaşa în mînă, automatul la piept, degetul pe trăgaci — *SS*-iştii.

Aşteptam cu înfrigurare nopţile să închid ochii, să adorm, să nu-i mai văd. Zadarnic. Noaptea, în somn, evadam din lagăr şi o luam la fugă, bezmetic, străbătînd kilometri cu viteza gîndului. Dar pe toate drumurile Europei, pe toate cărările şi pe potecile din munţi, la toate răspîntiile vieţii se înălţau, la distanţe egale una de alta, gherete tip pe platforma cărora stăteau trupuri lipsite de sînge şi fibre nervoase incapabile să vibreze, sprijinite pe două picioare totdeauna egal distanţate — suporturi pentru cravaşe, automate şi căşti cu cap-de-mort pe ele. Erau *SS*-iştii. Apăsau pe trăgaci şi-ţi zdrobeau inima dacă încercai să evadezi chiar şi în somn

SS (2)

Celui care nu i-a văzut cu cîtă voluptate apăsau pe trăgaci de pe platformele gheretelor ce împrejmuiau lagărele *A, B, C, D, E, F*, de la *Birkenau*, orice portret individual ori global despre *SS*-işti i s-ar părea exagerat. Cine nu i-a văzut cum le sticleau ochii, cum rînjeau cînd ţîşnea sîngele din trupurile celor schingiuiţi, cînd pocneau oasele celor torturaţi, cînd se zvîrcoleau în ţărînă cei împuşcaţi, cine nu le-a auzit bancurile porcoase în timp ce însoţeau trenuri pline cu *Häftling*-i în care, după 3-4 zile, cadavrele erau mult mai numeroase decît cei în viaţă şi nu i-a văzut nici cu cîtă indiferenţă, cu plictiseală chiar, împingeau zeci de mii de oameni — femei şi bărbaţi, bătrîni şi copii — în camerele de gazare, ar putea aprecia drept pătimaşă descrierea unor *SS*-işti de către un fost *Häftling*.

Totuşi, tinerii de azi şi de mîine trebuie să ştie cine au fost SS-iştii din unităţile *Totenkopf*, cap-de-mort, zbirii lagărelor de concentrare. Prezentarea pe care le-au făcut-o şi

le-o fac rudele şi prietenii nu poate fi acceptată. Ludwig Ramdohr, om al *Gestapo*-ului, şeful secţiei politice în comandatura lagărului de femei *Ravensbrück*, a fost spaima şi teroarea deţinutelor. Toate interogatoriile le lua personal şi toate erau cumplite. Deţinutele care nu-i ofereau informaţiile dorite erau ucise în bătăi. Cele care supravieţuiau părăseau *Bunker*-ul pe jumătate nebune din pricina torturilor.

Cînd în 1947, la Hamburg, Ludwig Ramdohr a fost condamnat la moarte prin spînzurătoare, multe dintre rude şi mulţi prieteni s-au adresat tribunalului arătînd că „...bunul Ludwig n-a fost niciodată în stare să facă rău vreunui animal...", că era un om „...care găsea desfătare în natură... un protector al celor săraci şi oprimaţi... cînd se plimba la ţară făcea cîteodată mici sărituri nostime pentru a se feri să strivească cu piciorul un şarpe sau o şopîrlă...", iar atunci cînd a îngropat canarul soacrei sale „...a pus delicata păsărică într-o cutiuţă, a acoperit-o cu un trandafir şi a îngropat-o lîngă un tufiş de trandafiri."

Desigur, rudele şi prietenii lui Ramdohr n-au fost la *Ravensbrück* şi n-au văzut cum „bunul lor Ludwig", cu aceleaşi mîini cu care cîndva, acasă, a mîngîiat canari şi trandafiri, înşfăca de păr deţinutele şi le izbea cu capetele de pereţi, le zdrobea buzele şi dinţii cu tocul pistolului, le smulgea unghiile, le călca în picioare pînă îşi dădeau duhul.

Şi totuşi, tinerii de azi şi de mîine trebuie să ştie care a fost adevăratul chip al *SS*-iştilor din unităţile *Totenkopf*, cap-de-mort. Pentru a fi mai convingător, îi las pe *SS*-işti să şi-l zugrăvească ei înşişi.

Joseph Kramer, fost comandant de lagăr la *Birkenau*, *Natzweiler-Struthof* şi *Bergen-Belsen*: „Mă numesc Joseph Kramer, *SS Hauptsturmführer*, 39 de ani... La începutul lui august 1943 am primit cei 80 de deţinuţi; într-o anumită seară, am condus la camera de gazare, pe la orele nouă, 15 femei într-o camionetă. Le-am spus că se duceau la camera de dezinfectare. Ajutat de cîţiva *SS*-işti, le-am dezbrăcat de tot şi, cînd au fost complet goale, le-am împins în camera de gazare.

Cînd am închis uşa, au început să urle. După ce am închis uşa, am pus o cantitate din acea sare într-o pîlnie plasată sub fereastra de observare prin care urmăream ce se întîmpla înăuntrul camerei. Femeile au continuat să respire jumătate de minut şi au căzut pe podea; cînd am deschis

ușa, după ce am pus în funcțiune ventilația, zăceau pe jos fără viață și pline de excremente (...)

...N-am simțit nici un fel de emoție făcînd aceste lucruri, deoarece primisem ordinul de a-i executa pe acești 80 de deținuți în felul pe care vi l-am expus; oricum, așa am fost crescut".

Blockführer-ul Wilhelm Schubert: „Am împușcat cu propria mea mînă 636 de prizonieri de război ruși... În august 1941 am executat personal 2 deținuți, și anume i-am închis într-un spălător, am lăsat bazinul să se umple cu apă și apoi i-am înecat cîte unul".

Gustav Sorge, ajuns datorită cruzimii lui din *Blockführer* *Lagerführer*: „El (deținutul — n.n.) a fost îngropat pînă la gît. S-a săpat o groapă și el trebuia să stea scufundat pînă la gît. Apoi, groapa a fost umplută. Ceilalți deținuți erau siliți să-și facă nevoile pe capul lui".

SS-Standartenführer-ul Franz Ziereis, comandantul lagărului *Mauthausen*: „Un transport de 2 500 de deținuți a sosit de la *Auschwitz* la *Mauthausen* și, potrivit unui ordin de la Berlin, deținuții au fost adunați pe platforma unde se făcea de obicei apelul și, în toiul iernii, au fost stropiți cu apă rece... I-am trimis la *Gusen*, cale de cinci kilometri, îmbrăcați numai în indispensabili. Asemenea cazuri s-au repetat de nenumărate ori... Nu știu unde se află *SS-Oberscharführer*-ul Ientsch, care la *Gusen I* a asasinat 700 de deținuți lăsîndu-i să stea pe un ger de —12 grade în pielea goală și stropindu-i cu apă rece ca gheața timp de o oră sau chiar mai multe ore în șir. Doctorul Richter, care a operat fără nici un motiv cîteva sute de deținuți și le-a scos parțial creierul sau le-a făcut operații la stomac, rinichi ori ficat, a fost trimis de mine în lagărul de internare *Gunskirchen*, cu ordinul de a lua sub îngrijirea sa deținuții aflați acolo".

Johan Krutis a fost la *Mauthausen* servitorul lui Schulz și secretar la Serviciul politic. Sarcina lui era să completeze registrul de decese. Iată cum își descrie el șeful: „Omul cu cea mai mare putere la *Mauthausen* era, după Ziereis, Schulz. Odată l-am auzit spunîndu-i unui *Kapo*: „Nu este deloc nevoie ca acești deținuți să se întoarcă". Acea frază însemna o condămnare la moarte.

Schulz trăia ca un mic rege. Eu trebuia să-i curăț unghiile de la picioare și de la mîini.

Programul de lucru la baraca Serviciului politic începea la 6 dimineața și ținea pînă la amiază; după o oră reînce-

pea și dura pînă la 6 d.a. Schulz îi interoga pe deportați. După interogatoriu trebuia să curăț podeaua de sîngele celor torturați și să aerisesc birourile".

Iată cum îl descrie pe *SS-Hauptsturmführer* Georg Bachmayer, fost cizmar, ajuns primul comandant al detașamentului de pază de la *Mauthausen*, servitorul său Karl Olivia: „Bachmayer căuta să pară om de lume. Era nebun după femei. Își dădea aere de mare domn...

A intrat de tînăr în *SS*, devenind căpitan, comandant al detașamentului de pază a deținuților la *Mauthausen*.

Părea să nu cunoască legile morale. Se comporta ca un delincvent perfect. Era crud și brutal. Dar eu am avut ocazia să-i văd după ce i s-a făcut o operație, cînd s-a rănit ușor la un călcîi în timpul unei partide de vînătoare: delira sub efectul narcozei și încerca să se justifice. Repeta întruna: am făcut totul din ordin. După aceea a plîns și a cerut să vină copiii.

Da, tot mai Bachmayer care a ucis cu sînge rece mii de persoane.

Bachmayer venea adesea acasă ca să-și schimbe uniforma pătată de sînge. Eu o duceam pe cea murdară la spălătorie... Își iubea nebunește soția, copiii, dar era și mai nebun după fetele de la bordel. Își petrecea în bordel tot timpul pe care i-l lăsa liber munca lui de zbir. Uniformele lui impecabile, de pe care era curățată orice urmă de sînge, îi slujeau ca să zăpăcească prostituatele.

Cu puțin înainte de prăbușire și-a dus familia în apropiere de Schwertburg unde aceasta a locuit împreună cu familia căpitanului Zoller.

Cu două zile înainte de eliberare, Bachmayer a părăsit lagărul, și-a ucis copiii, soția și s-a sinucis".

SS-Scharführer-ul Josef Niedermayer, care la 18 ani a intrat voluntar în *SS*, iar la 22 de ani a devenit șeful *Bunker*-ului de la *Mauthausen*, a declarat în fața tribunalului: „I-am bătut pe deținuți cu o bîtă, cu mîinile și cu pumnii în celulele *Bunker*-ului", a descris amănunțit participarea lui la gazarea *Häftling*-ilor și i-a zugrăvit pe principalii zbiri ai lagărului, apoi a spus: „Toate cele arătate nu le-am declarat pentru a-i învinui pe alții sau pentru a micșora răspunderea ce-mi revine mie. În realitate, toți omorau de fiecare dată cînd se ivea prilejul".

Sterben, a muri, era lucrul cel mai firesc în lagărele de concentrare. Nu mă gîndesc la cei asasinaţi în masă, la cei împinşi cu miile în camerele de gazare, la cei mitraliaţi în faţa gropilor pe care ei înşişi fuseseră obligaţi să şi le sape, la cei împuşcaţi în ceafă sau injectaţi cu fenol în inimă. Îi am în faţa ochilor pe cei care mureau unul cîte unul — dar în proporţie de masă — în miile de *KZ*-uri răspîndite în întreaga Europă îngenuncheată de naziști.

Oamenii — cei mai mulţi — mureau fără să-şi strige durerea. Neştiuţi de nimeni, nu vroiau să deranjeze pe nimeni. Se stingeau în liniște. Poate se bucurau că au scăpat de suferinţe. Ori poate regretul era atît de mare încît îi copleşea.

Sterben, a muri, era un lucru atît de firesc în *KZ* încît nici pe mine nu mă mai impresiona moartea. Înainte avusesem o teamă de-a dreptul bolnăvicioasă; tremuram numai cînd auzeam vorbindu-se de ea. Consideram că moartea opreşte nu numai viaţa celui pe care l-a secerat, ci şi a celor apropiaţi de victimă. Nu-mi puteam închipui că cel căruia i-a murit un frate, un părinte, un copil mai poate să rîdă, să se bucure, să dorească să trăiască. Dar *acolo*, în cîteva luni am văzut atîta moarte şi în atîtea ipostaze, încît îmi devenise o veche cunoştinţă, care pentru mine nu mai avea nimic misterios.

Am văzut *Häftling* dîndu-şi ultima suflare în timp ce *SS*-istul tropăia pe spatele său, apăsîndu-i grumazul cu cizma-i grea, perfect lustruită.

Am văzut *Häftling* murind în poziţie de drepţi. Stătea la *Appell*. De o oră, de trei, de cinci. Nimeni nu le-a numărat niciodată. Cînd *SS*-istul a trecut de rîndul său, era ca o stană de piatră. Soarele dogoritor îi topise orice rezistenţă. Încordarea îi consumase ultimul strop de energie. Foamea şi setea îi blocaseră creierii. Nu se mai gîndea la nimeni şi la nimic. Poate nici nu mai trăia. Dar stătea mai departe într-o impecabilă poziţie de drepţi. Iar în clipa cînd *SS*-istul a trecut de rîndul său s-a prăbuşit ca un corp inert, fără să icnească.

Am văzut *Häftling* electrocutîndu-se. Moartea era fulgerătoare. Toţi care puneau mîna pe sîrma ghimpată, purtătoare de curent de înaltă tensiune, mureau la fel. Şi totuşi mi-e imposibil să zugrăvesc cum arăta un deţinut după atingerea sîrmei. În schimb aş putea descrie pe zeci şi zeci de

pagini cum se îndreptau spre locul fatal cei care se hotărîseră să-şi pună capăt zilelor.

Am văzut *Häftling* îmbrăţişînd moartea albă. Era în teribila iarnă a lui '44, undeva prin pădurile Bavariei care adăposteau cele 11 lagăre — *Kaufering*. *Häftling*-ul căra în noapte pe o distanţă de 1-2 km saci grei cu ciment. Cimentul ce curgea peste el întîi se înmuia amestecîndu-se cu fulgii de zăpadă, apoi se întărea în cruste în păr, în saboţi, pe tot corpul. Din cauza viscolului, *Häftling*-ul nu mai vedea unde să calce. Umerii îi tremurau de oboseală. Picioarele nu-l mai ascultau. *Häftling*-ul se încăpăţîna şi continua să care. Încă un sac... şi încă unul... apoi pîndea momentul cînd în apropiere nu vedea nici un *SS*-ist ori *Kapo* şi se oprea. Lăsa să-i lunece sacul de pe umeri. Făcea cîţiva paşi laterali şi după o scurtă şovăială păşea în zăpada din şanţul de la marginea drumului. În timp ce se scufunda îşi desfăcea larg braţele gata să îmbrăţişeze acel imens alb imaculat ca pe o uriaşă pernă pe care, în sfîrşit, îşi putea odihni trupul chinuit. În zori, cînd se termina *Nachtschicht*-ul, tura de noapte, smulgeam din zăpadă toate cadavrele camarazilor şi le purtam pe umeri pînă în lagăr aşezîndu-le pentru ultima oară în front, la *Appell*.

Sînt imagini care nu se vor şterge niciodată din memoria supravieţuitorilor.

„Am văzut deodată un camarad prăbuşindu-se, cu ochii daţi peste cap. Îşi ducea mîinile la gît, scotea un strigăt gutural, avea nişte zvîcnituri spasmodice, la colţul buzelor i se vedea o spumă roşiatică. Murea. La alţii, mai cu seamă la persoanele în vîrstă, moartea era mai puţin rapidă. Delirau un timp oarecare, liniştit, îşi strigau nevestele şi copiii, pe urmă începeau să horcăie şi în acel moment moartea survenea repede". (Christian Bernadac).

W. Kielar îşi va aminti : „Astăzi am văzut pentru prima dată în viaţă... moartea. Niciodată nu-mi închipuisem că se poate muri o vreme atît de îndelungată. Sau poate evreul acela era excepţional de rezistent. Bătrîn, slab şi miop nu părea. Zăcea acum sprijinit de zidul blocului în soarele fierbinte de iunie. Craniul gol îi era crestat în cîteva locuri. Roiuri de muşte se lipeau de sîngele coagulat, amestecat cu nisip. Ochii înfundaţi în orbite, înconjuraţi de cearcăne negre-violete, erau acoperiţi de pleoape grele. Cîteodată şi le ridica, dar se vedea că efortul era prea mare, căci imediat că-

deau la loc. Buzele negre crăpate, arse de sete, se mișcau convulsiv, horcăind : *Wasser...*, apă..."

În lagărele de concentrare *sterben*, a muri, era lucrul cel mai firesc și mai frecvent.

STERILISIERUNGSPROGRAMM

SS-iștii, ași ai uciderii, puneau la cale și înfăptuiau fărădelegile lor în mod organizat, planificat și coordonat. Oribilele experiențe pe gemeni evrei, „gemenii lui Mengele" — vizînd sporirea fertilității mamelor ariene pentru ca *Übermensch*-ii naziști să se înmulțească cel puțin de două ori mai repede —, erau cordonate cu cercetările privind sterilizarea bărbaților și femeilor tuturor popoarelor „inferioare".

Ținînd seama de „însemnătatea sterilizării pentru aplicarea unei politici de depopulare" — după cum s-a exprimat medicul *SS* al *Reich*-ului într-o scrisoare adresată lui Himmler — s-a elaborat în acest sens un adevărat program : *Das Sterilisierungsprogramm der SS*, programul *SS*-ului cu privire la sterilizare.

Inițiat de Hitler, programul a fost coordonat direct de Himmler. Nimic nu se făcea fără indicațiile, fără aprobarea lui.

La început, medicii *SS*-iști s-au orientat spre sterilizarea cu ajutorul razelor X. Fetele-*Häftling* intrau, una cîte una, într-o încăpere plină cu tot felul de aparate medicale. Medicii *SS*, în halate albe, o primeau pe fiecare cu zîmbetul pe buze, poftind-o să ia loc într-un fotoliu și să completeze un formular. Speriată de atîta politețe, deținuta începea să tremure. Calmată, se așeza. Ceremonialul, atît de neobișnuit, dura trei minute. Exact timpul necesar ca un fascicul invizibil de raze X, îndreptat spre regiunea lombară a victimei, să distrugă ovarele purtătoare de viață.

Sterilizarea femeilor la *Birkenau-Auschwitz*, sub conducerea *SS-Hauptsturmführer*-ului doctor Wirts, se făcea în baraca numărul 10. În baraca numărul 12 a lagărului *F*, se experimenta cu aceleași raze X, castrarea tinerilor între 20—23 de ani. Iradierea provoca arsuri îngrozitoare. Victimele se zbăteau în urlete cumplite.

Zile și nopți, luni în șir, toată vara lui 1944, de pe platourile din fața barăcilor lagărului *E* mi-au străpuns timpa-

nele țipetele celor din lagărul *F*, de care nu ne despărțea decît un gard de sîrmă ghimpată. Firele purtătoare de moarte sub forma curentului de înaltă tensiune nu puteau opri urletele de durere și disperare ale celor supuși criminalelor experiențe. În bezna nopții, amestecată cu fumul crematoriilor — două din ele se înălțau chiar în colțul dinspre rampă al lagărului *F* —, răcnetele de durere, țipetele de disperare ale castraților și femeilor sterilizate erau întretăiate de cele ale gemenilor care se opuneau împerecherilor forțate.

Curînd metoda a căzut în dizgrație. S-a ajuns la concluzia că sterilizarea unor popoare întregi prin iradiere este prea costisitoare. S-a cerut să se caute o altă cale. S-a căutat și s-a găsit. Prin injecții. Autorul : *SS-Brigadenführer*, prof. dr. medic C. Clauberg.

Metoda propusă „sterilizare fără intervenție chirurgicală la femei" stîrnește un asemenea interes, încît, pentru elaborarea ei, medicul *SS* al *Reich*-ului îi propune lui Himmler, la 29.05.1941, să se creeze un institut special, iar pentru experiențe, sugerează nu să i se transfere cîteva zeci sau sute de deținute, ci pur și simplu să se anexeze institutului un întreg lagăr de concentrare pentru femei.

După doi ani de zile, la 7 iulie 1943, prof. dr. medic C. Clauberg raporta, plin de satisfacție, direct lui Himmler : „Mult stimate *Reichsführer*... Metoda descoperită de mine, de a obține sterilizarea organismului feminin fără operație, poate fi considerată complet elaborată. Sterilizarea se face printr-o singură injecție în colul uterin și poate fi efectuată cu prilejul examenului ginecologic obișnuit... Un medic cu o practică corespunzătoare, avînd la dispoziție o instalație corespunzătoare... va putea, după toate probabilitățile, să sterilizeze, zilnic, cîteva sute de femei, dacă nu chiar o mie".

Doctorul Treite studia sterilizarea pe fetițe ; prefera țigăncuțe care nu aveau nici 10 ani. Înainte de tratament, ele erau deflorate de *SS*-iști. Zvîrcolirile lor pe podelele *Revier*-ului de la *Ravensbrück* îl lăsau rece : „Trebuie să le sterilizăm foarte tinere, căci sînt în stare să aibă copii la 13 ani."

Treite, Wirts, Clauberg, zeci și sute de medici *SS*-iști, medici blestemați, *maimarii* lor, pînă la Himmler și Hitler, cînd nu ucideau, visau. Visau la întinsele pămînturi din Răsărit, populate de „arbori sterpi". Visau la țări întregi fără copii, țări supuse lor, în care milioane de bărbați castrați și milioane de femei sterilizate muncesc, zi și noapte, pentru proslăvirea *Übermensch*-ilor naziști.

STRAFEN

Pentru *SS*-iştii care conduceau, păzeau şi asigurau funcţionarea lagărelor de concentrare nu exista nimic sfînt. Totul — deţinuţii, ideile lor, bunurile care le mai aveau — totul trebuia distrus, ars, nimicit. Nu respectau nici un principiu uman, nu recunoşteau nici o regulă în interiorul lagărului. Nutreau însă un adevărat cult faţă de *Strafen*, faţă de pedepse. Se aplicau, de obicei, în public ; iar deţinuţii trebuiau să asiste, în poziţie de drepţi, descoperiţi. Pedepsele erau grupate pe categorii, aceleaşi în toate lagărele de concentrare. Născute din sadismul şi fantezia bolnăvicioasă a unor *Lagerführer*-i, simpli *SS*-işti sau *Kapo*, feluritele *Strafen*, pedepse, erau generalizate prin ordine şi instrucţiuni, iar aplicarea lor cît mai originală asigura faima lagărului.

SS-Oberführer [1] Eike, primul comandant al primului lagăr de concentrare, *Dachau*, stipula în preambulul faimosului său regulament, devenit regulament-ghid pentru toate lagărele naziste ; „Toleranţa înseamnă slăbiciune. Prin urmare, pedepsele vor fi aplicate fără cruţare..."

Spicuiesc din inventarul celor mai frecvente pedepse :

Biciuirea în public : 25, 50 ori 100 de lovituri. Victimele trebuiau să numere loviturile. Dacă greşeau, pedeapsa se relua de la început. Dacă în timpul aplicării loviturilor, deţinutul leşina, era readus în simţiri, după care executarea pedepsei continua. Direcţia centrală a lagărelor de concentrare a trimis — la 4 aprilie 1942 — o adresă către toţi comandanţii lagărelor în care se arăta : „*Reichsführer*-ul *SS* şi şeful poliţiei germane a dat dispoziţie ca la aplicarea pedepselor cu bătaia, ordonate de el (atît la bărbaţi cît şi la femei), atunci cînd există menţiunea de severitate sporită, pedeapsa se va aplica pe şezutul gol". Semnează : şeful direcţiei centrale, *SS-Obersturmbannführer* [2] Lichenhenschel

Spînzurarea de un stîlp Deţinutului i se legau mîinile la spate, braţele i se ridicau sus şi astfel era atîrnat de un cîrlig timp de 30 de minute pînă la 2 ore. *SS*-iştii care voiau să se amuze, împingeau victima cu cravaşele pînă aceasta începea să se balanseze, alţii se distrau lovind-o peste părţile cele mai sensibile.

Arestul. Dura de la cîteva zile pînă la patruzeci. Sau „pînă la noi ordine". În funcţie de lagăr şi, mai ales, de bestia-

[1] Grad intermediar între colonel şi general-maior în *SS*.
[2] Locotenent-colonel în *SS*.

litatea comandantului acestuia, arestul putea însemna să stai izolat într-o carceră în care puteai să te întinzi pe ciment ori într-una în care să nu poţi sta decît în picioare, iar dacă erai mai înalt, doar ghemuit. După cum mîncarea ţi se da într-o gamelă ori ţi se arunca pe jos ca s-o lingi de pe ciment. Potrivit faimosului regulament al *SS*-istului Eicke de la *Dachau*, pentru nesalutarea unui membru *SS* pedeapsa consta din 8 zile arest sever care începeau şi se terminau cu 25 de lovituri cu vîna de bou peste şezutul gol.

Trimiterea în detaşamentul de pedeapsă. Executarea orcărei pedepse se putea termina cu moartea *Häftling*-ului. Niciodată nu se va şti cîţi au murit în miile de lagăre naziste în timp ce erau biciuiţi pe *Bock*, pe „capră" sau se bălăbăneau atîrnaţi de *Baum*, de copac, stînd în picioare în faţa porţii lagărului în capul gol în arşiţa soarelui de august ori noaptea, în pielea goală, în gerurile lui februarie. Totuşi, *Häftling*-ii mergeau spre locul executării pedepsei cu speranţa că vor rezista.

Trimiterea în detaşamentul de pedeapsă echivala *ab ovo* cu trimiterea în moarte. În cele mai multe lagăre, comandantului detaşamentului de pedeapsă i se stabilea, dimineaţa, la ieşirea din lagăr, cu cîte cadavre trebuie să se întoarcă.

Lichidarea. Se făcea prin împuşcare în ceafă. Sau prin spînzurare.

Spînzurarea. Se executa în public, în faţa întregului lagăr. Uneori. Alteori, deţinutul era închis într-o încăpere. I se oferea o frînghie sau o curea şi i se dădea o jumătate de oră la dispoziţie să se spînzure.

În afara pedepselor de mai sus, care aveau un caracter oficial, executarea lor fiind reglementată prin ordine şi instrucţiuni, în lagăre se practica o gamă infinită de alte *Strafen*, pedepse, rod al unei ciudate îmbinări a sadismului cu inventivitatea, a bestialităţii cu fantezia. Sadismul şi bestialitatea erau prezente în toate manifestările fiecărui *SS*-ist. Inventivitatea şi fantezia însă lipseau. În lagărele de concentrare, totul era şablon. Aceeaşi sîrmă ghimpată, aceleaşi turnuri de pază, aceiaşi *SS*-işti, *Blockälteste* şi *Kapo*, aceleaşi *Appell*-uri, *Kommando*-uri şi *Selektion*-ări, aceeaşi bandă rulantă a morţii. A existat o singură excepţie ; a existat un singur domeniu în care *SS*-iştii s-au dovedit inventivi, au manifestat fantezie : în lărgirea la nesfîrşit, pe cont propriu, a gamei pedepselor şi a modalităţilor de aplicare a acestora. Să exemplificăm.

Exercițiile de gimnastică. În multe lagăre, după biciuire, *Häftling*-ul care, mai mult mort decît viu, se rostogolea ca un bolovan de pe *Bock*, de pe „capră", trebuia să se ridice în picioare și să execute, stimulat de cravașele *SS*-iștilor, zeci de genuflexiuni „pentru a-și întări musculatura" slăbită de cele 25... 50 sau 75 de lovituri cu vîna de bou, bîta ori biciul de sîrmă. *Exercițiile de gimnastică* constituiau modalitatea cea mai la îndemînă pentru a umili și chinui *Häftling*-ii, deoarece ea putea fi aplicată la orice oră, ziua sau noaptea și în orice loc: în baracă, în incinta lagărului și în afara lui.

„...Baraca s-a liniștit. *Häftling*-ii întinși pe paie, speriați, bătuți, epuizați, încearcă să adoarmă. În ușă apar *SS*-istul și un *Kapo*. *Achtung! Häftling*-ii sar în picioare. Dar nu toți deodată.

— *Verfluchte Bande! Ihr Drecksäcke!*[1] — urlă *Kapo*. Liniștit, *SS*-istul își scoate încet pipa din gură.

Poruncește în șoaptă, aproape cu blîndețe: *Hinlegen!* (culcat!). *Häftling*-ii istoviți se trîntesc la pămînt nesincronizat. Noul ordin e ceva mai energic: *Auf!* (sus!). *Häftling*-ii sar în picioare. Unul întîrzie. *SS*-istul se face că nu observă. Își scutură liniștit scrumul din pipă, lovind-o cadențat de tocul ușii. Deodată urlă cu putere: *„Hinlegen!"* — Cădem. — *„Auf! Hinlegen! Auf! Hinlegen! Auf! Hinlegen! Auf!..."* — și așa la nesfîrșit. Cămașa se lipește de corp, sudoarea ne acoperă ochii. — *Hinlegen! Auf!...* — Respirația ni se oprește în piept, nu avem aer. Pe podea nu mai sînt de mult paie. În schimb este praf, mult praf. Peste tot! În nas, în gît, în ochi. *Kapo* și *SS*-istul au dispărut cu totul în praf. Prin norii de praf se aude doar, neobosit, glasul *SS*-istului: — *„Hinlegen! Auf!... Hinlegen! Auf!"* — Cînd o să se termine?... Genunchii îmi sînt parcă de vată, iar corpul îmi este tot mai greu..." (amintirea lui Wieslaw Kielar).

La *Buchenwald*, după cum arată Eugen Kogon, acestor exerciții de gimnastică li se spunea direct: exerciții de pedeapsă. De nenumărate ori, după apelul de seară, întregul lagăr, cîte un singur bloc sau un șir de barăci trebuiau să facă exerciții de pedeapsă pentru te miri ce motive. „Educați-vă singuri oamenii", spunea conducerea lagărului șefilor de bloc, cînd aceștia raportau vreo abatere, dîndu-le astfel dezlegare pentru dezlănțuirile de sadism: „Culcat — sus — marș —

[1] Bandă blestemată! Saci de rahat!

marş săltat, sărit — rostogolire, cîte unul, cîte doi, cu toţii jos — şi iar sus"! Între timp *Scharführer*-ii loveau şi tropăiau din răsputeri, năpustindu-se cu cizmele lor grele peste oamenii întinşi pe jos. În special cei slabi erau calul lor de bătaie. Cel care nu rezista la pasul alergător, se împleticea şi cădea, era întotdeauna în pericol de a fi maltratat pînă-şi dădea duhul. În dreapta locului de adunare de la *Buchenwald* a zăcut ani de-a rîndul o ridicătură înaltă şi lungă de piatră concasată, pentru pavaje. Era aleasă cu predilecţie pentru exerciţiile de pedeapsă. Iarna, cînd era acoperită cu un strat gros de zăpadă, se ordona căţărarea în ritm rapid, culcarea sus pe creastă şi apoi alunecarea în jos pe panta abruptă, peste prundişul îngheţat, astfel că, fireşte, îţi răneai mîinile şi faţa; vara se prefera cealaltă latură, pentru că acolo se aflau nişte gropi adînci, adeseori pline cu apă. Ce amuzament pentru unul sau altul dintre *Scharführer*-i să azvîrle pe cîte un deţinut, cu un pumn sau o lovitură de picior în apa plină de noroi şi apoi să repete distracţia cînd nenorocitul încerca să tragă o gură de aer şi să iasă de acolo! De-a lungul lunilor, de-abia dacă trecea cîte o zi în care întregi coloane de muncă să nu fi fost sancţionate de *Scharführer*-i: ori mergeau prea încet, ori încărcaseră pietre prea mici, ori prea puţine scînduri. Imediat se ordonau, pe loc, exerciţii de pedeapsă.

Statul în picioare în faţa barăcii, pe *Appellplatz* sau în faţa porţii. Această pedeapsă era cumplită cînd se aplica după o zi întreagă de muncă.

Şederea în genunchi cu mîinile întinse şi avînd în fiecare cîte un bolovan.

Alergarea pînă la istovire.

Scoaterea din baracă — iarna, în pielea goală — a deţinuţilor şi ţinerea lor în zăpadă ore în şir. Uneori se aruncau peste ei găleţi cu apă rece.

Eugen Kogon arată în cartea sa că, la *Buchenwald*, „în primăvara lui 1938, comandantul Koch a ordonat închiderea unui «asocial», care încercase să evadeze, într-o ladă de lemn, avînd o latură deschisă blocată cu sîrmă ghimpată. Respectivul deţinut nu putea sta în ladă decît ghemuit. Apoi, Koch a ordonat să fie bătute prin pereţii lăzii cuie lungi, care la cea mai mică mişcare pătrundeau în carnea victimei. În această cuşcă, deţinutul, un agricultor, a fost expus întregu-

lui efectiv de deținuți ce stăteau aliniați pe locul de adunare. Nu i s-a dat nimic să mănînce și a rămas acolo, pe locul de adunare, două zilei și trei nopți. Țipetele sale cutremurătoare nu mai aveau nimic omenesc. În zorii celei de-a treia zi, a fost în sfîrșit izbăvit de chinuri printr-o injecție cu otravă".

Da, a existat o singură excepție, un singur domeniu în care *SS*-iștii au manifestat inventivitate și fantezie: în stabilirea și aplicarea pedepselor.

La procesul lagărului de concentrare *Sachsenhausen*, care a avut loc la Berlin, în 1947, procurorul l-a întrebat pe Kurt Eccarius, șeful carcerei lagărului, dacă în afara pedepselor reglementate de forurile superioare se practicau și alte torturi.

Acuzatul a recunoscut că se practicau. „Le aplicau — a mărturisit el — șefii de bloc din proprie inițiativă; îi băteau pe deținuți cu mîinile și cu picioarele, iarna îi stropeau cu apă rece sau în timpul nopții îi fugăreau în picioarele goale în jurul carcerei și așa mai departe".

Strafen. Pedepse. Felurite pedepse.

STRUMPF

Un prieten care n-a fost deportat, dar al cărui suflet de o rară sensibilitate este mai rănit de ceea ce s-a întîmplat în lagărele naziste decît al unora care au trecut prin ele, mi-a sugerat să includ în *Limbajul morții* și cuvinte mai banale, denumirea unor obiecte uzuale ca ciorap... prosop...

Strumpf, ciorap! Așa ceva n-am văzut. Așa ceva n-a existat în lagărul *E-Birkenau*. Nici la *Landsberg*, nici la *Kaufering*. Picioarele, chiar cînd erau pline de leziuni, le introduceam goale în saboți. La *Birkenau* nu puteam face rost nici măcar de un petic de hîrtie cu care să ne acoperim rănile purulente. Noroc că era vară.

La *Landsberg* și *Kaufering*, în lunile de iarnă, cînd gerul congela și sufletul din noi, rupeam — ca și cum aș fi rupt o bucată din viața mea — o fracțiune din minuscula porție de pîine și o dădeam pentru o zdreanță cu care să-mi înfășor degetele de la piciorul drept, pe care, uneori, nu le mai simțeam.

Mult mai ușor era să procuri hîrtie de saci de ciment. După o noapte cumplită, în care, înghiontiți întruna cu cra-

vaşele şi patul puştilor, cărăm, fără oprire saci cu ciment de la marginea pădurii *Mohl* pînă în mijlocul ei unde se construia o fabrică subterană, cei ce apucam zorile aveam dreptul să rupem fîşii din sacii de hîrtie şi să ne înfăşurăm în ele. Prima grijă era să ne căptuşim saboţii.

Datorită zăpezii, talpa de lemn se îmbiba cu apă. Umezeala pătrundea hîrtia. Firele de ciment se înmuiau, apoi se întăreau. Se formau cruste de ciment între degete, peste răni sîngerînde sau cicatrizate. Oricum, picioarele înfăşurate în „ciorapi de ciment" degerau mai greu.

Prosoape, ce-i drept, am văzut. O singură dată. Într-o seară de iarnă cînd am intrat în baracă, din loc în loc, pe stîlpii de susţinere ai barăcii atîrnau prosoape. Mici ca nişte batiste. Ni s-a spus să nu ne atingem de ele. Se prevăzuse probabil o inspecţie. Adevărul nu l-am aflat niciodată. Dimineaţa, cîteva prosoape lipseau. La *Appell*, *SS*-istul a cerut ca cei care şi-au înfăşurat pe trup prosoape să iasă în faţă. Nu s-a mişcat nimeni. Au fost scoşi din rînduri, la întîmplare, trei *Häftling*-i. Printre ei şi fratele meu, Emilian. Li s-a ordonat să se dezbrace şi să-şi scoată saboţii. Degeaba s-a grăbit Emilian să-şi smulgă prosopul de pe picioare şi să-l înfunde în saboţi. *SS*-istul l-a surprins şi a tăbărît pe el. L-a tăvălit prin zăpadă, l-a călcat în picioare, l-a lovit cu cravaşa pînă la leşin.

Fără altă comandă, şapte *Häftling*-i au ieşit din front şi au început să-şi scoată saboţii.

Seara, cînd ne-am întors în baracă, nu mai erau prosoape. Totuşi, atunci, o dată, de-a lungul întregii mele deportări, am văzut prosoape. *Strümpfe*, ciorapi — niciodată!

SYNCHRONISATION

La *Birkenau*, în afară de pămîntul arid, bătătorit al *Appellplatz*-urilor şi barăcilor de lemn, nu exista nimic care să ne amintească de viaţa din care am fost smulşi.

Häftling-ii care mişunau prin lagăr nu semănau a oameni. Aduceau mai degrabă a cadavre. Cadavre vii.

SS-iştii care ne supravegheau n-aveau nimic omenesc. Privindu-i, nu distingeam altceva decît cizmele, automatele şi cravaşele lor mişcîndu-se automat, dominate de căşti având pe ele drept semn distinctiv un cap-de-mort.

În lagărele de la *Birkenau* — nici în lagărul *A*, nici în *B*, nici în *C*, nici în *D*, nici în *E*, nici în *F*, — nu creştea nimic. Nici un copac, nici o floare, nici un fir de iarbă. O singură excepţie. Curtea crematoriilor. În faţa crematoriilor, iarba îngrijită dintre alei sugera un petic de pajişte. Lungile coloane de *Häftling*-i selecţionaţi din clipa sosirii pentru gazare, îngroziţi de nesfîrşitele garduri de sîrmă ghimpată pe lîngă care treceau, intrînd în curtea crematoriului şi văzînd din nou iarbă se linişteau, începeau să creadă că, într-adevăr, sînt duşi să facă o baie caldă după un drum atît de chinuitor.

SS-iştilor puţin le păsa ce sentimente îi stăpîneau pe noii sosiţi. Preocuparea lor era ca *die Synchronisation*, sincronizarea, să fie perfectă.

Cînd toţi cei din coloană — mame, copii, bătrîni, bolnavi — dezbrăcaţi în pielea goală erau poftiţi şi conduşi de *SS*-işti şi *Kapo* din vestiar în uriaşa cameră de baie, răsuna o comandă scurtă : „*SS*-iştii şi cei din *Sonderkommando : heraus !* afară !" În clipa aceea, pe poarta curţii din faţa crematoriului intra un autoturism cu însemnul Crucii Roşii. Era primul moment al sincronizării. În timp ce *SS*-iştii şi cei din *Sonderkommando* se retrăgeau, iar *Häftling*-ii despuiaţi priveau cînd la duşurile instalate în tavan, cînd la cele patru tuburi din tablă perforată din mijlocul încăperii aflată la subsol, deasupra, în curtea crematoriului, din autoturismul cu însemnul Crucii Roşii cobora un ofiţer *SS*-ist şi un *Sanitätsdienstgefreiter*, caporal sanitar, care ţinea în mînă patru cutii de tablă, vopsite în verde.

Cei doi intrau pe peluză şi, călcînd iarba cu cizmele lor grele, se apropiau de nişte plăci de beton ce acopereau, la prima vedere, nişte coşuri de aerisire.

În clipa în care *SS*-iştii şi cei din *Sonderkommando* părăseau baia, iar uşile grele se închideau cu un zgomot asurzitor, ofiţerul *SS*-ist şi *SDG* [1]-ul aflaţi în mijlocul peluzei ridicau prima placă de beton.

Se trece la al doilea moment al sincronizării. După cum relatează Nyiszli Miklós, medicul legist al lui Mengele la crematoriile din *Birkenau*, care a văzut de nenumărate ori întreaga operaţie, cei doi loveau capacul patent al cutiilor de tablă vopsite în verde şi turnau conţinutul lor — nişte granule liliachii de mărimea unor boabe de fasole — în gura

[1] *Sanitätsdienstgefreiter*, caporal sanitar.

coşurilor ce corespundeau cu ţuburile din tablă perforată instalate în mijlocul uriaşei camere de baie în care 2 000 de oameni în pielea goală, înghesuiţi unul în altul — mame, bătrîni, copii, bolnavi de-a valma — aşteptau, uitîndu-se nerăbdători spre tavan, primii stropi de apă. În contact cu aerul, granulele emanau ucigătorul gaz „*Zyklon B*" care, prin găurile celor patru tuburi, invada întreaga încăpere.

Urma al treilea moment al sincronizării. Cei doi *SS*-işti — ofiţerul şi *SDG*-ul — se aşezau pe placa de beton şi fumau cîte o ţigară pînă se convingeau de reuşită. Exact în clipa cînd gazarea se termina şi jos, la subsol, se dădea drumul la ventilatoare, ei îşi aruncau chiştoacele, se urcau în maşina mică şi părăseau curtea crematoriului.

Ţîşnitoarele — spre care cu mai puţin de o oră mai înainte, copiii din coloană alergau fericiţi că, în sfîrşit, pot să-şi potolească setea după 3-4-5 zile şi nopţi de goană nebună cu trenul din cine ştie ce colţ al Europei — continuau să stropească iarba. Copiii însă nu mai existau. Trupurile lor încleştate, în spasmele morţii, cu ale mamelor, bătrînilor şi bolnavilor formau un uriaş morman de cadavre, căci... *die Synchronisation*, sincronizarea, reuşea totdeauna perfect

TEE

La *Birkenau*, în lagărul *E*, în vara lui 1944, uneori, după masa, se distribuia *Tee*, ceai. De fapt, apă fierbinte. Fără pic de zahăr, fără nici un gust. I se zicea *Tee*, ceai, pentru că avea o culoare închisă, maronie.

În cumplita zăpușeală a lui iulie și august, cînd *der Durst*, setea, ne chinuia mai tare decît *der Hunger*, foamea, *der Tee*, ceaiul, acea apă chioară, dar fierbinte, însemna pentru noi o licoare dumnezeiască. Apropiam pe rînd oala sau cratița de gură — cîte 8-10 *Häftling*-i ne primeam porția în același vas — și, atinse de aburul umed al ceaiului, buzele noastre arse, crăpate începeau să palpite, să prindă viață. Sorbeam o înghițitură sau două, după cum ne înțelegeam, și dădeam oala mai departe.

Der Tee, ceaiul, se aducea în butoaie. Cîte trei sau patru pentru peste o mie de *Häftling*-i. Avînd veselă foarte puțină, distribuirea în baraca de copii numărul 21 dura foarte mult. Într-o după-masă se ordonase încolonarea pentru apel, cînd abia se goliseră primele două butoaie. *Häftling*-ii, care nu-și primiseră porția, s-au îmbulzit în jurul butoaielor. Pe platou a apărut, ca din senin, *Lagerälteste*.

— Ce-i debandada aceasta?

Vertreter-ul care împărțea ceaiul n-a mai avut timp să răspundă; fusese doborît la pămînt dintr-o singură lovitură și călcat în picioare de *Lagerälteste*. Drept urmare, în zilele următoare, în baraca noastră nu s-a mai adus ceai. Fiind printre cei mai în vîrstă din *Kinderblock*, baraca copiilor, aveam 18 ani, împreună cu un grup de *Häftling*-i clujeni, am mers la *Blockälteste* și am cerut să ne încredințeze nouă distribuirea ceaiului. A fost de acord.

Ajutați de cîțiva tineri orădeni și din Salgótarján, făceam cordon în jurul frontului pentru ca nimeni să nu se poată așeza a doua oară în rînd. Luîndu-ne ultimii porția, eram ascultați de ceilalți tineri.

După numai cîteva zile a survenit un eveniment cu totul neașteptat. Sosind cu butoaiele cu *Tee*, cu ceai, de la *Küche*, prietenul meu clujean Beker Adam mi-a șoptit: „Am primit un butoi cu ceai îndulcit". Am hotărît să lăsăm la urmă butoiul cu pricina. Am început distribuirea. Înăuntrul cordonului mai erau vreo două sute de *Häftling*-i, care-și așteptau rîndul, cînd am ajuns la ultimul butoi.

— Fraților, e dulce! a strigat primul care a sorbit din ceai. Într-o clipă, butoiul a fost luat cu asalt. Strigînd în gura mare, „copii, ceai dulce, ați auzit?... dulceee", au năvălit și cei care-și primiseră de-acum porția. Am fost împins la o parte, iar vesela smulsă de pe targă. Zeci de mîini întindeau simultan cratițele și oalele spre butoi. Chiar dacă unul ori altul reușea să-și umple vasul cu ceai, era imposibil să iasă din acea teribilă îngrămădire. Prietenul meu Adam și cu Iancu țineau cu înverșunare de butoi și strigau întruna:

— Dați-vă la o parte! Fiți înțelegători! Se apropie apelul. O s-o pățim cu toții!

Zadarnic. Nimeni nu se retrăgea. Vacarmul se amplifica. Priveam cu disperare învălmășeala din față. În lagăr izbucni semnalul pentru *Appell*. Am tresărit. Prin fața ochilor îmi străfulgeră imaginea *Vertreter*-ului călcat în picioare de *Lagerälteste*. Cuprins de spaimă, am țipat:

— Adame, răsturnați butoiul!

Hărmălaia a amuțit brusc. *Häftling*-ii se dădeau la o parte privind buimăciți cum țărîna înghițea ultimii stropi de ceai. Cîțiva copii s-au trîntit la pămînt și au mușcat din țărîna dulce, în timp ce *Blockälteste*, însoțit de cei doi *Vertreter*-i, agitîndu-și bîtele încovoiate și izbind în dreapta și stînga, la întîmplare, urlau:

— *Antreten zum Appell!*, Încolonarea pentru apel!...

Nici atunci, nici după aceea, în lungile nopți de nesomn din preajma crematoriului, nici acum, după atîția ani, n-am putut și nu pot răspunde la întrebarea: am avut eu dreptul să îndemn la răsturnarea butoiului cu *der Tee*, cu ceai ...îndulcit?

THERESIENSTADT

La *Birkenau-Auschwitz*, toți copiii sub 14 ani au fost duși din tren direct în camerele de gazare. La *Theresienstadt* (lîngă Praga) — nu. Cei internați aici au fost lăsați în viață. Pînă în 1944. În vara acelui an, lagărul a fost lichidat și toți deținuții — în marea lor majoritate copii — deportați la *Birkenau-Auschwitz.*

La peste un deceniu de la Eliberare, pe teritoriul fostului lagăr *Theresienstadt* s-au găsit, ascunse în pămînt, cîteva caiete de desen, însemnări și frînturi de poezii ale copiilor-martiri. Din tot ce a putut fi scos la suprafață s-a organizat, în 1957, într-una din sălile muzeului Dimitrov din Leipzig, o expoziție.

La intrare, pe un perete, în cîteva cuvinte, scrise cu litere de o șchioapă, era condensată întreaga istorie a lagărului: *„Theresienstadt* a fost un lagăr de tranziție pentru 15 000 de copii sub cincisprezece ani. Numai aproximativ o sută au supraviețuit".

M-am oprit la primul desen... la al doilea... la al zecelea... la al douăzecilea... Toate aveau jos, în dreapta, aceleași date: numele autorului, data nașterii, a deportării și cea a gazării. Privesc imaginile și citesc cu lacrimi în ochi:

„Vază cu flori", Iana Polak, născută: 29.08.1932, deportată: 26.01.1943, gazată: 1944, la Auschwitz.

„Fotbal". Jiri Bentler, născut: 9.03.1932, deportat: 18.09.1942, gazat: 18.05.1944, la Auschwitz.

„Theresienstadt". A. Weisskopf, născut: 1.01.1932, deportat 26.06.1942, gazat: 8.10.1944, la Auschwitz.

Lectura continuă într-o monotonie la fel de zguduitoare pînă la ultimul desen: născut..., deportat.... gazat la *Auschwitz.*

Desenele erau stîngace, așa cum desenează copiii de opt-zece-doisprezece ani. Florile din *„Vază cu flori"* — triste, aproape negre. Terenul de fotbal al lui Jiri Bentler — pustiu; în jur, nici un pic de verdeață. *„Theresienstadt"* — sumbru. Barăci și paturi de scîndură. Nici un pom, nici o floare, nici un om pe stradă.

Totul era lipsit de viață, încremenit, pustiu în acele desene. Cum putea Iana Polak să-și coloreze florile dacă la vîrsta de zece ani, i-a fost interzis să alerge pe cîmp să culeagă flori? Gîndurile ei, ca și ale celorlalți copii din

Theresienstadt, au fost impresionant redate de Miroslav Kosek și sora sa, asfixiați în aceeași cameră de gazare ca și Iana Polak :

Însetare, mîini încătușate.
Și durere fără sfîrșit...
Deznădejde, visuri sfărîmate,
Lumea doar atît ne-a oferit.

A. Weisskopf nu putea să deseneze în culori mai vii *Theresienstadt*-ul, deoarece sîrmele ghimpate l-au despărțit de lume. Din splendoarea Pragăi de aur, el n-a rămas decît cu imaginea *SS*-iștilor care i-au arestat familia și a convoaielor nesfîrșite ce se îndreptau pe străzile orașului spre ghetou. Imaginile și zgomotele acestora torturau fără milă copiii *Theresienstadt*-ului. Iar noaptea deveneau coșmaruri insuportabile. Mărturie stau următoarele versuri găsite pe o filă de caiet :

Întrezăresc prin vis Theresienstadt,
Văd străzile-i cernite, oameni triști...
Spre mine-n miezul nopților răzbat,
În zgomot surd, pași grei de SS-iști.

Așa le-ntrezăresc, așa mi-apar
Aicea, în ghetou-ntunecat,
Unde, răpuse, visele dispar
În jalea kilometrului pătrat...

Cel mai zguduitor lucru este însă că acești copii cunoșteau sfîrșitul tragic care-i aștepta. Și Eva Pickova, în vîrstă de doisprezece ani, a știut că va urma, implacabil, soarta prietenelor sale. Faptul că a supraviețuit cîteva zile sau cîteva săptămîni celei mai bune prietene nu-i putea aduce nici o bucurie. Ea a notat în caietul său :

Îmi curge încă sîngele prin vine,
Prietena mea însă s-a sfîrșit...
Eu nu știu dacă n-ar fi fost mai bine
În ziua aceea chiar s-o fi însoțit...[1]

[1] Versurile au fost traduse din limba germană de Constantin Avram

TOD

În lagărele de concentrare totul era greu, dureros de greu. Şi să flămînzeşti ani de zile, şi să fii schingiuit zilnic, şi să n-ai unde şi cu ce te spăla, şi să porţi saboţi în picioarele goale, pline de răni, şi să nu mai ştii nimic de ai tăi, şi să munceşti ca un sclav, şi să fii cobai pentru experienţe. Era enorm de greu să trăieşti şi aproape imposibil să supravieţuieşti.

Uşor era un singur lucru : să mori.

Moartea, *der Tod*, era la ea acasă.

În lagărele de concentrare totul era îngrozitor de uniform. Mereu şi peste tot aceleaşi garduri de sîrmă ghimpată, aceiaşi stîlpi de susţinere încovoiaţi spre interior, aceleaşi turnuri de pază cu aceiaşi *SS*-işti ; aceleaşi barăci, aceiaşi *Kapo, Block-* şi *Lagerälteste*-ri, aceleaşi comenzi, aceleaşi înjurături şi aceleaşi pedepse ; aceleaşi mizere porţii de mîncare, aceleaşi boli, aceleaşi gemete şi blesteme.

Numai *der Tod*, moartea, era inimaginabil de variată.

În lagărele de concentrare puteai să mori : rupt în bătăi, călcat în picioare sau izbit cu capul de zidul *Bunker*-ului. Puteai să mori aruncat în prăpastie în timp ce cărai bolovani pe-o creastă, aruncat de pe zid ori de pe schelă sau aruncat peste firele de sîrmă ghimpată purtătoare de curent de înaltă tensiune. Puteai să mori spînzurat de gît, de picioare ori de mîinile răsucite şi legate la spate. Puteai să mori sugrumat ; ori înecat într-o baltă cu mai mulţi deodată sau singur, într-o găleată cu apă. Puteai să mori schingiuit, torturat, sfîşiat de cîini-lup sau îngropat de viu în pămînt, pînă la bărbie. Puteai să mori datorită unor injecţii făcute cu diferite otrăvuri în vînă, direct în inimă sau în plămîni. Puteai să mori împuşcat în ceafă, mitraliat, sfîrtecat de grenade sau pîrjolit cu aruncătoarele de flăcări. Puteai să mori zăvorît în trenurile morţii, asfixiat în primitive dube sau moderne camere de gazare. Puteai să mori îngheţat în căzi cu apă rece ori ţinut în pielea goală iarna, afară, în zăpadă şi stropit din 30 în 30 de minute cu apă. Puteai să mori ars în şanţuri, pe rug sau în crematorii.

În lagărele de concentrare, unde *der Tod*, moartea, era la ea acasă, puteai să mori şi de moarte naturală. Şi au murit mulţi, sute de mii, de moarte naturală : de foame..., de sete..., de epuizare..., de boală... de dor. Dor de copii, de

părinți, de soție, de iubită... dor de casă, de țară, de libertate... dor de viață.

TOTENKOPFEINHEITEN

Fasciștii nu pot fi ierarhizați decît după un singur criteriu : care au fost mai sîngeroși ?

Locul întîi îl ocupă, indiscutabil, fasciștii hitleriști. Și l-au cucerit dezlănțuind fluvii de sînge și ridicînd munți de cadavre. În sînul lor s-au diferențiat, prin cruzime și sadism, naziștii, membrii partidului hitlerist. Un corp aparte — de o ferocitate fără asemănare în istorie — l-au constituit *SS*-iștii. Iar dintre ei s-au detașat, prin fărădelegile săvîrșite, cei înregimentați în faimoasele *SS-Totenkopfeinheiten*, unități *SS* cap-de-mort. Din ele au făcut parte aproximativ 100 000 de *SS*-iști. Cei care au însoțit transporturile de deportați spre lagărele de concentrare și transporturile de *Häftling*-i între aceste lagăre. Cei care de-a lungul nopții fasciste s-au îngrijit ca „fabricile morții" să funcționeze fără întrerupere... ca flăcările crematoriilor să nu se stingă... fluxul deținuților spre camerele de gazare să nu se întrerupă. Cei care au asigurat ca din milioanele de deținuți nici măcar unul să nu treacă viu *dincolo* de sîrma ghimpată.

Au fost dotați cu automate, cravașe și cîini-lup. Aveau dreptul să lovească orice deținut, să tragă în oricare și în oricîți, să-i sfîșie asmuțind cîinii-lup asupra lor.

Tineri fără căpătîi, oameni primitivi, majoritatea rataţi în viața civilă, măcelari concediați și bucătari nerealizați, servitori dați afară și liber profesioniști fără nici o perspectivă, văzîndu-se *Sturmmann*-i, *Rottenführer*-i și *Scharführer*-i, se credeau mici dumnezei. Puterea nelimitată asupra unor oameni dezarmați îi aţîța și-i sălbăticea.

Bine echipat, bine hrănit, cu bordelul la doi pași de comandatură, stăpîn atotputernic peste *Häftling*-i, *SS-Mann*-ul din oricare subunitate *Totenkopf*, cap-de-mort, se simțea pe deplin satisfăcut. Rînjea mereu de plăcere, convins că așa va fi cel puțin o mie de ani : va mînca și va izbi cu cravasa, va trage un chef zdravăn după care va mai împușca 10—20 de deținuți, va da o fugă pînă la bordel, apoi va mai gaza cîteva sute.

Un singur lucru îi nemulţumea pe *SS*-işti membri ai unităţilor *Totenkopf*, cap-de-mort. Uneori se plictiseau. Mai ales cei care însoţeau detaşamentele de *Häftling*-i, în afara lagărului, la diferite locuri de muncă : la carierele de piatră, la construirea de drumuri prin păduri, la săpatul tunelurilor. Făcînd cordoane şi păzind *Häftling*-ii, se plictiseau de moarte. Şi atunci încercau să se înveselească. Şi reuşeau...

Înaintam pe creasta abruptă cu uriaşe blocuri de piatră în braţe. De jos, de la carieră, şi pînă sus, în vîrf, era drum de doi kilometri. Drumul morţii. De cîte ori ridicai blocul de piatră şi făceai primul pas spre creastă îţi luai rămas bun de la viaţă. Pe parcurs n-aveai timp. Nu numai genunchii, tot trupul îţi tremura sub povară. Îţi încordai voinţa să priveşti doar în faţă, să-ţi fixezi mereu locul pe care vei face următorul pas. În dreapta era cordonul de *SS*-işti. În stînga, prăpastia. O privire spre ea te ameţea. Îţi pierdeai echilibrul şi te prăbuşeai.

Cîte un *SS*-ist ridica cravaşa şi, atingînd cu ea umărul *Häftling*-ului care tocmai trecea prin faţa lui, îl împingea uşor, abia perceptibil. Suficient însă să-l dezechilibreze. Deţinutul se clătina spre prăpastie, ţipa disperat. Blocul se dezlipea parcă de *Häftling*-ul care lovea caraghios aerul cu braţele, căutînd un punct de sprijin inexistent şi amuzîndu-i pe *SS*-işti. Uneori ţipetele celui ce se prăbuşea dezechilibrau şi pe alţi *Häftling*-i, rostogolindu-se în hăuri cîte trei-patru deodată. Zbaterile, „dansul" lor caraghios printre blocurile de piatră, pentru a-şi redobîndi echilibrul, încercările lor neputincioase de a găsi un ultim punct de sprijin inexistent îi făceau pe cei ce alcătuiau cordonul să se prăpădească de rîs în timp ce-şi struneau cîinii-lup şi îşi depărtau puţin picioarele crăcănate ca să se simtă mai stăpîni pe situaţie.

Häftling-ii continuau să se tîrască cu blocuri de piatră în braţe pe drumul morţii, iar *SS*-iştii din *SS-Totenkopfeinheiten*, din unităţile *SS* cap-de-mort, îşi alungau, din cînd în cînd, plictiseala împingînd în prăpastie cîte un deţinut sau cîte trei-patru deodată.

TOTENNUMMERN

Numele celor din nesfîrşitele coloane, care în primăvara şi vara lui 1944, zi şi noapte au fost dirijaţi, de pe peronul

lagărului *Birkenau-Auschwitz*, direct spre camerele de gazare, n-au fost înregistrate nicăieri. Nici măcar nu i-a numărat nimeni. După eliberare, numărul lor s-a putut stabili doar după capacitatea de ardere a crematoriilor şi anii în care acestea au funcţionat.

Nici cei care au supravieţuit primei selecţionări pe rampa morţii n-au fost înregistraţi nicăieri. Evidenţa noastră la *Birkenau* se ţinea doar cantitativ.

Abia cînd am ajuns într-un lagăr de muncă, în Bavaria, la *Landsberg-Dachau*, am primit un număr. Numărul 112398.

În toate lagărele de concentrare, cu excepţia *Birkenau*-ului, *Häftling*-ii primeau cîte un număr, care era fie tatuat pe antebraţ (la *Auschwitz*), fie scris pe o bucată de scîndură care se lega cu sîrmă de bluza vărgată, deasupra inimii.

În lagărele mai mari însă, pentru a camufla amploarea exterminărilor, nu toţi *Häftling*-ii nou sosiţi primeau numere noi. Unora li se atribuia numărul deţinuţilor exterminaţi anterior. Aceştia purtau deci, fără să ştie, *Totennummern*, numere de morţi. Astfel, sub acelaşi număr, în acelaşi lagăr au fost puşi să muncească pînă la istovire, au fost schingiuiţi şi ucişi cîte 3—4 deţinuţi.

La *Mauthausen*, după eliberarea lagărului, s-au găsit înregistrate doar 71 856 de numere.

SS-iştilor li se părea cît se poate de firesc ca *Häftling*-ii consideraţi cadavre vii să poarte numerele cadavrelor îngropate sau arse.

Nu va şti nimeni niciodată cîţi *Häftling*-i au purtat aceste numere înscrise în *den Totenbüchern*, în registrele cu morţi ale lagărului *Mauthausen*.

TOTENZÜGE (1)

Fiecare lagăr de concentrare nazist avea un ritm al său în care extermina *Häftling*-ii. Foamea, setea, munca epuizantă, bolile, bătăile erau astfel programate încît ritmul să fie cel dorit. Accelerarea lui era uşor de realizat. În incinta fiecărui lagăr exista cel puţin un *Bunker* amenajat cu cîrlige pentru spînzurătoare şi cu grătare speciale de scurgere a sîngelui celor împuşcaţi în ceafă. De camere de gazare dispuneau doar lagărele mai mari. Cînd spaţiul sau instalaţiile de

exterminare nu făceau față ritmului dorit, lagărele apelau la mijloace și modalități din afara incintei lor.

Intrau în acțiune *die Totenzüge*, trenurile morții.

Miile de *Häftling*-i care trebuiau să fie exterminați peste cota medie obișnuită a unui lagăr erau îngrămădiți în vagoane pentru vite. Cîte 80—100—120 într-un vagon. Astfel de trenuri, cu cîte 30—40 de vagoane, porneau de la *Bergen-Belsen* ori *Dachau*, de la *Buchenwald* sau *Mauthausen* spre... moarte. Nu li se stabilea nici numărul de kilometri pe care să-i parcurgă, nici cîte zile să dureze drumul. Ele trebuiau să gonească ziua și noaptea pînă cînd mureau toți cei selecționați în respectivele „transporturi negre" sau „transporturi fără întoarcere", cum li se spunea.

Häftling-ii nu disperau. În primele zile se amăgeau că este vorba de o mutare obișnuită dintr-un lagăr în altul. Și erau hotărîți să reziste. Calm, ajutîndu-se reciproc, încurajîndu-se unul pe altul, se luptau cu lipsa de aer, cu setea, cu foamea. Apoi, încet-încet, îi cuprindea îndoiala. „Asta nu-i un transport obișnuit, fraților, exclama cîte unul. Asta-i un *Totenzug*, un tren al morții".

Îndoiala se transforma în panică. În vagoane izbucneau certuri, încăierări, bătăi. Urmau delirurile, leșinurile, moartea. Se murea rapid. *Häftling*-ii se prăbușeau, își dădeau ochii peste cap și gata, terminau cu suferințele. Unii aveau senzația că cineva îi sugrumă. Își duceau instinctiv mîinile la gît, scoteau un țipăt gutural, trupul le zvîcnea spasmodic, apoi în colțul gurii le apărea o spumă roșiatică și se liniștea pentru totdeauna.

În cîte o noapte, *die Totenzüge*, trenurile morții, se opreau din goana lor nebună. Locomotivele trebuiau alimentate. SS-iștii coborau și se plimbau de-a lungul vagoanelor să-și dezmorțească oasele.

Häftling-ii loveau cu pumnii în ușile vagoanelor și strigau din răsputeri :

— Ne sufocăm ! Avem morți...

— Mîncați-i, faceți cîrnați din ei ! venea răspunsul SS-iștilor și noaptea se înfiora de hohotele lor nerușinate.

Trenurile se puneau în mișcare și oamenii continuau să moară. Unii se stingeau liniștit. Nu deranjau pe nimeni. Strigau numele nevestelor... ori al copiilor... sau al logodnicelor. De fapt, nu-l strigau, îl murmurau doar, apoi un horcăit scurt și gata, încheiau calvarul.

Cîte unul devenea violent. Sărea brusc în picioare, își plimba privirea sticloasă peste ceilalți și se năpustea asupra celui de lîngă el. Îl prindea rapid de umeri și-l izbea cu capul de pereții vagonului, încerca să-l muște, să-l sugrume. Nici zece *Häftling*-i nu-l puteau imobiliza. Nu o dată, cel rătăcit nu-și lăsa victima din mîini, pe care o strîngea cu o putere incredibilă, pînă cînd el însuși era sugrumat de cei din jur, neexistînd altă soluție.

Cei care continuau să supraviețuiască se chinuiau groaznic. Aerul îmbibat de miasmele rănilor purulente și ale cadavrelor în descompunere era irespirabil. Bolnavii își umezeau tîmplele cu urină. Desperarea atingea apogeul. Izbucneau scene de isterie colectivă, de nebunie în masă. Nebunii furioși se năpusteau unii asupra altora. Răcneau, se mușcau, călcau în picioare bolnavii care nu se puteau mișca. *SS*-iștii trăgeau în vagoane ciuruindu-le pereții, potolindu-i cu gloanțe pe cei care, în nebunia lor, le tulburau liniștea.

Cînd, în sfîrșit, *der Totenzug*, trenul morții se oprea pe rampa unui lagăr, iar ușile vagoanelor erau date la o parte, miile de cadavre, încremenite în cele mai neverosimile poziții ale ultimelor convulsii, se rostogoleau de-a valma, pe rampă, în timp ce *SS*-istul șef al „transportului negru" raporta, plictisit, *Lagerführer*-ului :

— Vă predau 1 800... sau 2 300... sau 3 400 de *Häftling*-i care... put.

TOTENZUGE (2)

In vagon erau îngrămădiți într-o promiscuitate halucinantă copii, mame, bărbați, fete, bolnavi, lehuze, oameni în agonie, infirmi, nebuni. Erau îngrămădiți cîte 70...90, peste o sută...

Treizeci... patruzeci... cincizeci de astfel de vagoane trase de o locomotivă alcătuiau un *Totenzug*, un tren al morții. Pornea în noapte spre *Birkenau-Auschwitz*... spre *Mauthausen*... spre *Bergen-Belsen*. Uneori, la pornire nu se știa încă stația ultimă. Se cunoștea doar destinația : *spre moarte*.

Încerc să recompun atmosfera din vagoanele unui *Totenzug*, unui tren al morții combinînd amintirile unor supraviețuitori cu mărturiile unor *SS*-iști.

„Și trenul pleacă. Sîntem înghesuiți unul într-altul. Vremea e apăsătoare, se anunță furtună. N-avem aer. Avem senzația că ne aflăm într-un cuptor încins. Pînă la Soissons, totul merge aproape bine. Dar soarele își revarsă razele din ce în ce mai fierbinți peste cuștile noastre de lemn. În vagoane izbucnesc primele incidente. Ne e cald, ne e sete, vrem să bem; ne înghiontim în jurul unui butoi cu apă, se produc cîteva încăierări. Unii deținuți leșină, alții încep să delireze. În unele vagoane sînt deja morți, victime ale căldurii...

Noaptea de 2 spre 3 iulie a fost cumplită. Aproape în fiecare vagon s-au produs cazuri de nebunie colectivă.

Ocupanții vagoanelor se omorau între ei. În cel al lui Mommon, un locuitor din Toulouse, pe nume de Castres, de construcție herculeană, a devenit subit furios; s-a ridicat, călca în picioare pe toată lumea, se repezea, urlînd, asupra cîte unui camarad și-l sugruma cu mîinile lui puternice. În delirul lui a omorît, în felul acesta, cîțiva nefericiți incapabili să reacționeze și să se apere. Cei mai valizi s-au pus între el și ceilalți; pînă la urmă, nebunul a fost legat, trîntit la pămînt, stăpînit și căsăpit cu un briceag, ca o găină. Lupta și sîngele ațîțau și mai tare tot restul vagonului. S-a produs o încăierare generală: oamenii se omorau între ei, se mușcau, se sugrumau, urlau, iar gardienii trăgeau focuri de armă prin pereți. Cînd vagonul a fost deschis, din cei 100 de ocupanți, numai trei mai erau în viață, printre care Mommon. În vagonul în care se afla Sirvent din Châteauroux un camarad nefericit, cu pneumotorax, a leșinat. În vagon se afla un doctor. A fost chemat să dea ajutor bolnavului. S-a ridicat ca un automat, cu ochii rătăciți. Ajuns lîngă bolnav, a izbucnit într-un rîs mefistofelic. Drept terapeutică s-a apucat să sucească brațele muribundului, care urla de durere. Strigătele lui au declanșat o bătaie generală. Unii ocupanți ai vagonului au devenit nebuni furioși. Se aruncau unii asupra altora, se mușcau, se tăvăleau pe jos, se strîngeau de gît unii pe alții, îi călcau în picioare pe cei foarte bolnavi, aproape muribunzi, care erau incapabili să se ridice și care au murit asfixiați.

Într-un alt vagon, un nebun furios s-a repezit la camarazii lui. Ținea în mînă o sticlă spartă, scoasă nu se știe de unde. Ca să-și salveze viața, camarazii lui au trebuit să-l răpună și i-au sfărîmat craniul cu lovituri de gheată...

Un alt medic, doctorul Ringuet din Lexos, i-a „salvat" pe ocupanții vagonului său prin sfaturi, dar s-a prăbușit și

el. Om în vîrstă, a fost supus unei încercări prea crîncene. Înainte de a părăsi Franța, nouă sute patruzeci și cinci de deținuți din convoi erau deja morți. Ajungînd la *Dachau*, sinistrul șef al trenului, Friedrich Dietrich, și-a predat încărcătura comandantului lagărului, spunînd :

— Vă aduc o mie șase sute treizeci de francezi care put. Cu părere de rău, nu vă pot livra mai multe cadavre". (Raymond Solladie și Robert Masset).

Paul Berben, în cartea sa „*Dachau*" arată că la 28 aprilie 1945 a sosit de la *Buchenwald* un transport de 5 000 de *Häftling*-i înghesuiți în vagoane (unele deschise, altele acoperite) cîte 70 pînă la peste 100. Însetați, fără hrană, brutalizați au ajuns, după 20 de zile, în viață : 1 200 ! Unii au început să bea apă și nu s-au mai putut opri pînă nu au căzut morți pe loc. Mulți, epuizați, au murit în zilele următoare. Cei din *Kommando*-ul de dezinfectare au trebuit să-și pună măștile, iar *SS*-iștii care au condus *Kommando*-ul au ordonat să li se distribuie coniac *Sonder*-iștilor [1].

Nu o dată, supraviețuitorii unui astfel de *Totenzug*, tren al morții, erau încolonați imediat într-un „*convoi al morții*" și trimiși, de data aceasta pe jos, într-un alt lagăr.

SS Standartenführer-ul Franz Ziereis, comandantul *Mauthausen*-ului, a mărturisit : „Într-o zi, *Obergruppenführer*-ul Pohl, fără a mă anunța în prealabil, mi-a trimis 6 000 de femei și copii, care se aflau deja de 10 zile pe drum fără hrană. Transportarea lor s-a făcut în decembrie 1944, pe un ger cumplit, în vagoane deschise, fără pături. Pe baza unui ordin primit din Berlin a trebuit să expediez acești copii în coloană de marș la *Bergen-Belsen* și, precum cred, au murit toți. Aceasta a fost cauza șocului nervos pe care l-am suferit.

Un transport de 2 500 de deținuți a sosit de la *Auschwitz* la *Mauthausen* și, potrivit unui ordin primit din Berlin, deținuții au fost adunați pe platforma unde se făcea de obicei apelul și în toiul iernii au fost stropiți cu apă rece. Trebuia să trimit acest transport la *Gusen*, cale de circa 5 km, dar pentru aceasta nu am avut nici un fel de îmbrăcăminte, în afară de indispensabili. Am cerut îmbrăcăminte pentru deținuți, dar am primit răspuns din Berlin că deținuții, dacă nu se poate altfel, urmează să fie trimiși chiar și în pielea goală. I-am trimis la *Gusen* îmbrăcați numai în indispensabili. Asemenea cazuri s-au repetat de nenumărate ori.

[1] Cei care lucrau în detașamente speciale.

În prezența gauleiterului Rainer, a domnilor dr. Überreiter, dr. Jury, Baldur von Schirach și a altora, am primit de la Himmler următorul ordin: evreii din sectorul „Süd-Est" trebuie să fie puși în mișcare, în coloane de marș, din toate localitățile. Destinația: *Mauthausen.* În conformitate cu aceasta, la *Mauthausen* trebuiau să sosească 60 000 de evrei. În realitate nu au sosit decît foarte puțini. Drept exemplu voi indica un transport care a pornit cu 4 500 de evrei și a sosit la *Mauthausen* cu 180 de persoane. Localitatea din care a pornit acest transport nu-mi este cunoscută. Femeile și copiii erau fără încălțăminte, înveliți în zdrențe și plini de păduchi. În acest transport erau și familii întregi, dintre care foarte multe au fost împușcate pe drum din cauza totalei lor istoviri".

Nu se știe și nu se va ști niciodată cîți au fost asasinați în *trenurile* și *convoaiele morții.* Cert este că numărul lor rivalizează cu al celor impușcați în ceafă sau uciși prin injecții cu fenol, urmînd imediat după al celor exterminați în camerele de gazare.

TRĂNE

În primele zile ale sosirii la *Birkenau-Auschwitz* am văzut atîtea *Tränen,* lacrimi, încît uneori cred că, adunate, ar fi fost suficiente pentru a stinge focurile crematoriilor.

Pe măsură ce se apropia de camerele de gazare, chiar fără să știe, presimțind doar dezastrul, coloana din stînga rampei, alcătuită din bătrîni și bolnavi, mame și copii, înota în *Tränen,* în lacrimi.

Tinerii din *Kinderblock* numărul 21, lagărul *E* am privit zile și săptămîni la rînd — cu ochii înecați în *Tränen,* în lacrimi — flăcările și fumul crematoriilor în care au fost mistuite trupurile părinților și fraților noștri.

Tot privind zile și nopți, săptămîni și luni coșurile crematoriilor, flăcările și rotocoalele de fum negru-vînăt ce izbucneau ne-au zvîntat lacrimile, ni le-au stors, ni le-au uscat. Stăteam și priveam mai departe coșurile crematoriilor, sufletele noastre plîngeau, dar noi nu mai aveam *Tränen,* lacrimi. Nici cînd eram călcați în picioare, schingiuiți și torturați nu mai aveam lacrimi de plîns. Copiii din *Kinderblock* numărul 21, lagărul *E* ne strigam mamele în vis, dorul de țară și casă fără să plîngem. Flăcările și rotocoalele de fum

negru-vînăt ce izbucneau zi şi noapte pe coşurile crematoriilor ne storseseră, ne secaseră lacrimile.

Tîrziu, spre toamnă, am zărit din nou, pe obrajii unui *Häftling*, ai micului Gabi, *zwei Tränen*, două lacrimi, pe care nu le-am uitat şi nu le voi uita niciodată.

Începuse lichidarea lagărului *E*. Se ordonau tot mai des selecţionări, nu pentru alcătuirea unor detaşamente care să fie trimise în alte lagăre, ci pentru camerele de gazare.

În rînduri de cîte cinci, în pielea goală, îl aşteptam pe căpitanul *SS* dr. Mengele. Micul Gabi, cum îi spuneam, era cel mai tînăr dintre noi, nu împlinise 16 ani ; se nimerise primul în rîndul 63. Era aşa de mic de statură încît n-avea aproape nici o şansă de scăpare. Ceilalţi patru din spatele lui erau la fel de mici. Pe feţele lor se întipărise renunţarea.

Gabi însă nu s-a dat bătut. Sfidînd groaza şi disperarea, cu o energie uimitoare, a început să zgîrie pămîntul cu mîinile şi să adune ţărînă. Pămîntul era tare ca piatra. Degetele-i sîngerau, dar el continua să zgîrie. Se încuraja. „Dacă mai întîrzie comisia cel puţin o jumătate de oră, adun atîta ţărînă sub picioare încît am să devin mai înalt cu 3—4 centimetri. Poate scap. Poate salvez întreg rîndul."

— *Stillstand !*

Am încremenit cu toţii în poziţia de drepţi. Şi Gabi părea nemişcat. În realitate, el continua să adune ţărînă cu degetele de la picioare.

Mengele a spus ceva unui ofiţer din suită şi pe *Appellplatz* a răsunat comanda :

— Prin flanc cîte unul, prin faţa comisiei...

Gabi a tresărit, dar a continuat să zgîrie pămîntul. Au trebuit să treacă cîteva secunde pînă să pătrundă sensul comenzii. S-a oprit brusc zvîcnind din tot trupul. S-a dat puţin la o parte. În ochi i-au izvorît *zwei Tränen*, două lacrimi. S-au prelins încet pe obrajii lui subţiri, pe bărbie, apoi au picurat pe mîşuroiul de ţărînă.

Fără să-şi ridice privirea, Gabi s-a urnit din loc şi, cu paşi împleticiţi, s-a îndreptat direct, fără să mai treacă prin faţa lui Mengele, spre grupul de *Häftling-i* selecţionaţi pentru crematoriu.

U. W (UNERWÜNSCHTE WIEDERKEHR)

Puzderia de lagăre ce împînzeau Germania nazistă primeau *Häftling*-ii de la *Birkenau-Auschwitz*. Ei soseau cu miile la *Mauthausen* sau *Dachau*, la *Buchenwald*, *Neuengamme* sau *Sachsenhausen* fără nici un act de identitate. La *Birkenau* nu exista evidenţă nominală. Milioane de *Häftling*-i fără nume, fără identitate alcătuiau marea majoritate. Soseau însă şi deţinuţi trimişi în grupuri mici de *Gestapo*, din întreaga Europă. Cei mai mulţi erau deţinuţi politici. Fiecare era însoţit de o fişă în care se specifica delictul şi condamnarea. În ultimii ani se trecea numai delictul. Pe fişa unora însă nu era trecut nici măcar delictul. De sus, din colţul stîng al acestor fişe săreau în ochi două litere scrise cu tuş negru : *U. W.* Iniţialele cuvintelor *Unerwünschte Wiederkehr*. *Întoarcerea nedorită*.

Pretutindeni în lume se cunosc cazuri cînd un condamnat la moarte a fost graţiat. Rar, foarte rar, dar s-a întîmplat ca victima să fie urcată pe un scaun pentru a fi spînzurată sau să i se pună capul pe butuc pentru a i se tăia şi, în ultima clipă, să i se redea viaţa.

Nu se cunoaşte însă nici un caz în care un deţinut să fi ieşit viu dintr-un lagăr de concentrare în care a intrat însoţit de o fişă pe care era scris cu tuş negru *U. W.*, adică *Unerwünschte Wiederkehr*. Întoarcerea nedorită.

UNNÜTZE ESSER

Direcţia de acţiune cea mai consecventă a fascismului nazist a constituit-o înrobirea popoarelor şi indivizilor lichidarea oricăror libertăţi. Se cunoaşte o singură „abatere" de

la această preocupare constantă. Într-o singură împrejurare, *Reich*-ul nazist s-a gîndit să „elibereze" pe cineva. Printr-un decret dat la 1 septembrie 1939 — ziua declanşării celui de-al doilea război mondial — semnat de Hitler, s-a hotărît „...să se acorde eliberarea prin moarte" a celor consideraţi *unnütze Esser*, guri de prisos. Adică „...a persoanelor care, în limitele judecăţii omeneşti şi în urma unui examen temeinic vor fi declarate incurabile."

Însuşi şeful *Reich*-ului argumenta să statul nu-şi poate permite luxul să cheltuiască bani şi bunuri materiale ca să menţină în viaţă oameni „care trăiesc fără să-şi dea seama." Sînt *unnütze Esser*, guri de prisos.

Astfel a luat naştere faimosul program de eutanasie denumit *T-4*, după sediul cartierului general al experţilor în om-ucidere: *Tiergarten-Strasse 4 — Berlin*.

În anul elaborării programului, se aprecia că în *Reich* existau aproximativ 500 000 de *unnütze Esser*-i, de guri de prisos, de „consumatori inutili", de „vieţi fără valoare" sau de „învelişuri umane goale" cum i-a poreclit profesorul doctor Heydl, unul din responsabilii programului de eutanasie care, în 1964, cînd ar fi trebuit să dea socoteală în faţa tribunalului, s-a sinucis la Limberg, înainte de deschiderea procesului.

Oficial era vorba de alienaţi mintali şi de bolnavi incurabili. Curînd s-a dovedit însă că noţiunea de *unnütze Esser*-i îi îngloba — alături de alienaţii mintali şi pacienţii incurabili — pe toţi evreii bolnavi aflaţi în spitale, că programul *T-4* putea fi folosit „cu succes" pentru a scăpa *Reich*-ul de diferite persoane indezirabile. Toate azilurile, spitalele şi ospiciile au primit formulare pentru fiecare pacient în parte. Cele peste 50 de întrebări, pe care le conţinea un formular, aveau legături foarte vagi cu medicina. Ele se refereau mai mult la familiile bolnavilor, la cei care veneau să-i viziteze, la diferite alte aspecte ce prezentau interes pentru *Gestapo*.

Doctorului Hermann Pfannmüller, unul din experţii care a analizat aceste fişe, i s-a arătat la proces că între 12 noiembrie — 1 decembrie 1940 a verificat 2 058 asemenea fişe. Dacă în acest interval ar fi consacrat 10 ore pe zi exclusiv acestei îndeletniciri, tot nu s-ar fi putut opri mai mult de cinci minute asupra unui chestionar. Zguduitor de puţin pentru a condamna un om la moarte!

Potrivit constatărilor Tribunalului internațional de la Nürnberg, aplicarea programului *T-4* s-a soldat cu uciderea a 275 000 de oameni.

Pentru a camufla acest oribil asasinat, Ministerul de Interne a ordonat ca bolnavii condamnați, înainte de a fi transportați la un centru de eutanasie, să fie mutați succesiv în două-trei spitale pentru a li se pierde urma. În fiecare centru, comisii de medici anume constituite au primit sarcina să inventeze cauzele deceselor pentru a putea fi informate familiile victimelor cărora li se trimitea urna cu cenușă a „celui ce s-a stins din viață".

Cu toate măsurile luate, datorită proporțiilor asasinatului și grabei cu care se desfășura, s-a produs un șir întreg de imprudențe care au făcut să iasă la iveală adevărul. Unii au primit cîte două urne cu cenușă, la intervale diferite, pentru același mort. Alții au fost înștiințați despre moartea unora care între timp sosiseră acasă. Spre Ministerul de Interne au început să curgă plîngeri semnate și nesemnate: „O înștiințare de deces mă informează că fiul meu a murit de apendicită. Dar apendicele îi fusese scos în urmă cu zece ani..." „Moartea neașteptată a celor două surori ale mele în răstimp de două zile mi se pare foarte puțin probabilă... Nimeni nu mă poate convinge că este vorba de o coincidență."

În orășelul Hadamar, de lîngă Limburg, pe o colină există un sanatoriu. De mai multe ori pe săptămînă, la Hadamar soseau autobuze încărcate pînă la refuz. La scurtă vreme după sosirea lor, cetățenii Hadamarului puteau urmări cum se înalță un fum negru, gros, înnecăcios din coșurile clădirii ce adăpostea „sanatoriul".

Pînă și copiii din zonă au început să recunoască autobuzele. Cum se apropia cîte unul, strigau: „Uite, iar vine dricul." Iar cînd se certau între ei își ziceau: „Ești un prost, ai să ajungi la Hadamar, în cuptor."

Principalul centru de executare a programului de eutanasie a fost castelul *Hartheim*, de lîngă Linz. În acest castel, cu superbe coloane construite în stilul Renașterii, s-au experimentat, cu meticulozitate, numeroase modalități de exterminare: combinații de gaze științific elaborate, injectări cu diferite otrăvuri, variate tehnici de asasinare. Abominabilele crime se săvîrșeau în pivnițele castelului. Prin ferestruici practicate în uși, medici fasciști, medici blestemați, urmăreau cu pupilele dilatate de curiozitate, cu cronometre în mînă, zbuciumul victimelor și notau cu sînge rece, cu precizie na-

zistă, pînă la secundă, cînd a survenit moartea, cît şi cum s-a zvîrcolit victima în funcţie de procedeul utilizat pentru asasinarea ei. Se făceau filme care apoi erau derulate cu încetinitorul pentru ca moartea, mai precis producerea ei, să poată fi studiată de experţi cu meticulozitate.

Era nevoie de elaborarea riguroasă a unor metode şi modalităţi care să permită provocarea sigură a morţii, în proporţie de masă şi cît mai repede. Nu era timp de pierdut. „Noi — urgenta pregătirile Hitler — trebuie să dezvoltăm tehnica depopulării."

În timp ce la castelul de la *Hartheim*, medici fascişti, medici blestemaţi, căutau şi experimentau pe viu căi de exterminare în masă, la Berlin, la Wannsee (o suburbie a Berlinului), s-a încheiat un protocol care prevedea lichidarea a 11 000 000 de evrei. Urmau, într-o primă etapă, 20 000 000 de slavi.

Peste cîţiva ani, în lagărele de concentrare nu mai erau zeci de mii, ci milioane de *unnütze Esser*, de guri de prisos de „consumatori inutili" de „vieţi fără valoare", de „învelişuri umane goale". Încercările timide de la castelul *Hartheim* au luat proporţii de masă. Prin ferestruica practicată în uşa de la una din pivniţele castelului *Hartheim*, medicii fascişti, medici blestemaţi, urmăreau cum sînt asfixiaţi cu diferite combinaţii de gaze cîţiva oameni. Prin vizeta camerei de gazare a crematoriului numărul 2 sau 3 de la *Birkenau-Auschwitz*, Rudolf Höss, comandantul lagărului, şi Mengele medicul-şef, au putut prezenta lui Himmler şi celorlalţi oaspeţi de la Berlin, veniţi în inspecţie, cum se zbat în chinurile morţii, provocate de cristalele gazului „*Zyklon B*", 2 000 de oameni deodată. Apoi, după cîteva minute, cum arată o movilă formată din 2 000 de „învelişuri umane goale", lipsite de viaţă, încleştate unele în altele.

UNSICHERHEIT

Principalul aliat al SS-iştilor în stăpînirea milioanelor de deţinuţi din lagărele de concentrare a fost *die Unsicherheit*, starea de nesiguranţă.

Dacă deportaţii din toate ţările Europei ar fi avut certitudinea că locomotivele ce goneau în beznă nu se vor opri decît la *Birkenau*, la mai puţin de un kilometru de cuptoarele crematoriilor, pereţii multor vagoane ar fi fost sparte, trenuri întregi ar fi fost deraiate, încercările de evadare s-ar fi ţinut lanţ, noapte de noapte.

Dacă nesfîrşitele coloane de pe rampa de triere de la *Birkenau* ar fi ştiut că înaintează direct spre camerele de gazare, *SS*-iştii nu le-ar fi putut urni din loc chiar dacă ar fi dispus de munţi de cravaşe şi de toţi cîinii-lup din lume. Folosirea mitralierelor ar fi însemnat panică, revoltă, iar transporturile soseau unul după altul, uneori cîte trei într-o noapte.

Dacă toţi *Häftling*-ii din miile de lagăre de exterminare ar fi fost siguri că nu există altă cale de ieşire decît pe coşul crematoriilor, n-ar fi aşteptat clipa fatală fără să-şi răzbune morţii, nu şi-ar fi urmat calvarul fără să-şi înfrunte călăii.

SS-iştii ştiau acest lucru şi cu un cinism pervers, cu o perseverenţă diabolică au căutat şi au reuşit să creeze, să menţină în lagărele de exterminare o permanentă şi chinuitoare stare de *Unsicherheit*, de nesiguranţă.

Deşi totul în jur demonstra că ne aflăm în imperiul morţii, că nu sîntem decît nişte cadavre vii, exista mereu cîte ceva care ne strecura îndoiala în suflet: poate că totuşi nu-i adevărat ce se spune, ce se aude, ce se crede.

Milioanele de deportaţi, îndreptîndu-se spre lagărele de exterminare, s-au amăgit, pînă în ultima clipă, cu versiunea oficială că sînt duşi în lagăre de muncă.

La *Birkenau*, în lagărul *E* nu se muncea. De dimineaţă pînă seara priveam fumul şi flăcările ce izbucneau pe coşurile crematoriilor. Dacă unul exclama „în curînd ne va veni şi nouă rîndul", se găseau imediat alţi zece care să-l combată.

„Dacă au hotărît să ne extermine, ce rost ar avea să ne mai hrănească?"

Şi într-adevăr, la *Birkenau*, mîncarea, aşa cum era, puţină, mizerabilă, se distribuia cu precizie matematică. Dacă o baracă era sortită exterminării la ora 19 şi 30, iar mîncarea se împărţea la ora 19, distribuirea începea în tot lagărul la ora stabilită. După o jumătate de oră, în baraca condamnată se ordona încolonarea. Cîteva sute de *Häftling*-i continuau să înfulece cu lăcomie, din mers, puţina şi mizerabila mîncare, iar ceilalţi, pînă la o mie, se întrebau îngroziţi:

— Ce se va întîmpla cu porţia noastră?

— Cum se va stabili cine a mîncat și cine nu, că doar nu există nici o evidență nominală?

Peste cîteva minute, în timp ce duba crematoriului trina în fața barăcii, întrebările încremeneau pe buzele înnegrite brusc de spaima morții.

Despre cei care erau selecționați la *Birkenau* și trimiși în alte lagăre de concentrare se spunea că sînt duși într-o pădure din apropiere și exterminați. Dacă ar fi existat o asemenea certitudine, nimeni nu s-ar fi prezentat pentru transporturile ce se alcătuiau; ar fi preferat „să intre în sîrmă"; era o moarte mai rapidă și mai ușoară. Dar *SS*-iștii selecționau *Häftling*-ii pe meserii și îi verificau prin sondaj; cel care da un răspuns greșit era călcat în picioare în fața tuturor. „Ce rost ar avea aceste examinări dacă nu i-ar duce să lucreze în meseriile lor?", se întrebau unii, și chinuitoarea *Unsicherheit*, nesiguranță, privind soarta noastră se amplifica.

Tata s-a prezentat într-un transport alcătuit dintr-un grup al celor mai selecte profesiuni. Întreg lotul a ajuns la *Mauthausen* și a fost exterminat în carierele de piatră de la *Gusen II*.

In *Revier*-ul din lagărul *F* de la *Birkenau*, doctorul Thilo, adjunct al căpitanului *SS* dr. Mengele, făcea experiențe pe oameni vii. Le spunea că vrea să le dea niște medicamente pentru a le fortifica organismul. În realitate verifica efectul unor anestezice. Se experimentau și diverse intervenții chirurgicale din cele mai riscante. Totul se făcea însă cu grijă. Pacientul era tratat pînă la închiderea plăgilor. După ce se completau pînă în amănunt fișele de observație, *Häftling*-ul era felicitat pentru însănătoșire personal de doctorul Thilo, i se dădea rația de mîncare pe o zi și, însoțit de un *SS*-ist, era trimis în lagărul, în baraca din care plecase.

Pe drum, *Häftling*-ul se gîndea la argumentele cu care să-și convingă camarazii că dracul nu-i chiar așa de negru pe cît pare. Efort zadarnic. Camarazii nu și-i mai revedea. Peste cîteva sute de pași intra într-o încăpere a crematoriului. Peste un minut, zăcea împușcat în ceafă, în fața unui cuptor.

VERBESSERUNG

Fascismul nazist nu s-a mulţumit să facă din crimă o profesie. Ambiţia lui a fost s-o perfecţioneze pînă la artă. Pînă la ştiinţă. Şi-a precizat scopul cu un cinism provocator : să fie exterminaţi cît mai mulţi, într-un timp cît mai scurt, cu mijloace cît mai economicoase şi, dacă e posibil, fără urme. S-a stabilit şi locul experimentării : lagărele de concentrare.

Iniţial, progresele au fost infime. Injecţii cu otravă în loc de împuşcare. O injecţie e mult mai ieftină decît un glonte.

Un alt pas infim. Injecţiile cu fenol, făcute la început intravenos, au început să fie făcute în jurul inimii ; moartea survenea mult mai sigur şi mai rapid.

Cu injecţii se puteau ucide zeci, sute, mii, chiar zeci de mii de oameni. Dar nu sute de mii şi, în nici un caz, milioane.

Trebuia găsită o altă pistă de *Verbesserung*, de perfecţionare. Nu era timp de pierdut. În primă urgenţă trebuiau exterminaţi 11 000 000 de evrei. Urma, conform planului, un prim lot de 20 de milioane de slavi.

Şi noua pistă s-a găsit. Asfixierea cu gaze toxice. Pe scurt : *gazarea*.

La început se făcea primitiv, rudimentar. Victimele erau înghesuite în nişte dube în care apoi se introduceau gaze de la eşapament. Metoda avea fel de fel de inconveniente. Şoferii, cît erau ei de *SS*-işti, auzind cum se zbat victimele în spatele lor, nu reuşeau să apese în mod constant pe accelerator. Şi asupra psihicului echipelor de *SS*-işti, care aşteptau să arunce victimele în gropi comune, ţipetele şi zvîrcolirile celor asfixiaţi aveau efecte nedorite.

Semnificativ în acest sens este raportul înaintat de *SS Untersturmführer*-ul Becker superiorilor săi la 16 mai 1942 : „...Am dat dispoziţii ca în timpul otrăvirii cu gaze, persona-

lul de deservire să fie ţinut cît mai departe de maşină, pentru ca gazele ce răzbat să nu dăuneze sănătăţii lor. Cu acest prilej aş vrea să atrag atenţia asupra următorului lucru : unele unităţi îşi pun oamenii să descarce maşinile după otrăvirea cu gaze. Eu am atras atenţia comandanţilor respectivelor *Sonderkommando* asupra gravelor prejudicii morale şi fizice pe care această muncă le poate aduce oamenilor mai tîrziu, dacă nu chiar acum. Oamenii mi s-au plîns că de fiecare dată după descărcarea maşinilor aveau dureri de cap. Totuşi nu s-a renunţat la această rînduială, întrucît există teama că dacă la această treabă ar fi puşi deţinuţii, ei ar putea profita de un moment prielnic pentru a fugi. Pentru a feri oamenii de aceste consecinţe dăunătoare, aş ruga să se dea indicaţiile corespunzătoare.

Otrăvirea cu gaze nu se face întotdeauna în modul cuvenit. Pentru a termina cît mai repede operaţia, şoferii apasă pe accelerator pînă la refuz ; din această cauză, persoanele executate mor înăbuşite, în loc să adoarmă, aşa cum prevăd instrucţiunile. Indicaţiile date de mine au avut drept rezultat că, printr-o corectă fixare a pedalei, moartea survine mai repede, iar deţinuţii adorm liniştit. Nu s-au mai observat feţe schimonosite şi excremente, aşa cum se observa înainte."

La *Treblinka* s-a trecut la modernizare. S-au construit camere de gazare prevăzute cu ţevi pentru captarea gazelor de evacuare provenite de la motoare de maşini de transport ori de tancuri vechi.

Cînd, în vara lui 1942, Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*, a fost trimis să studieze la *Treblinka* modul de exterminare prin gazare, a rămas profund dezamăgit de primitivismul metodei ce i s-a prezentat. După cum el însuşi a mărturisit, înainte de a fi spînzurat, camerele erau mici, motoarele se defectau frecvent ; planul nu se îndeplinea ; ritmul era lent. În 6 luni abia 80 000 de persoane !

Întors acasă, la *Birkenau-Auschwitz*, s-a pus pe treabă. Ajutat de specialişti — doctori, chimişti, constructori, toţi ucigaşii de profesie —, a construit camere de gazare de înaltă capacitate. „El (comandantul de la *Treblinka* — n.n.) — a declarat Höss — folosea în camerele de gazare gaz monoxid, dar mie nu mi s-au părut destul de eficiente metodele sale. Aşa că atunci cînd am construit edificiul de exterminare de la *Auschwitz*, am recurs la *Zyklon B.*, un acid cianhidric cristalizat, pe care îl introduceam în camera morţii printr-un mic orificiu. În funcţie de condiţiile climaterice, oamenii mureau

în 3 pînă la 15 minute. Știam că sînt morți de îndată ce nu mai auzeam țipete. De regulă lăsam să mai treacă vreo jumătate de oră pînă să deschidem ușile și să îndepărtăm cadavrele. Leșurile odată scoase afară, detașamentele noastre speciale le luau inelele de pe degete și aurul dentar din gură. *Eine andere Verbesserung*, o altă perfecționare, în comparație cu *Treblinka* a fost înfăptuită prin construirea camerelor de gazare care puteau cuprinde deodată 2 000 de oameni, pe cînd cele 10 camere de gazare de la *Treblinka* nu puteau cuprinde decît 200 de oameni".

Acum, un transport întreg intra dintr-o dată la moarte. Gazul toxic necesar era livrat de cea mai mare uzină chimică din Germania, ambalat în cutii elegante, purtînd o etichetă simplă: *Giftgas*. Moartea survenea în mai puțin de 10 minute. De regulă, în 5 minute. Deci, în medie, șapte oameni într-o secundă.

Nu era însă rezolvată problema arderii cadavrelor. De îngroparea a milioane de oameni nu putea fi vorba. De unde atîta spațiu în jurul unui singur lagăr?! Îl citez din nou pe Rudolf Höss: „Inițial, cadavrele erau arse în gropi. Într-o groapă, 100 de cadavre. Între ele, lemne. Peste ele, cîrpe îmbibate cu parafină. Grăsimea ce se strîngea pe fundul gropii era pusă pe foc, pe timp de ploaie, pentru a întreține focul... Oasele erau puse pe o pardoseală de ciment și sfărîmate cu ciocane grele de lemn. Făina și cenușa erau transportate cu camioanele și aruncate în rîul Weichsel..." Aceasta, cum precizează Höss, inițial. Ulterior, lîngă fiecare cameră de gazare s-a înălțat cîte un impunător crematoriu.

Nr. crematoriului	Cîte luni a funcționat	Capacitatea de ardere într-o lună	Capacitatea de ardere pe timpul cît a funcționat
5	24	9 000 de oameni	216 000 de oameni
4	19	90 000 de oameni	1 710 000 de oameni
3	18	90 000 de oameni	1 620 000 de oameni
2	17	45 000 de oameni	765 000 de oameni
1	18	45 000 de oameni	810 000 de oameni
Capacitatea totală de ardere a celor 5 crematorii pe timpul cît au funcționat...			5 121 000 de oameni

La *Birkenau-Auschwitz* s-a pus astfel la punct, cu „metode ştiinţifice", cu adevărată „artă de a ucide", un sistem *verbessert* perfecţionat, de „producere de cadavre" şi de ardere a lor demn de epoca producţiei pe bandă. Mărturie stă tabelul sinteză din pagina precedentă, reprodus după originalul aflat la muzeul de la *Auschwitz*.

In nici o limbă nu există cuvinte pentru a comenta acest tabel. Nu poţi decît să-l citeşti şi să te cutremuri. Iar cînd ştii că în cifra scrisă în dreptul crematoriului numărul 2 sau 3 sînt incluşi şi părinţii tăi, şi fraţii, şi verii, şi prima dragoste, şi prietenii din copilărie, te întrebi şi te miri cum de inima ta continuă să mai bată?

VERGASUNG (1)

In acţiunea de exterminare a celor internaţi în lagărele de concentrare, *SS*-iştii au folosit toate metodele de ucidere imaginabile şi inimaginabile. Metoda preferată şi precumpănitoare a fost *Vergasung*, gazarea.

A început timid, în celule în care nu încăpeau decît 3-4 oameni; s-a continuat în dube special amenajate pentru asfixierea a 40-50 de *Häftling*-i într-o repriză, prin captarea gazelor de la eşapament. Prin 1941, s-a ajuns la practicarea gazării în camere cu o capacitate de 200 de oameni. Toate acestea au fost socotite simple tatonări, după care s-a trecut la organizarea exterminării în masă *durch Vergasung*, prin gazare.

Instalaţiile de gazare moderne, construite la *Birkenau*, erau incluse în impunătoarele clădiri ale crematoriilor. Ele se compuneau din două uriaşe încăperi de cîte 225 metri pătraţi. Una servea drept vestiar şi era cît se poate de primitoare. În jurul celor patru stîlpi de beton ce susţineau tavanul, ca şi de-a lungul pereţilor, erau aşezate bănci. Deasupra lor — cuiere numerotate. Din loc în loc atîrnau tăbliţe cu inscripţia, în patru limbi, „Păstraţi ordine şi curăţenie", „Păstraţi liniştel"

Cînd se apropia de clădirea crematoriului, coloana mamelor cu copii, a bătrînilor şi bolnavilor, ce venea direct de pe peron, începea să se neliniştească. O anumită presimţire făcea ca oamenii să tresară. Copiii izbucneau în plîns. Intrînd în vestiar, oamenii se calmau. Interiorul civilizat îi făcea

să creadă cuvintele *SS*-iștilor care explicau, politicos, că, după un drum atît de obositor, o baie caldă va fi reconfortantă. Pe măsură ce se dezbrăcau și cei în pielea goală erau dirijați în cea de-a doua încăpere, *SS*-iștii și *Kapo* deveneau mai nerăbdători, duri chiar. Femeile mai pudice, care ezitau să se dezbrace în fața bărbaților, erau apostrofate și îmbrîncite să se grăbească. Neînțelegînd cauza schimbării tonului și atitudinii, oamenii cădeau iar pradă presimțirii inițiale, deși noua încăpere semăna, realmente, cu o baie uriașă, iar tavanul era plin cu dușuri.

Ușile grele ale camerei de gazare se închideau cu un zgomot asurzitor. Două mii de oameni în pielea goală, înghesuiți pe 225 metri pătrați, încremeneau de spaimă. Priveau în sus, cu disperare, la orificiile din tavan. Așteptau stropii de apă ca pe o mană cerească. Secundele păreau veșnicii și, deodată, în mijlocul încăperii, pe cele patru tuburi de tablă perforată de jur împrejur începeau să lunece cristalele gazului ucigător *Zyklon B*. Oamenii nu bănuiau nimic și, deși își dădeau seama că prin tuburi nu curge apă (zgomotul semăna cu rostogoliri de grăunțe), răsuflau ușurați că se întîmplă totuși ceva.

Cristalele, în contact cu atmosfera, degajau un gaz ucigător, viciind aerul de jos în sus.

Primii care simțeau că se sufocă erau cei mici. Mamele, în primele clipe, nu înțelegeau de ce plîng copiii, de ce țipă după aer. Se aplecau grăbite și-i ridicau în brațe. Înnebunite de spaimă, se uitau la ei neputincioase cum învinețesc. Începînd să simtă și ele gazul înăbușitor, încercau să-și ridice pruncii deasupra capetelor unde mai era aer, mai era viață. Băiețașii și fetițele se agățau de trupurile mamelor, le zgîriau cu unghiile în spasmele ce-i cuprindeau și țipau să-i ridice și pe ei în brațe. Urlau și cei mari, bătrînii și bolnavii se călcau unii pe alții încercînd fiecare să se ridice deasupra celuilalt, cît mai sus, în speranța unei guri de aer.

Acest vacarm, această zbatere durau doar cîteva minute. Apoi, ușa camerei se deschidea. În fața *SS*-iștilor se afla un morman de cadavre. Toate în picioare. Nu era loc unde să se prăbușească. Doar cîțiva zeci de copii zăceau întinși pe ciment, sub mormanul de cadavre încleștate unele în altele. Se diferențiau doar capetele. Limbile tuturor atîrnau nefiresc de lungi; pe ele se scurgeau șiroaie de bale amestecate cu șuvițe subțiri de sînge.

Die Vergasung, gazarea, era terminată. Începea o muncă „plicticoasă și anevoioasă", după cum apreciau *SS*-iștii ce supravegheau pe *Häftling*-ii din *Sonderkommando*. *Sonder*-iștii, încălțați cu cizme de cauciuc înalte, înconjurau mormanul de cadavre și-l inundau cu jeturi puternice de apă, pentru a spăla cadavrele de fecalele ce se evacuează în mod normal în cazul morții prin sufocație, adică prin gaze asfixiante. Urmau descleștarea trupurilor, smulgerea dinților de aur, a inelelor și cerceilor și căratul cadavrelor în sala cuptoarelor.

Arderea lor era sarcina unui alt detașament.

În timp ce ventilatoare uriașe aeriseau încăperile, alungînd orice impuritate, de crematoriu se apropia o nouă coloană sortită exterminării *durch Vergasung*, prin gazare — perfecta și principala metodă de exterminare la *Birkenau-Auschwitz*.

Descrierea exactă a desfășurării unei *Vergasung*, gazări, este îngreunată de faptul că nu există nici un supraviețuitor al camerelor de gazare. Nimeni n-a ieșit viu din ele. Sîntem siliți să apelăm la mărturiile acelor *SS*-iști care, datorită funcțiilor lor, au putut urmări „pe viu" o gazare, privind prin vizetele anume practicate în ușile ori pereții acestor camere. Reproducem din raportul *SS-Gruppenführer*-ului Globocnik, raport prezentat la procesul de la Nürnberg: „...A doua zi am plecat la *Belzek*. În arșița acelei zile de august, mirosul pestilențial răspîndit în întreaga regiune era sufocant și roiuri de muște invadaseră zona.

Apoi, în dimineața următoare, am văzut sosind primul tren de la Lvov. 45 de vagoane cu 6 700 de oameni, din care 1 450 deja morți. Prin crăpăturile zăbrelite ale pereților vagoanelor se zăreau chipuri de copii, înspăimîntător de palide și de îngrozite; le citeam în ochi spaima de moarte. În spatele lor, bărbați, femei...

Trenul s-a oprit. Vreo două sute de persoane se reped, deschid ușile și-i scot pe oameni cu lovituri de bice din vagoane. Folosesc niște bice de piele. Printr-un difuzor mare se dau noilor sosiți dispoziții: să se dezbrace pînă la piele, să-și scoată protezele, ochelarii etc. Să-și lege cu grijă pantofii unul de altul, de șireturi... căci altminteri nimeni n-ar mai fi putut împerechea cum se cuvine pantofii din mormanul acela imens de vreo 25 de metri înălțime. Frizerul lagărului reteza din două-trei mișcări părul fetelor și al femeilor, făcîndu-l să dispară în saci de pînză.

Apoi întregul convoi de deținuți se pune în mișcare. În frunte, o tînără foarte frumoasă. Așa încolonați străbat întreaga alee, toți goi, bărbați, femei, copii, fără proteze, mamele strîngîndu-și copiii la piept, copii mici, și ei goi-pușcă. Majoritatea știu ce-i așteaptă, mirosul dimprejur spune totul. Deținuții ezită, dar intră totuși în camera morții, împinși de cei din urmă sau mînați cu biciul de SS-iști. Cei mai mulți dintre ei nu rostesc nici un cuvînt. O evreică de vreo 40 de ani, cu ochii aruncînd scîntei, blestemă: sîngele care va curge aici să se reverse asupra ucigașilor. Cinci sau șase plesnituri de bici peste față, date de căpitanul Wirth personal, o fac să dispară și ea în camera de gazare. Mulți se roagă.

Camerele se umplu. Să fie complet pline — așa ordonase căpitanul Wirth. Oamenii aproape se calcă în picioare. Șapte-opt sute de persoane în 25 de metri pătrați, în 45 de metri cubi! SS-iștii îi înghesuie laolaltă, cît mai mulți cu putință. Ușile se închid. Cronometrul meu a înregistrat totul, 50 de minute, 70 de secunde — motorul Diesel nu pornește. Oamenii așteaptă în camerele de gazare zadarnic. Îi aud plîngînd, hohotind. Căpitanul Wirth îl plesnește pe ucrainean, ajutorul *Unterscharführer*-ului Heckenholt la Diesel, de douăsprezecetreisprezece ori cu biciul peste față. După vreo 49 de minute— cronometrul a înregistrat totul cu exactitate — motorul pornește în sfîrșit. Pînă în această clipă, oamenii au trăit în acele patru camere de patru ori 750 de oameni în de patru ori 45 de metri cubi! Din nou trec 25 de minute. Într-adevăr, acum mulți dintre ei sînt morți. Se poate vedea prin vizetă, prin care pentru o clipă lumina electrică pătrunde în camere. După alte 28 de minute nu mai trăiesc decît cîțiva. În sfîrșit, după din nou 32 de minute, toți sînt morți.

Din partea opusă, oamenii din detașamentele de muncă — ei înșiși evrei — deschid ușile. Morții — coloane de bazalt, încremenite, drepte, — sînt strîns lipiți unul de altul. Nici n-ar fi fost, de altfel, loc să te prăbușești sau măcar să te apleci în față. Recunoști familiile chiar și dincolo de moarte. Au murit ținîndu-se strîns de mîini; cu greu îi poți smulge unul de lîngă altul spre a elibera camerele pentru șarja următoare. Cadavrele, leoarcă de sudoare și de urină, pline de noroi, cu sînge menstrual șiroind pe pulpe, sînt aruncate afară. Zboară, ușoare ca fulgul, prin aer. N-avem timp. Bicele de vînătoare șfichiuie spinările oamenilor din detașamentele de muncă. Vreo douăzeci de dentiști smulg, cu clești și ciocane,

dinții de aur și coroanele din maxilare. Cîțiva muncitori controlează organele genitale și anusul, să vadă dacă evreii n-au ascuns cumva aur, briliante sau alte obiecte de valoare. Wirth mă cheamă lîngă el: „Ia priviți puțin cutia asta de conserve, plină cu dinți de aur. Asta e numai de ieri și alaltăieri! Nici nu vă puteți imagina cît aur și cîte briliante găsim în fiecare zi!"

VERGASUNG (2)

După ce cîteva sute de mii de *Häftling*-i au fost exterminați *durch Vergasung*, prin gazare, utilizîndu-se cele mai primitive instalații posibile, în 1943, la *Birkenau-Auschwitz* s-au construit 8 camere de gazare [1] moderne, în care puteau fi asfixiați 8 000 de deținuți într-o singură repriză și în care, în mai puțin de 2 ani, au fost exterminați aproximativ patru milioane de oameni.

Exact la 35 de ani de la începerea funcționării în plin a celor 8 camere de gazare moderne de la *Birkenau-Auschwitz*, un fost (și nu numai fost) nazist francez, Louis Darquier de Pellepoix — pe atunci comisar pentru problemele evreiești al regimului colaboraționist de la Vichy, fugit apoi din Franța și oblăduit de Franco, în timp ce era condamnat la moarte în contumacie — a declarat cu seninătate, într-un interviu publicat de revista *L'Express*, că tot ce s-a spus și se spune, tot ce s-a scris și se scrie despre exterminările *durch Vergasung*, prin gazare, este o „simplă propagandă". Camerele de gazare, a declarat domnul Pellepoix fără să clipească, sînt o născocire evreiască, „așa le place lor să facă pe grozavii."

Da, chiar așa s-a exprimat domnul Pellepoix, făcîndu-se că nu-și amintește de cei peste 75 000 de evrei francezi — bărbați, femei, copii — pe care i-a expediat personal spre camerele de gazare ale lagărelor de concentrare naziste.

Îmi permit să-i ofer domnului Pellepoix cîteva extrase din documentele naziste autentice, în care știu că are încredere și care nu pot fi suspectate de „propagandă evreiască".

---

[1] Crematoriile numerele 1 și 2 aveau cîte o cameră cu o capacitate de 2 000 de persoane fiecare. Crematoriile numerele 3 și 4, cîte 3 camere de gazare cu o capacitate de 600—700 fiecare.

Încep cu o mărturie privind faza inițială a gazărilor cînd ea se făcea încă „primitiv", în dube, folosind gazele de eșapament ale motoarelor. Dau cuvîntul unui general din *SS* în care bănuiesc că neonaziștii au toată încrederea.

SS Gruppenführer Otto Ohlendorf: „In primăvara anului 1942, șeful *SP*-ului și al *SD*-ului din Berlin ne-a trimis niște camioane închise, construite special pentru gazare. Camioanele ne fuseseră puse la dispoziție de *Amt II* al *RSHA*. De camioanele afectate grupului meu de luptă răspundea un anume Becker. Primisem ordin să folosim acele camioane închise pentru lichidarea femeilor și copiilor. De cîte ori o unitate aduna un număr suficient de mare de victime, i se trimitea un asemenea camion pentru lichidarea lor. Camioanele se aflau parcate în apropierea lagărelor de tranzit, în care erau aduse victimele. Acestora li se spunea că vor fi duse spre o altă destinație și că de aceea ar fi necesar transportul cu camioanele. Odată urcate, ușile părții din spate a camionului se închideau și, la pornirea motorului, gazele se scurgeau în interior. Victimele decedau în 10—15 minute. Camioanele se îndreptau apoi spre gropile comune, cadavrele erau aruncate din camioane și îngropate".

Ulterior s-a trecut, după cum se știe, la construirea unor camere de gazare „moderne". Nivelul cel mai ridicat s-a atins la *Birkenau*, dar sistemul a fost practicat, fără îndoială, și în alte lagăre, la *Sachsenhausen*, *Ravensbrück*, *Mauthausen*, *Treblinka*, *Belzek* etc.

SS-Standardführer-ul Anton Kaindl, comandantul lagărului de concentrare *Sachsenhausen*: „Am considerat instalarea camerelor de gazare ca utilă... În total, sub conducerea mea au fost exterminați 42 000 de oameni..."

Medicul șef al trupelor *SS* din *Weimar* raporta la 25 mai 1944 Berlinului: „...Referitor la scrisoarea menționată mai sus, vă aduc la cunoștință că în lagărul de concentrare *Buchenwald* sînt în funcțiune 10 instalații de gazare cu acid cianhidric în circuit închis, cu o capacitate de cîte 10 m^3 fiecare".

Schwartzhuber, fostul comandant adjunct la *Ravensbrück*, a declarat la procesul de la Hamburg: „La sfîrșitul lui februarie, d-rul Trommer și eu personal am fost chemați în fața comandantului lagărului, Suhren. Suhren ne-a spus că a primit de la *Reichsführer*-ul Himmler un ordin în virtutea căruia toate femeile bolnave sau incapabile să meargă

trebuiau omorîte. Înainte de a ne spune aceasta, ne-a întrebat cîte bolnave erau în lagăr.

I-am spus comandantului lagărului că eram fericit că am părăsit *Auschwitz*-ul şi că nu vroiam s-o mai iau de la capăt. El mi-a declarat că aici pentru executarea acestui ordin fusese desemnat *Sturmbannführer*-ul *Sauer*. *Sauer* era un comandant adjunct de lagăr. În zilele următoare, dr-ul Trommer a selecţionat 2 300 de femei din diferite barăci. La început, aceste femei erau executate cu ajutorul unor arme de foc. Execuţiile erau făcute de *Hauptscharführer*-ul Moll [1]. Îl ajutau opt internaţi. Această metodă nu i s-a părut destul de rapidă comandantului lagărului. El a spus, în faţa mea : „Treaba nu merge destul de repede, o să trebuiască să folosim alte metode". Sauer a dat atunci ordin să se construiască o cameră de gazare.

Am asistat la o „gazare". O sută cincizeci de femei au fost introduse dintr-o dată, cu forţa, în camera de gazare. Moll le-a dat ordin să se dezbrace ca să fie curăţate de păduchi. În acel moment s-a tras zăvorul după ele. Un deţinut care purta o mască de gaze s-a urcat pe acoperiş şi a dat drumul unei capsule (?) cu gaze printr-o fereastră pe care s-a grăbit s-o închidă la loc. Am auzit venind din cameră horcăieli şi gemete. După două sau trei ore s-a făcut linişte. N-am idee dacă femeile muriseră sau leşinaseră. N-am asistat la evacuarea camerei. Moll mi-a declarat doar că trupurile fuseseră duse direct la cuptorul-crematoriu."

SS-Standartenführer-ul Ziereis, comandantul lagărului de concentrare *Mauthausen*, a recunoscut în depoziţia sa : „Din ordinul *SS-Hauptsturmführer*-ului dr. Kresbach, în lagărul *Mauthausen* a fost construită o instalaţie de gazare camuflată ca sală de baie. În această sală, camuflată ca baie, erau gazaţi deţinuţii. În afară de aceasta, între *Mauthausen* şi *Gusen* circula un automobil special, în care deţinuţii erau gazaţi în timpul transportului".

„Subsemnatul Hans Michael Altfuldisch, născut la 11 noiembrie 1911, declar următoarele : Sînt de naţionalitate germană. În septembrie 1933, am intrat în *Allgemeine SS*. În 1933 m-am înrolat ca voluntar în unitatea «Cap de mort» din *Dachau* şi de atunci am funcţionat în diferite lagăre.

Lagărul de la *Mauthausen* era de categoria a treia. Aceasta însemna că deţinuţii trebuiau să trăiască şi să lucreze

[1] Este vorba de acelaşi Moll care, înainte, fusese şeful crematoriilor şi al rugurilor de la *Birkenau*.

în condițiile cele mai proaste. Probabilitățile de supraviețuire erau extrem de reduse... Pentru exterminarea rapidă a deținuților exista o cameră de gazare. Îmi amintesc că am condus omorîrea prin gazare a 250 de bărbați și femei de naționalitate rusă, cehoslovacă și maghiară. Execuțiile prin gazare erau ordonate de comandantul Ziereis, cîteodată de către căpitanii Zoller și Zutter și, în cazul anumitor bolnavi, de căpitanul medic Wolter. Deținuții erau mai întîi examinați de Niedermayer, care le lua efectele personale; pe urmă atît bărbații, cît și femeile erau obligați să se dezbrace în prezența SS-iștilor și să intre în camera de gazare. Pentru a se accelera operația, celor care aveau dinți de aur li se făcea o cruce pe piept".

„Subsemnatul Josef Niedermayer, născut la 11 aprilie 1920, domiciliat în Linz, declar următoarele:

La 4 aprilie 1938 am intrat ca voluntar în *Waffen SS*. În aprilie 1942 am fost mutat cu gradul de caporal în lagărul de la *Mauthausen*, unde am rămas pînă la sosirea trupelor americane în mai 1945.

În lagăr se afla și o cameră de gazare. Acolo au fost lichidați aproximativ 4 000 de deținuți.

Cînd sosea un transport destinat gazării, eram informat de căpitanul Bachmayer...

Cei ce urmau să fie gazați erau aduși la *Bunker*, unde cu ajutoarele mele, caporalul Rommel și sergentul-major Proksch, întocmeau lista lor și le luam obiectele de valoare și efectele, pe care le încredințam locotenentului Eisenhoefer. După aceea îi duceam pe condamnați la camera de gazare, dîndu-i în primire sergentului-major Roth și locotenentului Gerber.

După executare, dentiștii, căpitanul Henkel și Franz Jutmann, le scoteau dinții de aur celor omorîți.

În martie-aprilie 1945 au fost gazați 1 400 de bolnavi selecționați de medicul-șef, dr. Wolter...

Aș vrea să subliniez că ordinele de executare, de gazare etc. veneau din partea tuturor comandanților diferitelor servicii".

Tînărul și teribilul bavarez Andreas Trum a intrat în SS la vîrsta de 20 de ani. În trei ani ajunge șeful Serviciului de muncă la *Mauthausen*. El a declarat la proces: „Între 1943 și 1945 am condus în diferite rînduri ruși, polonezi și cetățeni de alte naționalități la camera de gazare în locul lui Niedermayer.

În momentul in care deținuții erau închiși cu cheia în camera de gazare, farmacistul Erich Wasicky îi dădea plutonierului Roth borcanul cu gaz.

Pe la sfîrșitul primăverii 1944 l-am văzut făcînd aceeași operație și pe farmacistul Gerber."

SS Standartenführer-ul Rudolf Höss, specialistul în gazarea și arderea în masă a *Häftling*-ilor, cu cea mai mare faimă a declarat: „Am deținut comanda lagărului de la *Auschwitz* pînă la 1 decembrie 1943 și apreciez că au fost executate și lichidate acolo prin gazare și incinerare cel puțin 2 500 000 de victime".

În ce mă privește, l-aș întreba pe acel oare(are domn Pellepoix și pe toți cei care-i împărtășesc ideile și al căror număr din păcate crește:

— Unde sînt cei care am fost deportați din Clujul cotropit de horthyști? Am intrat pe poarta lagărului *Birkenau-Auschwitz* cu părinți și bunici, cu 7 unchi și mătuși din partea mamei și cu 5 din partea tatei, toți cu familiile lor — aproape 40 de verișoare și veri primari, cu toți colegii de liceu, iar cei care am supraviețuit, din toți cîți am fost deportați, n-am putut alcătui un grup de 10 bărbați ca să-i plîngem pe cei ce nu s-au mai întors [1].

— Unde sînt 6 000 000 de evrei care, la înscăunarea fascismului în Germania, existau, trăiau la adrese precise în orașele și satele din țările Europei și care au fost ridicați, în văzul lumii, de către *Gestapo* și duși în lagăre, iar după război nu li s-a mai găsit urma, nici măcar cadavrele? Se întîmplă în toate marile încleștări armate ca, pe lîngă morți și răniți, să existe și dispăruți: sute, mii, zeci de mii. Dar milioane?! Milioane de oameni nu pot pur și simplu să dispară!

Dar eu nu-i cer domnului Pellepoix și tuturor celor care, asemenea lui, neagă existența camerelor de gazare să stabilească ce s-a întîmplat cu milioanele de evrei care au fost prezenți la *apelul* de la *Birkenau*, dar au lipsit la *apelul* vieții din prima zi a Eliberării. Eu îi cer un lucru *aparent* mult mai simplu, să dovedească că a apucat prima zi a eliberării *un singur* copil sub 13 ani dintre zecile de mii care au fost deportați la *Birkenau* din nordul Transilvaniei cotropit atunci de horthyști.

Și, în sfîrșit, i-aș mai întreba pe acești domni:

---

[1] După tradiție, la evrei, e nevoie de cel puțin 10 bărbați (de peste 10 ani) pentru a comemora pe cei dispăruți.

— Cum se explică cutremurătoarea realitate că o întreagă generație de copii, care s-a născut după *Auschwitz*, n-a cunoscut bucuria de a avea bunici? Inexistența bunicilor pentru o întreagă generație a unui popor nu se poate justifica printr-o „simplă propagandă", nu se poate explica decît prin cumplitul adevăr: milioanelor de evrei — care au existat și au trăit la adrese precise în orașele și satele Europei, pînă la apariția fascismului hitlerist — le-a dispărut urma pentru că au fost exterminați *durch Vergasung*, prin gazare, și arși în cele mai moderne crematorii pe care le-a putut imagina gîndirea tehnico-științifică nazistă.

VERNICHTUNG DURCH ARBEIT

Fascismul nazist a mers atît de departe în batjocorirea și terfelirea a tot ce este omenesc, încît a transformat chiar și cea mai omenească îndeletnicire — munca — într-un mijloc de exterminare.

În timp ce, din afară, pe poarta celui mai mare lagăr de concentrare — *Birkenau-Auschwitz* — se putea citi, scris cu litere din fier forjat, *Arbeit macht frei*, munca te eliberează, în interiorul tuturor lagărelor, cuvîntul de ordine era: *Vernichtung durch Arbeit*, exterminare prin muncă.

Inițial, lagărele de concentrare n-au avut decît o singură menire: să ofere un loc ascuns de lume unde, în dosul gardurilor de sîrmă ghimpată, naziștii să se poată răfui în voie cu toți adversarii fascismului, lichidîndu-i. Inclusiv pe toți cei în vinele cărora nu curgea sînge arian pur.

Cînd au apărut primele semne ale împotmolirii *Blitzkrieg*[1]-ului și mobilizările pentru front au făcut tot mai acută lipsa mîinii de lucru, în capetele *SS*-iștilor s-a născut ideea ca deținuții a căror constituție fizică permite să fie puși să lucreze înainte de a fi lichidați. După cîteva luni de preparative, în aprilie 1942 a fost înființat Serviciul central al administrației economice *SS*, în subordinea căruia au trecut toate lagărele de concentrare. În fruntea noului organ a fost numit generalul *SS* Oswald Pohl.

În zilele de 23 și 24 aprilie 1942, Pohl i-a convocat pe toți inspectorii și pe toți comandanții de lagăre, ca și pe conducătorii societăților industriale ce aparțineau *SS*-ului. Celor

[1] Război fulger.

prezenți le-a înfățișat noile sarcini economice, precizîndu-le că „Timpul de muncă nu trebuie limitat" și că „Toate cauzele care ar putea micșora orarul de muncă trebuie reduse la minimum."

Deși totul părea clar, după cum a relatat *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss, comandantul lagărului *Birkenau-Auschwitz*, specialist în materie, între *RSHA* [1], Biroul central al siguranței *Reich*-ului și *WVHA* [2], Serviciul central al administrației economice, s-au ivit serioase dispute și neînțelegeri. RSHA insita ca evreii să fie imediat lichidați, toți, fără excepție, de cum sosesc în lagăr.

Ea susținea că trimiterea fiecărui lot de evrei într-un lagăr de muncă crea pericolul ca unii din ei să supraviețuiască și, astfel, alimenta speranța evreimii că „soluția finală" nu va fi aplicată pînă la capăt. Pentru *WVHA* însă, important era să asigure brațele de muncă solicitate chiar dacă în loturile expediate se includeau și evrei apți de muncă selectați din convoaiele destinate exterminării. Pînă la urmă, chiar și Eichmann a înțeles acest lucru. El i-a explicat adjunctului său Dieter Wisliceny: „Evreii vor fi nimiciți fizicește, prin toate mijloacele, în lagărele de exterminare, vor fi uciși în camerele de gazare, iar cadavrele vor fi arse în crematorii. Înainte de aceasta însă deținuții capabili de muncă vor fi folosiți la maximum și îi vom sili prin toate mijloacele să dea un randament de muncă cît mai mare!"

Aviditatea de profit a dat cîștig de cauză *WVHA*-ului. Și, în toate lagărele de concentrare, a început, indiferent de motivul internării, munca de sclav. O muncă epuizantă, care trebuia să aducă profituri substanțiale *SS*-ului [3] și, concomitent, să asigure exterminarea deținuților în ritmul dorit.

În consecință, munca, viața și moartea au început să fie programate cu meticulozitate nazistă. Durata medie de viață, în toate lagărele, a fost planificată la nouă luni. Datorită excesului de zel al *SS*-iștilor, planificarea a fost dată peste cap. Mortalitatea a crescut vertiginos. *Häftling*-ii nu rezistau mai mult de 3—4 luni. Oricît ar părea de paradoxal, realitatea este că a fost nevoie de o circulară din partea *WVHA* către lagărele de concentrare prin care condamnaților li se atră-

---

[1] Reichs-Siecherheits-Haupt-Amt.

[2] Wirtschaft-Verwaltungs-Haupt-Amt.

[3] Trusturile plăteau pentru o zi de muncă a unui deținut pînă la 6 mărci, iar în lagăr se cheltuiau pentru întreținerea lui abia a doua zecea parte — 30 de pfenigi.

gea atenția că, datorită procentului exagerat de mare al mortalității, „numărul deținuților nu va putea ajunge niciodată la nivelul dorit de *Reichsführer*".

Dorința *Reichsführer*-ului Himmler părea irealizabilă. Tendința spre sporirea numărului de *Häftling*-i din lagăre era contracarată de cea a mortalității crescînde. Contradicția s-a rezolvat abia în 1944, cînd transporturile de deportați din toată Europa au devenit atît de masive încît reușeau să compenseze mortalitatea. Lagărul *Birkenau-Auschwitz*, care primea zilnic cîte 2—3 trenuri cu deportați, izbutea să „alimenteze" cu „forțe proaspete" toate celelalte lagăre din *Reich*.

Am sosit într-un astfel de lagăr, la *Landsberg*, cu un transport de *Häftling*-i pentru a înlocui un transport de deținuți, tot din nordul Ardealului, ce sosise cu cîteva luni înaintea noastră pentru a lua locul unui transport de *Häftling*-i cehi, decimați în mai puțin de șase luni și care, la rîndul lor, fuseseră aduși să preia locul unui transport de *Häftling*-i lituanieni. În lagăr erau și cîteva zeci de deținuți francezi și greci, supraviețuitori din două transporturi întregi menite să mențină nivelul dorit de Himmler în ciuda mortalității care, începînd cu anul 1944, n-a mai cunoscut, în nici un lagăr, nici un fel de limită. Oamenii mureau în masă pe locurile de muncă, vlăguiți de eforturile inumane la care erau supuși, de foame și de frig, măcinați de boli, prăbușindu-se ametiți de inaniție, de pe schele sau sub povara blocurilor de piatră pe care le cărau în brațe... mureau uciși în bătăi pentru că, epuizați, se mișcau prea încet sau scăpau uneltele din mînă sau nu puteau ridica sacii de ciment în spate ori șinele de cale ferată, ori buștenii, ori barele de fier. Mureau în drum spre lagăr de la locurile de muncă. Se prăbușeau pur și simplu și nu mai aveau putere să se ridice. Iar cel care nu putea urma coloana era împușcat.

Pînă și *SS-Standartenführer*-ul Rudolf Höss a recunoscut că „*Kommando*-urile de muncă au devenit, în mod premeditat, locuri de exterminare a unor mase enorme de oameni. De la *Auschwitz* au fost trimiși zeci de mii de evrei... Dacă acești deținuți ar fi fost trimiși direct la camerele de gazare de la *Auschwitz*, le-ar fi fost cruțate multe chinuri".

Deși nu există statistici — *SS*-iștii au ținut o contabilitate exactă doar a valorilor jefuite, nu și a celor asasinați — este neîndoielnic că în cutremurătorul arsenal al metodelor de lichidare în masă folosite de *SS*-iști, după *Vergasung*,

după gazare, în macabra ierarhie a asasinatelor urmează imediat *Vernichtung durch Arbeit*, exterminarea prin muncă.

Antisemitul greu de egalat, dr. Robert Ley, faimosul şi infailibilul conducător şi organizator al Frontului german al muncii, inclusiv al muncii forţate pentru care au fost deportaţi milioane de oameni, abia cînd s-a aflat singur în celula sa din închisoare, în aşteptarea începerii procesului de la Nürnberg, a început să reflecteze la faptul că munca forţată în lagărele de concentrare a constituit, de fapt, o crimă uriaşă. Nervii i-au cedat repede. Într-o seară, cu cinci zile înainte de deschiderea procesului, se plimba agitat prin celulă de la un perete la altul. Santinela americană se apropie de vizetă şi întreabă:

— De ce nu dormiţi?

— Să dorm, băigui Ley, apropiindu-se de vizetă şi privind santinela cu ochii ieşiţi din orbite. Ei nu mă lasă să dorm... milioane de oameni străini la muncă forţată... Dumnezeule... milioane de evrei... millions of Jews... all killed... toţi ucişi... murdered... toţi omorîţi... cum să dorm... dorm...

După ce santinela s-a îndepărtat, astisemitul greu de egalat dr. Robert Ley, faimosul şi infailibilul conducător şi organizator al Frontului german al muncii, inclusiv al celei forţate în lagărele de concentrare, s-a retras în closetul celulei şi s-a spînzurat, făcîndu-şi laţ din fermoarul bluzei militare.

WASSER

Toate lagărele de concentrare duceau lipsă de *Wasser*, de apă. In cumplita vară a lui '44, în lagărul *E* de la *Birkenau-Auschwitz*, zile la rînd nu primeam un strop de apă. La *Kaufering* numărul 9 n-am avut cu ce ne spăla pe faţă. În nici un lagăr prin care am trecut n-a existat apă pentru spălatul zdrenţelor de pe noi.

Peste tot, în toate lagărele era însă suficientă apă pentru a ucide.

SS-iştii, făcînd din fiecare lagăr un mic imperiu al morţii, au transformat şi *das Wasser*, apa, în mijloc de exterminare.

Ramdohr, şeful secţiei politice a lagărului de femei *Ravensbrück*, se mira de fiecare dată cît de puţină apă îţi trebuie pentru a ucide un om. *Gestapo*-vist pînă în măduva oaselor, Ramdohr, cînd chema la interogatoriu deţinutele le lega cu mîinile la spate. Victima era întinsă cu burta pe o masă astfel încît capul să-i spînzure de marginea acesteia. Sub cap exista un scaun pe care se afla un lighean cu *Wasser*, cu apă.

Punea prima întrebare şi, fără să aştepte răspunsul, îşi repezea ghearele în părul deţinutei, înfundîndu-i capul în *Wasser*, în apă. Îl ţinea apăsat, încordîndu-se să frîngă rezistenţa victimei. Cînd simţea că deţinuta este la capătul puterilor o lăsa să-şi revină. Se depărta cu paşi sacadaţi rostind un singur cuvînt: „ascult!", şi asculta, continuînd să se plimbe prin încăpere cu aceiaşi paşi sacadaţi. În clipa în care mărturisirea nu-l satisfăcea, se repezea la masă, îşi înfigea din nou ghearele în părul victimei şi, de data aceasta, nu mai slăbea apăsarea capului pînă cînd deţinuta înceta orice zbatere, dîndu-şi duhul în ligheanul cu *Wasser*, cu apă. Iar Ramdohr se mira mereu cît de puţină apă îţi trebuie pentru a ucide un om.

Invenția celei mai originale metode de ucidere cu ajutorul *Wasser*-ului, al apei, îi aparține însă *SS-Unterscharführer*-ului Ientzsh Heinz, supranumit *Bademeister*, băiaș-șef. El a introdus în lagărul de la *Gusen II baia mortală*. Într-un bazin improvizat erau aduși pentru a se îmbăia *Häftling*-ii bolnavi, extenuați, epuizați. *Unii doar sprijiniți* de alții puteau ajunge de la *Revier* pînă la bazin. Erau puși toți sub un duș rece ca gheața timp de 30 de minute. Nici unul nu putea rezista atîta. Se prăbușeau pe cimentul bazinului. În bazin, das *Wasser*, apa, nu era mai mare de 15—20 de centimetri. Suficient ca acei *Häftling*-i nenorociți, storși de orice vlagă, prăbușiți ca niște corpuri inerte, să nu se mai poată ridica, să moară înecați.

WER ?

Coloana de *Häftling*-i înainta.

Mărșăluiam desculți, cu picioarele sîngerînde. Cine rămînea în urmă era împușcat pe loc.

Mărșăluiam lihniți de foame, cu buzele crăpate de sete, cu ochii înroșiți de nesomn. Cine se prăbușea, sleit de puteri, dacă nu se ridica imediat, era pierdut. Capul îi era sfărîmat pe loc. Cu patul puștii.

Coloana de *Häftling*-i înainta. Cei rămași în urmă erau împușcați. Unul cîte unul. Cei ce se prăbușeau era zdrobiți. Toți deodată.

Coloana de *Häftling*-i continua să înainteze. Mărșăluiam desculți, cu picioarele sîngerînde, lihniți de foame, cu buzele crăpate de sete, sleiți de puteri, zdrobiți în bătăi, împușcați... Mărșăluiam. Înaintam.

Wer, cine, ne împingea din urmă ? Frica de moarte. Dar în față era tot moartea !

Wer, cine, ne împingea ?

WIEDER BÙTTER MIT HONIG ?

S-a întîmplat la *Theresienstadt*, unicul lagăr pentru copii sub 15 ani.

Într-o zi s-a anunțat vizita unei comisii a Crucii Roșii internaționale. S-au declanșat niște transformări febrile. În-

tr-o singură noapte s-au săpat alei; s-au plantat pomi și flori. S-au adus bănci și s-a instalat o scenă pentru teatru în aer liber.

O întrebare dificilă preocupa conducerea *SS* a lagărului. Cum se vor comporta copiii? Cu vîrstnicii s-au descurcat scurt și precis. Li s-a adus la cunoștință cu toată claritatea i cine se va plînge comisiei pentru cel mai mărunt lucru, la cinci minute după plecarea acesteia se va legăna în bătaia vîntului, spînzurat de crengile copacilor plantați peste noapte.

Pentru copii trebuia să se găsească o altă metodă. Și s-a găsit. Li s-a promis că, în ziua cînd va sosi comisia, li se va da pîine cu unt și miere. Copiii, care abia își mai aminteau de gustul untului și de culoarea mierei, așteptau vizita înfiorați de emoție și nerăbdare.

După ce timp de trei zile au fost excitați la maximum cu această promisiune, li s-a pus o condiție, pe care ei au respectat-o cu sfințenie.

Dimineața, cînd în prezența comisiei Crucii Roșii li s-a împărțit cîte o bucată de pîine cu unt și miere, copiii au exclamat în cor, cu glasuri tremurînde, așa cum fuseseră dresați:

— *Wieder Butter mit Honig!* Iarăși unt cu miere!

WOLKENBRAND

Oricît de monstruoase erau crimele preconizate de planurile, directivele și operațiile elaborate de căpeteniile naziste de la Berlin, ele erau înfăptuite fără scrupule, cu meticulozitate asasină.

Dacă erai vizat, nu mai exista nici o scăpare. Nici eu n-am constituit o excepție. Am sorbit pînă la fund paharul tuturor chinurilor programate prin planurile, directivele și operațiile emanate în capitala *Reich*-ului nazist. Am rămas totuși în viață pentru că la ultima dintre operațiile ce mă priveau și pe mine — *Wolkenbrand*, nor de foc — criminala precizie nazistă, în sfîrșit, s-a defectat.

„Protocolul Wannsee" semnat la 20 ianuarie 1942, la Berlin, în legătură cu *Endlösung*, cu rezolvarea definitivă a problemei evreiești, prevedea „exterminarea completă a tuturor evreilor din Europa". Ca urmare, se arăta în protocol, „...întreaga Europă va fi scotocită de la apus spre răsărit". În

cursul acestei scotociri am fost „descoperit" și eu — deși mă aflam la mii de kilometri de Berlin — și deportat la *Birkenau-Auschwitz*, împreună cu întreaga mea familie.

Menirea *Birkenau*-ului a fost fixată la Berlin cu concizie maximă: *Vernichtung durch Vergasung!*, exterminare prin asfixiere! Și mama împreună cu trei frați mai mici au fost duși de pe peron direct în camerele de gazare.

Eu am fost trimis într-un lagăr din Bavaria, la *Landsberg*, aparținînd centralei *Dachau*. Acolo, ca în toate lagărele din *Reich*, deviza fixată din Berlin era *Vernichtung durch Arbeit!*, exterminarea prin muncă! Lozinca se aplica fără scrupule, cu meticulozitate asasină. *Landsberg*-ul depășea chiar, lună de lună, mortalitatea planificată. Și totuși, în zilele în care trupele americane pătrundeau în Bavaria, la *Landsberg* și în celelalte lagăre subordonate *Dachau*-ului mai eram în viață peste zece mii de *Häftling*-i.

Simțind, în sfîrșit, prăbușirea, căpeteniile naziste de la Berlin au luat măsuri energice în vederea lichidării pînă la unul a *Häftling*-ilor din toate lagărele. Pentru *Dachau*, personal Kaltenbrunner a ordonat operația *Wolkenbrand*, nor de foc, prin care se preconiza exterminarea prin otrăvire a tuturor *Häftling*-ilor încă în viață. Medicul-șef al *Gau*-lui Harfeld s-a angajat să furnizeze cantitatea necesară de otravă la primirea ordinului.

Cît privește *Landsberg*-ul, Giesler, *Gauleiter* la München, încă la mijlocul lui martie 1944 preconizase ca, la apropierea americanilor, toți deținuții să fie împușcați sau întreg lagărul nimicit prin bombardament de aviație.

Cînd însă au început să se audă tunurile trupelor americane, zbirii *Landsberg*-ului s-au gîndit, pentru prima oară, că vor trebui să dea socoteală pentru fărădelegile săvîrșite și a început să le tremure mîna pe trăgaci. Au propus predarea lagărului. Răspunsul, venit direct de la Himmler, a fost categoric: „Nici un deținut nu trebuie să cadă viu în mîinile inamicului!"

Cînd *Gaustabsleiter*-ul Gerdes a invocat lipsa de bombe și benzină, Kaltenbrunner a ordonat ca *Häftling*-ii din *Landsberg* să fie puși în coloană de marș, duși la *Dachau* și incluși în operația *Wolkenbrand*, nor de foc, adică lichidați prin otrăvire.

La 24 aprilie, toți deținuții lagărului *Landsberg* care se puteau ține pe picioare, încolonați și încadrați de *SS*-iști au pornit spre *Dachau*. Eu am rămas pe loc, pierzîndu-mă prin-

tre cei bolnavi care nu se mai puteau ridica, sustrăgîndu-mă astfel, fără să știu, de la operația *Wolkenbrand*, nor de foc.

În dimineața zilei de 27 aprilie, cînd la Dachau, din 20 în 20 de metri se instalau mitraliere grele în poziție de tragere, eu, împreună cu cîțiva zeci de *Häftling*-i, alergam peste poarta dărîmată a lagărului, strigînd, urlînd pentru a ne convinge că nu visăm : sîntem liberi... liiibeeeri...

WÜSTE

Cînd lagărul *Gusen II-Mauthausen* a fost bombardat, o schijă l-a atins și pe tata. I-a sfîșiat abdomenul. Tata, împreună cu toți rănitii acelui bombardament și cu ceilalți bolnavi din lagăr au fost înghesuiți în vagoane și expediati într-un alt lagăr, mai mare. *Gausen II* nu avea crematorii, iar ei, răniții și bolnavii, erau cîteva sute. Undeva în Germania, trenul s-a oprit pentru cîteva minute într-o gară. *Häftling*-ii care se puteau mișca s-au înghesuit la peretele vagonului ; se uitau prin crăpături pe peron. Vedeau, după atîta timp, unii după ani de zile, oameni îmbrăcați ca oamenii, mame ținînd în brațe copii, perechi îmbrățișîndu-se.

Tata, strîngîndu-și abdomenul cu mîinile pe care șiroia sîngele, striga cu ultimul strop de putere :

— *Wasser... Wasser...* apă... apă...

Și pe acel peron, pe care se plimbau oameni îmbrăcați ca oamenii, mame ținînd în brațe copii, perechi îmbrățișîndu-se, nu s-a îndreptat nimeni spre vagoane, de parcă tata ar fi strigat *in einer Wüste*, într-un pustiu, pe o planetă moartă.

ZERSTREUUNGEN

SS-iştii ucideau cu plăcere, de aceea niciodată nu se plictiseau în exerciţiul funcţiunii, adică atunci cînd asasinau cu propriilor lor mîini. Cînd însă trebuia să supravegheze banda rulantă a morţii la *Birkenau*, miile de *KZ*-uri înşirate de-a lungul şi de-a latul Europei, zecile de mii de *Kommando*-uri (detaşamente de muncă de *Häftling*-i), îi apuca plictiseala, simţeau nevoia unor „mici" *Zerstreuungen*, unor mici distracţii.

În afara serviciului n-aveau probleme. Nelipsitul bordel din fiecare lagăr îi satisfăcea pe deplin. Iar seratele de la popotă se transformau, de fiecare dată, în veritabile orgii. *Aufseherin*-ele, gardienele, erau gata să facă amor cu orice *SS*-ist, indiferent de grad, funcţie şi vîrstă, cu frenezia cu care în timpul zilei biciuiau deţinutele. *SS*-iştii şi *SS*-istele din *KZ*-uri reprezentau o îngemănare perfectă a cruzimii şi destrăbălării.

A doua zi dimineaţa, după orgie, *SS*-iştii îşi reveneau din mahmureală însoţind *Kommando*-urile de *Häftling*-i spre locurile de muncă. Se mărşăluia ore în şir, iar ei nu încetau să răcnească *schneller... schneller* [1]... şi să izbească deţinuţii cînd cu patul puştii, cînd cu cravaşa.

Ajunşi la destinaţie, *SS*-iştii luau poziţie la anumite distanţe unul de altul, alcătuind cordoane de pază. *Häftling*-ul care din întîmplare sau în mod voit, dorind să pună capăt suferinţelor, depăşea fie şi cu un singur pas perimetrul schiţat de *SS*-işti era împuşcat fără somaţie.

După consumarea micului dejun şi savurării cîtorva ţigări, *SS*-iştii începeau să se plictisească. Şi atunci inventau „mici" *Zerstreuungen*, „mici" distracţii.

---

[1] Mai repede... mai repede.

Cea mai banală și mai răspîndită *Zerstreuung*, distracție, era „vînătoarea de iepuri". *SS*-iștii chemau cîte un *Häftling* ori mai mulți deodată și-i puneau să se prezinte. Cît stăteau drepți, le smulgeau bonetele și le aruncau dincolo de cordon. „După ele, *schneller!*" Și, în clipa cînd *Haftling*-ii făceau primul pas dincolo, poc, erau fulgerați de gloanțele neiertătoare. Unii însă, așteptau pînă cînd deținuții ajungeau și se aplecau să-și ridice bonetele. Văzîndu-i așa aplecați și lăsați ușor pe vine, cu un pic de fantezie, *SS*-iștii își imaginau că sînt într-adevăr la o vînătoare de iepuri.

Inepuizabili erau *SS*-iștii în a tortura ordonînd exerciții sportive aparent nevinovate. Wieslaw Kielar care a fost 5 ani *Häftling* la *Auschwitz* își amintește: „Zile întregi făceam „sport": *Hüpfen*[1], *Rollen*[2], *Tanzen*[3], *Kniebeugen*[4]. Dacă era *hüpfen*, atunci mergeam cîteva zeci de metri de-a lungul pieței și înapoi. Dacă era *rollen*, mișcarea se executa unde era cel mai mare praf; *tanzen* era pentru relaxare și pentru caraghioslîc; *kniebeugen* se executau în ritmul *eins, zwei, drei*[5]! pînă te îndreptai după aceea înapoi, pînă jos.

Picioarele tremurau ca piftia. Capul tuns, umflat de soare, era greu ca plumbul. Setea ardea măruntaiele. A leșinat cineva?... Era dus lîngă clădire. Acolo, *Kapo* îl trezea din leșin. Apă rece, un picior bun... și deținutul trecea din nou în rînd.

„Pipă" ne asista tot timpul. Stătea cărăcănat la umbra unui copac și pufăia din nedespărțita lui pipă sau fluiera vreo arie de operă. Cîteodată, chema pe cineva cu degetul. Atunci avea loc un spectacol cu solist, nu prea lung, căci pe „Pipă" îl obosea căldura de iunie. Chema deținutul la el.

— *Komm!... Komm!... Na, genug!... Was bist du vom Beruf?*[6]

— O, *Schüler?... Prima!*[7] — îl lăuda.

Deodată îl lovea cu toată puterea peste gură. — *Haucab! Du polnischer Dreck!*[8]

Un nou ordin. *Acum trebuie să smulgem iarba, dar... cu dinții!*

---

[1] Sărituri.
[2] Rostogoliri.
[3] Dansuri.
[4] Genuflexiuni.
[5] Unu, doi, trei!
[6] Vino!... Vino!... Ei, ajunge! Ce meserie ai?...
[7] A: elev?... Excelent!
[8] Marș de aici! Rahat polonez!

În gură simt gustul amar al ierbii. În dinți scrîșnește nisipul, nasul e plin de noroi, soarele îmi frige capul, șalele mă dor, ceafa înțepenește. Ăsta-i un „sport" mai bun. Din depărtare se aud rîsete. Este un grup de *Kapo* care își exprimă zgomotos admirația pentru excelenta idee a *SS*-istului *Zerstreuungen*, distracții...

Marginea unei păduri din Bavaria. Cărăm saci grei de ciment. Abia ne mai ținem pe picioare. Au trecut peste 12 ore de cînd la țipetele de *Aufstehen!*, deșteptarea!, am sărit de pe priciuri. Și mai avem încă 2 ore pînă se va striga *Feierabend!* Încetarea! Genunchii nu ni-i mai simțim. Nici umerii. Vîntul arde nemilos obrajii, ne aruncă zăpadă în ochi și vrea cu orice preț să rupă zdrențele vărgate de pe noi. Dar cel mai tare ne chinuie foamea. La fiecare pas avem senzația că ne vom prăbuși. O bucățică de pîine ne-ar da noi puteri. O îmbucătură... una singură... Doamne!... ce vis amăgitor...

Sub un copac, cîțiva *SS*-iști tocmai sting focul la care au fript niște cîrnați. Strivesc sub bocanci ultimele chiștoace. Au repetat a suta oară aceleași bancuri porcoase. Acum se plictisesc. Unuia însă îi vine o idee. Întinde cravașa spre *Häftling*-ul care tocmai trece prin dreptul grupului și strigă:

— *Du... komm!* [1]

Häftling-ul se oprește, lasă să-i lunece sacul de ciment în zăpadă și, în pas alergător, se îndreaptă spre grup.

Un *SS*-ist îl invită politicos să închidă ochii și să deschidă gura. Deținutul se uită puțin speriat în jur, apoi văzînd fața zîmbitoare a *SS*-istului se execută.

Locotenentul îi înfundă un sandviș întreg în gură. „Strînge fălcile!" strigă ofițerul și *Häftling*-ul închide brusc gura, apoi luminîndu-se la față începe să mestece grăbit. După ce înghite, deschide ochii, se pleacă respectuos și mulțumește pentru darul ce i s-a făcut.

— Încă o dată! spune locotenentul.

Häftling-ul închide ochii și deschide gura. Fața i se luminează iar cînd simte din nou același miros de crenvurșt.

— Strînge fălcile!, strigă iarăși *SS*-istul.

Deținutul nu apucă să închidă gura, că fața i se schimonosește, se trîntește la pămînt și începe să se tăvălească prin zăpadă slobozind un nesfîrșit urlet de durere. Sandvișul era plin cu ace și cioburi de sticlă. *SS*-iștii rîd cu gura pînă la urechi. *Zerstreuungen*, distracții.

[1] Tu... vino!

Martorul Casimir Climent Sarrion, fost *Häftling* la *Mauthausen*, a declarat la procesul de la Dachau : „Într-o zi din luna februarie 1942, un grup de evrei bătrîni stăteau goi în fața barăcii Serviciului politic. Schulz [1] a pus să fie aduși în biroul lui doi rabini și i-a întrebat : „Vă este frig ?"

Soba din cameră era roșie.

Evreii s-au apropiat de sobă.

Schulz l-a luat pe unul din rabini și l-a așezat pe sobă. Cei din jur au început să rîdă în hohote." *Zerstreuungen*, distracții.

Unii *SS*-iști preferau distracții mai „tari !" Capătul pompei de stins incendiu se introducea în anusul *Häftling*-ului. Se dădea drumul la apă cu presiune maximă. Trupul sfîrtecat era azvîrlit în sus. *SS*-iștii se prăpădeau de rîs văzînd cît de caraghios se bălăbăneau în aer mîinile și picioarele nenorocitului deținut.

Unui grup de *Häftling*-i ales la întîmplare i se ordona să se cațere în copac. Cîțiva zeci de *Häftling*-i împingîndu-se, călcîndu-se în picioare, trăgîndu-se unul pe altul, în timp ce erau izbiți cu pușțile și cravașele de către *SS*-iști și *Kapo*, încercau din răsputeri să ajungă cît mai sus. Cei de pe primele crăci erau trași înapoi și sfîșiați de cîinii-lup. Sforțările disperate ale *Häftling*-ilor de a-și smulge piciorul dintre fălcile unui cîine-lup sau de a-și feri capul de patul pușții ori de bîta *Kapo*-ului ca și bufuiturile celor împinși de propriii camarazi care, sprijinindu-se de capetele lor, încercau să se salveze cu o cracă mai sus, îi înveseleau de minune pe *SS*-iști. *Zerstreuungen*, distracții...

Felurite *Zerstreuungen*, felurite distracții...

ZIGEUNERLAGER

Dintre toate lagărele de concentrare naziste, cel mai cumplit a fost *KZ-Birkenau*. Din zecile de lagăre aparținînd de *Birkenau*, în 1944, iadul l-a reprezentat lagărul *E* supranumit *Zigeunerlager*, lagărul pentru țigani.

Din cei peste 200 000 de țigani care au căzut victimă nazismului, 22 696 au fost duși la *Birkenau-Auschwitz*, în lagărul *E*, de unde și denumirea : *Zigeunerlager*. În 1944, cînd

[1] *SS Untersturmführer* Karl Schulz a fost șeful Serviciului politic la *Mauthausen*.

evreii deportați din Ungaria au ajuns în lagărul *E*, supranumit *Zigeunerlager*, mai erau în viață doar cîteva mii de țigani. Noi, cei deportați din nordul Transilvaniei cotropite de horthyști, am fost înghesuiți în barăcile din stînga aleii care despărțea lagărul în două și de-a lungul căreia se înșiruiau barăcile. Țiganii — în cele aflate de partea cealaltă.

Ei locuiau împreună cu familiile și stăpîneau și aleea. Nouă ne era teamă să ieșim de pe platourile dintre barăci. Abia sosiți, încă nu ne dezmeticisem în ce lume am fost aruncați. Iar pe atunci, la începutul acelei veri, toți *Blockälteste* și *Vertreter*-ii, șefi și dumnezei atotputernici peste barăcile noastre, erau țigani. Nu țigani oarecare, ci selecționați dintre cei mai sadici, criminali cu zeci de jafuri, tîlhării și omoruri la activ.

Într-o noapte cu cer înstelat din mijlocul acelei veri fierbinți a lui 1944 s-a ordonat *Blocksperre*, închiderea barăcilor. Era la ora 22. Apoi, pînă în zori, lagărul a fost zguduit de uruitul dubelor și lătratul cîinilor-lup, de țipetele *SS*-iștilor și urletele țiganilor, de răcnetele și blestemele lor.

In noaptea aceea interminabilă, cu cerul înstelat, au fost gazați și arși, pînă la unul, toți țiganii care mai erau în viață în lagărul *E* din *Birkenau-Auschwitz*. Au fost arși de-a valma copii născuți în lagăr și tinere țigănci care mai visau să fie furate de flăcăi și purtate pe armăsari iuți ca fulgerul prin pădurile Bavariei, pe cărări ascunse, numai de ei știute; au fost arși toți *Blockälteste*-rii și *Vertreter*-ii, șefii și dumnezeii atotputernici ai barăcilor noastre, împreună cu țigănci care ghiceau în ghioc, ori în bobi și cărți, prezicînd pînă în ultima clipă că vor mai apuca să-și refacă șatra, ori caravana, că vor mai sălta salbele pe sînii fetelor lor dezlănțuite în dansuri îndrăcite pentru toate nunțile nenuntite și pentru toți copiii nebotezați din clipa în care în cîmpiile Saxoniei, în satele Turingiei, la marginea orașelor Belgiei sau pe drumurile asfaltate ale Olandei, căruțele, caravanele și casele lor au fost înconjurate de mașini și *SS*-iști cu automatele gata să tragă, iar ei au fost aruncați în camioane și deportați.

Da, în noaptea aceea, urmașii faimoșilor țigani care au făcut contrabandă cu mătăsuri din Lyon, ai celor care secole de-a rîndul au desfătat cu cîntecele și jocurile lor castelanii din Valea Rinului, oameni ce nu puteau trăi fără să se știe liberi, să străbată satele și orașele, drumurile, munții și cîmpiile cînd și cum vor, să iubească și să-și facă dreptate după

legile și datinile lor, avînd martori doar luna și stelele, înghesuiți în niște dube negre ca smoala, fără putința de a mai privi o dată cerul scînteind de stele, au fost duși toți, pînă la unul, direct în camerele de gazare.

În zori ne-am îmbulzit la marginea platourilor dintre barăci — pe aleea din mijlocul lagărului încă tot nu îndrăzneam să păşim — şi am privit spre barăcile înşiruite de-a lungul celeilalte laturi a aleii. Acolo, nici o mişcare. Un pustiu înspăimîntător. Barăcile, cu uşile lor mari date în lături, păreau uriaşe morminte goale, profanate. Sus, cerul nu se vedea din cauza unui strat dens de fum negru-vînăt, înecăcios. Din cînd în cînd, stratul acela gros de fum era săgetat de uriaşe limbi de foc şi de scîntei ce izbucneau pe coşul crematoriului şi care se ciocneau şi dispăreau ca stelele căzătoare.

În noaptea aceea [1] nimeni nu auzise nici un şuierat de locomotivă, nici uruit de roţi. Dar ţiganii nu mai erau. În partea de lagăr locuită pînă atunci de ei nu mai exista nici o mişcare. Doar stratul dens de fum negru-vînăt, înecăcios se lăsa tot mai jos peste barăcile pustii, cu uşile larg deschise, ca niște uriaşe morminte golite, profanate...

În lagărul *E* nu mai existau ţigani. Nu a mai rămas în viaţă nici măcar unul singur. Dar lagărului *E* i s-a zis în continuare *Zigeunerlager*, lagăr pentru ţigani.

ZU FÜNF

Din clipa în care deportaţii coborau din vagoane pe peronul de la *Birkenau-Auschwitz*, nu mai făceau nici un pas decît în rînduri de cîte cinci. Pentru a putea fi număraţi şi supravegheaţi mai uşor

[1] În faimoasa lui confesiune, Rudolf Höss, comandantul lagărului *Auschwitz*, arată: „În august 1944 mai rămăseseră 4 000 de ţigani, destinaţi camerei de gazare. Pînă atunci, ei ignoraseră întru totul soarta care-i aştepta. Şi-au dat seama abia cînd au fost îndrumaţi, barăci întregi, spre crematoriul 1. (În noaptea de 31 iulie spre 1 august 1944). Nu era uşor să-i faci să intre în camerele de gazare. N-am asistat personal la exterminare, dar Schwartzhuber, colaboratorul meu, mi-a afirmat că nici una din execuţiile de evrei nu-i fusese atît de penibilă; el cunoştea bine toate victimele şi întreţinuse cu ele relaţii amicale.

Aceşti ţigani erau încrezători ca niște copii".

O singură excepție. Mamele și copiii pînă la 14 ani, bătrînii și bolnavii, toți cei încolonați în stînga peronului nu erau obligați să se alinieze în rînduri de cîte cinci. Coloana aceea înainta direct spre camerele de gazare și, în moarte, oamenilor li se permitea să meargă în pas de voie, fără restricții, ca o turmă. Înghesuiala și învălmășeala din camerele de gazare erau compensate de ordinea desăvîrșită care domnea la arderea în crematorii. Cadavrele nu se împotriveau. Acum se putea face și o numărătoare exactă. Pe fiecare grătar al fiecărui conteiner introdus în cuptoarele crematoriilor se așezau cîte cinci cadavre.

Cei apți de muncă ne-am încolonat în rînduri de cîte cinci în dreapta peronului și așa, aliniați *zu fünf*, cîte cinci, am intrat în lagărul *E*.

Apoi, tot timpul cît am stat la *Birkenau* ne-am încolonat mereu *zu fünf*, în rînduri de cîte cinci pentru apel... pentru primirea mîncării... pentru *Läusekontrolle*, pentru controlul păduchilor...

În rînduri de cîte cinci ne încolonam și pentru selecționare. Numai că, de data aceasta, ne aliniam în pielea goală. Căpitanul doctor *SS* Mengele hotăra pentru un rînd întreg. Sau toți cinci la crematoriu, sau toți cinci într-un lagăr de muncă.

La *Kaufering*, la *Landsberg*, în toate lagărele prin care am trecut, la fel ca la *Birkenau*, n-am făcut nici un pas decît în rînduri de cîte cinci, pentru ca fiecare *SS*-ist, indiferent de gradul său de cultură, să ne poată supraveghea și număra mai ușor.

Din lagăr pînă în pădurea Mohl, unde lucram, mergeam încolonați tot în rînduri de cîte cinci. La fel la înapoiere. Cei care mureau în timpul zilei erau duși în lagăr de camarazii lor. Fiecare cadavru era purtat de patru deținuți, formînd împreună un grup de cinci. Oricît de greu era drumul, mai ales iarna, cînd zăpada se lipea de saboți și oamenii cădeau mereu, niciodată nu s-a admis ca șase sau opt să purtăm un cadavru ca să nu-l scăpăm mereu de pe umeri. Coloana ce înota prin nămeți, păstrîndu-și rîndurile de cîte cinci, se încheia cu trei-patru grupe de cîte cinci : patru vii plus un mort.

Cărbunii pentru încălzire, alimentele pentru hrănirea lagărului, efectele — totul se transporta cu căruțe. Animale de tracțiune nu existau. Nici nu era nevoie. Erau destui *Häftling*-i. La fiecare căruță erau repartizați cîte cinci deți-

nuți. Cînd drumurile erau grele și încărcătura mare, se repartizau cîte zece, cinci trăgeau și alți cinci împingeau.

Häftling-ii au străbătut toată Europa. Din Polonia, de la *Birkenau-Auschwitz* pînă în Bavaria. Și numai pe mijlocul drumului și numai în rînduri de cîte cinci. Și numai încadrați de *SS*-iști cu o mînă pe automat, iar cu cealaltă pe cravașă.

În lagăre, *SS*-iștii au reușit să omoare tot ce-i frumos în om și în lume atît de temeinic, de radical și exhaustiv încît nici în vis nu mai apărea nimic frumos. Și totuși, într-o noapte cumplită de iarnă, la *Landsberg* am avut un vis superb. Cînd fluierele stridente și țipetele *aufstehen... aufstehceen...*, deșteptarea... deșteptareeea..., m-au făcut să sar în picioare, nu mi l-am putut reaminti. Dar știam, simțeam, eram convins că în noaptea aceea s-a întîmplat o minune, că pentru prima oară am visat ceva foarte frumos. Goniți afară în ger, ne-am înghesuit unul în altul ca să ne apărăm de vîntul năprasnic ce prindea din zbor și ne smulgea zdrențele pe care nu reușeam să le înfășurăm suficient de strîns pe corpul nostru. Deținuții erau încruntați, negri la față de frig, de nesomn, de foame, de spaima unei noi zile groaznice care, pentru mulți, se arăta a fi ultima zi din viață.

Deodată, eu m-am înseninat. Am zîmbit chiar. Cei de lîngă mine s-au retras instinctiv. „A înnebunit, săracul..." Dar eu nu înnebunisem, ci îmi amintisem visul, superbul vis. Se făcea că mă aflam într-o splendidă zi de vară pe una din străzile Clujului. Pe trotuare — o mare de oameni. Iar eu înaintam printre ei, pe trotuar, la întîmplare, fără să fiu într-un rînd de cinci, fără să fiu aliniat cu cineva. Mă opream și nu mă izbea nimeni cu cravașa, cu patul puștii. Apoi, o luam brusc la fugă și nu auzeam nici un glonț care să se îndrepte spre mine. Mă uitam în stînga și în dreapta, și nu mă urmărea nimeni... eram nesupravegheat... eram liber... pășeam pe trotuar la fel ca toți oamenii...

Nu, nu înnebunisem. Zîmbeam de-adevăratelea. În clipa aceea, lagărul s-a cutremurat de un răcnet izbucnit din gîtlejul a zeci de *Kapo : antreten zu fünf zum Appell...* încolonarea cîte cinci pentru apel...

În clipa aceea, fața mi s-a încruntat, s-a înnegrit, ca a celorlalți, de frig, de nesomn, de foame, de spaima zilei groaznice care începea și despre care nu puteam ști dacă nu va fi ultima zi din viața mea.

ZWILLINGE

Mult timp după eliberare, urechile mele au continuat să vuiască de țipetele și urletele SS-iștilor.

Cînd mă trezeam diminețile auzeam atît de clar comanda *aufsteheeen!...* deșteptarea!, încît săream din pat repetînd-o cu glas tare, așa cum era obiceiul în lagăr.

După ani și ani, plimbîndu-mă de unul singur pe o stradă liniștită sau într-un parc pustiu, continuam să tresar brusc și să constat că sînt lac de sudoare, atît de real îi auzeam înjurînd pe toți foștii mei *Kapo* și *Blockälteste*.

Cînd anii s-au transformat în decenii, scurgerea lor m-a ajutat să scap de aceste halucinații în timpul zilei, m-a ajutat să nu mai aud și să nu mă mai sperii de ecoul întîrziat al comenzilor pentru apel... pentru controlul păduchilor... pentru selecționare, decît rareori, noaptea, în vis.

Din acel teribil limbaj al morții, devenit obsesie, o singură comandă, un singur strigăt continuă să-mi stăruie și azi în urechi:

— *Zwillinge!... Zwillinge!... Die Zwillinge vorwärts!*

— Gemeni!... Gemeni!... Gemenii să iasă în față!

Eram pe peronul gării *Birkenau-Auschwitz*. Coloana din stînga, formată din mame și copii, bătrîni și bolnavi, printre care mama și trei frați de ai mei, încă nu se urnise. Nici ei, nici noi, cei din dreapta, selecționați pentru muncă, nu bănuiam că drumul pe marginea căruia coloana din stînga e gata de plecare duce direct în camerele de gazare.

Distanța între cele două coloane nu era mare. Cu toate acestea, din pricina vacarmului — plînsete amestecate cu cuvinte de rămas bun, rugăciuni disperate cu blesteme înverșunate, îndemnuri la calm cu țipete isterice — nu se putea comunica decît foarte greu.

Peste întreg acel vacarm se auzeau însă, cu claritate, cuvintele căpitanului SS dr. Josef Mengele, repetate întruna de zeci de deținuți care alergau de-a lungul coloanelor:

— *Zwillinge!... Zwillinge!... keine Zwillinge mehr?...*

— Gemeni!... Gemeni!... Nu mai sînt gemeni?

Eu am auzit distinct aceste strigăte. M-am uitat în cealaltă parte a peronului și am văzut că frații mei gemeni Cornel și Cornelia, care nu împliniseră 14 ani, nu ies din coloană; stau mai departe lîngă mama, ținîndu-l de mînă pe frățiorul mai mic, pe Valentin. Ei nu știau nici un cuvînt nemțește. Eu cunoșteam puțin limba germană și am înțeles

cuvintele lui Mengele. Prin minte mi-a străfulgerat că pe gemeni vor să-i ducă în altă parte şi-i mai bine, mi-am zis, că nu s-au prezentat şi au rămas împreună cu mama şi fratele mai mic.

Toate acestea s-au petrecut în ziua de 9 iunie 1944, în jurul orei 11. Peste o oră sau două, toţi patru mureau asfixiaţi, împreună cu întreaga coloană, într-una din camerele de gazare.

Gemenii care au ieşit din coloană şi au trecut în faţă n-au fost gazaţi. Au fost duşi în lagărul *F*. Eu am ajuns în lagărul *E*. Ne despărţea un singur gard de sîrmă ghimpată prin firele căruia trecea curent de înaltă tensiune.

În lagărul *F*, în baraca numărul 14 erau peste o sută de perechi de gemeni. Baraca aceea constituia principalul laborator pentru experienţele doctorului-criminal Mengele. Scopul declarat al cercetărilor era stimularea proliferării, pe cît posibil, în progresie geometrică a „rasei superioare ariene". Mai simplu spus, găsirea unei metode care să ajute ca fiecare mamă germană cu sînge nordic pur să nască gemeni.

Pentru a afla „secretul", perechile erau supuse unor experienţe incredibile. Erau măsurate şi cîntărite, fotografiate în pielea goală din toate părţile şi din toate unghiurile, li se făceau transfuzii de sînge reciproc, puncţii lombare; se efectuau controale şi studii ginecologice, erau împreunate forţat perechi de surori gemene cu perechi de fraţi gemeni pentru a afla dacă copiii rezultaţi din această împerechere sînt tot gemeni. În scopul studierii efectelor, perechile erau exterminate prin injecţii cu fenol direct în inimă. Urma disecţia cadavrelor; organele utile descoperirii secretului erau conservate, ambalate şi trimise la Institutul Antropologic la Berlin-Dahlem.

Citez din memoriile doctorului Nyiszli Miklós, fost medic legist al lui Mengele, la crematoriile din *Birkenau-Auschwitz*: „Aici se petrece un caz unic în istoria mondială a medicinii: doi fraţi gemeni mor în aceeaşi clipă şi cadavrele lor pot fi autopsiate fără întîrziere... În cursul dupăamiezii mă vizitează doctorul Mengele. Îi raportez lucrările executate şi îi înmînez procesele-verbale de autopsie a zece gemeni... Fac disecţia celor doi gemeni şi întocmesc un proces-verbal de autopsie regulamentar... Douăsprezece perechi de gemeni n-au fost introduse în cuptoare... Autopsiez cu

de gemeni..."

cea mai mare atenție cadavrele celor douăsprezece perechi

Cît timp am stat în umbra crematoriilor de la *Birkenau*, apoi în lagărele *Kaufering* și *Landsberg*, m-am gîndit mereu la soarta fraților mei gemeni. Și mereu mi-am zis că dacă tot le-a fost dat să nu supraviețuiască, e mai bine că n-au ieșit din coloană și au scăpat cel puțin de degradantele și criminalele experiențe ale lui Mengele. După eliberare însă am început să am îndoieli. Am aflat că la 27 ianuarie 1945, cînd unități ale armatei sovietice au pătruns în *Birkenau-Auschwitz*, din milioanele care intraseră pe poarta lagărului mai erau acolo, în viață, 2 819 *Häftling*-i. Printre ei, cîteva perechi de gemeni.

De atunci continuu să mă întreb: nu trebuia oare, totuși, să le strig fraților mei să iasă în față, împreună cu ceilalți gemeni? Poate ar fi rămas în viață. Și nu-mi pot aminti dacă hotărîrea de a nu le spune nimic am luat-o de unul singur ori m-am sfătuit cu tata care era lîngă mine în coloana din dreapta. Și pe tata nu-l pot întreba ca să-mi liniștesc conștiința că am decis împreună, și nu l-am putut întreba nici atunci, imediat după eliberare, deoarece el a fost asasinat la *Mauthausen*. Iar eu nu-mi dau seama nici acum dacă fraților mei gemeni le-a fost mai ușor să moară împreună cu mama și frățiorul nostru mai mic, imediat după sosire, sau ar fi trebuit, totuși, să le spun să iasă în față atunci și... poate, ar fi supraviețuit.

...Dar dacă ar fi fost supuși acelor groaznice experiențe, și părți din trupurile lor ar fi fost extirpate, conservate și trimise la Berlin? Și chiar dacă în urma experiențelor n-ar fi fost exterminați, ceea ce ar fi urmat *după*... s-ar mai fi putut numi viață?...

Nu știu. Nu pot să-mi răspund. Și în urechi continuă să-mi stăruie și acum, după aproape 45 de ani, vocea lui Mengele, amplificată de zeci de deținuți:

— *Zwillinge!... Zwillinge!... Die Zwillinge vorwärts!*

— Gemeni!... Gemeni!... Gemenii să iasă în față!

ZYKLON B

Ober-călăii naziști, întruniți în ședință la Berlin, pe Grosser Wannsee nr. 56—58, au stabilit cîte milioane de

evreî trebuie exterminaţi în prima etapă şi cîte milioane de slavi în etapa imediat următoare. Cu meticulozitatea de care au dat dovadă ori de cîte ori au pus la cale un asasinat de proporţii, ei au fixat cum să fie adunaţi, unde să fie duşi, în ce ritm să fie lichidaţi. Au uitat să precizeze însă *cum* anume să se facă lichidarea.

Rudolf Höss, numit comandant la *Birkenau-Auschwitz* în 1940, şi-a dat seama imediat că extirparea fizică nu putea atinge ritmul şi proporţiile impuse de Berlin folosind metodele de execuţie cunoscute.

Ideea exterminării în masă *prin gazare* a apărut spontan, în mai multe lagăre deodată. Ea se făcea însă rudimentar. In cele mai multe locuri se foloseau gazele de eşapament.

SS-Standartenführer-ul Rudolf Höss, presat de amploarea exterminărilor pe care trebuia să le asigure, a intuit că, înainte de a construi camere moderne de gazare şi crematorii pentru ardere, trebuia pus la punct un gaz toxic de maximă eficienţă. Şi s-a apucat de treabă.

Problema esenţială care-l frămînta pe Höss era ce gaz anume să folosească. Ştia că omologul său de la Treblinka are cea mai bogată experienţă în acest domeniu. El folosea în camerele de gazare un gaz monoxid, dar — mărturiseşte Höss — mie nu mi s-au părut eficiente metodele lui! Aşa se face că Höss a început să experimenteze efectul diferitelor gaze toxice.

Iniţial, încercările s-au făcut pe grupuri mici de *Häftling*-i închişi în celule. „Punîndu-mi o mască de gaze — a recunoscut Rudolf Höss la proces — am asistat eu însumi la ucidere. Deţinuţii, înghesuiţi în celule, mureau imediat după introducerea gazului. Se auzeau doar cîteva strigăte scurte, înăbuşite, şi gata".

După cum singur a declarat, satisfacţia cea mai mare i-a oferit-o gazul *Zyklon B*, preparat pe bază de acid cianhidric.

Chiar primele încercări au dat rezultatele aşteptate. *Zyklon B* întrunea „calităţile" căutate. Peste cîteva zile s-a trecut la o experienţă de amploare: gazarea a 900 de prizonieri de război sovietici. Victimele au fost introduse într-o singură încăpere. S-a închis uşa şi s-a dat drumul, prin tavan, cristalelor de *Zyklon B*. Prizonierii au început să strige şi să forţeze uşa. Dar uşa a rezistat. Ea a fost deschisă abia după cîteva ore. „Atunci — a mărturisit Rudolf Höss

— am văzut pentru prima oară un număr atît de mare de cadavre gazate... Cu toate acestea, pot să declar deschis că gazarea acestui transport a avut un efect liniştitor asupra mea, deoarece, în curînd, trebuia să ne apucăm de omorîrea în masă a evreilor, şi nici eu, nici Eichmann nu reuşisem pînă atunci să găsim o metodă de execuţie în masă. Eram de părere să folosim un gaz, dar nu ştiam ce gaz şi cum să-l folosim. Făcînd aceste experienţe, am găsit şi gazul şi modul de întrebuinţare..."

Complet satisfăcut, Höss decide şi, fără să ezite, după cum a declarat, „atunci cînd am construit edificul de exterminare de la *Auschwitz* am recurs la *Zyklon B*, un acid cianhidric cristalizat, pe care îl introduceam în camera morţii printr-un orificiu".

Cu sînge rece, de adevărat călău, Rudolf Höss a descris în memoriile sale, cu maximă concizie, „avantajele" gazului *Zyklon B*, „...provoacă moartea cu siguranţă absolută şi rapid, mai ales dacă e utilizat în încăperi uscate... *bine umplute cu persoane* (s.n.)..."

În camerele de gazare de la *Birkenau* — amenajate ca uriaşe băi moderne (într-una singură, pentru a fi „bine umplută", erau înghesuiţi 2 000 de oameni deodată) —, au intrat milioane de deportaţi. Din duşurile instalate în tavanul acestor „băi moderne" însă nu s-a prelins niciodată nici un strop de apă. De fiecare dată, din tavan, peste *Häftling*-i au curs mici cristale — *Zyklon B.*

ZYNISMUS

Pentru a ucide, pentru a extermina, *SS*-iştii au folosit în lagărele de concentrare absolut totul: de la cele mai banale mijloace de asasinare — glonţul, spînzurătoarea — pînă la moderne instalaţii de asfixiere în masă; de la cele mai brutale unelte de tortură — ciomagul, biciul de sîrmă, patul puştii — pînă la rafinate procedee de presiune psihică. Sînt de-a dreptul inimaginabile limitele pînă la care a fost împins *der Zynismus*, cinismul *SS*-iştilor în oribila lor stăruinţă de a distruge moralul *Häftling*-ilor, de a le strivi orice speranţă, de a-i anula psihic înainte de a-i lichida fizic.

Noilor sosiţi într-un lagăr de concentrare, *SS*-iştii ne spuneau cu un rînjet sfidător pe buze: „Aici se munceşte sau se

crapă !... Oricum, tot trebuie să fiţi lichidaţi, aşa că, mai devreme sau mai tîrziu, tot una este". În alte lagăre, comandanţii SS se exprimau cu alte cuvinte, dar spuneau acelaşi lucru. „Nu se ştie care din voi cum va muri. Există o singură certitudine. De aici, nici unul din voi nu va ieşi viu". Cuvîntul de ordine la *Bergen-Belsen* era: „Lasă-l să moară!" În alte lagăre, aceeaşi idee se formula altfel: „Niciodată nu se moare destul de repede".

Cîte unui *Lagerführer* îi plăcea să-şi manifeste *den Zynismus*, cinismul, nu numai în vorbe, ci şi în fapte. De cîte ori sosea cîte un nou transport de *Häftling*-i, îi încolona pe *Appellplatz*. Alegea dintre ei 1—3 la întîmplare, le ordona să iasă din front şi să se alinieze în faţa lui. Îşi scotea tacticos revolverul din toc şi îi împuşca fără să scoată un cuvînt. Apoi, după ce-şi punea la loc revolverul, se adresa celor din front: „Fiecăruia dintre voi i se poate întîmpla aşa ceva în orice clipă. Aşa că învăţaţi să vă supuneţi fără crîcnire".

Cinismul materializat în fapte era cumplit. Deţinutul André Lettich, repartizat ca bacteriolog la Institutul de Igienă din *Auschwitz*, era însărcinat să facă autopsii şi să determine cauzele morţii iepurilor de casă, găinilor, raţelor etc. din ferme sau aflate în proprietatea personală a SS-iştilor. „Eram indignaţi — scrie Lettich — că ni se impunea să facem aceste autopsii, să facem însămînţări şi să redactăm rapoarte pentru determinarea cauzelor morţii unui iepure de casă, ştiind că, în aceeaşi clipă, asasinii care ne porunceau să facem acest lucru gazau şi ardeau mii de bărbaţi, de femei, de copii nevinovaţi. *Standortartz*[1]-ul *SS Sturmbannführer* dr. Wirtz, renumitul ginecolog care alegea femei pentru a le folosi drept cobai, ne-a trimis la laborator în iulie 1944, în aceeaşi perioadă în care barbarii nazişti omorau prin gazare în fiecare zi 6 000 de bărbaţi, femei şi copii nevinovaţi, ne-a trimis, spuneam, într-o pungă, un iepuraş de casă mic de tot, mort de aproximativ 5 zile, însoţit de o scrisoare prin care ne cerea să determinăm cauzele morţii sărmanului animal"... *Zynismus*, cinism...

Majorul Rössler de la Regimentul 528 infanterie a trimis, la 3 ianuarie 1942, comandantului Armatei 9, generalul Schierwind, un raport care a fost găsit după sfîrşitul războiului şi căruia i s-a dat citire în sala Tribunalului de la Nürnberg: „...Un şanţ de circa 7—8 metri lungime, de — poate — 4 metri lăţime pămîntul ridicat din el formînd un val pe una din la-

[1] Medic de garnizoană.

turi. Atît pe valul de pămînt, cît şi pe peretele gropii se revărsau şiroaie de sînge. Groapa era plină ochi cu cadavre omeneşti — imposibil de apreciat numărul lor — de ambele sexe, încît nici nu mi-am putut da seama de adîncimea ei.

În spatele valului de pămînt se afla un comando de poliţie, comandat de un ofiţer de poliţie. Uniformele soldaţilor erau înroşite toate de sînge. De jur-împrejur — nenumăraţi soldaţi din subunităţile care se aflau pe acolo, unii în costum de baie, ca spectatori, şi mulţi civili, cu neveste şi copii. M-am apropiat cît am putut de groapă şi nici pînă azi nu pot uita privelişte a care mi s-a oferit. Printre alte cadavre zăcea acolo şi un moşneag, cu barbă albă, de a cărui mînă stîngă mai atîrna încă bastonul. Omul mai dădea semne de viaţă, respira încă sacadat ; i l-am arătat unui poliţist, îndemnîndu-l să-l omoare definitiv. Mi-a răspuns rînjind : „Ăla ? Şapte gloanţe i-am tras în burtă, crapă el singur acum !" *Zynismus*, cinism..."

Da, este inimaginabilă neruşinarea cu care *SS*-iştii îşi etalau acţiunile şi intenţiile lor criminale. Cred, totuşi, că SS-iştii au atins culmea *des Zynismus*, cinismului, nu cînd şi-au mărturisit gîndurile asasine, ci cînd au intenţionat să le camufleze şi au scris pe poarta lagărului *Buchenwald*, lagăr în care au ucis zeci de mii de oameni nevinovaţi, antifascişti şi militanţi comunişti de talie europeană : *Jedem das seine*. Fiecăruia ce i se cuvine.

POSTFAȚĂ (1)

Mulți dintre cititorii cărților mele despre lagărele de concentrare nazistă m-au întrebat cu sinceră mirare : cum se explică, cum se poate că la 18 ani, cîți aveam atunci, *adică exact la vîrsta tinereții, n-am încercat să evadez ? Cum se explică, cum se poate că la 18 ani m-am resemnat să fiu bătut, schingiuit, călcat în picioare, așteptînd clipa în care voi fi selecționat pentru camerele de gazare? Cum se explică, cum se poate că la 18 ani, cîți aveam* atunci, *fiind convins că n-am nici o șansă să supraviețuiesc, n-am încercat să evadez ?*

Dacă... dacă în apropierea lagărului E — Birkenau II. *în care mă aflam, ar fi fost o pădure, eu sau altul ca mine am fi forțat imposibilul și am fi încercat, poate, să trecem prin gardul de sîrmă ghimpată, încărcată cu curent de înaltă tensiune, ce înconjura cele 32 de barăci care alcătuiau lagărul* E, *deși atingerea sîrmei te carboniza instantaneu. Totuși, speranța că am fi putut să ne ascundem în pădure ne-ar fi dat curajul să încercăm.*

Dacă... dacă în vecinătatea lagărului E — Birkenau II *ar fi fost un rîu, eu sau altul ca mine am fi forțat imposibilul și am fi încercat, poate, să ajungem pînă la el, deși* SS-*iștii din turnurile de pază ale lagărului ar fi apăsat pe trăgaci și ne-ar fi curmat viața înainte de a apuca să atingem sîrma ghimpată. Totuși, speranța că, înotînd sub apă, ne-am putea îndepărta de lagăr ne-ar fi dat putere să îndrăznim.*

Dacă... dacă în apropierea lagărului E — Birkenau II *ar fi fost o așezare omenească, eu sau altul ca mine am fi forțat imposibilul și am fi încercat să ne croim drum pînă acolo, deși cîinii-lupi ne-ar fi înșfăcat și sfîșiat înainte de a face măcar un singur pas spre libertate. Totuși, speranța că în acea așezare vom găsi un om care să ne adăpostească ne-ar fi dat tărie să ne încumetăm.*

Dar în jurul lagărului E — Birkenau II *nu erau nici păduri, nici ape, nici așezări, ci numai lagăre, numai garduri de sîrmă ghimpată încărcată cu curent de înaltă tensiune, numai gherete cu* SS-*iști ce țineau mîna pe trăgaci, numai cîini-lupi gata să te sfîșie.*

Dacă eu sau altul ca mine am fi forțat imposibilul și am fi evadat prin una din laturile lagărului E — Birkenau II, *am fi nimerit în lagărul* F. *Dacă am fi răzbit prin latura opusă, atunci am fi nimerit în lagărul* D *și din el în lagărul* C, *apoi în* A. *Dacă ne-am fi strecurat pe poarta principală, am fi ajuns în lagărele sectorului* Birkenau III, *iar prin gardul din spate — în cele ale sectorului* Birkenau I.

Nu frica de fulgerul electric, nu teama de arsura glontelui, nu groaza de cîinii-lupi ne paralizau. Depășisem de mult frica de moarte. Ne paraliza lipsa oricărei șanse de reușită. Gardul de sîrmă ghimpată încărcată cu curent de înaltă tensiune, pe care-l priveam zi și noapte prin aerul înnegrit de fumul crematoriilor, nu despărțea lagărul E *de viața spre care ar fi trebuit să evadăm, ci îl lega de celelalte lagăre* A, B, C, D, F...

Or, dacă singura perspectivă a evadării dintr-un lagăr este aceea că nimerești într-un alt lagăr, de unde să iei putere să forțezi imposibilul?

Aceiași cititori m-au mai întrebat: cum se explică, cum se poate că la 18 ani, cîți aveam atunci, la vîrsta temerității, eu și alții ca mine am răbdat pasivi toate chinurile la care am fost supuși, fără nici o împotrivire? Știam că ne așteaptă moartea și totuși nu ne-am revoltat. Asistam, mii de oameni, la asasinarea în fața noastră a altor mii și nimeni dintre noi n-a sărit să ia de piept un SS-*ist, să-l doboare, să-l sugrume. De ce?*

Dacă... dacă ar fi existat o șansă cît de mică și oricît de îndepărtată că un gest de protest, o împotrivire din partea unuia dintre noi, ori o nesupunere în grup ar provoca o judecată, un proces oricît de sumar, dar totuși prilej de împotrivire a zbirilor, de demascare a fărădelegilor, atunci cu siguranță s-ar fi găsit nu unul, ci zeci, sute, mii care să-și rîște viața pentru a ușura cît de cît suferințele celorlalți.

Dacă... dacă ar fi existat o șansă cît de mică și oricît de îndepărtată că prin insubordonare în masă, printr-o grevă a foamei sau printr-o revoltă am putea atrage atenția opiniei publice, i-am putea aduce la cunoștință măcar știrea despre e-

xistența fabricii morții de la Birkenau, *atunci, cu siguranță, zeci, sute, mii de* Häftling-*i ar fi fost gata, în fiecare moment, de orice risc, de orice sacrificiu, pentru ca vestea oribilelor crime din lumea lagărelor de concentrare, acoperite de fumul crematoriilor, să răzbată dincolo, în cealaltă lume din care noi fusesem smulși definitiv.*

Dar lagărele de concentrare naziste n-aveau nimic comun cu închisorile, temnițele și lagărele cunoscute de-a lungul istoriei, nimic comun cu regimul acestora. La Birkenau-Auschwitz, *asasinatul, exterminarea în masă constituiau însăși rațiunea de a-exista a lagărului, acolo nimeni dintre zbiri nu trebuia să dea socoteală nimănui cîți* Häftling-*i ucide într-o zi și de ce. Nu se ținea, nici măcar cantitativ, o evidență exactă a celor lichidați.*

Dacă în timpul apelului, al selecționării sau în oricare alt moment în care în fața frontului se aflau SS-*iști, un* Häftling *s-ar fi năspustit asupra unuia dintre ei, nu numai acel* Häftling, *ci toți din rîndul său și din cele învecinate ar fi fost împușcați pe loc. După cum se putea ca întreg frontul să fie lichidat. Fără nici o discuție, fără nici o judecată. Și nici măcar cei din lagărul alăturat, de care nu ne despărțea decît gardul de sîrmă ghimpată, n-ar fi aflat cîți din baraca noastră și de ce au fost exterminați în acea zi.*

Singurul eroism, singurul act de curaj atunci, acolo, *la* Birkenau-Auschwitz, *era supraviețuirea.*

Era mult mai greu, omenește aproape insuportabil, să stai în poziție de drepți și să privești nemișcat cum SS-*iștii îți calcă în picioare fratele sau îți schingiuiesc tatăl... ori îți spînzură pe cel mai bun prieten decît să te repezi asupra unuia din zbiri, să-l dobori, să-l sugrumi. Dar cum puteai să te hotărăști la acest act disperat, cînd știai că el va atrage după sine nu numai moartea ta, ci și a celor de lîngă tine, poate a întregii barăci.*

Și totuși, dovedind că nu frica de moarte, nu lașitatea i-au reținut pe Häftling-*i de la înfruntarea cu* SS-*iștii, o dată, o singură dată a avut loc, la* Birkenau-Auschwitz, *o răscoală, o tragică și disperată răscoală. Ea este descrisă în tableta :* Aufstand, *răscoala.*

POSTFAȚĂ (2)

Prima variantă a acestei cărți, intitulată Dicționar de lagăr, *a apărut și în limba germană. După ce a citit-o într-o noapte, a doua zi, tînărul Bichler Richard* [1], *pe care-l cunoscusem și cu care mă împrietenisem cu o zi înainte în timp ce mă documentam în arhivele Muzeului Dachau, m-a întrebat, evident tulburat, dar cu sinceritate și prietenie: „De ce atîta moarte și sînge în această carte?" Sau mai exact: „De ce numai moarte și sînge de-a lungul a peste 250 de pagini?"*

Văzîndu-l ușor stînjenit, am așteptat cu răbdare să-și contureze pe deplin nedumerirea. După o scurtă tăcere a continuat: „Tabloul lagărelor de concentrare este cutremurător creionat. Îmi dau seama că a fost un calvar cumplit, că a curs mult sînge, că moartea a fost acolo la ea acasă. Totuși, nu mi-o luați în nume de rău și vă rog să nu mă înțelegeți greșit, dar eu nu pot să nu mă întreb și deci să vă întreb: E posibil ca în acele lagăre de concentrare să nu fi existat nimic pozitiv, nici un gest frumos, nici o atitudine omenească? Fără nici un semn al frumosului, al omenescului oricît de firav și răzleț, eu cred că nu se poate trăi. Dumneavoastră ați scris această carte în 1982. Nu cumva cei 37 de ani, care au trecut de atunci, au șters din memorie acele cîteva fapte, manifestări pozitive, umane care nu se poate să nu fi avut loc și au rămas întipărite pentru totdeauna doar evenimentele, scenele de bestialitate, de cumplită suferință pe care le-ați văzut, le-ați trăit, le-ați străbătut?"

Dragă tinere, prietene din Republica Federală Germania, Bichler Richard, încerc, prin rîndurile ce urmează, să-ți răspund ție și tuturor tinerilor din generația ta, pe care-i preo-

---

[1] **Locuiește în orașul Dachau, e mecanic, are 22 de ani și participă activ la diverse acțiuni pentru pace, împotriva războiului. Marea lui pasiune este istoria.**

cupă istoria și, îndeosebi, traumele dominației naziste. Învățămintele celui de-al II-lea război mondial de la a cărui declanșare s-au împlinit recent 50 de ani.

În primul rînd doresc să precizez că volumul în discuție, Dicționar de lagăr, *nu este o carte despre Germania sub nazism, ci una despre limbajul lagărelor de concentrare. Or, se știe că aceste lagăre au constituit un adevărat imperiu al morții, iar limbajul folosit a fost, inevitabil, un* limbaj al morții. *Eu scriu în această carte despre* SS-iști, Aufseherin *(supraveghetoare* SS) *și* Kapo, *despre* Himmler, Eichmann, Höss, Ilse Koch, Mengele *și* Rascher, *or despre acești „îngeri ai morții" nu poți relata nimic pozitiv, nimic frumos, nimic omenesc.*

Eu scriu în această carte despre Durchgangsghetto *(ghetouri de tranziție),* Konzentrationslager *(lagăre de concentrare) și* Totenzüge *(trenurile morții), despre* Bunker, Krematorium *și* Scheiterhaufen *(rug); or, în aceste locuri nu s-a produs nimic altceva decît moarte; toate nu erau altceva decît fragmente ale unei uriașe benzi a morții.*

Eu scriu în această carte despre Judenverfolgung *(prigonirea evreilor),* Endlösung *(soluția finală) și* Leichenfledderei *(jefuirea cadavrelor), despre* Bestialität *(bestialitate),* Ermorden *(ucidere),* Erhängungen *(spînzurare),* Sterilisierungsprogramm *(program de sterilizare),* Vergasung *(gazare) și* Vernichtung durch Arbeit *(exterminare prin muncă); or, în toată această inepuizabilă gamă de procedee demențiale nu poți găsi nimic bun, frumos, omenesc. Ele toate au fost născocite și aplicate ca mijloace ale nimicirii, ca unelte ale morții.*

Firește, în lupta pentru supraviețuire au fost momente înălțătoare, tulburătoare, exemple de solidaritate, de ajutor reciproc între deținuți, de demnitate și curaj în fața morții, de rezistență tenace și luptă dramatică împotriva terorii, a dezumanizării. Au fost, extrem de puține și totdeauna izolate, dar au fost și impresionante manifestări de înțelegere umană din partea unor paznici. Dar eu, dragul meu tînăr prieten, în cartea pe care ai citit-o scriu doar despre limbajul folosit în lagărele de concentrare, iar acest limbaj a fost, indiscutabil, un limbaj al morții. Toate denumirile, toate inscripțiile, toate comenzile — de cele mai multe ori țățiș, uneori cinic camuflat — prefigurau, însemnau chin, tortură, sînge, moarte.

Erau, firește, și cuvinte tehnice: Beruf *(profesie),* Belohnung *(recompensă),* Experimente *(experiență),* Injektion *(injecție),* Präzision *(precizie),* Verbesserung *(perfecționare), dar ele*

se refereau tot la moarte : la profesia de ucigaș, la recompense pentru asasinate perfecte, la experiențe pe oameni vii, la injecții mortale, făcute cu fenol în inimă, la precizia cu care se stabilea cîți, unde, cînd și cum trebuie exterminați, la perfecționarea gazării, a funcționării benzii rulante a morții.

A existat pînă și cuvîntul Menschlichkeit, dar el se limita la alegerea modalității de asasinare. SS-Standartenführer-ului Anton Kaindl, comandantul lagărului Sachsenhausen de exemplu, exterminarea prin gazare i se părea humaner, mai umană decît împușcarea în ceafă ori spînzurarea.

Știu, dragul meu Richard, că mulți din generația părinților tăi, adică din generațiile celui de-al doilea război mondial se întreabă și întreabă : „Pînă cînd să ne tot gîndim la ce a fost, să ne facem imputări, să ne lăsăm răscoliți de remușcări. Au trecut de atunci peste patru decenii. Avem și noi dreptul — spun ei — barem acum, la bătrînețe, la un pic de liniște. Lăsați trecutul să se odihnească ; lăsați-ne să uităm..."

Dar ce s-a petrecut în lagărele de concentrare nu se poate uita. Și nici n-avem dreptul să uităm. Atunci, imediat după eliberare am sperat și eu că o să uit, că-mi voi redobîndi liniștea. Rănile însă nu vor să se cicatrizeze. Ele nu țin seama de anii care trec și continuă să sîngereze. De pe retina ochilor mei și ai celorlalți supraviețuitori nu s-au șters încă sinistrele chipuri ale Gestapo-viștilor care năvăleau sălbatic în căminele noastre, ne smulgeau din paturi — soți de lîngă soții, părinți de lîngă copii, familii întregi — și ne tîrau în buncăre, închisori și lagăre. În ochii noștri mai stăruie cumplitele imagini ale schingiuirilor și torturilor, ale rostogolirii miilor de camarazi secerați de focul mitralierelor în gropile pe care ei înșiși fuseseră siliți să și le sape, ale coloanelor de mame și copii — mamele și frații noștri — mînate spre camerele de gazare, iar la Birkenau-Auschwitz, fumul crematoriilor și mirosul de carne arsă ne-au intrat atît de puternic în fiecare fibră a ființei noastre, încît nu mai pot fi eliminate.

Cum am putea să uităm Holocaustul, să-l împingem în trecut, în adîncurile istoriei, cînd mai sînt oameni care n-au încetat să-și caute — și mai speră încă să-și găsească — frații, surorile, părinții deportați în lagărele de concentrare sau cel puțin să afle în care din ele, cînd și cum au murit. În 1981 am participat la Ierusalim la întîlnirea supraviețuitorilor Holocaustului. Ne-am adunat acolo, din întreaga lume, peste 7 000 din cei peste șase milioane de deportați în lagărele de concentrare, pentru unica vină de a ne fi născut evrei. Mulți

dintre participanți — neputînd să creadă nici după 36 de ani că toți cei șase milioane au rămas pentru totdeauna acolo — purtau cîte o placardă în mînă. Unii și-o fixaseră pe piept. Alții pe spate. Pe placarde erau scrise nume ale părinților, ale fraților, ale copiilor. După fiecare nume aceleași întrebări: „Cine l-a cunoscut... ?", „Cine l-a văzut în viață ?", „Cine a auzit de el ?"

Unii din aceeași generație spun: „Dacă nu puteți uita, poate, după 45 de ani, ar fi cazul să iertați". Dar cum, cine îmi dă mie dreptul să iert ? Milioanele de victime ale lagărelor de concentrare nu mai există, iar în numele lor nimeni nu are dreptul să ierte. Cum aș putea, de exemplu, să iert, chiar în numele propriei mele mame ? Știu eu ce-a simțit, ce-a gîndit ea în clipa în care a intrat cu trei frați mai mici de-ai mei într-una din camerele de gazare de la Birkenau? Pot eu sau oricare alt supraviețuitor să trecem peste blestemele sutelor de mii de Häftling-i împușcați în ceafă, spînzurați, injectați cu fenol în inimă, asfixiați, arși în crematorii ori pe uriașe ruguri cînd, în vara lui 1944, capacitatea modernelor cuptoare de la Auschwitz s-a dovedit insuficientă ?

Sînt, din păcate, și voci care pur și simplu cer să nu se mai scrie, să nu se mai vorbească despre lagărele de concentrare, să se termine cu evocarea crimelor naziste. „Pînă cînd — se întreabă ei cu cinism — se va lua mereu și mereu de la capăt povestea lagărelor de concentrare și camerelor de gazare, despre existența cărora nu există nici un fel de dovadă, totul nefiind altceva decît propagandă". Da, aceste voci au așteptat decenii la rînd pînă cînd rîndurile dureros de puținilor supraviețuitori s-au rărit de tot și acum, cu aroganță cinică, trec la ofensivă: neagă existența camerelor de gazare, pun la îndoială proporțiile Holocaustului, dintr-o trăsătură de condei transformă crima secolului, a mileniului II, cea mai mare crimă a civilizației umane de pînă acum — lagărele de concentrare cu milioanele lor de victime — într-un simplu „act de propagandă".

Iată de ce, dragul meu tînăr prieten, noi, supraviețuitorii, n-avem dreptul să uităm, atîta timp cît mai sînt în viață și trăiesc în liniște, fără să fi fost trași la răspundere criminali care au săvîrșit monstruoase fărădelegi în lagărele de concentrare, atîta vreme cît există voci care neagă aceste crime, care vor să-i reabiliteze pe cei vinovați, care încearcă să reînvie, în veșminte noi, sinistrele idei naziste. Este incredibil și totuși acesta-i adevărul că există oameni care s-au să-

turat de evocarea trecutului, pe care-i irită să tot audă, să citească despre suferințele Häftling-ilor, dar nu le displace să-i asculte pe neonaziști cum reiau, cum relansează teze ale rasismului, ale urii și disprețului față de om.

Or, dacă și în rîndurile tinerelor generații s-ar găsi astfel de oameni, ar însemna că nici noi, foștii deținuți ai lagărelor de concentrare, nu ne-am făcut datoria, nu ne-am îndeplinit angajamentul luat față de camarazii noștri care prin ultimul lor strigăt înainte de a fi împușcați, spînzurați ori împinși în dubele care i-au dus spre camerele de gazare ne-au cerut: „Nu ne uitați!", iar noi am jurat că le vom păstra vie memoria strigînd în gura mare, să audă întreaga lume, fărădelegile naziste, că vom inocula noilor generații, o dată cu dragostea de viață, ura față de fascism, că le vom învăța să descopere pericolul reînvierii lui.

În ce mă privește, mă gîndesc mereu la faptul că pentru victimele Holocaustului nu s-a găsit de-a lungul și de-a latul Europei pămînt unde să fie îngropate. Arși în crematorii, cenușa celor șase milioane de evrei a fost dusă de Vistula spre mările și oceanele lumii, spulberată de vînturi spre cîmpiile și pădurile bătrînului nostru continent. Neavînd parte de mormînt, ei nu se pot odihni decît în memoria omenirii. De aceea, omenirea nu trebuie să-i uite, iar noi, supraviețuitorii, avem datoria sacră să nu lăsăm să li se piardă amintirea. Iată de ce, așa cum am arătat în încheierea unei alte cărți: Atît timp cît voi putea ține stiloul în mînă voi continua să scriu despre cei care au rămas pentru totdeauna acolo, ca să nu fie uitați... Voi scrie cu sentimentul că îi ajut să iasă din gropile comune, din mlaștinile în care au fost înecați, de sub munții de cenușă, din rîurile de sînge și îi așez să-și doarmă — netulburați de nimeni și de nimic — somnul de veci în memoria omenirii.

Iată de ce am scris pînă acum opt cărți despre lagărele de concentrare, dintre care una despre limbajul folosit în aceste lagăre. Din păcate, într-o asemenea carte nu putea fi vorba — așa cum pe bună dreptate ai remarcat dragul meu Richard — decît despre sînge și moarte.

CUPRINS

Ab ! (Dispari !) 7
Alle heraus ! (Toți afară !) 8
Alles dort lassen ! (Lăsați totul pe loc !) 9
Am Waldsee 10
Angst (Frica) 12
Appell (Apel) 14
Arbeit macht frei ! (Munca te face liber !) 17
Asche (Cenușă) 18
Aufseherin (Gardiană) 19
Aufstand (Răscoală) 21
Aufstehen ! (Deșteptarea !) 25
Ausrottung aller Juden (1)
(Exterminarea tuturor evreilor) 27
Ausrottung aller Juden (2) 30
Ärzte (Medici) 31
Äusserst Grausamkeit (Cruzime deosebită) 35

Barberei (Barbarie) 38
Baum (Copac) 40
Belohnung (Recompensă) 41
Beruf (Profesie) 43
Bestialität (Bestialitate) 43
Birkenau-Auschwitz (1) 46
Birkenau-Auschwitz (2) 47
Blockälteste (Șef de baracă) 49
Blocksperre (Închiderea barăcilor) 51

Bock (Capră) 53
Brot (Pîine) 55
Bunker (Buncăr) 57

Dolmetscher (Translator) 62
Dörrgemüse 64
Dringend ! Kriegsmaterial !
(Urgent ! Material de război !) 66
Durch den Kamin (Prin coș) 69
Durchgangaghetto (Ghetou de tranziție) 71
Durst (Sete) 75
Dysenterie 76

Eichmann 76
Eine Laus — dein Tod (Un păduche — moartea ta) . . 83
Einsatzgruppen (Detașament de intervenție) . . . 86
Endlösung (Soluția finală) 90
Entvölkerung (Depopulare) 92
Erhängungen (Spînzurare) 94
Ermorden (A ucide) 96
Experimente (1) 98
Experimente (2) 100

Fehlt einer (Lipsește unul) 105
Feierabend ! (Încetarea !) 106

Geheim (Secret) 108
Genickschuss (Împușcare în ceafă) 111
Geschenk (Cadou) 114
Gestapo 115
Giftgas 117
Gründe (Motive) 118
Gusen II 121

Hartheim 123
Häftling 124
Himmler 125

Hoffnung (Speranță) 128
Höss 129
Hunger (Foame) 132

Ilse Koch 135
Injektion (Injecție) 137
Jude (Evreu) 141
Júdenstern (1) (Steaua galbenă) 142
Judenstern (2) 143
Judenstern (3) 144
Judentransport (Transport de evrei) 145
Judenverfolgung (1) (Prigonirea evreilor) 146
Judenverfolgung (2) 148

Kapo 151
Kein Platz (Nu este loc) 152
Kinder (1) (Copii) 153
Kinder (2) 155
Konzentrationslager (1)
(Lagăr de concentrare) 156
Konzentrationslager (2) 160
Krematorium 163
Kristallnacht (Noaptea cristalelor) 167
Kugel — Erlass (Decretul glonțului) 170
Künstler (Artist) 172

Lagerarzt (Medicul lagărului) 175
Lagerkapo 177
Last (Povară) 179
Lebensgefahr! (Pericol de moarte!) 182
Leiche (Leiche) (Cadavru) 182
Leichenfledderei (Jefuirea cadavrelor) 183
Leichenhalle (Morga) 186
Leichentrager (Cărăuș de cadavre) 188
Liege (Minciună) 191

Mengele 196
Mensch (Om) 197
Menschlichkeit (Umanitate) 198
Mitleid (Milă) 199
Moll (1) 200
Moll (2) 201
Musik (Muzică) 203
Musulman (1) 204
Musulman (2) 206
Mutter (1) (Mamă) 210
Mutter (2) 215
Müde (Obosit) 218
Münzkammer (Monetărie) 221

Nachtschicht (Tură de noapte) 227
Nacht und Nebel (Noapte și Negură) 228
Nackt (Gol) 230
Noch einer! (Încă unul!) 231

Peitsche (Cravașă) 234
Perlkartoffeln (Cartofi-perlă) 236
Präzision (Precizie) 237
Prominenten 239

Rascher 242
Rassismus (Rasism) 244
Revier (1) 247
Revier (2) 249
Ruhe im Block! (Liniște în baracă!) 253

Scheiterhaufen (Rug) 256
Schlag ihn tot! (Omoară-l!) 258
Schneller! (1) (Mai repede!) 260
Schneller! (2) 262
Schweigen (Tăcere) 263
Selbsmörders (Sinucigașii) 266
Selektion (Selecție) 269

Sonderbehandlung (Tratament special) 271
Sonderkommando (Detaşament special) 274
SS (1) 277
SS (2) 278
Sterben (A muri) 282
Sterilisierungsprogram (Program de sterilizare) . . . 284
Strafen (Pedepse) 286
Strumpf (Ciorap) 290
Synchronisation (Sincronizare) 291

Tee (Ceai) 294
Theresienstadt 296
Tod (Moarte) 298
Totenkopfeinheiten (Unităţi cap-de-mort) 299
Totennummern (Numere pentru cadavre) 300
Totenzüge (1) (Trenurile morţii) 301
Totenzüge (2) 303
Träne (Lacrimi) 306

U.W. (Unerwünschte Wiederkehr) (Întoarcerea nedorită) 308
Unnütze Esser (Guri de prisos) 308
Unsicherheit (Nesiguranţă) 311

Verbesserung (Perfecţionare) 314
Vergasung (1) (Gazare) 317
Vergasung (2) 321
Vernichtung durch Arbeit (Exterminare prin muncă) . 326

Wasser (Apă) 330
Wer ? (Cine ?) 331
Wieder Butter mit Honig ? (Iarăşi unt cu miere ?) . . 331
Wolkenbrand (Nor de foc) 332
Wüste (Pustiu) 334

Zerstreuungen (Distracţii) 335
Zigeunerlager (Lagăr de ţigani) 338
Zu fünf ! (Cîte cinci !) 340

Zwillinge (Gemeni) 343
Zyklon B 345
Zynizmus (Cinism) 347

Postfață (1) 350
Postfață (2) 353

De același autor:

DIN UMBRA CREMATORIULUI
E.S.P.L.A., 1960

VIAȚA ÎN IMPERIUL MORȚII
Editura pentru Literatură, 1969

ATUNCI, ACOLO... LA AUSCHWITZ
Cartea Românească, 1977

DESTIN BLESTEMAT
Cartea Românească, 1980

DICȚIONAR DE LAGĂR
Cartea Românească, 1982

SCRISORI DE DRAGOSTE SPÎNZURATE
Cartea Românească, 1985

MARTORII N-AU DREPTUL SĂ TACĂ
Editura Militară, 1986

JURNAL ÎNSÎNGERAT
Editura Militară, 1987

În pregătire:

LAGARELE SINGURĂTĂȚII

Tiparul executat sub c-da nr. 110 la
Întreprinderea Poligrafică Galați
B-dul George Coșbuc nr. 223 A
România

Autorul acestui volum, Oliver Lustig, a fost arestat de jandarmeria horthystă la 3 mai 1944, în comuna Șoimeni județul Cluj, internat în ghetou și deportat, cu întreaga familie, la Birkenau—Auschwitz. Mama, Yolanda, doi frați gemeni, Cornel și Cornelia de 14 ani și mezinul familiei, Valentin, de 8 ani au fost duși de pe peron direct în camerele de gazare.

Trupurile le-au fost mistuite de flăcările crematoriilor.

Tatăl, Edmund, a fost ucis la Mauthausen.

Autorul a cunoscut, după Birkenau—Auschwitz, infernul lagărelor de concentrare Kaufering-4, Kaufering-9, Landsberg-1, toate aparținînd de centrala Dachau.

Oliver Lustig, fostul Häftling nr. 112398, eliberat la 27 aprilie 1945, în Bavaria, la Landsberg de armata americană, s-a întors — în vara aceluiași an — acasă, în România ; și-a consacrat toate cărțile evocării ororilor fascismului, păstrării — mereu vii — a memoriei martirilor holocaustului.

ISBN 973-9011-00-4

48 lei
TL
TOTAL